

TİCARİ İŞLEMLERDE TAŞINIR REHNİNE KONU OLABİLECEK
VARLIKLARIN YEKNESAK TİCARET KANUNU (UCC) VE UNCITRAL
TEMİNATLI İŞLEMLER MODEL KANUNU İLE KARŞILAŞTIRMALI
OLARAK İNCELENMESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TOBB EKONOMİ VE TEKNOLOJİ ÜNİVERSİTESİ

GİZEM İŞİK

ÖZEL HUKUK

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAZİRAN 2022

Bu tezin Yüksek Lisans derecesi için gereken tüm koşulları yerine getirdiğini onaylarım.

Prof. Dr. Serdar SAYAN
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Müdürü

Bu çalışmayı okuduğumu ve çalışmanın kapsam ve içerik olarak Sosyal Bilimler Enstitüsü Hukuk Ana Bilim Dalı'nda bir Özel Hukuk Yüksek Lisans Tezi olabilecek yeterlilikte olduğuna kanaat getirdiğimi onaylıyorum.

Tez Danışmanı

Dr. Öğr. Üyesi Çiğdem YATAĞAN ÖZKAN
(TOBB ETÜ, Özel Hukuk)

Tez Jürisi Üyeleri

Doç. Dr. Betül ÖZLÜK
(TOBB ETÜ, Özel Hukuk)

Dr. Öğr. Üyesi Murat GÜREL
(Ankara Üniversitesi, Ticaret Hukuku)

Tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada her türlü kaynağa eksiksiz atıf yapıldığını bildiririm.

GİZEM IŞIK

ÖZ

TİCARİ İŞLEMLERDE TAŞINIR REHNİNE KONU OLABİLECEK VARLIKLARIN YEKNESAK TİCARET KANUNU (UCC) VE UNCITRAL TEMİNATLI İŞLEMLER MODEL KANUNU İLE KARŞILAŞTIRMALI OLARAK İNCELENMESİ

IŞIK, Gizem

Yüksek Lisans, Özel Hukuk

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Çiğdem YATAĞAN ÖZKAN

Bu tez çalışmasında, 6750 sayılı Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu kapsamında rehne konu olabilecek varlıkların, Yeknesak Ticaret Kanunu'nun 9. maddesi (UCC) ve UNCITRAL Teminatlı İşlemler Model Kanunu ile karşılaştırmalı olarak incelenmesi amaçlanmıştır.

Çalışmanın birinci bölümünde, teslimsiz taşınır rehnine ilişkin yasal düzenlemelerin kanunlaştırma süreci ve amacına değinilmiş, ticari işlem kavramı, rehin sözleşmenin ve teminatlı işlemlerin tarafları, taşınır varlık ile sicilin fonksiyonu ele alınmıştır.

İkinci bölümde, ticari işlemlerde taşınır rehninin uygulama alanı ile rehin konusu olabilecek varlıklar, Yeknesak Ticaret Kanunu ve UNCITRAL Model Kanunu ile karşılaştırmalı olarak incelenmiştir.

Üçüncü ve son bölümde ise taşınır rehninin kapsamına giren diğer unsurlar ile taşınır varlıkların birleşmesi, karışması ve yeni bir ürüne dönüşmesinin rehin hakkına etkisi açıklanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni, Taşınır Varlık, Rehin, Ticari İşlemler.

ABSTRACT

THE MOVABLE ASSETS THAT CAN BE SUBJECT TO PLEDGE IN COMMERCIAL TRANSACTIONS: A COMPERATIVE ANALYSIS WITH UNIFORM COMMERCIAL CODE AND UNCITRAL MODEL LAW ON SECURED TRANSACTIONS

IŞIK, Gizem

Masters of Arts, Private Law

Supervisor: Asst. Prof. Çiğdem YATAĞAN ÖZKAN

The aim of this thesis to compare the movable assets that can be subject to pledge within the scope of the Law on Pledge over Movable Assets in Commercial Transactions numbered 6750, Uniform Commercial Code article 9 and UNCITRAL Model Law on Secured Transactions.

In the first part of the study, it was mentioned about the aim and legislative process related to non-possessory pledge over movable assets as well as the term of commercial transactions, parties to pledge agreement as well as secured transations, moveable asset and the function of registry were explained.

In the second part it was mentioned about the scope of pledge over movable assets in commercial transactions, the assets that can be subject to non-possessory pledge as compared with Uniform Commercial Code and UNCITRAL Model Law.

In the third and last part it was mentioned about other assets which are included in the scope of pledge, commingled goods and the assests transformed into a product on security right.

Keywords: Pledge over Movable Assets in Commercial Transactions, Movable Assets, Pledge, Commercial Transactions.

Aileme...

TEŞEKKÜR SAYFASI

Yüksek lisans tezimde birlikte çalışmaktan büyük mutluluk duyduğum, bu süreçte bana her zaman yol gösteren değerli hocam ve tez danışmanım Dr. Çiğdem Yatağan Özkan'a en içten teşekkürlerimi sunarım.

Yüksek lisans döneminde akademik anlamda her daim bana yardımcı olan kıymetli hocam Doç. Dr. Kudret Aslan başta olmak üzere tanışma fırsatı bulduğum TOBB ETÜ Hukuk Fakültesi'nin tüm saygıdeğer hocalarına çok teşekkür ederim.

Hayatım boyunca maddi ve manevi desteklerini ve sevgilerini benden esirgemeyen kıymetli ailem, annem Semennaz Işık ve babam Ayhan Işık'a her şey için çok teşekkür ederim. Ayrıca tez çalışmamda bana tavsiyeleriyle yardımcı olan değerli dostlarım İkbal Zeynep Aydın ve Merve Erciyas'a da çok teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

İNTİHAL SAYFASI.....	iii
ÖZ.....	iv
ABSTRACT.....	v
İTHAF SAYFASI.....	vi
TEŞEKKÜR SAYFASI.....	vii
İÇİNDEKİLER.....	viii
KISALTMALAR LİSTESİ.....	xvii
GİRİŞ	1

Birinci Bölüm

POZİTİF HUKUKTAKİ GELİŞMELERLE BİRLİKTE TİCARİ İŞLEMLERDE TAŞINIR REHNİ

Ş1. TİCARİ İŞLEMLERDE TAŞINIR REHNİNİN EKONOMİK ÖNEMİ.....	5
I. KREDİLİ İŞLEMLERDE TEMİNATLARIN EKONOMİK AÇIDAN ÖNEMİ.....	5
A. TEMİNATLARIN MİKRO VE MAKRO EKONOMİK FONKSİYONU	5
B. TEMİNATLARIN EKONOMİK FONKSİYONUyla İLGİLİ BAZI TEORİLER.....	8
II. TİCARİ İŞLEMLERDE TAŞINIR REHNİNE DUYULAN İHTİYAÇ	11
Ş2. TİCARİ İŞLEMLERDE TAŞINIR REHNİNİN ORTAYA ÇIKIŞI.....	14
I. TEMİNATLI İŞLEMLERE İLİŞKİN ULUSLARARASI ALANDAKİ ÖNEMLİ DÜZENLEMELERİN KANUNLAŞMA SÜRECİ	14
A. YEKNESAK TİCARET KANUNU (UNIFORM COMMERCIAL CODE)	14
B. BİRLEŞMİŞ MİLLETLER NEZDİNDE YAPILAN ÇALIŞMALAR VE UNCITRAL MODEL KANUNU	18

II. TÜRK HUKUKUNDA TİCARİ İŞLEMLERDE TAŞINIR REHNİNİN KANUNLAŞMA SÜRECİ.....	20
A. 6750 SAYILI TİCARİ İŞLEMLERDE TAŞINIR REHNİ KANUNU'NUN AMACI.....	23
B. TİCARİ İŞLEMLERDE TAŞINIR REHNİ KANUNU'NUN AMAÇ VE KAPSAMININ UCC VE UNCITRAL MODEL KANUNU İLE KARŞILAŞTIRMALI OLARAK DEĞERLENDİRİLMESİ	25
1. TİTRK'in Uygulama Alanına Giren Ticari İşlemler ile UCC ve UNCITRAL Model Kanunu'nun Kapsamına Giren İşlemler	25
a. TİTRK'in Uygulama Alanının Tespitinde Ticari İşlem Kavramı.....	25
b. UCC ve UNCITRAL Model Kanunu'nun Kapsamına Giren İşlemler	28
aa. UCC Bakımından Değerlendirme	28
bb. UNCITRAL Model Kanunu Bakımından Değerlendirme.....	30
2. Taraflar.....	32
a. TİTRK Uyarınca Rehin Sözleşmesinin Tarafları	32
b. UCC ve UNCITRAL Model Kanunu'nda Teminatlı İşlemlere Taraf Olabilecek Kişiler	38
aa. UCC Bakımından Değerlendirme	38
bb. UNCITRAL Model Kanunu Bakımından Değerlendirme.....	39
cc. UCC ve UNCITRAL Model Kanunu'nda Tüketicilere Yönelik Düzenlemeler.....	40
3. Taşınır Varlık Kavramı	41
4. Ticari İşlemlerde Taşınır Rehninde Aleniyetin Sağlanması	44
a. TİTRK Bakımından Değerlendirme	44
b. UCC ve UNCITRAL Model Kanunu'nda Teminat Hakkının Alenileştirilmesi.....	45
c. Rehin Hakkının Sicile Tescilinin Rehinli Alacaklılar Arasında Önceliği Tespit Etmekteki Rolü	49
d. Sicile Güven İlkesi Bakımından Değerlendirme.....	49
aa. Rehinli Taşınır Sicili'nin Fonksiyonu.....	49
bb. UCC ve UNCITRAL Model Kanunu Bakımından Değerlendirme	51

İkinci Bölüm

TİCARİ İŞLEMLERDE TAŞINIR REHNİNE KONU OLABİLECEK VARLIKLAR

Ş1. TİCARİ İŞLEMLERDE TAŞINIR REHNİNİN KONU BAKIMINDAN KAPSAMI.....	53
I. REHİN KONUSU OLAMAYACAK VARLIKLAR İLE BELİRLİ ŞARTLARIN SAĞLANMASI HÂLİNDE REHNE KONU EDİLEBİLECEK VARLIKLAR.....	54
A. TAŞINMAZLAR İLE TAPU KÜTÜĞÜNE TESCİL EDİLEN TAŞINIRLAR	54
1. Türk Hukukunda.....	54
a. Taşınmaz Eşya Kavramı	54
b. Tapu Kütüğüne Tescil Edilen Taşınırlar.....	55
aa. Genel Olarak.....	55
bb. Taşınmaz Eklentileri	57
cc. Taşınmazın Bütünleyici Parçaları.....	60
2. UCC ve UNCITRAL Model Kanunu Bakımından Değerlendirme	63
a. UCC Bakımından Değerlendirme	63
b. UNCITRAL Model Kanunu Bakımından Değerlendirme.....	66
B. SERMAYE PİYASASI ARAÇLARI VE TÜREV ARAÇLARA İLİŞKİN FİNANSAL SÖZLEŞMELER	68
1. Türk Hukukunda Sermaye Piyasası Araçları ile Türev Araçlar	68
a. Genel Olarak.....	68
b. Sermaye Piyasası Araçları ve Türev Araçlar	69
aa. “Piyasa” Kavramı	69
bb. Türk Hukukunda Sermaye Piyasası Araçları ve Türev Araçların Teminatlı İşlemlere Konu Edilmesi.....	70
cc. TİTRK Bakımından Özellik Arz eden Hususlar	73
aaa. Senede Bağlanmamış Payların Rehni	74
bbb. Pay Senetlerinin TİTRK Açısından Değerlendirilmesi	75
2. UCC ve UNCITRAL Model Kanunu Bakımından Değerlendirme	79
a. UCC Bakımından Değerlendirme	79
b. UNCITRAL Model Kanunu Bakımından Değerlendirme.....	83
C. MEVDUAT REHNİ	85

1.	Türk Hukukunda Mevduat Rehni	85
2.	UCC ve UNCITRAL Model Kanunu Bakımından Değerlendirme	88
a.	UCC Bakımından Değerlendirme	88
b.	UNCITRAL Model Kanunu Bakımından Değerlendirme	88
D.	DİĞER KANUNLAR UYARINCA BİR SİCİLE TESCİLİ ZORUNLU OLAN TAŞINIR REHİNLERİ	89
1.	Türk Hukuku Bakımından Değerlendirme.....	89
2.	UCC ve UNCITRAL Model Kanunu Bakımından Değerlendirme	91
a.	UCC Bakımından Değerlendirme	91
b.	UNCITRAL Model Kanunu Bakımından Değerlendirme.....	92
3.	Rehin Hakkının Sicile Tescilinin Zorunlu ve Kurucu Nitelikte Olduğu Taşınır Rehinleri	93
a.	Gemiler.....	93
aa.	Türk Hukukunda.....	93
bb.	UCC ve UNCITRAL Model Kanunu Bakımından Değerlendirme	97
b.	Hava Araçları	97
aa.	Türk Hukukunda.....	97
bb.	UCC ve UNCITRAL Model Kanunu Bakımından Değerlendirme	98
c.	Maden Hakları ve Cevherler	99
aa.	Türk Hukukunda.....	99
bb.	UCC ve UNCITRAL Model Kanunu Bakımından Değerlendirme	100
4.	Rehin Hakkının Sicile Tescilinin Zorunlu Yöntem Olarak Öngörülmediği ve Sicilin Fonksiyonun Açıklayıcı Nitelikte Olduğu Taşınır Rehinleri	101
a.	Fikri Mülkiyet Hakları	101
aa.	Türk Hukukunda.....	101
aaa.	Fikri Haklar	102
bbb.	Sınai Mülkiyet Hakları.....	104
bb.	UCC ve UNCITRAL Model Kanunu Bakımından Değerlendirme	107
aaa.	UCC Bakımından Değerlendirme	107
bbb.	UNCITRAL Model Kanunu Bakımından Değerlendirme.....	108
b.	Demiryolu Araçları.....	109
aa.	Türk Hukukunda.....	109
bb.	UCC ve UNCITRAL Model Kanunu Bakımından Değerlendirme	110

5. TİTRK Bakımından Rehnedilmesi Tartışmalı Olan Taşınır Rehinleri	111
a. Motorlu Taşıtlar	111
aa. Türk Hukukunda	111
bb. UCC ve UNCITRAL Model Kanunu Bakımından Değerlendirme	114
aaa. UCC Bakımından Değerlendirme	114
bbb. UNCITRAL Model Kanunu Bakımından Değerlendirme	116
b. İş Makineleri	117
aa. TİTRK'e Göre İş Makinelerinin Rehni	117
bb. UCC ve UNCITRAL Model Kanunu Bakımından Değerlendirme	119
c. Hayvanlar	121
aa. TİTRK Uyarınca Rehnedilebilecek Hayvanlar	121
bb. UCC ve UNCITRAL Model Kanunu Bakımından Değerlendirme	123
II. TEMİNATLI İŞLEMLERDE UCC VE UNCITRAL MODEL KANUNU'NUN UYGULAMA ALANI DIŞINDAKİ DİĞER HUSUSLAR	124
A. UCC'DE UYGULAMA ALANI DIŞINDAKİ DİĞER HUSUSLAR	124
B. UNCITRAL MODEL KANUNU'NDA UYGULAMA ALANI DIŞINDAKİ DİĞER HUSUSLAR	127
Ş2. TİCARİ İŞLEMLERDE TAŞINIR REHNİNE KONU OLABİLECEK DİĞER VARLIKLAR	129
I. GENEL OLARAK	129
II. GAYRİMADDİ VARLIKLAR	131
A. ALACAKLAR	131
1. TİTRK'e Göre Alacakların Rehni	131
a. TİTRK Uyarınca Kambiyo Senetlerinden Doğan Alacakların Rehninin Değerlendirilmesi	135
b. Her Türü Kazanç ve İratlar	136
2. UCC ve UNCITRAL Model Kanunu Bakımından Değerlendirme	137
a. UCC Bakımından Değerlendirme	137
b. UNCITRAL Model Kanunu Bakımından Değerlendirme	140
B. LİSANS VE RUHSATLAR	142
1. TİTRK Uyarınca Rehin Konusu Olabilen Lisans ve Ruhsatlar	142

a.	Fikri ve Sınai Mülkiyete Konu Edilen Lisanslar	143
b.	Başka Bir Sicile Kaydı Öngörülmeyen ve İdari İzin Belgesi Niteliğinde Olmayan Lisans ve Ruhsatlara İlişkin Değerlendirme	145
c.	TİTRK Uyarınca Ticari Plaka ve Ticari Hattın Rehni.....	150
2.	UCC ve UNCITRAL Model Kanunu Bakımından Değerlendirme	152
a.	UCC Bakımından Değerlendirme	152
b.	UNCITRAL Model Kanunu Bakımından Değerlendirme.....	154
C.	KİRACILIK HAKKI VE KİRA GELİRLERİ	155
1.	TİTRK Uyarınca Kiracılık Hakkı ve Kira Gelirlerinin Rehni	155
2.	UCC ve UNCITRAL Model Kanunu Bakımından Değerlendirme	156
a.	UCC Bakımından Değerlendirme	156
b.	UNCITRAL Model Kanunu Bakımından Değerlendirme.....	158
D.	TİCARET UNVANI VE/VEYA İŞLETME ADI.....	159
1.	TİTRK’te Ticaret Unvanı ve/veya İşletme Adının Rehin Konusu Edilmesi	159
2.	UCC ve UNCITRAL Model Kanunu Bakımından Değerlendirme	161
E.	TİCARİ PROJE	161
1.	TİTRK’te Ticari Projelerin Rehni	161
2.	UCC ve UNCITRAL Model Kanunu Bakımından Değerlendirme	163
F.	MÜSTAKBEL TAŞINIR VARLIKLAR	163
1.	TİTRK Uyarınca Müstakbel Taşınır Varlıkların Rehnedilmesi.....	163
2.	UCC ve UNCITRAL Model Kanunu Bakımından Değerlendirme	165
a.	UCC Bakımından Değerlendirme	165
b.	UNCITRAL Model Kanunu Bakımından Değerlendirme.....	165
III.	MADDİ VARLIKLAR	167
A.	BÜTÜNLETİCİ PARÇA NİTELİĞİNDEKİ TAŞINIR VARLIKLAR	167
1.	TİTRK Bakımından Değerlendirme	167
a.	Çok Yıllık Ürün Veren Ağaçlar	167
b.	Doğal Ürünler ile Tarımsal Ürünler	169
2.	UCC ve UNCITRAL Model Kanunu Bakımından Değerlendirme	170
a.	UCC Bakımından Değerlendirme	170
b.	UNCITRAL Model Kanunu Bakımından Değerlendirme.....	171
B.	DÖNER MALVARLIĞI UNSURLARI.....	172

1.	TİTRK'te Hammadde, Sarf Malzemesi ve Stokların Rehni	172
2.	UCC ve UNCITRAL Model Kanunu Bakımından Değerlendirme	175
a.	UCC Bakımından Değerlendirme	175
b.	UNCITRAL Model Kanunu Bakımından Değerlendirme	176
C.	MENKUL İŞLETME TESİSATI	177
1.	TİTRK Uyarınca Menkul İşletme Tesisatının Rehni.....	177
2.	UCC ve UNCITRAL Model Kanunu Bakımından Değerlendirme	178
a.	UCC Bakımından Değerlendirme	178
b.	UNCITRAL Model Kanunu Bakımından Değerlendirme.....	179
IV.	BENZERİ HER TÜRLÜ TAŞINIR VARLIK VE HAKLARA İLİŞKİN DEĞERLENDİRİLMESİ GEREKEN BAZI HUSUSLAR	180
A.	TEMİNAT MEKTUPLARI	180
1.	TİTRK Bakımından Değerlendirme	180
2.	UCC ve UNCITRAL Model Kanunu Bakımından Değerlendirme	181
B.	TEKNİK VE EKONOMİK ALANDAKİ BİLGİLER, TECRÜBELER, TİCARİ SIRLAR İLE MÜŞTERİ ÇEVRESİ	183
1.	Türk Hukukunda Yer Alan İlgili Düzenlemeler.....	183
a.	Teknik ve Ekonomik Alandaki Bilgiler, Tecrübeler ile Ticari Sırlar.....	183
b.	Müşteri Çevresi	186
2.	UCC ve UNCITRAL Model Kanunu Bakımından Değerlendirme	187
V.	İŞLETMENİN REHNİ	189
A.	TİCARİ İŞLETME VEYA ESNAF İŞLETMESİ ÜZERİNDE KURULAN REHİN İLE BİR İŞLETMENİN BELİRLİ BİR TAŞINIR VARLIK GRUBUNUN BÜTÜN OLARAK REHNİ.....	189
1.	TİTRK Bakımından Değerlendirme	189
2.	UCC ve UNCITRAL Model Kanunu Bakımından Değerlendirme	194
a.	UCC Bakımından Değerlendirme	194
b.	UNCITRAL Model Kanunu Bakımından Değerlendirme.....	195
VI.	ÜÇÜNCÜ KİŞİLERİN ZİLYETLİĞİNDEKİ TAŞINIR VARLIK, HAK VE PAYLI MÜLKİYET HAKLARI	196
A.	TİTRK BAKIMINDAN DEĞERLENDİRME	196
B.	UCC VE UNCITRAL MODEL KANUNU BAKIMINDAN DEĞERLENDİRME	196

1. UCC Bakımından Değerlendirme	196
2. UNCITRAL Model Kanunu Bakımından Değerlendirme.....	197

Üçüncü Bölüm

TİCARİ İŞLEMLERDE TAŞINIR REHNİNİN KAPSAMINA GİREN DİĞER UNSURLAR

Ş1. REHİN HAKKININ KAPSAMINA GİREN DİĞER UNSURLAR.....	198
I. REHİNLE TEMİNAT ALTINA ALINAN ALACAĞIN KAPSAMI	198
II. TEMİNAT YÜKÜNÜN KAPSAMI	199
A. GENEL OLARAK.....	199
B. TAŞINIRIN BÜTÜNLEYİCİ PARÇASI VE EKLENTİLERİ	200
1. TİTRK’te Yer Alan İlgili Düzenlemeler.....	200
2. UCC ve UNCITRAL Model Kanunu Bakımından Değerlendirme	201
a. UCC Bakımından Değerlendirme	201
b. UNCITRAL Model Kanunu Bakımından Değerlendirme.....	203
C. HUKUKİ GETİRİLER	204
1. TİTRK Bakımından Değerlendirme	204
2. UCC ve UNCITRAL Model Kanunu Bakımından Değerlendirme	205
a. UCC Bakımından Değerlendirme	205
b. UNCITRAL Model Kanunu Bakımından Değerlendirme.....	206
D. TAŞINIR VARLIĞIN YERİNE GEÇEN DEĞERLER.....	207
1. TİTRK Bakımından Değerlendirme	207
2. UCC ve UNCITRAL Model Kanunu Bakımından Değerlendirme	208
E. ÜRETİM SÜRECİNDE KULLANILAN TAŞINIR VARLIKLARIN REHNEDİLMESİ DURUMUNDA REHİN HAKKININ KAPSAMI.....	208
1. Türk Hukuku Bakımından Değerlendirme.....	208
a. Eşya Hukuku Açısından Birleşme ve Karışma	208
b. TİTRK’te Yer Alan İlgili Düzenlemeler.....	210
2. UCC ve UNCITRAL Model Kanunu Bakımından Değerlendirme	215
a. UCC Bakımından Değerlendirme	215

b. UNCITRAL Model Kanunu Bakımından Değerlendirme..... 217

SONUÇ..... 223

KAYNAKÇA..... 230

KISALTMALAR LİSTESİ

AATUHK	6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
AHBVÜHFD	Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
Ala. L. Rev.	Alabama Law Review
Am. Bankr. L. J.	American Bankruptcy Law Journal
AnkBD	Ankara Barosu Dergisi
ASBÜHFD	Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
AÜHFD	Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
Banking L. J.	Banking Law Journal
BATİDER	Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi
BAÜHFD	Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
BBD	Bursa Barosu Dergisi
B. C. L. Rev.	Boston College Law Review
BD	Bankacılar Dergisi
BFHD	Banka ve Finans Hukuk Dergisi
Bkz.	Bakınız
BOBİ FRS	Büyük ve Orta Ölçekli İşletmeler İçin Raporlama Standartları
Bus. Law.	Business Lawyer
c.	Cümle
C.	Cilt
Can. Bus. L. J.	Canadian Business Law Journal
Cape Town Convention J.	Cape Town Convention Journal
Case W. Res. L. Rev.	Case Western Reserve Law Review
Chi. Kent L. Rev.	Chicago Kent Law Review
Columbia L. Rev.	Columbia Law Review
Com. Lending Rev.	Commercial Lending Review
Cornell L. Rev.	Cornell Law Review

DePaul Bus. & Comm. L.J.	DePaul Business and Commercial Law Journal
DEÜHFD	Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
dn.	Dipnot
E.	Esas
ECFR	European Company and Financial Law Review
Ed.	Editör/Editörler
EDTHK	5147 sayılı Entegre Devre Topoğrafyalarının Korunması Hakkında Kanun
Emory Bankr. Dev. J.	Emory Bankruptcy Developments Journal
EPDK	Enerji Piyasası Düzenleme Kurulu
ERPL	European Review of Private Law
f.	Fıkra
FAÇD	Finansal Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi
FCC	Federal Communications Commissions (Federal İletişim Komisyonu)
FSEK	5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu
Gonz. L. Rev.	Gonzago Law Review
GVK	193 sayılı Gelir Vergisi Kanunu
Harvard L. Rev.	Harvard Law Review
HD.	Hukuk Dairesi
HGD	Hukuk Gündemi Dergisi
İBD	İstanbul Barosu Dergisi
İKÜHFD	İstanbul Kültür Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
İMÜHFD	İstanbul Medipol Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
Int'l & Comp. L.Q.	International and Comparative Law Quarterly
Int'l Intell. Prop. L. & Pol'y	International Intellectual Property Law & Policy
İÜHFM	İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası
İÜMHAD	İstanbul Üniversitesi Mukayeseli Hukuk Araştırmaları Dergisi
K.	Karar
KAYİK	Kamu Yararını İlgilendiren Kuruluşlar

KGK	Kamu Gözetimi ve Denetim Standartları Kurumu
KOBİ	Küçük ve Orta Büyüklükte İşletmeler
KÜMİ FRS	Küçük ve Mikro İşletmeler İçin Finansal Raporlama Standardı
J. Legal Stud.	The Journal of Legal Studies
Legal Stud.	Legal Studies
m.	Madde
Malaya L. Rev.	Malaya Law Review
Mod. L. Rev.	Modern Law Review
Neb. L. Rev.	Nebraska Law Review
N.C. Banking Inst.	North Carolina Banking Institute
N.C. L. Rev.	North Carolina Law Review
No.	Numara
OECD	Organisation for Economic Co-operation and Development (Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü)
Ohio St. L.J.	Ohio State Law Journal
pr.	Paragraf
Real Prop. Prob. & Tr. J.	Real Property, Probate and Trust Journal
RG.	Resmî Gazete
Rev. Litig.	Review of Litigation
RTSY	Rehinli Taşınır Sicili Yönetmeliği
s.	Sayfa
Sa.	Sayı
SBE	Small Business Economics
SerPK	6362 sayılı Sermaye Piyasası Kanunu
SMK	6769 sayılı Sınai Mülkiyet Kanunu
STLRP	Secured Transactions Law Reform Project
SÜHFD	Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
T.	Tarih
TARES	Taşınır Rehin Sicil Sistemi
TBK	6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu
TBMM	Türkiye Büyük Millet Meclisi
TCMB	Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası

TFRS	Türkiye Finansal Raporlama Standartları
THD	Terazi Hukuk Dergisi
TİRK	Mülga 1447 sayılı Ticari İşletme Rehni Kanunu
TİIRST	Ticari İşletme Rehni Sicili Tüzüğü
TİRYT	Ticari İşletme Rehni Sicili Tüzüğü'nün Uygulanması Hakkında Yönetmelik
TİTRK	6750 sayılı Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu
TKHK	6502 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun
TMK	4721 sayılı Türk Medeni Kanunu
TSHK	2920 sayılı Türk Sivil Havacılık Kanunu
TTK	6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu
TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu
UALR L. Rev.	University of Arkansas at Little Rock Law Review
UCC	Uniform Commercial Code (Yeknesak Ticaret Kanunu)
U. ILL. L. F.	University of Illinois Law Forum
UNCITRAL	United Nations Commission on International Trade Law (Birleşmiş Milletler Uluslararası Ticaret Hukuku Komisyonu)
Unif. L. Rev.	Uniform Law Review
U. Pa. L. Rev.	University of Pennsylvania Law Review
U. Pa. J. Bus. L.	University of Pennsylvania Journal of Business Law
vd.	Ve devamı
Vol.	Volume
Wyo. L. Rev.	Wyoming Law Review
Yale L. J.	Yale Law Journal
Yale J. on Reg.	Yale Journal on Regulation
YÜHFD	Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi

GİRİŞ

Ekonomik faaliyetlerde bulunan işletmeler ile özellikle günümüzde sayısı gittikçe sayısı artan bireysel girişimciler için finansmana erişimin sağlanması, son derece önem arz etmektedir. Nitekim bu aktörlerin hem faaliyetlerini sürdürebilmeleri hem de yatırım yapabilmeleri ülke ekonomisinin sürdürülebilir bir şekilde gelişmesini sağlamaktadır. Uygulamada ise krediyi sağlayacak olan kuruluşlar, borçlunun borcunu ödememe riskine karşı genellikle teminat gösterilmesini talep etmektedir.

Özellikle ticari faaliyetlerde ayni ve şahsi teminatlar, finansmana erişim için gerekli olan hukuki araçlardır. Taşınır rehni de bu ayni teminat türlerinden biridir. 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun (TMK) 939. maddesinin 1. fıkrası uyarınca Kanun'da öngörülen istisnalar dışında kural olarak taşınırlar, zilyetliğin alacaklıya devri yoluyla rehnedilebilir. Bununla birlikte teslim şartlı rehinde, borçlu tarafından rehin konusu taşınırın kullanılmaması, borçlunun ekonomik faaliyetlerini yerine getirirken zorlanmasına neden olabilir. Diğer taraftan rehin alacaklısının rehne konu taşınırı muhafaza etmekle yükümlü olması da maliyetli olabilmektedir. Alacaklı ve borçlu açısından doğabilecek bu sakıncalardan ötürü, taşınırın teslim yoluyla rehnedilmesi kuralına çeşitli istisnalar getirilmiştir. Bunların bir kısmı TMK'da bir kısmı ise diğer kanunlarda düzenlenmiştir.

Piyasalarda özellikle küçük ve orta büyüklükte işletmelerin (KOBİ) ekonomik açıdan daha düşük maliyetle krediye ulaşıp faaliyetlerine devam edebilmeleri için rehnedilen varlıklardan yararlanma ihtiyacı ortaya çıkmıştır. KOBİ'lerin birçok ülke ekonomisinde önemli bir yer teşkil etmesi ve işletmelerin çoğunun KOBİ'lerden oluşması karşısında, söz konusu işletmelerin finansmana erişiminin etkin bir biçimde sağlanması gerekmiştir. Bu ihtiyaca paralel olarak uluslararası alanda teminatlı

işlemlere ilişkin önemli düzenlemeler yapılmıştır. İlk olarak Amerika Birleşik Devletleri'nde, taşınırın zilyetliğinin alacaklıya devredilmeden sicile tescil yoluyla teminat gösterilmesi mümkün hâle getirilmiştir. Endüstrinin gelişimine paralel olarak Yeknesak Ticaret Kanunu'nun (*Uniform Commercial Code [UCC]*)¹ 9. maddesiyle alternatif finansal araçların teminat gösterildiği bir teminat rejimi oluşturulmuştur. İlgili düzenleme daha sonrasında uluslararası alanda da etki doğurmuştur. Bu doğrultuda, Avrupa'da Birleşmiş Milletler Uluslararası Ticaret Hukuku Komisyonu (*United Nations Commission on International Trade Law-UNCITRAL*), 2007 yılında tavsiye kararlarının da yer aldığı teminatlı işlemlere ilişkin UNCITRAL Yasama Kılavuzu'nu (*Legislative Guide on Secured Transactions*) hazırlamıştır². 2016 yılında ise Teminatlı İşlemler Model Kanunu (*The United Nations Commissions on International Trade Law*) düzenlenmiştir³.

Ülkemizde ise ticari hayatın devamlılığını sağlamak ve teslim bağli taşınır rehni yarattığı sorunları çözmek adına ticari işletme rehni, ilk kez 1971 yılında yürürlüğe giren 1447 sayılı Ticari İşletme Rehni Kanunu (TİRK)⁴ ile düzenlenmiştir. Bu Kanun'un 3. maddesi ile ticari işletme ya da esnaf işletmesinin bir bütün olarak Ticaret veya Esnaf ve Sanatkâr Sicili'ne yapılacak olan tescil yoluyla rehni öngörülmüştü. Ancak mülga TİRK döneminde ticari işletme veya esnaf işletmelerinin tüm unsurlarının sicile tescil edilerek rehni tesis edilmesi, Kanun'dan beklenen faydanın yeteri kadar sağlanamamasına neden olmuştur.

¹ Yeknesak Ticaret Kanunu'nun (UCC) İngilizce metni için bkz. (<https://www.law.cornell.edu/ucc/9>) [Erişim Tarihi: 11.12.2020].

² UNCITRAL tarafından hazırlanan Yasama Kılavuzu'nun İngilizce metni için bkz. (https://uncitral.un.org/sites/uncitral.un.org/files/media-documents/uncitral/en/09-82670_ebook-guide_09-04-10english.pdf) [Erişim Tarihi: 11.12.2020].

³ UNCITRAL tarafından hazırlanan Teminatlı İşlemler Model Kanunu'nun İngilizce metni için bkz. (https://uncitral.un.org/sites/uncitral.un.org/files/media-documents/uncitral/en/19-08779_e_ebook.pdf) [Erişim Tarihi: 11.12.2020].

⁴ RG. T. 28.07.1971, Sa. 13909.

Türkiye’deki işletmelerin büyük bir bölümünü KOBİ’lerin oluşturması karşısında⁵ mülga TİRK döneminde ticari hayatta yaşanan sorunların çözülmesi ve finansmana erişim yolunda ihtiyaçlara cevap vermek adına 6750 sayılı Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu (TİTRK)⁶ kabul edilerek 01.01.2017’de yürürlüğe girmiştir. TİTRK’in hazırlık çalışmaları esnasında UNCITRAL Teminatlı İşlemler Model Kanunu ile Teminatlı İşlemler Yasama Kılavuzu da dikkate alınmıştır⁷. TİTRK ile uluslararası alanda teminatlı işlemlere ilişkin öngörülen UCC ve Model Kanun’un karşılıklı olarak incelenmesi, benzer ve farklı yönleriyle birlikte ele alınması, TİTRK ile birlikte getirilen yeni sistemi daha iyi anlamak adına faydalı olacaktır. Çalışmamızda okuyucuya kolaylık sağlayabilmek adına UCC ve UNCITRAL Model Kanunu’nda yer alan madde metinlerinden bazılarını da kaynakça kısmında yer verilmiştir.

Çalışmanın birinci bölümünde, teminatın genel olarak ekonomik fonksiyonu ile teslimsiz taşınır rehnine duyulan ihtiyaç açıklanarak teminatlı işlemlerle ilgili uluslararası alandaki önemli düzenlemelerin kanunlaştırma sürecine değinilecek, devamında Türk hukukundaki teslimsiz sicile tescil yoluyla taşınır rehninin ortaya çıkışı ve ilgili kanuni düzenlemeler ele alınacaktır. Daha sonrasında TİTRK’in amacı ve kapsamıyla bağlantılı olarak ticari işlem ve taşınır varlık kavramı, borcun kaynağı, taraflar ile Rehinli Taşınır Sicili’nin fonksiyonu ele alınırken hem UCC hem de Model Kanun ile karşılaştırma yapılacaktır.

⁵ Türkiye İstatistik Kurumu’nun (TÜİK) KOBİ İstatikleri Raporu’na (2009-2019) göre toplam girişim sayısının %99, 8’ini KOBİ’ler oluştururken, sadece %0,2’sinin büyük ölçekli girişimler olduğu tespit edilmiştir (ayrıntılı bilgi için bkz. **TÜİK**: “KOBİ İstatikleri Raporu (2009-2019)”, s. 5 (<https://www.tuik.gov.tr/indir/duyuru/kobi-istatistikleri-raporu.pdf>) [Erişim Tarihi: 13.06.2021]).

⁶ RG. T. 28.10.2016, Sa. 29871.

⁷ **Kemal Şenocak/Zafer Kahraman/İdil Tuncer Kazancı/Bahar Öcal Apaydın**: Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni, Ankara 2019, s. 14.

İkinci bölümde, çalışmamızın esas konusu olan ticari işlemlerde taşınır rehnine konu olabilecek varlıklar ile kapsam dışında kalan hususlar TİTRK, UCC ve UNCITRAL Model Kanun'un uygulama alanı ve kapsamı ile birlikte karşılaştırmalı olarak incelenecektir.

Üçüncü ve son bölümde, taşınır rehninin kapsamına giren diğer unsurlar ile bu varlıkların üretim sürecinde kullanılmasının rehin hakkına etkisi, TİTRK, UCC ve UNCITRAL Model Kanunu bakımından karşılaştırmalı olarak değerlendirilecektir.

Birinci Bölüm

POZİTİF HUKUKTAKİ GELİŞMELERLE BİRLİKTE TİCARİ İŞLEMLERDE TAŞINIR REHNİ

Ş1. TİCARİ İŞLEMLERDE TAŞINIR REHNİNİN EKONOMİK ÖNEMİ

I. KREDİLİ İŞLEMLERDE TEMİNATLARIN EKONOMİK AÇIDAN ÖNEMİ

A. TEMİNATLARIN MİKRO VE MAKRO EKONOMİK FONKSİYONU

Ticari işlemlerde taşınır rehnine duyulan ihtiyacı belirlemeden önce teminatların ekonomik hayatta özellikle de kredi ihtiyacının karşılanmasında neden önemli olduğunu anlayabilmemiz gerekir. Nitekim teminatlı işlemler, ticari hayatta ve piyasa ekonomisinde sürdürülebilir gelişimin ve büyümenin temelinde önemli bir bileşen olmuştur⁸. Ticari ve ekonomik ilişkilerde yer alan aktörlerin faaliyetlerine devam edebilmeleri ve yatırım yapabilmeleri için zaman zaman kredi kullanmaları gerekir. Bu durumda para piyasalarında kredi araçları ile finansman yaratmanın ön koşulu olarak genellikle alacaklıya borcun ifa edileceğine ilişkin güvence sağlanmaktadır. Bu güven ihtiyacını gideren en temel hukuki araçlar ise aynı veya şahsi teminatlardır⁹.

Teminat kavramının çok çeşitli tanımları olmakla birlikte maddi hukuk açısından bu kavramı, bir borcun zamanında ve uygun biçimde ödenmesini sağlayan işlem veya belli bir hukuksal durumu sağlamak için verilen güvence olarak

⁸ **Giuliano G. Castellano**: “Reforming Non-Possesory Secured”, Mod. L. Rev. (2015), Vol. 78, No. 4, s. 611 (<https://heinonline.org/HOL/P?h=hein.journals/modlr78&i=621>) [Erişim Tarihi: 09.04.2021].

⁹ **Celal Göle/Gökhan Aydoğan**: “Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu’nun Ticaret Hukuku Açısından Değerlendirilmesi”, BATİDER (2017), C. 33, Sa. 1, s. 5; **Erden Kuntalp**: “Teminat Kavramı, Teminat Türleri ve Bunlardan Doğan Sorumluluk”, içinde Prof. Dr. Reha Poroy’a Armağan, İstanbul 1995, s. 280 vd.

tanımlayabiliriz¹⁰. Aynı teminatlarda, alacaklıya alacağını elde etmesi için belli bir şey üzerinde aynı hak sağlanırken, şahsi teminatlarda alacağın teminatı olarak borçlunun yanında üçüncü kişinin alacaklıya karşı bir borç yüklenmesi söz konusudur¹¹.

Teminatların ekonomik hayattaki temel fonksiyonlarından birisi, sözleşmede öngörülen taahhütlerin yerine getirilmemesi hâlinde, alacaklının uğrayacağı zararlara ilişkin riski azaltarak¹² karşı tarafa güvence teşkil etmesidir. Teminatların sözleşmelerdeki riski azaltıcı etkisi, onların mikro ekonomik fonksiyonunu göstermektedir¹³. Özellikle vadesinde ödenmesi gereken tutarın ödenmemesi durumunda ortaya çıkan kredi riski, karşı taraf açısından nakit akışında sorun yaratabilir¹⁴. Teminatlar, karşı tarafın kredi itibarı ile kredi riskinin incelenmesi ile buna bağlı ortaya çıkabilecek işlem maliyetlerini de azaltmaktadır¹⁵. Bu durum, teminatları piyasalarda daha aranan hâle getirmektedir¹⁶. Aynı teminatların özel bir türü olan teslimsiz taşınır rehinlerinde ise kredi alan borçlunun teminatlı varlıktan yararlanması ve faaliyetlerine devam edebilmesi imkânı, borçlunun temerrüt riskini

¹⁰ **Ejder Yılmaz:** Hukuk Sözlüğü, 7. Baskı, Ankara 2017, s. 766.

¹¹ **A. Lâle Sirmen:** Eşya Hukuku, 7. Baskı, s. 585; **Kuntalp,** s. 280 vd.

¹² **Hendrik L. E. Verhagen:** “Secured Transactions in Classical Roman Law”, *içinde* Roman Law and Economics Volume II: Exchange, Ownership, and Disputes, Ed. Giuseppe Dari- Mattiacci ve Dennis P. Kehoe, Oxford 2020, s. 116 vd.

(<https://books.google.com.tr/books?id=PTjpDwAAQBAJ&pg=PA113&lpg=PA113&dq=Secured+Transactions+in+Classical+Roman+Law+Hendrik+L.+E.+Verhagen&s>) [Erişim Tarihi: 09.04.2021]; **Louise Gullifer/Magda Raczynska:** “The English Law of Personal Property Security: Under-reformed?”, *içinde* Secured Transactions Law Reform, Ed. Louise Gullifer ve Orkun Akseli, Paperback Edition, Oxford 2019, s. 272; **Giuliano G. Castellano/Marek Dubovec:** “Bridging the Gap: The Regulatory Dimension of Secured Transactions Law Reforms”, Unif. L. Rev. (2017), Vol. 22, No. 4, s. 668 (<https://heinonline.org/HOL/LandingPage?handle=hein.journals/droit2017&div=48&id=&page=>) [Erişim tarihi: 30.11.2020].

¹³ **Jan Hendrik Röver:** “The EBRD’s Model Law on Secured Transactions and Its Implications for an UNCITRAL Model Law on Secured Transactions”, Unif. L. Rev. (2010), Vol. 15, No. 2, s. 490 (<https://heinonline.org/HOL/LandingPage?handle=hein.journals/droit2010&div=32&id=&page=>) [Erişim Tarihi: 30.11.2020].

¹⁴ **Selin Sarılı:** “Finansal Risk Yönetimi”, *içinde* Finansal Piyasalar ve Kurumlar: Teori ve Türkiye Uygulamasına Güncel Bakış, Ed. Aysel Gündoğdu, Ankara 2016, s. 135.

¹⁵ **İpek Özdemir:** “Merkez Bankacılığında Teminat Sistemleri”, TCMB Uzmanlık Tezi, Ankara 2010, s. 4.

¹⁶ **Özdemir,** 4.

azaltabilecektir¹⁷. Borçlu açısından teminatlı işlemlerde sözleşmenin ifa edilememesi hâlinde karşılaşılabilecek yaptırımların yanı sıra teminat verdiği varlığı kaybetme ve paraya çevrilmesine katlanma yükümlüğü de doğabilecek olan risklerden birisidir. Bu nedenlerden ötürü borçlu, teminat gösterdiği varlığı kaybetme riskini bertaraf etmek için borca aykırı davranmaktan daha çok kaçınabilir. Böylelikle teminatın, sözleşmede yer alan tarafların davranışlarına etki eden mikro fonksiyonu da ortaya çıkabilir. Teminatların borçlunun daha düşük faizle alacaklıdan kredi almasını kolaylaştırması da sağladığı bir diğer mikro ekonomik fonksiyondur¹⁸. Buna paralel olarak teminatların borcun ödenmemesine yönelik riski azaltarak kredi işlemlerinin daha hızlı gerçekleştirdiği de belirtilmektedir¹⁹. Ayrıca teminatların kredi miktarını attırıp vadeyi uzatmada da olumlu etkisi bulunmaktadır²⁰.

Teminatların riski azaltmaktaki etkisi, genel olarak ekonomiye de katkı sağlayabilir. Dolayısıyla teminatlar, riski azaltarak finansmana erişim ve krediye ulaşma imkânını arttırırken aynı zamanda yatırımları ve gayrisafi yurt içi hasılatın da artmasını sağlayarak ekonomiyi canlandırmaktadır²¹. Bu doğrultuda yatırımlar üzerinde olumlu etkiye sahip olan teminatların, makro ekonomik açıdan da etkisi ortaya çıkmaktadır²².

¹⁷ **Castellano**, s. 617.

¹⁸ **Röver**, s. 490

¹⁹ **Homer Kripke**: “Law and Economics: Measuring The Economic Efficiency of Commercial Law in a Vacuum of Fact”, U. Pa. L. Rev. (1985), Vol. 133, No. 5, s. 946-947 (https://scholarship.law.upenn.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=4041&context=penn_law_review) [ErişimTarihi: 17.07.2021].

²⁰ **Röver**, s. 490.

²¹ **Verhagen**, s. 120.

²² **Röver**, s. 491.

B. TEMİNATLARIN EKONOMİK FONKSİYONU İLE İLGİLİ BAZI TEORİLER

Kredili işlemlerde teminat göstermenin ekonomik fonksiyonlarıyla ilgili olarak geçmişten günümüze kadar yabancı literatürde birçok teori ileri sürülmüştür²³. Bu teorilerden biri olan ve teminatın ekonomik açıdan etkinliğini açıklamaya çalışan “*efficiency*” teorisinde söz konusu hukuki aracın, kredili işlemlerde toplam masrafı azalttığı yaklaşımından hareket edilmiştir²⁴.

Teminatın ekonomik açıdan fonksiyonunu açıklayan tekrar dağıtım teorisinde (*redistributive theory*) ise teminat, bir taraftan diğer tarafa servet aktarımını sağlayan bir mekanizma olarak nitelendirilmiştir²⁵. Bu servet aktarımı ise borçlunun temerrüde düşmesi hâlinde kredi verdiği sözleşme hükümlerinde ve faiz oranlarında değişiklik yapamayan teminatsız alacaklıların (*non-adjusting creditors*) varlığına bağlıdır²⁶. Bir diğer ifadeyle borçlu, teminat göstererek aldığı düşük faizli kredinin avantajından, borçlunun ödeyememe riskine karşı diğer teminatsız alacaklıların faiz oranlarında değişiklik yapamaması hâlinde yararlanacaktır²⁷.

Bu teorilerle bağlantılı olarak ileri sürülen sinyal teorisinde (*signalling theory*) ise teminat, borçlunun borcunu ödemesine yönelik bağlılığını gösteren önemli bir işarettir. Bu açıdan asimetrik bilgi ile karakterize edilen bir piyasada teminat

²³ Ayrıntılı bilgi için bkz. **John Armour**: “The Law and Economics About Secured Lending: Lessons For European Lawmaking?”, ECFR (2008), Vol. 5, No. Special Issue, s. 3-29 (<https://heinonline.org/HOL/LandingPage?handle=hein.journals/ecomflr5&div=35&id=&page=>) [Erişim Tarihi: 09.04.2021]. Teminatın ekonomik açıdan etkinliğini inceleyen teorilerle ilgili olarak aksi görüşler de bulunmaktadır. Nitekim 1980’li yılların başında Profesör **Schwartz**, teminata dayalı ödünç işlemlerini, “*zero sum game*” (*sıfır toplamlı oyun*) olarak nitelendirerek aslında borçlu açısından bir avantaj getirmediğini ve net maliyet açısından bir değişiklik sağlamadığını ileri sürmüştür (**Alan Schwartz**: “Security Interest and Bankruptcy Priorities: A Review of Current Theories”, J. Legal Stud. (1981), Vol. 10, No. 1, s. 7 vd. (<https://www.jstor.com/stable/724224>) [Erişim Tarihi: 17.07.2021]).

²⁴ **Armour**, s. 5.

²⁵ **Armour**, s. 5.

²⁶ **Armour**, s. 5.

²⁷ **Armour**, s. 9-10.

gösterilmesi, alacaklıların potansiyel borçluları inceleme maliyetini azaltmaya yardımcı olmaktadır²⁸.

Bir diğer teori olan izleme ve bağlama teorisinde (*monitoring and bonding theory*) teminatın, alacaklının borçluyu izleyerek onu kontrol etmesinde ve borçlunun malvarlığında azalmaya yol açacak tasarruflarda bulunmasının engellenmesinde rol oynadığı belirtilmiştir²⁹. Bu doğrultuda teminata sahip olan alacaklı, borçlunun çok riskli yatırımlarda bulunarak malvarlığında azalmaya yol açacak davranışlarda bulunmasını daha düşük maliyetle engelleyerek aracı kurum maliyetini de azaltabilir³⁰.

Teminata konu varlığın izlenmesinin etkili olmasını sağlayan en basit çözüm yolu ise ödünç veren alacaklının denetlediği varlıkları sınırlandırmasıdır. Böylelikle alacaklının tüm firmayı denetlemek yerine belirli varlıkları kontrol edip izlemesi, söz konusu maliyetleri de azaltacaktır³¹. Denetleme maliyetlerinin azalması, özellikle zilyetliğin alacaklıya geçirildiği veya sicil üzerinden varlığın devrinin ya da üzerindeki aynı hakların takip edilebildiği durumlarda, alacaklının belirli varlıkları daha düzenli bir şekilde kontrol etmesini de sağlayabilir. En nihayetinde teminat gösterilmesi alacaklı açısından faydalı olacaktır. Çünkü borcun ifa edilmemesi hâlinde, alacaklı hem bu riski teminatıyla telafi edebilir hem de bu varlıkların izlenme maliyetleri de düşebilir³². Bununla birlikte alacaklının riskten kaçınmak için borçluyu sınırlandırması, borçlunun firmanın değerini arttıracak kâr sağlayan girişimlerde

²⁸ **Armour**, s. 6.

²⁹ **Verhagen**, s. 116-117; **Armour**, s. 7 vd.

³⁰ **Wei Zhang**: “The Paradoxes of Secured Lending: Is There a Less Uneasy Case for the Priority of Secured Claims in Bankruptcy?”, U. Pa. J. Bus. L. (2014), Vol. 16, No. 3, s. 806 (<https://heinonline.org/HOL/LandingPage?handle=hein.journals/upjle116&div=19&id=&page=>) [Erişim Tarihi: 24.07.2021]; **Robert E. Scott**: “Truth About Secured Financing”, Cornell L. Rev. (1996-1997), Vol. 82, No. 6, s. 1448 (<https://core.ac.uk/download/pdf/216738005.pdf>) [Erişim Tarihi: 09.04.2021].

³¹ **Ronald J. Mann**: “Explaining the Pattern of Secured Credit Source”, Harvard L. Rev. (1997), Vol. 110, No. 3, s. 650 (<http://www.jstor.com/stable/1342242>) [Erişim Tarihi: 14.01.2022].

³² **Thomas H. Jackson/Anthony T. Kronman**: “Secured Financing and Priorities among Creditors”, Yale L. J. (1979), Vol. 88, No. 6, s. 1153 (<http://www.jstor.org/stable/795626>) [Erişim Tarihi: 17.07.2021].

bulunmasını da engelleyebilir. Bu durum, doktrinde fırsat maliyeti (*opportunity cost*) olarak ifade edilmektedir³³. Dolayısıyla alacaklının dengeli bir tutumda olması çok önemlidir aksi takdirde borçlu, artan maliyete karşı teminat göstermekten kaçınabilir. Bu teoriyle bağlantılı olarak aracılık maliyetleri açısından teminat, borçlu tarafından servet azaltıcı işlemlerde bulunmaması için de bir bağıdır. Bu bağ ise borçlu açısından değerlidir çünkü borçlunun daha sonra bu tür işlemlere girmesi engellenerek borçlanma kapasitesi önceden arttırılabilir³⁴. Teminat gösterilmesi, borçlunun izlenme faaliyetlerini kolaylaştırarak onun kontrol edilmesini sağlayıp aynı zamanda riskli ve malvarlığını azaltıcı işlemlerde bulunmasını engelleyerek temerrüde düşme olasılığını da azaltabilir³⁵. Borçlu, teminat yükümlülüğüne bağlı olmasıyla aslında sözleşme hükümlerinin ihlal edilmesinin yaptırımı olan teminatın paraya çevrilmesini de kabul etmektedir³⁶. Dolayısıyla bu yaklaşıma göre teminat gösterilmesi, borçlunun sözleşme hükümlerine uygun hareket etmesine katkıda bulunmaktadır³⁷. Aynı zamanda bu bağ, borçlunun teminat sözleşmesine daha bağlı ve özenli şekilde hareket ederek doğru yatırımlar yapmasını da sağlayabilir. Ayrıca borçluların teminat sağlama kabiliyeti, teminat sözleşmesinin taraflarının ötesine uzanarak sosyal faydalar sağlama potansiyeline de sahiptir. Söz konusu durum, verimli uygulamayı kolaylaştırarak temerrüt sonrasında dağıtılacak olan payın oranını bir diğer ifadeyle dağıtım için genel pastanın boyutunu da arttırabilir³⁸.

³³ **Lucian Arye Bebchuk/Jesse M. Fried:** “The Uneasy Case for the Priority of Secured Claims in Bankruptcy”, Yale L. J. (1996), Vol. 105, No. 4, s. 877. (<https://www.jstor.org/stable/797243>) [Erişim Tarihi: 24.07.2021].

³⁴ **Armour**, s. 8.

³⁵ **Armour**, s. 9.

³⁶ **Scott**, s. 1450.

³⁷ Teminatın paraya çevrilmesine ilişkin yaptırımın, borçlunun borcunu ödemesine yönelik teşvik edici nitelikte psikolojik bir fayda sağladığı yönünde ayrıca bkz. **Scott**, s. 1450.

³⁸ **Armour**, s. 9.

Belirtmek gerekir ki alacaklının teminat konusunu kontrol etme hakkı ve borçlunun temerrüdü sonrasında teminatın paraya çevrilmesinde kendisine tanınan öncelik hakkı, diğer alacaklıların borçlunun malvarlığını daha savurgan bir şekilde toplama yarışını da engelleyebilir. Teminatsız alacaklılar da sözleşme hükümlerinde borçlunun alacaklıdan izin almadan satış ya da önemli tasarruflarda bulunmayacağına dair hükümler öngörebilseler de bu imkân, teminatın alacaklıya sağladığı güvence kadar etkili olmaz³⁹.

Sonuç olarak teminatların borçlunun finansmana erişimini kolaylaştırarak kredi işlemlerini hızlandırması, ekonomiyi canlandırırken aynı zamanda teminatlar bir borç ilişkisinde borçlunun borcunu ödemesi hususunda daha istekli olmasında rol oynayabilir. Teminatların borçlunun temerrüt riski sebebiyle borca aykırı davranmasını engellemesindeki mikro etkisi ve yatırımları teşvik etmesindeki makro etkisi, ekonomik açıdan büyümeye katkıda bulunmaktadır.

II. TİCARİ İŞLEMLERDE TAŞINIR REHNİNE DUYULAN İHTİYAÇ

Alacaklının alacağını elde etmesine güvence teşkil eden rehin hakkı, sınırlı bir ayni hak olduğu için bu hakkın herkesçe görülebilir biçimde olması gerekmektedir⁴⁰. Taşınır rehninde ise rehin hakkının kurulduğunun üçüncü kişilere karşı görülebilir olması, taşınırın tedavülündeki güveni sağlamak açısından önem arz etmektedir⁴¹. Teslime bağlı taşınır rehninde rehin hakkı, TMK m. 939, f. 1 uyarınca rehin konusu taşınırın zilyetliğinin alacaklıya devriyle doğmaktadır. Dolayısıyla teslime bağlı taşınır rehninde aleniyeti⁴² sağlayan araç, zilyetliktir. Her ne kadar söz konusu rehin türünde

³⁹ Mann, s. 653.

⁴⁰ Sirmen, Eşya Hukuku, s. 680.

⁴¹ Kemal M. Oğuzman/Özer Selici/Saibe Oktay Özdemir: Eşya Hukuku, 23. Bası, İstanbul 2021, s. 1156.

⁴² Aleniyet hakkındaki ayrıntılı açıklamalar için bkz. Faruk Acar: Rehin Hukuku Dersleri, 2. Bası, İstanbul 2017, s. 43; Bülent Davran: Rehin Hukuku Dersleri, İstanbul 1972, s. 79 vd.; Ali

malikin alacaklının zararına neden olacak şekilde tasarruflarda bulunması engellense de rehin veren borçlunun söz konusu taşınırlardan yararlanamaması, borçlunun borcunu ödeyememe riskini de beraberinde getirecektir. Diğer taraftan zilyetliği devralan alacaklı açısından da rehinli taşınırın depolanması ve masraf yükü ortaya çıkmaktadır⁴³. Dolayısıyla teslimine bağlı taşınır rehni, taraflar açısından maliyeti arttırmaktadır.

Özellikle KOBİ'lerin sıklıkla özkaynak yetersizliği yaşamaları sebebiyle kredi temin etmek isterken bankaların kendilerini güvenceye almak adına kredi koşullarını ağırlaştırması, KOBİ'lerin finansmana erişimini son derece zorlaştırmıştır⁴⁴. Bankaların işlem riskinin fazla olacağı gerekçesiyle KOBİ'lere kredi verirken faiz oranını yüksek, vadeyi kısa tutması neticesinde borçlanma maliyetleri artarken bu durum, işletmelerin gerekli yatırım yapmasını da engellemektedir⁴⁵. Borçlarını ödeyememe tehlikesi altında olan ve kısa vadelerde plan yapmakta zorlanan işletmelerin yatırım yapmalarına yönelik yeteneklerini kaybetmesi ve likidite problemlerini aşmak için varlıklarını ucuza satması, finansmana erişiminde sıkıntı yaşayan işletmelerin karşılaştıkları önemli sorunlardan biridir. Bu sorun, işletmelerin değerine zarar verirken onların yeniden düzelmesini de engellemektedir⁴⁶.

Eskiocak: Teslime Bağlı Taşınır Rehninde Alacaklının Hukukî Durumu, İstanbul 2009, s. 23; **Erol Cansel:** Türk Menkul Rehni Hukuku Cilt I Teslim Şartlı Menkul Rehni, Ankara 1967, s. 93 vd.; **Rona Serozan:** Eşya Hukuku I, 3. Bası, İstanbul 2014, s. 345-347.

⁴³ **Çiğdem Kırca:** "Ticari İşlemlerde Taşınır Rehninde Sıra", *içinde* Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Sempozyumu, Ed. A. Lâle Sirmen ve A. Barış Özbilen, Ankara 2018, s. 161; **Bülent Köprülü/Selim Kaneti:** Sınırlı Aynî Haklar, 2. Bası, İstanbul 1982-1983, s. 446.

⁴⁴ **Oktay Aktürk:** "KOBİ'lerde Finansman Sorunları ve Çözüm Önerileri", *içinde* İşletme ve Yönetim Fonksiyonları Perspektifiyle Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerin (KOBİ) Sorunları ve Çözüm Önerileri, Ed. Berrin Filizöz, Bursa 2020, s. 147.

⁴⁵ **Oktay Aktürk,** s. 148.

⁴⁶ **Louise Gullifer/Ignacio Tirado:** "Financing Micro-Businesses and the UNCITRAL Model Law on Secured Transactions", Unif. L. Rev. (2017), Vol. 22, No. 4, s. 651-652, dn. 29 (<https://heinonline.org/HOL/LandingPage?handle=hein.journals/droit2017&div=47&id=&page=>) [Erişim Tarihi 14.06.2021].

Bankaların KOBİ'lere kredi verirken isteksiz olmalarına neden olan pek çok etken bulunmaktadır. Bu yaklaşımın en temel sebepleri ise işletmelerin birçoğunun taşınmazının bulunmaması, sahip olunan taşınır varlıkların sınırlı sayıda olması veya değerlerinin az olması ile bu taşınırların paraya çevrilmesinin masraflı olmasıdır⁴⁷. KOBİ'lerin finansal bilgi yönetimlerinin bir diğer ifadeyle muhasebe sistemlerinin etkin olmaması da finansman sorunlarına neden olmaktadır⁴⁸. Nitekim pek çok ülkede KOBİ'lerin bazı finansal tabloları hazırlamaktan ve denetimden muaf tutulması sebebiyle işletmelerin finansman durumuna ilişkin bilgiler de sınırlı olmaktadır⁴⁹. Bu açıdan KOBİ'ler için etkin bir finansal raporlama sisteminin sağlanması gerekmektedir⁵⁰.

Ülkemizde TTK m. 88 uyarınca gerçek ve tüzel kişiler finansal tablo hazırlarken Kamu Gözetimi ve Denetim Standartları Kurumu'nun (KGK) düzenlemelerine uyum sağlamak zorundadır. Bu doğrultuda ilk olarak 2005 yılından itibaren halka açık işletmeler ve kamu yararını ilgilendiren kuruluşlar (KAYİK) için Türkiye Finansal Raporlama Standartları (TFRS) geliştirilmiş, ardından 2018 yılından itibaren büyük ve orta ölçekli işletmeler için Finansal Raporlama Standartları (BOBİ FRS) uygulamaya konulmuştur⁵¹. Yatırımcı ve borç verenlere karşı gerçeğe ve ihtiyaca uygun nitelikte

⁴⁷ **Çiğdem Yatağan Özkan:** "Ticari İşletme Rehninde Yeni Sorunlar: Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu", *içinde* Türk ve Alman Özel Hukukunda Güncel Gelişmeler- Sempozyum Kitabı, Ed. Erhan Temel ve Çiğdem Kırca, Ankara 2020, s. 213; **Gullifer/Tirado**, s. 650-651.

⁴⁸ **Anıl Gacar:** KOBİ'lerde Finansal Analiz Bist KOBİ Sanayi Endeksinde Bir Araştırma, Bursa 2019, s. 11.

⁴⁹ **Yatağan Özkan**, s. 213; ayrıca bkz. **OECD:** "Enhancing the Contributions of the SMEs in a Global and Digitalised Economy", Meeting of the OECD Council at Ministerial Level 2017, s. 12 vd. (<https://www.oecd.org/industry/C-MIN-2017-8-EN.pdf>) [Erişim tarihi: 22.07.2021].

⁵⁰ **Richard G. P. McMahon:** "Modelling the Extent of Financial Reporting Practices Amongst Australian Manufacturing SMEs", SBE (1999), Vol. 13, No. 2, s. 82 (<https://www.jstor.org/stable/40229035>) [Erişim Tarihi: 22.07.2021].

⁵¹ **Alper Tazegül:** "Muhasebe Meslek Mensuplarının Büyük ve Orta Boy İşletmeler Finansal Raporlama Standartları'nı (BOBİ FRS) Algılama Düzeyleri Üzerine Kars İlinde Bir Araştırma", *içinde* Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmelerde (KOBİ) Muhasebe ve Finans Üzerine Güncel Araştırmalar, Ed. Hasan Ayaydın ve Ceyda Yerdelen Kaygın, Ankara 2021, s. 35.

finansal tablo sunumları sağlamak adına bağımsız denetime tâbi olmayan işletmeler⁵² için 01.01.2021 tarihi ve sonraki hesap dönemlerini kapsamak üzere küçük ve mikro işletmeler için finansal raporlama standardı (KÜMİ FRS) hazırlanmıştır⁵³. Bununla birlikte TTK m. 88, f. 3 uyarınca KGK, “*değişik işletme büyüklükleri, sektörler ve kâr amacı gütmeyen kuruluşlar için özel ve istisnai standartlar*” koyarak farklı düzenlemeler yapma hususunda da yetkilidir.

Sonuç olarak teminat göstermede KOBİ’lerin yaşadığı sıkıntılar, işletmelerin gerekli yatırımları doğru bir şekilde yapamamasına ve en nihayetinde bu durumun ülke ekonomisinin büyümesini ve gelişmesini olumsuz yönde etkilemesine sebep olabilir. Bu nedenlerden ötürü piyasa ekonomisinde, özellikle KOBİ’lerin ekonomik açıdan daha düşük maliyetle krediye ulaşabilmeleri ve işletmelerin faaliyetlerine devam edebilmesi için rehnedilen varlıklarından da yararlanmak suretiyle kâr sağlama ihtiyacı ortaya çıkmıştır⁵⁴.

Ş2. TİCARİ İŞLEMLERDE TAŞINIR REHNİNİN ORTAYA ÇIKIŞI

I. TEMİNATLI İŞLEMLERE İLİŞKİN ULUSLARARASI ALANDAKİ ÖNEMLİ DÜZENLEMELERİN KANUNLAŞMA SÜRECİ

A. *YEKNESAK TİCARET KANUNU (UNIFORM COMMERCIAL CODE)*

Finansmana erişimin sağlanması amacıyla taşınır varlıkların zilyetliğinin devri olmaksızın bir sicile tescili yoluyla teminat verilmesini öngören sistemin hukuk düzenindeki temel çıkış noktası, Amerika Birleşik Devletleri’dir⁵⁵. Amerikan Hukuk

⁵² TTK 397, f. 4 uyarınca denetime tâbi olan şirketler Cumhurbaşkanınca belirlenmektedir. Bu husus hakkında ayrıca bkz. 26.03.2018 Tarih ve 2018/11597 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı.

⁵³ Ayrıntılı bilgi için bkz. **Bekir Gerekan/Seyhan Öztürk**: Küçük ve Mikro İşletmeler İçin Finansal Raporlama Standardı (KÜMİ FRS): Muhasebe Meslek Mensuplarının Görüşü”, *içinde* Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmelerde (KOBİ) Muhasebe ve Finans Üzerine Güncel Araştırmalar, Ed. Hasan Ayaydın ve Ceyda Yerdelen Kaygın, Ankara 2021, s. 126 vd.

⁵⁴ **Castellano**, s. 611.

⁵⁵ **Kırca**, Taşınır Rehninde Sıra, s. 162.

Sistemi'nde Yeknesak Ticaret Kanunu (*Uniform Commercial Code [UCC]*) olarak adlandırılan bu yasal düzenlemenin kökeni ise Sanayi Devrimi'dir. Nitekim endüstrinin gelişimiyle birlikte yeni finansal araçların alternatif teminat aracı olarak kullanılmasına ihtiyaç duyulmuştur⁵⁶.

Amerikan Hukuk Sistemi'nde 1896 yıllarından itibaren çeşitli yasalar yapılmıştır⁵⁷. Yeknesak Ticaret Kanunu'nu hazırlanma süreci ise 1940'lı yıllarda Yeknesak Hukuk İçin Hukuk Delegeleri Ulusal Konferansı'nın (*National Conference of Commissioners on Uniform State Laws [NCCUSL]*) aldığı kararlar doğrultusunda başlamış ve 1942 yılında Amerikan Hukuk Enstitüsü (*American Law Institute [ALI]*) ile birlikte yapılan çalışmalar neticesinde bu Kanun geliştirilmiştir⁵⁸. UCC'nin 9. maddesinde teminatlî işlemler özel olarak düzenlenmekle birlikte diğerk maddelerinde de genel hükümler, satışlar, kiralama işlemleri, kıymetli evrak, banka mevduatı ve tahsilatlar, fon transferleri, akreditif ve yatırım araçları gibi çeşitli hususlara ilişkin düzenlemeler bulunmaktadır. Bazı değişiklikler dışında UCC, 1962 yılının başlarından itibaren ABD'nin tüm eyaletlerinde kabul görmeye başlamıştır⁵⁹. 1998 yılında bu Kanun revize edilerek teminata konu varlıkların kapsamında değişiklik yapılmış, 1 Temmuz 2001 tarihinde ise ilgili düzenleme çoğu eyalette yürürlüğe girmiştir⁶⁰. Yapılan değişiklikle birlikte hem kanunun uygulama alanı genişletilerek bazı yeni tanımlar yapılmış hem de teminat hakkının üçüncü kişilere etkili olması, öncelik sırası ve temerrüt sonrası hakların kullanımı ve icra yöntemine ilişkin diğerk hususlar revize

⁵⁶ **Frank Peretore/Robert Hornby:** Secured Transactions for The Practitioner How To Properly Perfect Your Personal Property Lien And Assure Priority, North Charleston 2018, s. 1.

⁵⁷ **Robert Braucher:** "The Legislative History of the Uniform Commercial Code", Columbia L. Rev. (1958), Vol. 58, No. 6, s. 799 (<https://www.jstor.org/stable/1120153>) [Erişim Tarihi: 12.10.2020].

⁵⁸ **Braucher,** s. 800.

⁵⁹ **Eric M. Sherman:** "Chasing Perfection: Collateral Indications and Ambiguous Debtor Names on Financing Statements under article 9", B. C. L. Rev. (2020), Vol. 61, No. 6, s. 2236 (<https://heinonline.org/HOL/LandingPage?handle=hein.journals/bclr61&div=57&id=&page=>) [Erişim Tarihi: 15.03.2021].

⁶⁰ Revize edilen UCC m. 9 düzenlenmesinin yürürlük tarihi bazı eyaletlerde ertelenirken 1 Ocak 2002 tarihinde tüm eyaletlerde yürürlüğe girmiştir.

edilmiştir⁶¹. Revizyonla bu Kanun'un değişen ticari uygulamalara uyum sağlaması da amaçlanmıştır⁶². Ayrıca 2010 yılında Yeknesak Hukuk Komisyonu ve Amerikan Hukuk Enstitüsü tarafından UCC'de bazı değişiklikler kabul edilerek özellikle sicile yapılacak bildirimle ilgili hususlarda düzenlemeler yapılmıştır⁶³. Bu değişiklikler 2015 yılında neredeyse tüm eyaletlerde yürürlüğe girmiştir⁶⁴. Son olarak 2018 yılında bazı varlıkların devri ile teminat hakkı kurulmasına ilişkin sözleşme ve yasal düzenlemelerde yer alan sınırlandırmaların geçersiz sayılacağı düzenleyen UCC m. 9-406 ile m. 9-408 hükümlerine istisnalar getirilmiştir⁶⁵.

Zaman içerisinde pek çok değişikliğe konu olan Yeknesak Ticaret Kanunu'nun 9. maddesi, taşınırlara ilişkin teminat rejiminde reform niteliğinde bir yaklaşım göstermiştir. Gerçekten de UCC'nin hazırlanma sürecine geçilmeden önce Amerikan Hukuku'nda kişisel mülkiyet (*personal property*)⁶⁶ üzerindeki teminatlı hakkının sağlanmasıyla ilgili eyaletlerde ayrı ayrı düzenlemeler bulunmaktaydı⁶⁷. Söz konusu Kanun ile teminat araçlarının çeşitli formlarını tek bir çatı altında düzenlemek⁶⁸,

⁶¹ **Elaine A. Welle:** “An Introduction to Revised Article 9 of the Uniform Commercial Code”, Wyo. L. Rev. (2001), Vol. 1, No. 2, s. 558 (<https://heinonline.org/HOL/LandingPage?handle=hein.journals/wylr1&div=25&id=&page=>) [Erişim Tarihi: 12.10.2020].

⁶² **D. Fenton Adams:** “Sales of Personal Property as Secured Transactions under Article 9 of the Uniform Commercial Code”, UALR L. Rev. (2008), Vol. 31, No. 1, s. 11 (<https://lawrepository.ualr.edu/lawreview/vol31/iss1/1>) [Erişim Tarihi: 24.04.2021].

⁶³ **Elaine A. Welle:** “Amendments to Article 9 of the Uniform Commercial Code Relating to Secured Transactions”, Wyo. L. Rev. (2014), Vol. 14, No. 2, s. 633 vd. (<https://m.heinonline.org/HOL/LandingPage?handle=hein.journals/wylr14&div=24&id=&page=>) [Erişim Tarihi: 02.01.2021].

⁶⁴ **Peter Winship:** “An Historical Overview of UCC Article 9”, *içinde* Secured Transactions Law Reform, Ed. Louise Gullifer ve Orkun Akseli, Paperback Edition, Oxford 2019, s. 21.

⁶⁵ UCC m. 9-408 hükmüne ilişkin açıklamalarımız için bkz. İkinci Bölüm, §1, I, B, 2, a; İkinci Bölüm, §2, II, B, 2, a.

⁶⁶ Black's Law Dictionary'de “*Personal property*” olarak adlandırılan bu kavram, en temel olarak taşınır ve gayrimaddi mal mülkiyeti anlamına gelmekte olup taşınmaz mülkiyeti hâricindeki bir sınıflandırmayı ifade etmektedir (**Bryan A. Garner (Ed.):** Black's Law Dictionary, 11th Edition, St. Paul 2019, s. 1472).

⁶⁷ **James J. White/Robert S. Summers/Daniel D. Barnhizer/Wayne Barnes/Franklin G. Snyder:** Principles of Secured Transactions, Second Edition, St. Paul 2018, s. 2.

⁶⁸ **Michael Bridge:** “Secured Credit Legislation: Functionalism or Transactional Co-Existence”, *içinde* International and Comparative Secured Transactions Law- Essays in honour of Roderick A. Macdonald, Paperback Edition, Ed. Spyridon V. Bazinas ve N. Orkun Akseli, Oxford 2020, s. 1;

finansal işlemlere ilişkin öngörülebilirliği ve şeffaflığı artırarak bu işlemleri hızlandırmak amaçlanmıştır⁶⁹. Ayrıca bu düzenlemeyle taşınır varlıklar üzerinde teminat hakkı daha basit prosedürlerle tesis edilerek teminatlı işlemlere ilişkin maliyet de azaltılmaya çalışılmıştır⁷⁰. UCC’de teminatlı işlemler, m. 9-109(a)(1) uyarınca kişisel mülkiyet ya da taşınmazla bağlantılı olan unsurlar üzerinde teminat hakkının tesis edildiği rızaya dayanan işlemleri ifade etmektedir. Söz konusu düzenleme istisnai olarak tarımsal ürünler üzerindeki kanundan doğan rehin türüne de uygulanmaktadır. Bunların dışında UCC’de mevduat hesapları, teminat mektupları, konsinye satışlar, alacak hesapları ve borç senetleriyle ilgili olan düzenlemelere de yer verilmiştir⁷¹.

Amerikan Hukuk Sistemi’nde modern bir teminat rejimi oluşturmak amacıyla düzenlenen Yeknesak Ticaret Kanunu ile sağlanan bu başarı, Anglo-Amerikan hukuk dünyasını önemli ölçüde etkilemiştir⁷². Özellikle UCC m. 9 ile yapılan reformlar, Kanada Ortak Hukuk Bölgesi’nin, Yeni Zelanda ve Avustralya rehin hukuku sistemlerinin ilham kaynağı olmuştur⁷³. Söz konusu düzenlemeden sonra uluslararası alanda da pek çok çalışma yapılmıştır. Bunlar arasında UNCITRAL Teminatlı İşlemler Model Kanunu, Finansal Teminat Düzenlemelerine İlişkin Avrupa Birliği Direktifi (*Directive on Financial Collateral Arrangements (2002/47/EC)*), Avrupa İmar ve Kalkınma Bankası tarafından yayımlanan Teminatlı İşlemlere İlişkin Model Kanun

Gerard McCormack: Secured Credit under English and American Law, Cambridge 2004, s. 71, (<https://www.ebsco.com/academic-libraries/products/ebooks>) [Erişim Tarihi: 15.03.2021].

⁶⁹ **Peretore/Hornby**, 1.

⁷⁰ **Steven O. Weise:** “The Financing of Intellectual Property under Revised UCC Article 9”, Chi. Kent L. Rev. (1999), Vol. 74, No. 3, s. 1077 (<https://heinonline.org/HOL/LandingPage?handle=hein.journals/chknt74&div=43&id=&page=>) [Erişim Tarihi: 05.12.2020].

⁷¹ **Carol L. Chomsky/Christina L. Kunz/Elizabeth R. Schiltz/Charles J. Tabb:** Selected Commercial Statutes For Secured Transactions Coures, 2020 Edition, St. Paul 2020, s. 724 vd.

⁷² **Roderick J. Wood:** “Identifying Borrowed Sources in Secured Transactions Law Reform”, Unif. L. Rev. (2019), Vol. 24, s. 548 (<https://heinonline.org/HOL/LandingPage?handle=hein.journals/droit2019&div=34&id=&page=>) [Erişim Tarihi: 06.02.2022]; **Kırca**, Taşınır Rehninde Sıra, s. 162.

⁷³ **Castellano**, s. 631 vd.; **Kırca**, Taşınır Rehninde Sıra, s. 162.

(*European Bank for Reconstruction and Development Model Law on Secured Transactions*), UNIDROIT Taşınır Üzerinde Uluslararası Haklar Konvansiyonu (*UNIDROIT Convention on International Rights on Movable Equipment*) ve Fransız Medeni Kanunu'nun 2006 reformu yer almaktadır⁷⁴. Ancak konumuz bağlamında Yeknesak Ticaret Kanunu ve UNCITRAL Model Kanunu ele alınacağından sadece bu iki düzenleme için açıklama yapılacaktır.

B. BİRLEŞMİŞ MİLLETLER NEZDİNDE YAPILAN ÇALIŞMALAR VE UNCITRAL MODEL KANUNU

Uluslararası ticaret hukukunun modernizasyonu ve yeknesaklık sağlanması amacıyla faaliyetler yürüten Birleşmiş Milletler Ticaret Hukuku Komisyonu'nun⁷⁵ teminatlı işlemlere yönelik yapmış olduğu ilk düzenleme, alacakların devriyle ilgili olup 2001 yılında Uluslararası Ticarete Alacakların Devrine İlişkin Birleşmiş Milletler Konvansiyonu (*United Nations Convention on the Assignment of Receivables in International Trade*)⁷⁶ kabul edilmiştir. Bu Konvansiyon, teminat aracı olarak alacak devri, toplu ya da müstakbel alacak devri ile bu işlemler neticesinde ortaya çıkabilecek kanunlar ihtilafına ilişkin önemli düzenlemeler içermesine rağmen, bazı temel düzenlemelerle ilgili Komisyon içerisinde bir uzlaşma sağlanamamıştır⁷⁷. Konvansiyon'un alacaklarla sınırlı olarak teminatlı işlemleri düzenlemesi ve bu

⁷⁴ **Başak Şit İmamoğlu:** Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu Üzerine Bir İnceleme, Ankara 2017, s. 8.

⁷⁵ Birleşmiş Milletler Uluslararası Ticaret Hukuku Komisyonu (UNCITRAL), uluslararası ticaret hukukunun kademeli olarak modernizasyonu, uyumlaştırılması ve yeknesaklık sağlanması için kurulmuştur (**Hüseyin Ülgen/Mehmet Helvacı/Arslan Kaya/N. Füsün Nomer Ertan:** Ticari İşletme Hukuku, 6. Bası, İstanbul 2019, s. 37-38).

⁷⁶ UNCITRAL tarafından hazırlanan Uluslararası Ticarete Alacakların Devrine İlişkin Birleşmiş Milletler Konvansiyonu'nun İngilizce metni için bkz. (<https://uncitral.un.org/sites/uncitral.un.org/files/media-documents/uncitral/en/ctc-assignment-convention-e.pdf>) [Erişim Tarihi: 13.06.2021].

⁷⁷ **Neil B. Cohen:** "Should UNICITRAL Prepare a Model Law on Secured Transactions", Unif. L. Rev. (2010), Vol. 15, No. 2 (2010), s. 325-326 (<https://heinonline.org/HOL/LandingPage?handle=hein.journals/droit2010&div=21&id=&page=>) [Erişim Tarihi: 13.06.2021]; **Yatağan Özkan,** s. 214 vd.

düzenlemenin tartışmalı olması karşısında taşınır varlıklar üzerinde teminat hakkına yönelik oldukça kapsamlı bir düzenleme yapılması tercih edilerek 2010 yılında tavsiye kararlarının yer aldığı teminatlı işlemlere yönelik UNCITRAL Yasama Kılavuzu (*Legislative Guide*) hazırlanmıştır. Yasama Kılavuzu, taşınır rehniyle ilgili modern kurallar oluşturmak ve bu husus hakkında diğer ülkelere yol göstermek amacıyla çıkarılmıştır⁷⁸. 2010 yılında ise fikri mülkiyet hakları üzerinde teminat hakkı kurulmasına ilişkin ek bir kılavuz daha (*UNCITRAL Legislative Guide on Secured Transactions Supplement on Security Rights in Intellectual Property*) düzenlenmiştir⁷⁹. Bu düzenlemeler sonrasında 2016 yılında Teminatlı İşlemler Model Kanunu yayımlanmıştır. 2017 yılında ise Model Kanun'un kanunlaştırılması sürecinde uygulayıcı devletlere yol gösterici nitelikte Kanun'daki hükümleri açıklayan ve teminatlı işlemlere ilişkin tavsiye kararlarından farklı yönlerin de belirtildiği “Kanun Kılavuzu” (*Guide to Enactment*) hazırlanmıştır⁸⁰. Son olarak, 2019 yılında Komisyon tarafından teminat sözleşmesinin nasıl hazırlanacağı, sicile kayıt süreci gibi hususların incelendiği daha çok teminatlı işlemlerde uygulamaya yönelik örneklerin de yer aldığı “Uygulama Kılavuzu” (*UNCITRAL Practice Guide the Model Law on Secured Transactions*) yayımlanmıştır⁸¹.

UNCITRAL Teminatlı İşlemler Model Kanunu, devletlerin taşınır varlıklara ilişkin modern bir teminat hukuku rejimi oluştururken bu Kanun'dan yararlanması için hazırlanmıştır. Model Kanun'da öngörülen sistem ile teminatlı işlemlerde daha uygun

⁷⁸ **Burak Kara:** Ticari İşlemlerde Taşınır Rehninin Sona Ermesi, İstanbul 2018, s. 13, dn. 27.

⁷⁹ Bkz. UNCITRAL Legislative Guide on Secured Transactions Supplement on Security Rights in Intellectual Property, 2011, (https://uncitral.un.org/sites/uncitral.un.org/files/media-documents/uncitral/en/10-57126_ebook_suppl_sr_ip.pdf) [Erişim tarihi: 22.02.2021].

⁸⁰ UNCITRAL tarafından hazırlanan Kanun Kılavuzu'nun İngilizce metni için bkz. (https://uncitral.un.org/sites/uncitral.un.org/files/media-documents/uncitral/en/mlst_guide_to_enactment_e.pdf) [Erişim Tarihi:11.12.2020].

⁸¹ UNCITRAL tarafından hazırlanan Uygulama Kılavuzu'nun İngilizce metni için bkz. (https://uncitral.un.org/sites/uncitral.un.org/files/media-documents/uncitral/en/19-10910_e.pdf) [Erişim Tarihi: 11.12.2020].

maliyetle krediye ulaşma imkânı artacaktır⁸². Bu açıdan Model Kanun'un UCC ile benzer amaçları taşıdığı görülmektedir.

Yasama Kılavuzu'nda yer alan tavsiye kararları ise devletlerin kendi iç hukuk düzenlerine uyum sağlayacak şekilde bu düzenlemeleri uygulayabilmeleri için yol gösterici niteliktedir. Ayrıca Yasama Kılavuzu'nda yerli ve yabancı kredi sağlayıcılarının teşvik edilerek ekonominin özellikle de KOBİ'lerin büyümesine katkıda bulunulması gerektiği de ifade edilmiştir⁸³. İşletmelerin krediye ulaşma imkânını desteklemek ise en nihayetinde devletlerin ekonomik refahını arttırırken⁸⁴, işletmeler de uzun vadeleri kapsayacak şekilde kredi temin edebilecektir⁸⁵.

Sonuç olarak UNCITRAL Model Kanunu, teminat hukukuna ilişkin birleştirici, fonksiyonel ve kapsamlı bir yaklaşımla bazı istisnalar hâricinde tüm taşınır varlıklara uygulanacak şekilde, mevcut veya gelecekteki belirli veya belirlenebilir tüm borçlarla ilgili olarak tüketicilerin de dâhil olduğu gerçek ve tüzel kişiler özelinde bir teminat rejimi oluşturmayı hedeflemektedir⁸⁶.

II. TÜRK HUKUKUNDA TİCARİ İŞLEMLERDE TAŞINIR REHNİNİN KANUNLAŞMA SÜRECİ

Türk hukukunda teslim şartlı rehinde borçlunun faaliyetlerine devam ederken rehinli taşınırdan yararlanamaması sebebiyle teslimsiz ve sicile tescil yoluyla taşınır rehnine ilişkin yasal düzenlemelerin yapılması ihtiyacı doğmuştur. Bu ihtiyacı

⁸² UNCITRAL Kanun Kılavuzu, Bölüm I, s. 4, pr. 5.

⁸³ UNCITRAL Yasama Kılavuzu, Giriş, s. 1 vd.

⁸⁴ UNCITRAL Yasama Kılavuzu, Giriş, s. 2, pr. 5-7; ayrıca bkz. **Gerard McCormack**: "American Private Law Writ Large? The UNCITRAL Secured Transactions Guide", *Int'l & Comp. L.Q.* (2011), Vol. 60, No. 3, s. 597-598 (<https://www.jstor.org/stable/23017022>) [Erişim Tarihi: 23.11.2020].

⁸⁵ Uygulama Kılavuzu, Giriş, s. 2, pr. 4.

⁸⁶ **Spyridon V. Bazinas**: "The UNCITRAL Model Law on Secured Transactions", *içinde International and Comparative Secured Transactions Law*, Ed. Spyridon V. Bazinas ve N. Orkun Akseli, Paperback Edition, Oxford 2020, s. 56.

karşılama adına teslimine bağlı taşınır rehninin istisnalarından biri olan ticari işletme rehni ülkemizde ilk kez 21.07.1971 tarihli ve 1447 Sayılı Ticari İşletme Rehni Kanunu (TİRK) ile düzenlenmiştir. İlgili Kanun, ticari işletmeye dâhil unsurlar üzerinde ayrı ayrı rehin hakkı kurulmasına gerek olmaksızın ticari işletmenin bir bütün olarak Ticaret Sicili'ne yapılacak bir tescille rehnedilmesini sağlayan düzenlemelere yer vermişti⁸⁷. Söz konusu Kanun kapsamında “Ticari İşletme Rehni Sicili Tüzüğü (TİRST)⁸⁸” ve “Ticari İşletme Rehni Sicili Tüzüğü'nün Uygulanması Hakkında Yönetmelik (TİRYT)⁸⁹” de düzenlenmişti. Bununla birlikte 1971 tarihli mülga Kanun'un yürürlüğe girmesinden sonraki süreçte Türk Medeni Kanunu (TMK), Türk Borçlar Kanunu (TBK) ve Türk Ticaret Kanunu'nun (TTK) yenilenmiş olması sebebiyle TİRK'in, sonraki tarihli düzenlemelerle uyumu sağlanamamıştır. Mülga Kanun döneminde rehin verebilecek taraflardan özellikle rehin alacaklısı açısından önemli sınırlamalar getirilmişti⁹⁰. Ayrıca mülga TİRK döneminde ticari işletme veya esnaf işletmelerinin birkaç unsurunun değil, tüm unsurlarının sicile tescil edilerek rehin tesis edilmesi⁹¹, TTK m. 11, f. 3 düzenlemesinin ticari işletme rehniinde uygulanıp uygulanmayacağı hususu ile işletmeler açısından yeni birtakım ekonomik değerlerin önem kazanırken bunlar üzerinde rehin kurulup kurulamayacağının belirsiz oluşu⁹², rehin sözleşmesi kurmanın mülga TİRK m. 4'te katı şekil şartlarına bağlanmış olması⁹³, Kanun'un uygulanma sıklığını azaltmıştır. Diğer taraftan kanun koyucu ticari

⁸⁷ **A. Lâle Sirmen:** “Ticari İşlemlerde Taşınır Rehninin Düzenleniş Biçimi, Niteliği ve Rehne Hâkim Olan İlkeler”, *içinde* Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Sempozyumu, Ed. A. Lâle Sirmen ve A. Barış Özbilen, Ankara 2018, s. 21.

⁸⁸ RG. T. 21.08.1972, Sa. 14283.

⁸⁹ RG. T. 04.10.1972, Sa. 14326.

⁹⁰ **Seza Reisoğlu:** Ticari İşletme Rehni ve Uygulamada Ortaya Çıkan Sorunlar, Ankara 1977, s. 13.

⁹¹ Bu husus hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. **İlhan Helvacı:** “Sanayi İşletmelerinde Ticari İşletme Rehni Üzerine, (Ticari İşletme Rehni Kanunu Ek Madde 2)”, İÜHFİM (2007), C. 65, Sa.1, s. 273-275.

⁹² **Göle/Aydoğan,** s. 8-9.

⁹³ Mülga TİRK m. 4 uyarınca rehin sözleşmesinin ticari işletmenin kayıtlı bulunduğu sicil çevresindeki bir noter tarafından tanzim edilmesi zorunlu iken rehne dair unsurların tam listesi ayrıntı edilmelerini mümkün kılacak şekilde sözleşmede yer almalıydı (ayrıntılı bilgi için bkz. **Süleyman**

işletme rehninin daha sık uygulaması amacıyla bazı istisnalar da getirmişti. Bunlardan ilki, TİRK m. 2 uyarınca kredili satış yapan müesseselerin münhasıran vadeli satış yaptığı tesisat üzerinde rehin hakkı tesis edebilmesiydi. Bir diğer istisna ise Ek Madde 2 ile TİRK'e getirilmiş olup sanayi işletmelerinin ticari işletme rehnine konu edilmesini kolaylaştırmak adına rehne konu olan zorunlu unsurların kapsamı daraltılarak, menkul işleme tesisatı ya da sınai hakların bir veya birkaç unsurunun rehnine imkân tanınmıştı. Ancak mülga TİRK'te yer alan bu imkânlara rağmen söz konusu düzenlemenin uygulanmasındaki sorunlar devam etmiştir. Sonuç olarak, mülga TİRK'in uygulandığı kırk beş yıllık süre zarfında sadece 4.927 ticari işletme rehni tesis edilirken bu düzenlemeden beklenen fayda sağlanamamıştır⁹⁴.

Tüm bu nedenlerden ötürü, teslimsiz taşınır rehninin geliştirilmesi ve kapsamının genişletilmesi amaçlanmıştır⁹⁵. Bu doğrultuda, 28.10.2016 tarihli 6750 sayılı Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu (TİTRK)⁹⁶ 01.01.2017 tarihinde yürürlüğe girmiştir. TİTRK'in hazırlık çalışmaları esnasında bu düzenlemenin gerekçesinde belirtilmemekle birlikte UNCITRAL Teminatlı İşlemler Model Kanunu ile Teminatlı İşlemler Yasama Kılavuzu da dikkate alınmıştır⁹⁷. Belirtmek gerekir ki TİTRK ve Model Kanun arasında bağlantılar bulunmaktadır. Ancak TİTRK, Model Kanun'un birebir çevirisi değildir⁹⁸. UNCITRAL Model Kanun'un tüketici dâhil

Kandemir: Ticaret Hukuku ve Eşya Hukuku Boyutuyla Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu, Ankara 2018, s. 17-18).

⁹⁴ Bkz. **TBMM:** "Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu Tasarısı (1/753) ile Sanayi, Ticaret, Enerji, Tabii Kaynaklar, Bilgi ve Teknoloji Komisyon Raporu", Yasama Dönemi: 26, Yasama Yılı: 1, Sıra Sayısı: 418, s. 9 (<https://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem26/yil01/ss418.pdf>) [Erişim Tarihi: 24.11.2020].

⁹⁵ **Gökhan Antalya/Faruk Acar:** Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni (6750 Sayılı Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu Çerçevesinde İlk Tespitler), 3. Baskı, İstanbul 2020, s. 9.

⁹⁶ RG. T. 28.10.2016, Sa. 29871.

⁹⁷ **Mehmet Mücahit Arvas:** "Neden Yeni bir Taşınır Rehni Modeli?", içinde Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Sempozyumu, Ed. A. Lâle Sirmen ve A. Barış Özbilen, Ankara 2018, s. 260.

⁹⁸ **Esra Hamamcıoğlu/Argun Karamanhoğlu:** "6750 Sayılı Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu'na İlişkin Bazı Tespitler", YÜHFD (2016), C. 13, Sa. 2, s. 98; ayrıca bkz. **Mehmet Bahtiyar:** Ticari İşletme Hukuku, 21. Bası, İstanbul 2020, s. 46.

herhangi bir taraf ve konu sınırlaması öngörmemesi sebebiyle bu Kanun'un uygun olabilecek yönlerinin TİTRK'in hazırlanma sürecinde dikkate alındığı ifade edilmiştir⁹⁹. Gerçekten de teminatlı işlemlere ilişkin UNCITRAL Model Kanunu ve bu düzenlemenin asıl kaynağı olan UCC ile TİTRK arasında önemli farklılıklar mevcuttur¹⁰⁰. Model Kanun gibi UCC'nin de taraf sınırlaması öngörmemesi ve bazı istisnalar dışında teminata konu edilen varlıklar bakımından bir sınırlama getirmemesi, bu düzenlemelerin TİTRK'ten farklı yönlerini göstermektedir.

TİTRK'in ihdas edilmesinden sonra ise Kanun ile ilgili üç yönetmelik kabul edilmiştir. Bunlar Ticari İşlemlerde Rehin Hakkının Kurulması ve Temerrüt Sonrası Hakların Kullanılması Hakkındaki Yönetmelik (Uygulama Yönetmeliği)¹⁰¹, Rehinli Taşınır Sicili Yönetmeliği¹⁰² ve Ticari İşlemlerde Taşınır Varlıkların Değer Tespiti Hakkındaki Yönetmelik'tir¹⁰³. Bununla birlikte Kanun ve bağlı mevzuatı sıklıkla değişmektedir¹⁰⁴.

A. 6750 SAYILI TİCARİ İŞLEMLERDE TAŞINIR REHNİ KANUNU'NUN AMACI

Mülga Kanun'un yarattığı sorunların yanında TİTRK'in kısa sürede hazırlanması ve kanunlaştırılmasındaki en önemli nedenlerden biri, KOBİ'lerin gelişimini olumsuz yönde etkileyen finans ve yatırım sektöründe karşılaştıkları

⁹⁹ Arvas, s. 260.

¹⁰⁰ Bkz. Birinci Bölüm, §2, II, B, 1,2,3,4. Ayrıca ticari işlemlerde rehne konu varlıklar ile rehlin kapsamı dışındaki varlıklar yönünden karşılaştırmalı inceleme için bkz. İkinci Bölüm, §1 ve §2. Kısım.

¹⁰¹ RG. T. 31.12.2016, Sa. 29935 (3. Mükerrer).

¹⁰² RG. T. 31.12.2016, Sa. 29935 (3. Mükerrer).

¹⁰³ RG. T. 31.12.2016, Sa. 29935 (3. Mükerrer).

¹⁰⁴ 6750 sayılı Kanun kabulünden kısa bir süre sonra 7099 sayılı Kanun ile değişikliğe uğramış, bazı hükümler eklenirken bazı hükümler de yürürlükten kaldırılmıştır (bkz. 7099 sayılı Yatırım Ortamının İyileştirilmesi Amacıyla Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, RG. T. 10.03.2018, Sa. 30356). Bu değişiklikten sonra ilgili yönetmeliklerde de bazı değişiklikler yapılmıştır (bkz. RG. T. 22.05.2018, Sa. 30428). Ayrıca 03.02.2021 tarihinde yürürlüğe giren 7263 sayılı Kanun ile 6750 sayılı Kanun'un 5. maddesinin ikinci fıkrasında da işletmenin tamamı üzerinde rehin kurulmadan işletmenin belirli bir taşınır varlık grubunun bütünü üzerinde de rehin kurulmasına imkân tanınmıştır.

zorluklarla ilgilidir. Dolayısıyla TİTRK bu zorlukları bertaraf etmek adına, KOBİ'lerin finansmana erişimini kolaylaştırmak amacıyla kabul edilen bir düzenlemedir¹⁰⁵. Nitekim bu durumun, büyük işletmeler karşısında rekabet açısından KOBİ'leri olumsuz yönde etkilediği, Genel Gerekçe'de de belirtilmiştir¹⁰⁶. Türkiye'de yer alan işletmelerin oldukça büyük bir kısmını KOBİ'lerin oluşturması karşısında, düzenlemenin temelinde KOBİ'lerin yer alması, onların ülke ekonomisinin gelişmesi ve korunması açısından son derece önem arz ettiğini göstermektedir.

6750 sayılı Kanun'un, "Amaç ve Kapsam" başlıklı m. 1, f. 1 hükmünde ise KOBİ'lerin ihtiyaçlarından özel olarak söz edilmeksizin bu düzenlemeyle teslimsiz taşınır rehninin teminat olarak kullanımının yaygınlaştırılması, rehinli taşınırların kapsamının genişletilmesi, rehinde aleniyetin sağlanması ve rehnin paraya çevrilmesi aşamasında alternatif yolların getirilmesi suretiyle finansmana erişimin daha kolay hâle getirilmesi amaçlanmıştır.

¹⁰⁵ **Vural Seven:** Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu'na Göre Taşınır (Varlık) Rehni, 2. Baskı, İstanbul 2019, s. 4.

¹⁰⁶ 6750 sayılı Kanun'un Genel Gerekçesine ilişkin ayrıntılı bilgi için bkz. **TBMM:** "Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu Tasarısı (1/753) ile Sanayi, Ticaret, Enerji, Tabii Kaynaklar, Bilgi ve Teknoloji Komisyon Raporu", Yasama Dönemi: 26, Yasama Yılı: 1, Sıra Sayısı: 418, s. 4 vd. (<https://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem26/yil01/ss418.pdf>) [Erişim Tarihi: 24.11.2020].

B. *TİCARİ İŞLEMLERDE TAŞINIR REHNİ KANUNU'NUN AMAÇ VE KAPSAMININ UCC VE UNCITRAL MODEL KANUNU İLE KARŞILAŞTIRMALI OLARAK DEĞERLENDİRİLMESİ*

1. **TİTRK'in Uygulama Alanına Giren Ticari İşlemler ile UCC ve UNCITRAL Model Kanunu'nun Kapsamına Giren İşlemler**

a. *TİTRK'in Uygulama Alanının Tespitinde Ticari İşlem Kavramı*

TİTRK, bu Kanun'da sayılan taşınır varlıklarla ilgili olan rehinli işlemlere uygulanmaktadır (TİTRK m. 1, f. 3). Kanun'un adında yer alan “*ticari işlemler*” ifadesi dikkate alındığında ise Kanun'un tüm rehinli işlemlere yönelik olmadığını, ticari işlemlere ilişkin tesis edilen rehinleri esas aldığını söyleyebiliriz¹⁰⁷. Ancak TİTRK'in adında yer alan bu kavramla ilgili Kanun'un tanımlar bölümünde ya da diğer ikincil nitelikteki düzenlemelerde bir açıklama yer almamaktadır. TİTRK'in hazırlanma sürecinde dikkate alınan Model Kanun teminatlı işlemleri (*secured transactions*) düzenlediği için TİTRK'te yer alan işlem kavramı, bu düzenlemenin çevirisinden kaynaklı olabilir¹⁰⁸. Bu noktada belirtmek gerekir ki Model Kanun teminatlı işlemler bakımından bir sınırlama öngörmemiştir¹⁰⁹. Model Kanun m. 1, f. 1 uyarınca bu Kanun, taşınır varlıklar üzerinde teminat hakkı doğuran bütün işlemlere uygulanabilir. Ek olarak Model Kanun m. 2, (kk) hükmünde de teminat hakkının taşınır varlık üzerinde bir sözleşme ile bir ödemenin ya da bir edimin ifasını sağlamak amacıyla kurulabileceği ifade edilerek teminata konu varlığın türü, bu işlemi doğuran yükümlülük ya da teminat veren kimsenin statüsünün önem taşımadığı vurgulanmıştır. Benzer şekilde Model Kanun'un esinlendiği UCC m. 9 düzenlemesi de genel olarak

¹⁰⁷ Yatağan Özkan, s. 216.

¹⁰⁸ Yatağan Özkan, s. 216.

¹⁰⁹ UNCITRAL Kanun Kılavuzu, Bölüm I, s. 5, pr. 8.

teminatlı işlemleri düzenlediği için ticari işlem kavramına yönelik bir açıklama getirmemiştir. Bu sebeple ticari işlem kavramını açıklarken Model Kanun'dan¹¹⁰ ya da UCC'den yararlanmak isabetli olmayacaktır.

Ticari işlem kavramı, her ne kadar ticari iş kavramını çağrışırsa da TTK m. 3 ve m. 19 hükümleri¹¹¹ birlikte değerlendirildiğinde bu iki kavramın birbiriyle örtüşmediği ortaya çıkmaktadır. Şöyle ki tacir ve ticari işletme kavramları ile TTK'da düzenlenen hususlar, bir işin ticari iş olarak nitelendirilmesinde belirleyici olan unsurlardır¹¹². Bununla birlikte bir işi ticari iş olarak kabul etmek için o işin sadece hukukî işlemde kaynaklanması da şart olmayıp bu işin haksız fiilden, vekaletsiz iş görmeden, hukukî işlem benzerinden ya da sebepsiz zenginleşmeden doğması da mümkündür¹¹³. Ticari iş karinesini düzenleyen TTK m. 19, f. 1 hükmünde ise “tacir” sıfatı dikkati alınarak tacirin borçlarının ticari sayılacağı yönünde bir karine yaratılmıştır. İlgili hükmün 2. fıkrasında yer alan diğer bir karinede ise taraflardan biri için ticari iş niteliğinde olan sözleşmelerin diğeri içinde aksine hüküm bulunmaması hâlinde ticari iş sayılacağı belirtilmiştir. Bir tarafın tacir, diğer tarafın esnaf olduğu bir sözleşmede, bu işlemin her iki taraf için de ticari iş sayılmasını bu karineye örnek olarak gösterebiliriz.

TİTRK' m. 3 ve Uygulama Yönetmeliği m. 10 hükümleri dikkate alındığında ise kredi kuruluşu ile rehin sözleşmesi yapabilecek tarafın sadece tacir değil; esnaf, çiftçi, üretici örgütü ile serbest meslek erbabı gerçek ve tüzel kişiler de olabileceği

¹¹⁰ **Yatağan Özkan**, s. 216.

¹¹¹ TTK m. 3- Ticari işler: “*Bu Kanunda düzenlenen hususlarla bir ticari işletmeyi ilgilendiren bütün işlem ve fiiller ticari işlerdendir.*”

TTK m. 19- Ticari iş karinesi: “*(1) Bir tacirin borçlarının ticari olması asıldır. Ancak, gerçek kişi olan bir tacir, işlemi yaptığı anda bunun ticari işletmesiyle ilgili olmadığını diğer tarafa açıkça bildirdiği veya işin ticari sayılmasına durum elverişli olmadığı takdirde borç adı sayılır. (2) Taraflardan yalnız biri için ticari iş niteliğinde olan sözleşmeler, Kanunda aksine hüküm bulunmadıkça, diğeri için de ticari iş sayılır.*”

¹¹² Örneğin, haksız fiil teşkil eden haksız rekabet hâli TTK 54 vd. düzenlenmiş olup ticari işletmeyi ilgilendirmese veya doğrudan haksız fiil teşkil etse bile ticari iş sayılacaktır.

¹¹³ **Sabih Arkan**: Ticarî İşletme Hukuku, 26. Bası, Ankara 2020, s. 73.

görülmektedir. Ayrıca TTK'da ticari iş kavramını tespit etmekte rol oynayan ticari işletme kavramının aksine esasında TİTRK, KOBİ'lerin finansmana erişimini kolaylaştırmak amacıyla kabul edilen bir Kanun'dur¹¹⁴. Diğer taraftan ticari işlem için işin her koşulda ticari iş olması da gerekmez. İki esnafın da TİTRK m. 3, f. 1, (b) uyarınca rehin sözleşmesi düzenleyebildiği dikkate alındığında, ticari işlem kavramının ticari iş kavramıyla aynı anlama gelmediğini, ondan daha geniş bir durumu ifade etmek üzere kullanıldığını söyleyebiliriz¹¹⁵.

Kanun'un adında "*ticari*" ifadesinin yer alması sebebiyle TİTRK'e göre rehin tesis ederken bu borcun ticari bir borç olmasının gerekip gerekmediği de açıklığa kavuşturulmalıdır. Doktrinde bu husus hakkında çeşitli görüşler mevcut olup bir görüşe göre ticari işlemler, Kanun'un 3. maddesinde sayılan kişiler arasında bir alacağın ödenmesini ve ifa edilmesini teminat altına almak amacıyla TİTRK m. 5'te sayılan taşınır varlıklar üzerinde zilyetliğin devrine gerek olmaksızın sınırlı bir aynı hak tesisi için yapılan iş veya uygulamaları¹¹⁶ ifade etmektedir. Dolayısıyla bu görüşe göre borcun ticari olması şart olmayıp borcun niteliğinden bağımsız olarak Kanun'da sayılan taraflar ve taşınır varlıklar üzerindeki rehin işlemleri bu kapsama girebilir. Diğer taraftan bir başka görüş, borcun niteliği konusunda bir ayrıma giderek rehin sözleşmesi ile bir kredi alınması ya da karz (ödünç) niteliği taşıyan bir borca girilmesi hâlinde TİTRK'in uygulanabileceğini ancak haksız fiilden kaynaklı bir borç için bu

¹¹⁴ Bkz. **TBMM**: "Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu Tasarısı (1/753) ile Sanayi, Ticaret, Enerji, Tabii Kaynaklar, Bilgi ve Teknoloji Komisyon Raporu", Yasama Dönemi: 26, Yasama Yılı: 1, Sıra Sayısı: 418, s. 4 (<https://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem26/yil01/ss418.pdf>) [Erişim Tarihi: 24.11.2020].

¹¹⁵ **Helvacı (Ülgen/Kaya/Nomer Ertan)**, s. 194.

¹¹⁶ Bir esnafın diğer bir esnaftan kızını ya da oğlunu evlendirmek maksadıyla borç alması hâlinde de taşınır rehni tesis edilebileceği yönünde bkz. **Rıza Ayhan/Hayrettin Çağlar/Mehmet Özdamar**: Ticari İşletme Hukuku Genel Esaslar, 12. Bası, Ankara 2019, s. 166; ayrıca bkz. **Sabih Arkan**: "Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu Açısından Ticari İşletme Rehni", *içinde* Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Sempozyumu, Ed. A. Lâle Sirmen ve A. Barış Özbilen, Ankara 2018, s. 143; **Yatağan Özkan**, s. 217.

Kanun kapsamında rehin kurulmasının mümkün olmadığını belirtmiştir¹¹⁷. Son olarak bu kavramı, “işletme ve mesleki faaliyet kapsamında ya da ilgili olarak kazanç elde etmek üzere girilen her türlü iş (işlem ve fiiller)” olarak tanımlayan ve bu tanım doğrultusunda, adi bir borca ya da tüketici borcuna söz konusu Kanun’un uygulanmaması gerektiğini ileri süren bir görüş de mevcuttur¹¹⁸.

Bizim görüşümüze göre TİTRK m. 3 ve Uygulama Yönetmeliği m. 10’un tarafları düzenleyen hükümleri dikkate alındığında, ticari ve ticari olmayan unsurlarla bir bağlantı kurulmadığı görülmektedir¹¹⁹. Buna ilaveten TİTRK m. 2, f. 1, (1) bendinde düzenlenen “rehin hakkı” tanımına baktığımızda bu hakkın, borcun niteliğinden bağımsız bir nitelik taşıdığı vurgulanmıştır. Kanun’un m. 1, f. 1’deki amacı doğrultusunda teslimsiz taşınır rehin hakkının güvence olarak yaygınlaştırması dikkate alındığında, ticari işlem kavramının TİTRK m. 3’te sayılan kişiler arasında ve TİTRK m. 5’te sayılan taşınır varlıklar üzerinde tesis edilen rehinli işlemleri kapsadığını söyleyebiliriz. Kanaatimizce Kanun’un uygulama alanının tespitinde bir ölçüt olarak karşımıza çıkan ticari işlem kavramının daha açık bir ifadeyle tanımlanması, belirsizlikleri önlemek adına daha isabetli olacaktır.

b. UCC ve UNCITRAL Model Kanunu’nun Kapsamına Giren İşlemler

aa. UCC Bakımından Değerlendirme

UCC’nin m. 9-102 düzenlemesinde çeşitli tanımlar yer almakla birlikte ticari işlemlere ilişkin ayrıca bir tanım yapılmamıştır. Kanun’un uygulama alanını

¹¹⁷ **Reha Poroy/Hamdi Yasaman:** Ticari İşletme Hukuku, 18. Bası, İstanbul 2019, s. 63; aksi yöndeki görüş için bkz. **Seven**, 7.

¹¹⁸ **Antalya/Acar**, s. 23; **Burcu Karakuş Erbaş:** Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni ve Rehin Alacaklısının Korunması, Ankara 2018, s. 39.

¹¹⁹ **Zühtü Aytaç:** “Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kapsamında Taraflar”, *içinde* Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Sempozyumu, Ed. A. Lâle Sirmen ve A. Barış Özbilen, Ankara 2018, s. 92.

düzenleyen 9-109(a)(1) hükmünde ise hangi işlemlere UCC'nin uygulanacağı belirtilmiştir. İlgili hüküm uyarınca bu Kanun sözleşme ile taşınır varlıklar veya taşınmazın bütünleyici parçaları (*fixtures*) üzerinde teminat hakkı doğuran işlemlere uygulanmaktadır¹²⁰. Teminat hakkına (*security interest*) ilişkin tanım ise genel hükümlerin düzenlendiği UCC m. 1-201(b)(35) hükmünde yer almaktadır. İlgili düzenleme uyarınca teminat hakkı, bir ödemenin karşılığı olarak ya da bir edimin ifası için verilmektedir. UCC m. 9-109(a) düzenlemesinin devamında ise bu Kanun'un ayrıca tarımsal ürünler üzerindeki kanuni rehin hakkına, hesaplarının, taşınır senetlerinin, gayrimaddi varlıklar ile borç senetlerinin (bonoların) satışına da uygulanacağı belirtilmiştir. UCC m. 9-109(a)(4) uyarınca söz konusu Kanun, konsinye işlemlere (*consignments*)¹²¹ de uygulanmaktadır. Ayrıca UCC m. 9-109(a)(5) uyarınca söz konusu düzenleme, m. 9-110 hükmünde de belirtildiği üzere UCC m. 2-401'de yer alan ve teminat hakkının doğduğu mülkiyetin saklı tutulduğu satış işlemlerine, m. 2-505 uyarınca gemiyle sevkiyat yapan satıcının teminat hakkına, m. 2-711(3)'te düzenlenen kabul edilmeyen mallarla ilgili zarara uğrayan alıcının teminat hakkına, UCC m. 4-210'da düzenlenen ve tahsil işlemini yürüten banka ile UCC m. 2A-508(5) uyarınca kabul edilmeyen mallarla ilgili kiracının ve UCC m. 5-118'te belirtilen

¹²⁰ “*Fixtures*” kavramına ilişkin olarak ayrıntılı bilgi için bkz. İkinci Bölüm, §1, I, A, 2, a. UCC'nin 1972 tarihli versiyonunda kapsamı belirleyen m. 9-102(2) hükmünde, teminat hakkı doğuran işlemler, teslim bağli rehin, devirler, taşınır ipoteği, yediemin sözleşmeleri, şartlı satışlar, diğer rehin türleri, mülkiyeti muhafaza kaydını içeren sözleşmeler, konsinye işlemleri ya da teminat amacıyla kiralama işlemleri olarak ayrı ayrı düzenlenmişti. Artık UCC m. 9-109(a)(1) hükmüyle ayrı ayrı işlem türleri belirtilemeksizin teminat hakkı kuran herhangi bir işleme bu Kanun uygulanabilecektir.

¹²¹ UCC m. 9-102(a)(20) düzenlemesinde konsinye işlemi, malı satmak amacıyla satıcıdan malın teslim alınması olarak tanımlanmıştır. Burada amaç, malın satılması olup eğer malın işlenmesi için alınmışsa konsinye işlem olarak nitelendirilemez (**Chomsky/Kunz/Schiltz/Tabb**, s. 713). Konsinye satımda malın gönderildiği kişi (*consignee*), malın satılmasını gerçekleştirirse satış üzerinden yüzde alacaktır (**White/Summers/Barnhizer/Barnes/Snyder**, s. 24). Uygulamada “satım için bırakma” (konsinye satım) olarak da adlandırılan bu sözleşmelerde malın satılması için söz konusu malın bir başka kişiye teslim edilmesi gerekmektedir. Malın bırakıldığı kimse, bu malın üçüncü kişiye satılması borcu altına girmekte ve malın satılmasına aracılık etmektedir. Satım için bırakma sözleşmelerinde malın bırakıldığı kişi dilerse malı iade edebilir (bkz. **Gül Okutan/Yeşim M. Atamer**: “Para Alacaklısının Geç Ödemelere Karşı Korunmasına İlişkin Yeni TK M. 1530 Düzenlemesi ve Uygulama Alanı”, **BATİDER** (2013), C. 29, Sa. 3, s. 71).

akreditifle ilgili akreditifi açan ya da görevli bankanın sahip olduğu teminat haklarına da uygulanmaktadır.

Belirtmek gerekir ki konsinye satımlarda esasında teminatlı bir borç doğmamaktadır. Nitekim satım için malın bırakıldığı bu sözleşmelerde malın satılmaması durumunda doğacak olan riskten, malın gönderildiği (*consignee*) kimse sorumlu değildir¹²². UCC'nin 1972 tarihli eski düzenlemesinde yer alan m. 102(1)(b) hükmünde ise sadece alacak hesaplarının satışı ile teminat hakkını ve parasal yükümlülüğü gösteren taşınır senedine bu Kanun'un uygulanacağı düzenlemiştir. Bu hükmün kapsamına faktoring işlemleri de girmektedir. Bununla birlikte iş hayatındaki uygulamaların genişlemesiyle finansal işlemlere ilişkin kapsam da genişletilmiştir¹²³.

Sonuç olarak UCC m. 9, esas olarak teminatlı işlemleri düzenlese de teminat hakkının doğmadığı bazı satış işlemlerine yönelik de düzenlemeler getirmiştir.

bb. UNCITRAL Model Kanunu Bakımından Değerlendirme

UNCITRAL Model Kanunu'nun m. 2, (kk) hükmünde teminatlı işlemler bakımından taraf ve konu sınırlaması öngörülmediği için söz konusu düzenleme, sadece rehinli işlemleri kapsamamaktadır. Model Kanun m. 7 uyarınca teminat hakkı, mevcut, müstakbel, belirli, belirlenebilir, şarta bağlı ya da şarta bağlı olmayan, sabit veya değişken herhangi bir türde bir veya birden fazla borcu teminat altına alabilir. Türk hukukunda özel olarak düzenlenen mülkiyeti saklı tutmak kaydıyla satış¹²⁴,

¹²² **White/Summers/Barnhizer/Barnes/Snyder**, s. 24.

¹²³ **White/Summers/Barnhizer/Barnes/Snyder**, s. 10.

¹²⁴ Satılan şeyin alıcıya teslim edilmesine rağmen mülkiyetinin satıcıda kaldığı ve bu mülkiyetin satış bedelinin tamamının ödenmesi hâlinde bir diğer ifadeyle mülkiyetin kararlaştırılan şartın gerçekleşmesi durumunda alıcıya devredileceği satım sözleşmesine mülkiyeti saklı tutma kaydıyla satış denmektedir. Türk hukukunda mülkiyeti saklı tutma sözleşmesi, şarta bağlı sözleşmelerden olup TMK m. 764, f. 1 uyarınca resmî şekilde yapılarak, alıcının yerleşim yerindeki noterliğe kaydedilmektedir. Daha çok kredili ve de özellikle taksitli satışlarda karşımıza çıkan mülkiyeti saklı tutma sözleşmesinde, alıcının ihtiyaç duyulan taşınır zilyet olmasıyla ondan fiilen yararlanma imkânı doğarken, satış bedelinin veya taksitlerinin ödenmesi anına kadar mülkiyet

finansal kiralama işlemleri¹²⁵ ya da uygulamanın yarattığı teminat amacıyla mülkiyetin devri¹²⁶, Model Kanun'da uygulama alanı bulan işlemlere örnektir¹²⁷. Diğer taraftan Model Kanun m. 1, f. 2 uyarınca özellikle faktoring sözleşmelerinde¹²⁸ karşımıza çıkan alacağın doğrudan satışına yönelik işlemlere de (*outright transfer of receivables*) bu düzenleme uygulanmaktadır. Kanun Kılavuzu'nda, alacağın satışı ile teminat hakkı arasındaki farkı ayırt etmenin zor olması sebebiyle hem teminat hakkında hem de alacakların doğrudan satışında öncelik hakkı ve üçüncü kişilere etkinliğin sağlanmasında aynı kuralların uygulanmasının tercih edildiği belirtilmiştir¹²⁹.

hakkının satıcıda bırakılmasının satıcı için bir teminat oluşturduğu belirtilmektedir (bkz. **Fikren Eren:** Mülkiyet Hukuku, 5. Baskı, s. 500). Mülkiyeti saklı tutma sözleşmesinde taşınırı teslim eden kimsenin alacağını teminat altına almasının yanı sıra bu taşınırın aynen geri verilmesi talebini de teminat altına aldığı, bu sebeple rehin hakkından daha kuvvetli bir teminat hakkı doğurduğu da ileri sürülmüştür (**Rona Serozan:** “Mülkiyeti Saklı Tutma Anlaşması”, İÜMHAD (2011), C.1, Sa. 2, s. 176-177). TMK m. 764, f. 2 uyarınca mülkiyeti saklı tutma kaydıyla satış sözleşmesinin konusunu hayvanların dışındaki taşınır eşyalar oluşturmaktadır. Bununla birlikte eklenti için mülkiyeti saklı tutma kaydı konabileceği hâlde, bütünleyici parça için böyle bir durum söz konusu değildir (**Mehmet Ayan:** Eşya Hukuku II Mülkiyet, 10. Baskı, Ankara 2020, s. 683).

¹²⁵ Türk hukukunda finansal kiralama sözleşmesi, 6361 sayılı Finansal Kiralama, Faktoring ve Tasarruf Finansman Şirketleri Kanunu'nda düzenlenmiş olup bu husus hakkında daha ayrıntılı açıklamalar için bkz. İkinci Bölüm, §1, I, D, 5, b, aa.

¹²⁶ Mülkiyet hakkının teminat amaçlı devrine yönelik inanca işlemlerde taşınır veya taşınmaz üzerindeki mülkiyet hakkının bir alacağa teminat oluşturmak üzere devri söz konusudur. Bu durumda borçluya ya da üçüncü kişiye karşı alacaklı, söz konusu eşyayı teminat sınırları içerisinde kullanma imkânına sahip olur. Ancak teminat altına alınan borç ödendiği zaman, alacaklının bu eşyayı geri vermesi gerekecektir (ayrıntılı bilgi için bkz. **Kuntalp,** s. 282-283; **Ali Şafak:** Bir İnançlı İşlem Türü Olarak Teminat Amaçlı Alacağın Temliki, 2. Baskı, Ankara 2017, s. 51).

¹²⁷ **Bazinas,** Secured Transactions, s. 56. UNCITRAL Model Kanun'un bütünlükçü, kapsamlı, fonksiyonel bir yaklaşım sergilemesi sonucu teminat hakkı kavramının geniş bir biçimde birçok işlemi kapsadığı yönünde ayrıca bkz. UNCITRAL Kanun Kılavuzu, Bölüm I, s. 8, pr. 17.

¹²⁸ 6361 sayılı Kanun'un 38. maddesinin 1. fıkrasında factoring sözleşmesi düzenlenmiş olup bu sözleşmede müşteriler, mal veya hizmet satışından doğmuş fatura ile tevşik edilen alacaklarını faktöre devretmeyi üstlenirken, faktor de tahsilat, müşteri ve borçlu hesaplarının tutulması hizmetinin yanı sıra finansman veya teminat fonksiyonlarını sağlamayı da üstlenebilir. Dolayısıyla bir mal veya hizmetin satışından doğmuş ve fatura ile belgelenmiş olan alacakların faktöre devredilmesi, bu sözleşme ilişkisinde karşımıza çıkmaktadır. Faktoring sözleşmelerinin zorunlu olan işlevinin iş görme (hizmet) işlevi, ihtiyari olan diğer işlevlerinin ise finansman ve teminat işlevi olduğu belirtilmektedir. Faktoringte finansman işlevi, faktorun devraldığı henüz vadesi gelmemiş veya doğmamış alacakların bedelini peşin olarak ödeyerek müşteriye kredi sağlaması durumunda gerçekleşir. Uygulamada finansman işlevi, ön ödeme ve iskonto yöntemiyle sağlanmaktadır. Teminat işlevi ise faktorün kendisine devredilen alacaklar bakımından borçlunun ödeme yapmama riskini üstlenerek müşteriye rücu etme hakkından vazgeçtiğini belirtmesinde gerçekleşir (ayrıntılı bilgi için bkz. **Berkay Sarıgan:** Faktoring Sözleşmeleri, Ankara 2021, s. 41 vd.).

¹²⁹ UNCITRAL Kanun Kılavuzu, Bölüm I, s. 11, pr. 23.

Bu değerlendirmeler sonucunda, TİTRK'ten farklı olarak UCC ile benzer şekilde Model Kanun'un da birleştirici, fonksiyonel bir yaklaşımla çeşitli teminat işlemlerini dzenlediği gürlmektedir.

2. Taraflar

a. TİTRK Uyarınca Rehin Sözleşmesinin Tarafları

TİTRK'te teslimsiz taşınır rehninin güvence olarak yaygınlaştırılması amacıyla rehin sözleşmesinde yer alan taraf sıfatı geniş tutulmuştur¹³⁰. Taraflara ilişkin düzenlemelerin yer aldığı TİTRK'in 3. maddesi ve Uygulama Yönetmeliği'nin 10. maddesi birlikte değerlendirildiğinde rehin alacaklısı olabilecek kredi kuruluřları¹³¹ ile rehin sözleşmesi yapabilecek kişilerin tacir¹³², esnaf ve üretici örgütleri dışında çiftçiler ile serbest meslek erbabı gerçek ve tüzel kişiler de olabileceği gürlmektedir. Tacir ve esnaf ise rehin alacaklısı ve rehin veren ayrımı yapılmaksızın kendi aralarında rehin sözleşmesi yapabilecektir. TİTRK ile rehin alacaklısı olabilecek kişilerle ilgili mevcut sınırlandırmanın esnetilmesiyle tacir ve esnafın birbirlerinin yatırımlarını karşılıklı olarak destekleyebilmeleri amaçlanmıştır¹³³. Oysa ki mülga TİRK m. 2'de¹³⁴

¹³⁰ **Aytaç**, s. 86.

¹³¹ TİTRK m. 2, f. 1, (e) uyarınca kredi kuruluşu, "19/10/2005 tarihli ve 5411 sayılı Bankacılık Kanunu uyarınca faaliyet gösteren bankalar ve finansal kuruluşlar, 21/11/2012 tarihli ve 6361 sayılı Finansal Kiralama, Faktoring ve Finansman Şirketleri Kanunu uyarınca faaliyet gösteren finansal kuruluşlar ile kredi ve kefalet sağlayan kamu veya özel kurum ve kuruluşları" ifade eder.

¹³² Tacir, TİTRK m. 2, f. 1, (ę) ve Uygulama Yönetmeliği m. 4, f. 1, (ö) hükmünde "TTK'ya göre tacir kabul edilen kişi" olarak tanımlanmıştır. TTK m. 12, f. 1 ve f. 2 hükümleri doğrultusunda TİTRK bakımından tacirler ve tacir sayılanlar taraf olarak yer alabilecekken bu kapsama TTK m. 12, f. 3'te düzenlenen tacir gibi sorumlu olanlar girmemektedir. Nitekim tacir gibi sorumlu olanlar, TİTRK m. 4, f. 6 uyarınca rehin sözleşmesinin zorunlu unsurlarından sayılan ticaret unvanı ile MERSİS numarası şartını sağlayamayacağı için geçerli bir rehin sözleşmesi de kuramayacaktır (ayrıntılı bilgi için bkz. **Yatağan Özkan**, s. 218, dn. 33; **Aytaç**, s. 97, dn. 24).

¹³³ **Ali Bozer/Celal Göle**: Ticari İşletme Hukuku, 6. Bası, Ankara 2020, s. 55; ayrıca bkz. **TBMM**: "Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu Tasarısı (1/753) ile Sanayi, Ticaret, Enerji, Tabii Kaynaklar, Bilgi ve Teknoloji Komisyonu Raporu", Yasama Dönemi: 26, Yasama Yılı: 1, Sıra Sayısı: 418, s. 5 vd. (<https://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem26/yil01/ss418.pdf>) [Erişim Tarihi: 24.11.2020].

¹³⁴ Mülga TİRK m. 2 uyarınca tüzel kişiliği haiz ve sermaye şirketi olarak kurulmuş kredi müesseseleri, kredili satış yapan gerçek ve tüzel kişiliği haiz müesseseler ve kooperatifler rehin alan olarak; esnaf işletmesi veya ticari işletmenin maliki bulunan gerçek ve tüzel kişilerde rehin veren olarak ticari işletme rehninde sözleşmenin tarafı olabilmekteydi.

rehin sözleşmesine taraf olabilecek kişilere ilişkin bir sınırlama getirilerek TMK temelli taşınır rehnine nazaran istisnai nitelikte bir düzenleme yer almaktaydı¹³⁵. Taraflar açısından getirilen bu sınırlandırmanın nedeni ise söz konusu rehin türünün teslim şartlı rehnin istisnası olması sebebiyle yaygınlaştırılmaması ve rehin hakkı tesisinde tacir ya da esnafın zor durumda kalmaması için güvenilir kuruluşlarla muhatap olmasının sağlanmasıydı¹³⁶. Bu noktada belirtmek gerekir ki finansmana erişimin sağlanması yolunda taşınır rehninin güvence olarak yaygınlaştırılması amacıyla TİTRK ile sicilli taşınır rehnine istisna olarak izin verilmesine yönelik yaklaşımdan vazgeçilmiştir.

Taraflarla ilgili olarak KOBİ kavramının da açıklanması gerekir. Genel olarak KOBİ kavramı, nitelikten ziyade niceliğe göre belirlenmekte olup¹³⁷ personel sayısı, satış hâsılatı veya mali bilanço bu değerlendirme kriterleri arasındadır. Türk hukukunda KOBİ'lerin tanımı, Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmelerin Tanımı, Nitelikleri ve Sınıflandırılması Hakkında Yönetmelik m. 4, (b) hükmünde düzenlenmiştir¹³⁸.

İlgili hüküm uyarınca KOBİ'ler, *“İkiyüzelli kişiden az yıllık çalışan istihdam eden ve yıllık net satış hasılatı veya mali bilançosundan herhangi biri yüzyirmibeş milyon Türk Lirasını aşmayan ve bu Yönetmelikte mikro işletme, küçük işletme ve orta büyüklükteki işletme olarak sınıflandırılan ekonomik birimleri veya girişimleri”* ifade

¹³⁵ **Alpay Antmen:** Ticarî İşletme Rehni, Ankara 2001, s. 73-76; **E. Gökçe Karabel:** Ticari İşletme Rehninin Paraya Çevrilmesi, Ankara 2011, s. 75; **Sabih Arkan:** Ticarî İşletme Hukuku, 18. Baskı, Ankara 2013, s. 49; **Reisoğlu,** Ticari İşletme Rehni, s. 13; **Reha Poroy/Hamdi Yasaman:** Ticari İşletme Hukuku, 14. Bası, İstanbul 2012, s. 56-57; **İbrahim Murat Haznedar:** Ticari İşletme Rehni ve Paraya Çevrilmesi, İstanbul 2008, s. 39.

¹³⁶ Ayrıntılı bilgi için bkz. **Arkan,** Ticari İşletme 2013, s. 49; **Poroy/Yasaman,** Ticari İşletme 2012, s. 56-57.

¹³⁷ **Haşim Bağcı:** “KOBİ'lerin Finansal Sorunları”, içinde Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmelerde (KOBİ) Muhasebe ve Finans Üzerine Güncel Araştırmalar, Ed. Hasan Ayaydın ve Ceyda Yerdelen Kaygın, Ankara 2021, s. 63.

¹³⁸ Bkz. RG. T. 18.11.2005, Sa. 25997.

etmektedir. Söz konusu değerlendirme kriterlerini sağlayan bütün işletmeler bu kapsamda sayılmaktadır. İşletmenin tanımı ise mezkûr Yönetmelik'in m. 4, (a) hükmünde düzenlenmiş olup işletme “*Yasal statüsü ne olursa olsun, bir veya birden çok gerçek veya tüzel kişiye ait olup bir ekonomik faaliyette bulunan birimleri veya girişimleri*” ifade etmektedir. İşletenin sınırlı sorumlu olduğu ticaret şirketleri tarafından KOBİ'lerin işletilmesi, yüksek maliyetleri de beraberinde getirdiği için¹³⁹ gelişmekte olan ülkelerde KOBİ'lerin işletilmesi daha çok kendi adına ve hesabına işletme işleten ya da hizmet sunan bireysel girişimciler (*sole/individual entrepreneurs*) aracılığıyla gerçekleşmektedir¹⁴⁰. İşletme literatüründe bu kavram, sunduğu hizmetin türü ne olursa olsun piyasada faaliyet gösteren tüm kişileri kapsamaktadır¹⁴¹. Dolayısıyla bu kapsama sigorta acentesi ya da avukat gibi serbest meslek erbapları¹⁴² ya da çiftçiler de girebilir¹⁴³. Bu açıdan benzer bir yaklaşımın TİTRK'te de tercih edildiğini söyleyebiliriz¹⁴⁴.

Doktrinde bir görüş, rehin işleminin güvenilir ve itibar sahibi kişilerle yapılmasının artık bir önemi olmaması neticesinde hiçbir özel nitelik aranmayarak herhangi bir tacir ya da esnafın da taraf olabilesinin, borçlu tacirin istismarına yol açabileceğini ileri sürmüştür¹⁴⁵. Örneğin, taraflardan yüksek oranda faiz istenmesi, olası istismarlardan biri olup TİTRK'te bunların önlenmesi adına gereken tedbirlerin alınması gerekmektedir. Her ne kadar TİTRK m. 16, f. 2 hükmünde bir taşınır rehin almak suretiyle ödünç para verme işini devamlı yapan kişinin, Türk Ceza Kanunu'nun tefeciliğe ilişkin 241. maddesine göre cezalandırılması öngörülse de TİTRK'te rehin

¹³⁹ Bu maliyetlerin öz kaynak ihtiyaçlarından, kuruluş masraflarından, yasal formalitelerden kaynaklandığı yönünde bkz. **Gullifer/Tirado**, s. 644.

¹⁴⁰ Bireysel girişimciler ve KOBİ kavramına ilişkin ayrıca bkz. **Yatağan Özkan**, s. 216-217.

¹⁴¹ **Yatağan Özkan** s. 218.

¹⁴² **Gullifer/Tirado**, s. 645, dn. 9.

¹⁴³ **Yatağan Özkan**, s. 218.

¹⁴⁴ **Yatağan Özkan**, s. 218.

¹⁴⁵ **Arkan**, Ticari İşletme 2020, s. 54.

veren tarafın, muhatap olduğu kişinin güvenilirliğini denetlemeye elverişli olan bir mekanizmanın bulunmaması¹⁴⁶, bu endişelerin devam edebileceğini göstermektedir. Bu sebeple TİTRK’in amaçları doğrultusunda taraflar için getirilen bu genişletmenin yaratabileceği sakıncaların da dikkate alınarak etkin bir denetim mekanizmasının sağlanması daha uygun olacaktır.

TİTRK m. 3 hükmüyle mülga Kanun’dan farklı olarak rehin verecek kişilerin ticari işletme veya esnaf işletmesinin maliki olması da gerekmeyecektir¹⁴⁷. Ancak işletme kiracısı, malik olmadığı işletmeyi bütün olarak rehnedemezken kendisine ait taşınır varlıkları ve kiracılık hakkını rehin konusu yapabilir¹⁴⁸.

TİTRK’te rehin veren her zaman borçlu olmayıp üçüncü kişiler de olabilir. Bir nc kişinin başkasının borcu için rehin verebilmesi, TİTRK’in 5. maddesinin 9. fıkrasında düzenlenmiştir. Uygulama Yönetmeliği ve diğer yönetmeliklerde de üçüncü kişilerin bu Kanun kapsamında borçlu lehine teslimsiz taşınır rehni kurabileceği “*lehine rehin verilen*” ve “*nc kişi tarafından bir borca güvence teşkil etmek amacıyla lehine taşınır varlığın rehin gösterildiği borçlu*” ayrımıyla belirtilmiştir. Fakat TİTRK ve ilgili yönetmeliklerde, borçlu lehine işletmesi üzerinde rehin tesis eden kişinin bir diğer ifadeyle rehin verenin “*nc kişi*” olarak adlandırılması, rehin sözleşmesinin taraflarının gerçek alacaklı ile borçlu mu yoksa rehin alacaklısı ve rehin veren mi şeklinde öngörüldüğü hususunda karışıklığa yol açabilir. TİTRK m. 2 hükmü dikkate alınarak bir değerlendirilme yapıldığında ise rehin sözleşmesinin taraflarının

¹⁴⁶ şit İmamoğlu, s. 15; ayrıca bkz. Yatağan zkan, s. 221-222.

¹⁴⁷ Antalya/Acar, s. 40.

¹⁴⁸ özel hukukta “*Hiç kimse sahip olduğu haktan fazlasını devredemez.*” kuralı gereği sadece kiracı sıfatıyla işletmeyi işleten birinin işletmenin tamamını rehnedemeyeceği yönünde ayrıca bkz. Antalya/Acar, s. 40.

rehin alacaklısı ve rehin veren olarak belirlenmesinin daha uygun olduğu görülmektedir¹⁴⁹.

Uygulama Yönetmeliği'nin m. 10, f. 5 hükmünde ise şu şekilde bir düzenleme yer almaktadır: “*Herhangi bir kimse, ikinci fıkrada sayılan kişiler lehine 11 inci maddede sayılan taşınırlardan birini veya birkaçını rehin olarak gösterebilir.*” İlgili hükümde yer alan “*ikinci fıkrada sayılan kişiler*” rehin veren statüsünde bulunabileceği ifade edilen kişilerdir. Bu düzenleme ise başkasının borcu için rehin kuracak olan üçüncü kişiler bakımından da TİTRK’te öngörülen taraf sınırlamasının geçerli olup olmayacağı hususunda soru işaretlerine neden olmaktadır. Hükmün lafzından hareketle “*herhangi bir kimse*” denilerek, sınırlı sayıdaki rehin verenler lehine rehin hakkı tesis edecek kişilerin, herhangi bir sınırlamaya tâbi olmayacağı anlamı çıkmaktadır. Dolayısıyla bu anlam doğrultusunda, borçlunun tacir, esnaf, çiftçi, üretici örgütü veya serbest meslek erbabı olması durumunda borçlu lehine rehin veren kişinin herhangi bir kimse olacağı sonucuna ulaşılmaktadır¹⁵⁰. Kanaatimizce ilgili hükümle ulaşılan bu sonuç, isabetli değildir¹⁵¹. Şöyle ki; ilgili hükmün lafzı bu şekilde olmasına rağmen bir hükmü metodolojik olarak yorumlarken kanunun amacına da bakmamız gerekir. Her ne kadar söz konusu Kanun ile ticari işlemlerde teslimsiz taşınır rehnini yaygınlaştırmak amacıyla taraflar açısından genişletme yapılsa bile bu durum, ilgili düzenlemede hiçbir sınırlama olmadığı anlamına gelmemektedir. Dolayısıyla her ne kadar üçüncü kişiler yönünden TİTRK bakımından açıkça bir düzenleme yer almayıp Uygulama Yönetmeliği m. 10, f. 5 hükmünde “*herhangi bir kimse*” ifadesi yer alsa da TİTRK’in ticari işlemlerde belirli sıfatları taşıyan taraflar arasında özel bir rehin ilişkisini düzenlediği göz önüne alındığında, taraflar açısından

¹⁴⁹ **Aytaç**, s. 104.

¹⁵⁰ **Aytaç**, s. 105.

¹⁵¹ **Arkan**, Ticari İşletme Rehni, s. 146.

TİTRK m. 3 uyarınca getirilen bu sınırlandırmanın, üçüncü kişiler yönünden de uygulanması gerektiği kanaatindeyiz¹⁵². Bu noktada belirtmek gerekir ki esasında Kanun'da kapsam dışında bırakılan tüketici tarafıdır. Dolayısıyla Kanun'da yer alan “*üçüncü kişiler*” ve Uygulama Yönetmeliği'nde belirtilen “*herhangi bir kimse*” ifadelerinin TİTRK m. 3'de sayılan sıfatlara sahip olan fakat bu sıfatlara sahip olmayan bir başka kişi için de teminat sağlayan gerçek veya tüzel kişiler olarak değerlendirilmesi daha doğru olabilir¹⁵³.

Rehin alacaklısının alacağını devretmesi ya da rehinli taşınırın sonradan başkasına devredilmesi durumunda ise her ne kadar TİTRK'te açık bir düzenleme yer almasa da alacağı ya da taşınırı devralan kişinin kanunda sayılanlardan olmaması, rehlin geçerliliğini etkilememelidir. Esasında mülga Kanun döneminde de bu husus hakkında açık bir düzenleme yapılmadığı için doktrinde farklı görüşler savunulmuştu. Bir görüşe göre rehin alan açısından getirilen bu sınırlama, mülga Kanun'un amacı da dikkate alındığında sadece rehlin kurulması anına özgü değildi. Bu doğrultuda ticari işletme rehni istisnai olarak öngörülmesi sebebiyle bu istisnanın genişletilmemesi gerektiği aksi durumun ise ticari hayatta istikrarsızlıklara neden olacağı belirtilmişti¹⁵⁴. Bir başka görüş ise taraf olma şartının sadece rehlin kuruluş aşamasında söz konusu olduğunu, rehin kurulduktan sonra diğer aynı teminatlardan farkı kalmayacağını ileri sürmüştü¹⁵⁵. Kanaatimizce TİTRK için de taraflara yönelik getirilen sınırlandırma yalnızca rehin ilişkisinin kurulduğu ana ilişkin olup rehin sözleşmesi kurulduktan sonra bu sıfatların değişmesinin bir önemi artık bulunmamaktadır. Şayet TİTRK'te bu

¹⁵² **Antalya/Acar**, s. 47; **Aytaç**, s. 105-106; **Şit İmamoğlu**, s. 19; **Helvacı (Ülgen/Kaya/Nomer Ertan)**, s. 206; **Yatağan Özkan**, s. 220. Aksi görüş olarak borçlunun TİTRK'te sayılan taraflardan olması şartıyla rehni, Kanun'da sayılan sıfatlara sahip olmayan kişiler tarafından da verilebileceği de ileri sürülmüştür (bkz. **Sirmen**, Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Düzenleniş Biçimi, s. 30).

¹⁵³ **Yatağan Özkan**, s. 220-221.

¹⁵⁴ **Antmen**, s. 76; **Karabel**, s. 75.

¹⁵⁵ **Erhan Türker**: Ticari İşletme Rehni, Eskişehir 1981 s. 82; **Reisoğlu**, Ticari İşletme Rehni, s. 14; **Arkan**, Ticari İşletme 2013, s. 50.

yönde bir sınırlandırma tercih edilmiş olsaydı bu husus açık bir şekilde ifade edilebilirdi.

b. UCC ve UNCITRAL Model Kanunu'nda Teminatlı İşlemlere Taraf Olabilecek Kişiler

aa. UCC Bakımından Değerlendirme

UCC'de taraflara ilişkin olarak teminat sahibi olan alacaklı (*secured party*), borçlu (*debtor*), yükümlü (*obligor*) ile ikincil derecede yükümlü olan kişiler (*secondary obligor*) tanımlanmıştır. UCC m. 9-102(a)(73) uyarınca teminat alacaklısı, teminat sözleşmesinden dolayı bu hakka sahip olan kimsedir. Ayrıca teminat hakkı sahibi, çeşitli işlemler bu Kanun'da düzenlendiği için tarımsal ürünler üzerinde kanuni rehin hakkına sahip olan, konsinye mal gönderen, alacak hesabı, taşınır senedi, hesap borçlusunun asli yükümlüğünün parasal yükümlülük olduğu gayrimaddi varlıklar ile borç senetlerinin satıldığı kişiyi ya da zilyetliğin devredildiği güvenilir üçüncü kişi bir diğer ifadeyle yed-i emini (*trustee*), lehine teminat hakkı ya da kanuni rehin hakkı doğan kişinin temsilcisini de ifade etmektedir. Ek olarak UCC m. 2-401, m. 2-505, m. 2-711(3), m. 2A-508(5), m. 4-210 ve m. 5-118 hükümleri uyarınca teminat hakkına sahip olan kimse de teminat alacaklısı olarak adlandırılmıştır. Bu sebeple TİTRK'ten farklı olarak teminat alacaklısı bakımından UCC'de mesleki açıdan ya da bir başka ölçüte dayalı bir sınırlandırma getirilmemiş, istisnai olarak bazı işlemler için tarafların sıfatı ayrıca belirtilmiştir.

UCC m. 9-102(a)(28) hükmünde teminata konu olan varlık üzerinde teminat hakkından ya da ipotek hakkından başka bir hakka sahip olan; özellikle de mülkiyete dayalı bir hakka veya paya sahip olan kimse, borçlu (*debtor*) olarak tanımlanmıştır. Borçlu, teminatlı varlık üzerinde mülkiyete dayanan bir hakka sahip olduğu için icra

sürecinde bu varlığın paraya çevrilmesine katlanmakla yükümlüdür¹⁵⁶. Aynı zamanda bu kavram, hesapların, taşınır senedinin, diğer gayrimaddi varlıkların, borç senetlerinin satıcısı ya da konsinye mal gönderilen kimseyi ifade etmek için de kullanılmaktadır. Teminat sözleşmesinden dolayı teminat yükümlüsü (*obligor*) olabilecek kişilerin düzenlendiği UCC m. 9-102(a)(59) hükmünde ise bu kapsama akreditifi açanlar veya görevli kişiler dâhil edilmemiştir. Bunların dışında UCC bakımından teminat veren, gerçek veya tüzel kişi olabileceği gibi tüketici de olabilir¹⁵⁷. Ayrıca borçlu ve teminat veren kişinin aynı kişi olması gerekmez. UCC m. 9-102(a)(72) hükmünde tanımı yapılan ikincil derecede teminattan yükümlü (*secondary obligor*) olan kişiler bakımından da Kanun'da herhangi bir sınırlandırmaya yer verilmemiştir¹⁵⁸.

bb. UNCITRAL Model Kanunu Bakımından Değerlendirme

UNCITRAL Model Kanunu'nun birinci bölümünün "Tanımlar" başlığındaki m. 2, (h) hükmünde borçlunun teminat altına alınan yükümlülükle ilgili bir edimin ifası ya da bir ödeme borcu bulunan kişi olduğu ve bu kişinin teminat veren ya da bu yükümlülüğten ikincil derecede sorumlu olan kişi olmasının gerekmediği belirtilmiştir.

Model Kanun m. 2, (o) düzenlemesi uyarınca teminat veren kişi (*grantor*), kendi borcu ya da bir başkasının borcu için teminat verebilecektir. Dolayısıyla Model Kanun

¹⁵⁶ Borçlu tanımına ilişkin bir örnek vermemiz gerekirse, bir kişinin teminat göstermeyerek ödünç para alması durumunda, herhangi bir teminatlı varlık üzerinde hak sahibi olmaması nedeniyle bu kişi aslında UCC m. 9-102(a)(28)'de yer alan "*debtor*" tanımı kapsamına girmeyecektir. Bu kimse adına teminat gösteren kişi, teminatın paraya çevrilmesine ilişkin asıl borçlu olacaktır. Nitekim ödünç alan kişinin yükümlülükleri, icra sürecinden etkilenmemektedir. Eğer kişi, kendi sahip olduğu taşınır varlığı üzerinde teminat gösterseydi, bu sefer hem borçlu (*debtor*), hem de teminat yükümlüsü (*obligor*) sıfatına sahip olacaktır (ayrıntılı bilgi için bkz. **Chomsky/Kunz/Schiltz/Tabb**, s. 703).

¹⁵⁷ **Bridge**, s. 2.

¹⁵⁸ **Peretore/Hornby**, s. 17.

bakımından herhangi bir kimse, gerçek veya tüzel kişi teminat veren, teminat alacaklısı ya da borçlu olabilir¹⁵⁹. Yasama Kılavuzu'nda da modern teminat rejimi oluşturulurken taraflar açısından herhangi bir sınırlandırma getirilmesinin gerekmediği vurgulanmıştır¹⁶⁰.

Sonuç olarak UCC gibi Model Kanun da teminatlı işlemleri bütüncül bir yaklaşımla hareket ederek düzenlendiği için bu açıdan TİTRK'ten farklı olarak tüketiciler de dâhil olmak üzere taraf bakımından herhangi bir sınırlandırma getirmemiştir.

cc. UCC ve UNCITRAL Model Kanunu'nda Tüketicilere Yönelik Düzenlemeler

UCC'de tüketici işlemleri, m. 9-102(a)(26) hükmünde tanımlanmıştır. İlgili hüküm uyarınca bu işlemler kişisel, ailesel veya ev halkının amaçlarına yönelik tarafların yükümlülüğünün ifasıyla ilgilidir. Ayrıca bu kavram, tüketim malları üzerinde teminat hakkının kurulmasını da ifade etmektedir. Dolayısıyla teminata konu işlemin, UCC bakımından bir tüketici işleminden kaynaklanması da mümkündür. UCC m. 9-102(a)(25) hükmünde ise kişisel, ailesel ya da ev halkının amaçlarına hizmet eden tüketici işlemlerinden dolayı yükümlü "*consumer obligor*" olarak tanımlanmıştır. Bu açıdan TİTRK'ten farklı olarak UCC'nin uygulama alanına tüketici işlemleri girdiği için tüketiciler de teminatlı işlemlerin tarafı olarak yer almaktadır.

UNCITRAL Yasama Kılavuzu'nda ise tüketiciyi korumaya yönelik diğer kuralların geçersiz kılınmayacağı, bununla birlikte teminatlı işlemlerin çok çeşitli formlardaki tüketici işlemlerine de uygulanabileceği belirtilmiştir¹⁶¹. Dolayısıyla

¹⁵⁹ **Spiros V. Bazinas:** "The UNCITRAL Draft Legislative Guide on Secured Transactions", Unif. L. Rev. (2005), Vol. 10, No. 1 & 2, s. 143 (<https://heinonline.org/HOL/LandingPage?handle=hein.journals/droit2005&div=9&id=&page=>) [Erişim Tarihi: 21.12.2020].

¹⁶⁰ UNCITRAL Yasama Kılavuzu, Bölüm I, s. 33, pr. 10.

¹⁶¹ UNCITRAL Yasama Kılavuzu, Giriş, s. 3, pr. 10.

Yasama Kılavuzu, tüketici işlemlerinde bu düzenlemenin uygulanabileceğini, ancak devletlerin tüketici hukuku rejimiyle bu Kılavuz'un çatışması hâlinde, Kılavuz'un tüketicileri korumaya ilişkin düzenlemeleri geçersiz kılmayacağını ifade etmiştir¹⁶². Model Kanun m. 1, f. 5 düzenlemesi de Yasama Kılavuzu'na paralel şekilde kişisel, ailesel ya da ev halkının amaçlarına hizmet eden işlemlerle ilgili diğer hukuk düzenlerinde bir koruma varsa, teminat veren ve borçlunun bu alacağa yönelik hak ve yükümlülüklerinin Model Kanun'dan etkilenmeyeceğini düzenlemiştir. Bu hususla bağlantılı olarak Model Kanun m. 2, (f) hükmünde ise tüketim mallarının tanımı yapılmış ve bu malların teminat verenin kişisel, ailesel ya da ev halkının amaçları için kullanılan mallar olduğu belirtilmiştir. Dolayısıyla Model Kanun'da tüketiciler de taraflar arasında yer almaktadır. En nihayetinde Model Kanun'da UCC'den esinlendiği için benzer bir yaklaşımla hareket etmiştir.

3. Taşınır Varlık Kavramı

Mülga TİRK döneminde sicile kayıtlı kurulan taşınır rehninin istisnai nitelikte olmasına dikkat edilerek işletme rehninin kapsamı sınırlı tutulmuştu. Bu doğrultuda mülga Kanun m. 3, f. 2 hükmü uyarınca ticari işletme rehni kapsamına dâhil olabilecek unsurlardan olan ticaret unvanı, işletme adı ve menkul işletme tesisatı rehnin kapsamı dışında bırakılmazken bu kurala sanayi işletmeleri bakımından bir istisna getirilmişti¹⁶³.

Mülga Kanun'daki bu sınırlı yaklaşım terk edilmiş, TİTRK'in hazırlanma amacına paralel şekilde ticari işlemlerde taşınır rehnine konu olabilecek unsurlar "taşınır varlık" kavramı ile ifade edilerek kapsam genişletilmiştir. TİTRK'in

¹⁶² UNCITRAL Yasama Kılavuzu, Bölüm I, s. 34, pr. 11.

¹⁶³ Bkz. 1447 sayılı mülga Kanun'un ek madde 2, f. 1 hükmü; ayrıca bkz. Birinci Bölüm, §2, II.

“Tanımlar” başlıklı m. 2, (h) düzenlenmesinde taşınır varlıkların “*Bu Kanunun 5’inci maddesinin birinci fıkrasında belirtilen varlıkları*” ifade ettiği düzenlenmiştir. Bu doğrultuda TİTRK m. 5, f. 1 uyarınca üzerinde rehin hakkı kurulabilecek taşınır varlıklar şu şekilde sayılmıştır: Alacaklar, çok yıllık ürün veren ağaçlar, fikri ve sınai mülkiyete konu haklar, hammadde, hayvan, her türlü kazanç ve iratlar, başka bir sicile kaydı öngörülmeven ve idari izin belgesi niteliğinde olmayan her türlü lisans ve ruhsatlar, kiracılık hakkı, makine ve teçhizat, araç, ekipman, alet, iş makinaları, elektronik haberleşme cihazları dâhil her türlü elektronik cihaz gibi menkul işletme tesisatı, sarf malzemesi, stoklar, tarımsal ürün, ticaret unvanı ve/veya işletme adı, ticari işletme veya esnaf işletmesi, bir işletmenin belirli bir taşınır varlık grubu, ticari plaka ve ticari hat, ticari proje, vagon, bu sayılanlardan üçüncü kişiler zilyetliğindeki taşınır varlık, hak ve paylı mülkiyet hakları ile benzeri her türlü taşınır varlık ve haktır.

TİTRK’te uzun bir liste hâlinde verilen bu sayımda rehin konusu varlıkların yalnızca taşınır eşyalardan oluşmadığı, haklar ile taşınmaz mülkiyetiyle ilişkili olan bütünleyici parçaları da kapsadığı görülmektedir. TİTRK’te “taşınır varlık” kavramının tercih edilmesinin nedeni ise bu Kanun’un hazırlanma sürecinde dikkate alınan Model Kanunu’nda teminatlı işlemlere uygulanacak varlıkların m. 2, (u) hükmünde “*movable assets*” terimi kullanılarak açıklanması ve bu terimin TİTRK’e tercüme edilmesidir¹⁶⁴. Model Kanun’un esinlendiği UCC’de de teminatlı varlıkları (*collateral*) düzenleyen UCC m. 9-102(a)(12) hükmünde taşınmaz malların hâricindeki maddi ve gayrimaddi varlıklar bu kapsamda sayılarak yine “*assets*” terimi tercih edilmiştir¹⁶⁵.

¹⁶⁴ Benzer yönde bkz. **Yatağan Özkan**, s. 222.

¹⁶⁵ UCC m. 9 ve UNCITRAL Model Kanun açısından teminat aracı olarak kullanılan taşınır varlıklara ilişkin ayrıntılı açıklamalarımız için bkz. İkinci Bölüm, §1 ve §2. Kısım.

TİTRK’te “*taşınır varlıklar*” teriminin tercih edilmesini doktrinde eleştirenler olduğu gibi anlamlı bulanlar da vardır. Bir görüşe göre TİTRK m. 2, (h)’de taşınır varlık tanımlanmamış, sadece kavramın içeriği ifade edilmiştir. Dolayısıyla bu görüş, Türk hukuk terminolojisi bakımından TİTRK kapsamına giren rehne elverişli malvarlığı değerlerini karşılamak üzere, “taşınır eşya ve haklar” ifadesinin taşınır varlık yerine kullanılabileceğini ileri sürmüştür¹⁶⁶. Bir diğer görüş ise taşınır varlık teriminin kullanılmasının her ne kadar eşya hukuku açısından yadırganabileceğini kabul etse de kanun koyucunun muhasebe bilimi ve bilanço hukukunun teknik terimi olan “varlık” ifadesini istikrarlı olarak tercih ettiğini, özellikle işletmede yer alan aktiflerin rehne konu olması ve yeni bir hukuki enstrüman olarak döner varlıklar üzerinde de rehin hakkı tesisini kabul etmesi karşısında varlık teriminin kullanılmasını anlamlı bulduğunu ifade etmiştir¹⁶⁷. Katıldığımız bir başka görüş ise TİTRK’te taşınır varlıkların tanımlandığı m. 2, f. 1, (h) düzenlemesinin beşinci maddeye atıfta bulunurken taşınmazların kapsam dışında tutulduğunu açıkça belirtmediği için ilgili düzenlemenin Model Kanun’dan birebir alınmadığını vurgulamıştır¹⁶⁸.

Esasında ilk görüşte de belirtildiği üzere TİTRK m. 2, f. 1, (h)’de yer alan düzenleme, taşınır varlık ifadesinin tam karşılığını oluşturmamaktadır. TİTRK m. 5 hükmü dikkate alındığında ise varlık kapsamına sadece taşınır eşya değil, gayrimaddi değerlerin de girdiği görülmektedir. Diğer taraftan varlık terimine (*asset*) ilişkin yapılan tanımlara baktığımızda bu kavramın bir anlamının bilanço ile ilgili olduğu ortaya çıkmaktadır¹⁶⁹. Dolayısıyla taşınır varlık kavramı, Model Kanun’daki

¹⁶⁶ Hamamcıoğlu/Karamanlıoğlu, s. 102.

¹⁶⁷ Seven, s. 7.

¹⁶⁸ Yatağan Özkan, s. 223.

¹⁶⁹ “*Asset*” kavramının karşılığı, Black’s Law Dictionary’de genel olarak varlık olmakla birlikte bu terimin bir diğer anlamı ise sahip olunan ve değeri bulunan şey (*item*) dir. Ayrıca bilançoya ilişkin yapılan girişlerde bu kavram, sahip olunan varlıklar anlamında da kullanılmakta olup nakit, stok, ekipman, gayrimenkul, hesap alacakları, müşteri çevresi gibi maddi ve gayrimaddi değer arz eden tüm unsurları ifade eder. Bu kavramın bir diğer anlamı ise bir kimsenin borçlarının ödenmesi veya

terminolojiyle benzerlik taşısa da ilgili düzenleme aynen alınmamıştır. Ayrıca 7099 sayılı Kanun’la birlikte TİTRK’te benzeri her türlü taşınır varlık ve hakkın da rehin konusu olabileceği belirtilerek tahdidi sayımdan çıkılmıştır¹⁷⁰. Bu sebeple artık taşınmaz varlıkların dışındaki tüm malvarlığı unsurlarının TİTRK kapsamında rehin konusu edilebileceğini¹⁷¹ düşünmek mümkün olsa da “benzeri” ifadesini 5. maddede sayılan varlıklar çerçevesinde değerlendirmemiz gerekebilir.

4. Ticari İşlemlerde Taşınır Rehninde Aleniyetin Sağlanması

a. TİTRK Bakımından Değerlendirme

Ticari işlemlerde taşınır rehninde rehin hakkının aleniyeti, TİTRK m. 4 uyarınca Rehlinli Taşınır Sicili’ne tescil ile sağlanmaktadır¹⁷². Oysa ki Mülga TİRK döneminde ticari işletme rehni üzerinde kurulan rehin hakkının düzenlendiği rehin sözleşmesi, ticari işletmenin kayıtlı bulunduğu sicil çevresindeki bir noter tarafından düzenlenerek Ticaret Sicili’ne ya da Esnaf ve Sanatkâr Sicili’ne tescil ediliyordu¹⁷³. Ancak bu durum, rehin hakkının tesisi için sözleşme düzenlemenin daha maliyetli olmasına neden oluyordu. TİTRK ile birlikte bu sistem tamamen değiştirilmiştir. TİTRK m. 4 uyarınca rehin sözleşmesi elektronik ortamda düzenlendiyse güvenli elektronik imza ile onaylanarak, yazılı sözleşmelerde ise tarafların imzalarının noter tarafından onaylanması veya Sicil yetkilisinin huzurunda imzalanması ile borçlandırıcı işlem gerçekleştirilir. Rehin sözleşmesinin Sicil’e tescili edilmesiyle de tasarruf işlemi sonucu

tasarrufta bulunulması karşılığında sahip olduğu tüm mülkiyeti (malvarlığı unsurlarını) ifade etmesidir (ayrıntılı bilgi için bkz. **Garner**, s. 145).

¹⁷⁰ **Baydak**, s. 16.

¹⁷¹ **Oktay Özdemir**, Ticari İşletmeler Dışındaki Taşınır Varlıklar, s. 58; benzer yönde bkz. **Yatağan Özkan**, s. 223.

¹⁷² **Sirmen**, Ticari İşlemlerde Taşınır Rehninin Düzenleniş Biçimi, s. 26; **Baydak**, s. 39; **Şebnem Akipek Öcal**: “Taşınır Rehni Sözleşmeleri ve Sözleşmelerde Şekil”, KHÜHFD (2017), C. 5, Sa. 1, s. 87. Mülga TİRK döneminde ise özel sicil oluşturulmamış, aleniyet Ticaret Sicili veya Esnaf ve Sanatkâr Sicili ile sağlanmıştır (ayrıntılı bilgi için bkz. **Burak Pıtırılı/Onur Özarkun**: “Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu ve Uygulaması”, BBD (2018), C. 42, Sa. 103, s. 70).

¹⁷³ Bkz. mülga TİRK m. 4 ve m. 5.

rehin hakkı kurulmaktadır. Dolayısıyla TİTRK’te rehin hakkının doğması bakımından Sicil’e yapılacak olan tescil, kurucu nitelikte olacaktır¹⁷⁴. Her ne kadar TİTRK m. 9, f. 1 hükmünde rehin hakkının, rehin sözleşmesinin Sicil’e tescil edilmesiyle, üçüncü kişilere hüküm ifade edeceği düzenlense de bu ifade yanıltıcı olup sadece üçüncü kişiler açısından değil, rehin hakkı herkes için bu hakkın sicile tescil edilmesiyle kazanılacaktır¹⁷⁵.

b. UCC ve UNCITRAL Model Kanunu’nda Teminat Hakkının Alenileştirilmesi

Türk hukukundan farklı olarak UCC’de rehin hakkı bakımından sicil, kurucu nitelikte değil, üçüncü kişiler bakımından açıklayıcı niteliktedir. UCC’de teminat hakkının mevcudiyetini taraflar hâriç diğer kişilere de göstererek sicil yoluyla aleniyetin sağlanması, üçüncü kişilerin bilgi edinmesi içindir¹⁷⁶. Teminat hakkıyla ilgili olarak teminat alacaklısının bu hakkının üçüncü kişiler açısından etkili olması ise Amerikan hukukunda “*Perfection*” kavramıyla açıklanmıştır¹⁷⁷. Çeşitli teminatlı işlemler bakımından bu aleniyetin nasıl sağlanacağı ise UCC m. 9-308 ile m. 316 hükümleri arasında düzenlenmiştir. Bu yöntemlerden biri UCC m. 9-310(a) uyarınca “*financing statement*”¹⁷⁸ olarak adlandırılan, finansman beyanının sicile kaydedilerek

¹⁷⁴ **Yatağan Özkan**, s. 232; **Sirmen**, Ticari İşlemlerde Taşınır Rehninin Düzenleniş Biçimi, s. 30.

¹⁷⁵ **Sirmen**, Ticari İşlemlerde Taşınır Rehninin Düzenleniş Biçimi, s. 32.

¹⁷⁶ **Frederic Helsen**: “Security in Movables Revisited: Belgium’s Rethinking of the Article 9 UCC System”, ERPL (2015), Vol. 23, Issue 6, s. 963 (<https://kluwerlawonline.com/journalarticle/European+Review+of+Private+Law/23.6/ERPL2015.058>) [Erişim Tarihi: 11.12.2020].

¹⁷⁷ İngiliz hukuku ve ABD hukukunda rehin sözleşmesiyle ortaya çıkan ve bu sözleşmenin herkese etkili hâle getirilmesinin (*etkisinin tamamlanması*), tamamlama “*perfection*” terimiyle ifade edildiği yönünde bkz. **Doruk Utku**: Sınai Hakların Rehni, Ankara 2009, s. 132, dn. 336; ayrıca bkz. **Adams**, s. 16; **Helsen**, s. 1007 vd.; **Richard Smith**: “Article Nine: Secured Transactions - Perfection and Priorities”, N. C. L. Rev. (1966), Vol. 44, No. 3, s. 754 (http://scholarship.law.unc.edu/nclr/vol44/iss3/8?utm_source=scholarship.law.unc.edu%2Fncrlr%2Fvol44%2Fiss3%2F8&utm_medium=PDF&utm_campaign=PDFCoverPages) [Erişim Tarihi: 11.04.2021]; **Iwan R. Davies**: “The Reform of English Personal Property Security Law”, Malaya L. Rev. (1990), Vol. 32, No. 1, s. 90 (<https://www.jstor.org/stable/24865579>), [Erişim Tarihi: 05.12.2020].

¹⁷⁸ Finansman beyanının tanımı, UCC m. 9-102(a)(39) hükmünde düzenlenmiş olup bu beyanın bulunduğu kayıt (*record*) anlamına gelmektedir.

üçüncü kişilere etkinliğinin sağlanmasıdır. UCC m. 9-502 hükmünde ise finansman beyanının içeriğinde bulunması gereken unsurlar düzenlenmiştir. İlgili düzenlemede söz konusu beyanda borçlunun, teminata sahip olan alacaklının ya da onu temsil eden kişinin ismi ile teminata konu varlığın gösterilmesi gerektiği belirtilmiştir. Nitekim sicile yapılacak olan bu kayıt, söz konusu varlık üzerinde teminat hakkı olduğunu gösteren bir bildirim niteliğindedir.

UCC m. 9-203 uyarınca teminat sözleşmesinde teminat hakkının doğması ve icra edilebilir olması için (*attachment*) aranan şartlardan birisi de teminata konu varlığın makul ölçüde tanımlanması ve somutlaştırılmasıdır. Bu şarta paralel şekilde düzenlenen UCC m. 9-108 (c) hükmünde teminatlı taşınır varlığın çok genelleyici bir tanımlamayla belirtilmesi kabul edilmemiştir. Buna karşın finansman beyanında söz konusu kurala UCC m. 9-504 hükmüyle bir istisna getirilerek teminatlı varlığın genel olarak tanımlanması da mümkün kılınmıştır¹⁷⁹. Bu durumun sebebi, teminat hakkının doğmasına ilişkin “*attachment*” kavramı ile finansman beyanının amacının farklı olmasından kaynaklı olabilir. Ayrıca ilgili düzenlemede yapılan revizyonla borçlunun imzasına ilişkin koşul da kaldırılmıştır¹⁸⁰. Finansman beyanının sicile kaydedildiği bu bildirim (*notice filling*) detaylı bilgiler ihtiva etmeyip teminat hakkının herkese karşı etkili hâle getirilmesi için başvurulan bir yöntemdir¹⁸¹. Bu yöntemin dışında zilyetliğin

¹⁷⁹ **White/Summers/Barnhizer/Barnes/Snyder**, s. 53; ayrıca bkz. **Cynthia Grant**: “Description of the Collateral Under Revised Article 9”, DePaul Bus. & Comm. L. J. (2006), Vol. 4, No. 2, s. 237 (<https://heinonline.org/HOL/LandingPage?handle=hein.journals/depbcl4&div=17&id=&page=>) [Erişim Tarihi: 23.04.2021].

¹⁸⁰ **Chomsky/Kunz/Schiltz/Tabb**, s. 840.

¹⁸¹ **White/Summers/Barnhizer/Barnes/Snyder**, s. 60.

devri¹⁸², kontrol¹⁸³ ya da kendiliğinden¹⁸⁴ aleniyetin sağlanması da rehne konu varlığın türüne göre UCC’de öngörülmüştür¹⁸⁵. Finansman beyanının sicile kaydedilmesi özellikle alacak hesaplarında ve diğer gayrimaddi varlıklarda kullanılmaktadır¹⁸⁶.

Model Kanun bakımından da tescilin işlevi, UCC ile benzer şekilde kurucu nitelikte olmayıp sadece üçüncü kişilere etkinliği sağlamak için (*third party effectiveness*) başvuru yöntemlerinden biridir¹⁸⁷. Bu noktada belirtmek gerekir ki TİTRK m. 9, f. 1 hükmü, Model Kanun’un üçüncü bölümünde düzenlenen 18.

¹⁸² Aleniyetin sağlanmasında zilyetliğin devri yöntemi, UCC m. 9-313 uyarınca bazı türdeki taşınır varlıklar için kullanılabilir. Aynı zamanda bu yöntemin nakitlerde kullanılması zorunludur (UCC m. 9-312(b)(3), 9-313).

¹⁸³ Kontrol yöntemi, UCC m. 9-312, (b) ve m. 9-314 hükümleri uyarınca bazı gayrimaddi varlıklar için kullanılmaktadır. Özellikle mevduat hesabı ya da akreditiften doğan haklarla ilgili aleniyetin sağlanmasında kontrol yöntemi zorunludur. Bu yöntem, gayrimaddi varlıklarda, maddi varlıklar için aleniyetin sağlanmasında kullanılan zilyetlik yerine geçmektedir. Kontrol yöntemi, m. 9-104-107 hükümleri arasında mevduat hesapları, elektronik taşınır senetlerinde, yatırım varlıkları ve akreditiften doğan haklarla ilgili olarak da düzenlenmiştir. Böylelikle teminata sahip olan alacaklı, teminatlı varlık üzerinde kontrol hakkına sahip olacaktır. UCC m. 9-104 uyarınca mevduat hesaplarındaki kontrol yönteminde teminata sahip olan alacaklı, borçlu ve bankanın anlaşması durumunda alacaklı adına banka, hesaba ilişkin emirleri yerine getirebilecektir. Bunun dışında alacaklı, bankanın mevduat hesabıyla ilgili müşterisi de olabilir ya da alacaklı banka olup ilgili hesabı yönetebilir. Bu sebeple üç tür yöntemle mevduat hesabı üzerinde kontrol sağlanabilir. Akreditife ilişkin haklarda ise teminata sahip olan alacaklının kontrol hakkı, akreditifi açan (*issuer*) ya da görevli kişinin akreditife ilişkin alacakların devrine izin vermesi durumunda gerçekleşir (ayrıntılı bilgi için bkz. **Chomsky/Kunz/Schiltz/Tabb**, s. 717).

¹⁸⁴ UCC m. 9-309 uyarınca bazı varlıkların, üçüncü kişilere etkinliğinin sağlanması kendiliğinden gerçekleşecektir. Bu kapsama özellikle tüketim mallarında bedel ödeme borcuna ilişkin teminatlar (*purchase money security interest*), alacak hesaplarının devri, gayrimaddi ödemelerin ve borç senetlerinin (bonoların) satışı, sağlık hizmeti alacaklarının devri, yatırım varlıkları ya da emtia sözleşmesinden doğan teminat hakları girebilir.

¹⁸⁵ UCC m. 9’da teminat hakkının üçüncü kişilere karşı etkili olması için teminata konu varlıkların türüne göre çeşitli ayrımlar yapılmıştır (bkz. **Peretore/Hornby**, s. 45 vd; **Steve Weise/Stephen L. Sepinuck**: “Personal Property Secured Transactions”, *Bus. Law.* (2016), Vol. 71, No. 4, s. 1331. (<https://www.jstor.org/stable/10.2307/26417612>) [Erişim Tarihi: 10.10.2020]).

¹⁸⁶ **James Brook/Stephen M. McJohn**: *Secured Transactions*, Seventh Edition, New York 2020, s. 111.

¹⁸⁷ UNCITRAL Model Kanun’un 3. bölümde yer alan m. 18, f. 1 uyarınca sicile yapılacak olan kayıt, tüm taşınır varlıklara uygulanabilir. Kanun’un m. 18, f. 2’de ise teminat hakkının üçüncü kişiler bakımından etkili olması açısından önerilen bir diğer yöntem ise teminat hakkı sahibinin, teminatlı mal üzerinde zilyet olmasıdır. Zilyetliğin devri ise sadece maddi taşınır varlıklara ilişkin kullanılabilir. Model Kanun ayrıca zilyetliğe elverişsiz olan bazı gayrimaddi varlıklar bakımından üçüncü kişilere karşı teminat hakkının etkisinin doğması için kontrol anlaşmasını da (*control agreement*) öngörmüştür. Örneğin, mevduat rehni ve aracısız menkul kıymetler bu kapsamda değerlendirilmektedir. Bu husus hakkında bkz. UNCITRAL Kanun Kılavuzu s. 43, pr. 123. Bunların dışında teminat hakkının özellikle para, alacaklar ve kıymetli evrakın üçüncü kişilere etkinliği sağlanmışsa bu varlıkların getirilerine ilişkin teminat hakkının etkisinin doğması ise kendiliğinden gerçekleşecektir (ayrıntılı bilgi için bkz. Model Kanun m. 19, pr. 1). Model Kanun’un, gereksiz prosedürlerden kaçınarak teminat hakkının doğması için sicile kayıt yapılması şartını aramamıştır. Ancak sicile yapılan kayıt, teminat hakkının üçüncü kişilere etkinliğinin sağlamak için gerekli olan yöntemlerden biridir (bkz. **Bazinas**, *Secured Transactions*, s. 64-65).

maddesinin 1. fıkrasının çevirisi olmakla birlikte ilgili düzenleme Model Kanun açısından anlamlıyken¹⁸⁸, TİTRK bakımından hükmün aynen çevirisinin alınması isabetli olmamıştır.

Esasında sicile bildirim yolunun öngörüldüğü sistemlerde sicilin fonksiyonu, sicilde arama yapan kişi için teminat hakkının varlığına ilişkin sınırlı bilginin yer aldığı bir uyarı niteliği taşımaktadır¹⁸⁹. Dolayısıyla sicildeki kayıt, teminat verenin varlıklarına ya da yükümlülüklerine ilişkin tek ya da temel kaynak niteliğinde olmayıp bu hususlar potansiyel alacaklının durum tespit sürecinde teminat veren tarafından edineceği finansal bilgilerden, kredi başvuruları, geçmiş vergi iadeleri gibi çeşitli bilgi kaynaklarından da edinilebilir¹⁹⁰. Bildirim sistemini tavsiye eden UNCITRAL Yasama Kılavuzu'nda da sicile yapılacak bildirim kayıt sürecini daha basit hâle getirdiği, böylelikle idari masraflar ve arşiv masraflarının da azaldığı, ayrıca bu sayede sicil memurlarının hata ve sorumluluk riskinin de önüne geçilebileceği belirtilmiştir¹⁹¹. Bir diğer avantaj olarak teminat hakkına ilişkin bildirim ayrıntılı bilgiler içermeyip uyarı niteliğinde olması sebebiyle teminatlî işlemlere ilişkin sır niteliğindeki bilgilerin de bu sayede korunacağı ileri sürülmüştür¹⁹².

¹⁸⁸ **Yatağan Özkan**, s. 232.

¹⁸⁹ **Marek Dubovec/Harry C. Sigman**: “Some Thoughts (and Facts) about the Process of Secured Transactions Law Reform, with Special Emphasis on Registration, the Key to Achievement of Reform’s Goal”, içinde *International and Comparative Secured Transactions Law- Essays in honour of Roderick A. Macdonald*, Paperback Edition, Ed. Spyridon V. Bazinas ve N. Orkun Akseli, Oxford 2020, s. 170.

¹⁹⁰ Bu husus hakkında *Dubovec/Sigman*, gelişmiş olan ülkelerde sicile yapılan kayıta sınırlı bilgiler yerine uzun listeler şeklinde ayrıntılı bilgiler istenmesinin, sicile kayıt yapanlara aşırı sorumluluk yükleyerek, sicilin işlevini de olumsuz yönde etkilediğini, diğer taraftan maliyetin de arttığını ifade etmiştir (bkz. **Dubovec/Sigman**, s. 171).

¹⁹¹ Bkz. UNCITRAL Yasama Kılavuzu, Bölüm IV, s. 151 vd, pr. 13.

¹⁹² **Dubovec/Sigman**, s. 171.

c. *Rehin Hakkının Sicile Tescilinin Rehinli Alacaklılar Arasında Önceliği Tespit Etmekteki Rolü*

TİTRK açısından sicile yapılacak olan tescil, rehin haklarının sırasının tespiti bakımından ilerleme sisteminin taraflarca seçilmesi durumunda önem arz edecektir. Nitekim ilerleme sistemi, TİTRK m. 11’de “*öncelik hakkı*” olarak ifade edilirken, Uygulama Yönetmeliği m. 25’te ise ilerleme sistemi olarak düzenlenmiştir. Uygulama Yönetmeliği m. 25’e göre öncelik hakkı rehin kuruluş anına göre belirlenecektir. TİTRK m. 4, f. 1 uyarınca rehin hakkı tescil ile doğacağından önceliğin tespitinde tescil anı dikkate alınacaktır.

UCC ve Model Kanun bakımından da sicile yapılacak olan kayıt, teminat hakları arasındaki önceliği tespit etmekte rol oynamaktadır. Üçüncü kişilerin korunduğu veya spesifik öncelik haklarının tanındığı istisnalar dışında UCC’de m. 9-322(a) uyarınca sicile yapılacak olan kayıt, teminat hakları arasındaki önceliği belirlemektedir. “*First in time first in right rule*” olarak ifade edilen bu kural gereği, zaman bakımından önce olan, öncelik hakkında da ilk sırada olacaktır¹⁹³. Benzer şekilde Model Kanun’da öncelik sırasının tespit edilmesine ilişkin Kanun’un beşinci bölümünün 29-51 maddelerinde ayrıntılı düzenlemeler yapılmış ve sicile yapılacak olan kaydın, öncelik sırasını belirlemede rol oynayacağı hüküm altına alınmıştır.

d. *Sicile Güven İlkesi Bakımından Değerlendirme*

aa. Rehinli Taşınır Sicili’nin Fonksiyonu

TİTRK ile Taşınır Rehin Sicil Sistemi’ne (TARES) ilişkin bir internet portalı hazırlanmıştır. Ticari işlemlerde taşınır rehininin tescil edileceği Rehinli Taşınır Sicili,

¹⁹³ White/Summers/Barnhizer/Barnes/Snyder, s. 173.

aleni bir sicildir¹⁹⁴. TİTRK’te düzenlenmemekle birlikte bu aleniyetinin nasıl sağlanması gerektiği Rehinli Taşınır Sicili Yönetmeliği’nin (RTSY) çeşitli maddelerinde düzenlenmiştir¹⁹⁵. Bu doğrultuda, ilgisini ispat etmek şartıyla herkes, rehne konu olabilecek taşınır varlıkları inceleyerek onaylı belge talep edebileceği gibi Sicil’de sorgulama da yapabilir. Rehinli Taşınır Sicili aleni bir sicil olmakla beraber, bu aleniyet tapu sicili için geçerli olan sicile güven ilkesinin TARES’e uygulanacağı anlamına gelmemektedir¹⁹⁶. Zira taşınırın sıklıkla el değiştirmeleri, taşınmazlara kıyasla hasara uğrama riskinin daha yüksek olması sebebiyle taşınır sicili, taşınmaz siciliyle aynı kesinliği sağlamaz ve daha sınırlı bir aleniyet sunar¹⁹⁷. Dolayısıyla Rehinli Taşınır Sicili’ndeki kayda güvenerek bir hak iktisabı, TİTRK bakımından söz konusu olmamaktadır¹⁹⁸. Ayrıca 7099 sayılı Kanun’la eklenen TİTRK m. 7, f. 3 uyarınca bir taşınırın rehinli olduğunu bilmeyen veya bilmesi gerekmeyen üçüncü kişilerin iyiniyetinin korunacağına ilişkin düzenleme ve bu hükmü daha ayrıntılı açıklayan RTSY’nin m. 17, f. 2¹⁹⁹ düzenlemesi dikkate alındığında taşınır sicilinin tapu sicili ile benzer olmadığı görülmektedir²⁰⁰. Bu noktada belirtmek gerekir ki ilgili düzenlemede kimlerin Rehinli Taşınır Sicili’ni incelemekle yükümlü olduğu açıklığa kavuşturulmamış; buna rağmen TİTRK m. 3 uyarınca taraf ehliyetine sahip gerçek ve tüzel kişilerin bir taşınır varlığın rehinli olup olmadığını bilmesi veya bilmesi gerektiği ifade edilmiştir. TİTRK m. 3 ile taraf olabilecek kişilerin kapsamının oldukça genişletildiği göz önüne alındığında ilgili düzenlemenin piyasanın işleyişini olumsuz

¹⁹⁴ TİTRK m. 2, f. 1- (k), m. 8, f. 2; Rehinli Taşınır Sicil Yönetmeliği m. 17, f. 2.

¹⁹⁵ Bkz. TİTRK m. 8, f. 2; Rehinli Taşınır Sicili Yönetmeliği m. 17/1, m. 26 ve m. 30-32.

¹⁹⁶ **Yatağan Özkan**, s. 232.

¹⁹⁷ **Kırca**, Taşınır Rehninde Sıra, s. 179; **Yatağan Özkan**, s. 233.

¹⁹⁸ **Kırca**, Taşınır Rehninde Sıra, s. 179; **Yatağan Özkan**, s. 233; **Arkan**, Ticari İşletme 2020, s. 57.

¹⁹⁹ RTSY m. 17, f. 2 uyarınca “*Kanuna göre Sicili incelemekle yükümlü olmaması veya Kanunun 3 üncü maddesinde sayılan rehin sözleşmesine taraf ehliyetine sahip olmaması sebepleriyle bir taşınırın rehinli olduğunu bilmeyen ve bilmesi gerekmeyen iyi niyetli üçüncü kişinin iyiniyeti korunur.*”

²⁰⁰ İlgili düzenlemelerle birlikte taşınır sicilinin açıklığının büyük ölçüde işlevsiz hâle geldiği yönünde bkz. **Sirmen**, Ticari İşlemlerde Taşınır Rehninin Düzenleniş Biçimi, s. 29.

yönde etkileyebilme riski vardır²⁰¹. Diğer taraftan TİTRK m. 4, f. 6 hükmü ile ayırt edici unsurlara sahip olmayan taşınır varlıkların genel ifadelerle tanımlanmasının mümkün kılındığı bir rehin sisteminde, üçüncü kişilerin devraldığı varlığın rehinle yüklü olup olmadığını araştırması da oldukça zor hâle gelmiştir²⁰².

bb. UCC ve UNCITRAL Model Kanunu Bakımından Değerlendirme

UCC ve UNCITRAL Model Kanunu bakımından sicil, üçüncü kişiler için teminat hakkının varlığına yönelik bir bildirim niteliği taşıması sebebiyle rehinli taşınırı devralan üçüncü kişilerin durumu hem UCC m. 9-320(a) hükmünde hem de Model Kanun'un 5. bölümünde yer alan 34. maddesinde sicile güvenin korunması açısından değil, öncelik sorunu olarak ele alınmıştır. İlgili düzenlemelerde teminatla yüklü taşınırın olağan iş ilişkileri içerisinde edinilmesi özel olarak hüküm altına alınmış ve genel kurala bir istisna getirilmiştir. Bu kapsamda ABD hukukunda öncelik ilkesi dikkate alındığında ana kural gereği rehinle yüklü taşınırı devralan, onu rehinle yüklü kazanacaktır. Ancak bu kuralın istisnası, olağan iş ilişkilerinde bu taşınırın edinilmesiyle ilgilidir. Bu durumda alıcı, taşınır varlığın rehinle yüklü olduğunu bilse dâhi, mülkiyeti teminattan bağımsız şekilde yüksüz olarak kazanacaktır²⁰³. UCC 9-320(a) hükmünde üçüncü kişiler bakımından iyiniyet şartı aranmamakla birlikte bu hususu, olağan iş ilişkilerin tanımının yer aldığı genel hükümlere ilişkin UCC 1-201(b)(9) düzenlemesi ile birlikte değerlendirdiğimizde bu duruma bir kısıtlama getirildiğini ve alıcının özellikle söz konusu satın alma işleminin teminat sözleşmesini ihlâl edeceğini bilmesi hâlinde üçüncü kişinin artık korunamayacağını söylemek mümkündür²⁰⁴.

²⁰¹ **Yatağan Özkan**, s. 238.

²⁰² **Yatağan Özkan**, s. 238.

²⁰³ **Kırca**, Taşınır Rehininde Sıra, s. 174.

²⁰⁴ **Helsen**, s. 1018.

UCC ile benzer şekilde UNCITRAL Model Kanunu'nun m. 34, f. 4 düzenlemesi uyarınca teminatlı taşınır varlığı devralan kimse, rehin verenin rehin alan ile yaptığı sözleşmeye aykırı davrandığını bilmekteyse korunmayacaktır. Bu durumda rehin alanın korunması, rehin verene ödediği bedel üzerinden gerçekleşerek kendiliğinden rehin hakkının kurulması yoluyla sağlanacaktır²⁰⁵. Dolayısıyla teminatlı işlemlere ilişkin üçüncü kişilerin iyiniyetinin korunması hem UCC hem de UNCITRAL Model Kanunu'nda öncelik hakkı bakımından ele alınarak alışveriş hayatının etkilenmemesi için olağan iş ilişkileri çerçevesinde sınırlandırılmıştır.

²⁰⁵ **Kırca**, Taşınır Rehninde Sıra, s. 174.

İkinci Bölüm

TİCARİ İŞLEMLERDE TAŞINIR REHNİNE KONU OLABİLECEK VARLIKLAR

§1. TİCARİ İŞLEMLERDE TAŞINIR REHNİNİN KONU BAKIMINDAN KAPSAMI

6750 sayılı Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu'nun kapsamını belirleyen 1. maddesinde rehne konu olabilecek varlıklar ile kapsam dışında olan varlıklar sayılmıştır. Bu doğrultuda TİTRK kapsamında yer almayan unsurlar şunlardır: Sermaye piyasası araçları ile türev araçlara ilişkin finansal sözleşmeler ile mevduat rehni (TİTRK m. 1, f. 4); tapu kütüğüne herhangi bir nedenle tescil edilen taşınır rehni (TİTRK m. 1, f. 5) ve diğer kanunlar uyarınca bir sicile tescili zorunlu olan taşınır rehinleridir (TİTRK m. 8, f. 3). Ek olarak Uygulama Yönetmeliği m. 2, f. 2 uyarınca Türk Medeni Kanunu'na göre kurulmuş olan teslim bağli taşınır rehni, Karayolları Trafik Kanunu'na göre kurulmuş araç rehni, Türk Sivil Havacılık Kanunu'na göre kurulan hava aracı ipoteği, Türk Ticaret Kanunu'na göre kurulan gemi ipoteği, Maden Kanunu'na göre kurulan maden hakları ve cevher rehni sözleşmelerine de Yönetmelik hükümleri uygulanmaz.

I. REHİN KONUSU OLAMAYACAK VARLIKLAR İLE BELİRLİ
ŞARTLARIN SAĞLANMASI HÂLİNDE REHNE KONU EDİLEBİLECEK
VARLIKLAR

A. TAŞINMAZLAR İLE TAPU KÜTÜĞÜNE TESCİL EDİLEN TAŞINIRLAR

1. Türk Hukukunda

a. Taşınmaz Eşya Kavramı

Hukuki açıdan eşya kavramını, üzerinde filli veya hukuki hakimiyet kurulmaya elverişli olan maddi ve sınırlanabilir nitelikte, iktisadi değeri bulunan şeyler olarak tanımlayabiliriz²⁰⁶.

Taşınır eşya, bir yerden başka bir yere içeriğinde veya şeklinde bir değişiklik olmaksızın taşınabilen eşyadır. Taşınmaz ise özünde bir değişiklik olmaksızın bir yerden başka bir yere taşınamayan eşyadır²⁰⁷. Taşınmaz mülkiyetinin konusunu TMK m. 704, f. 1 uyarınca arazi, tapu kütüğünde ayrı sayfa olarak kaydedilen bağımsız ve sürekli haklar ile kat mülkiyetine kayıtlı bağımsız bölümler oluşturmaktadır. Hukuk düzeni, nelerin taşınır ya da taşınmaz eşya sayılacağını belirlerken ekonomi ve ticari ilişkilerin gereğine göre de bir belirleme yapmıştır. Örneğin gemiler²⁰⁸, niteliği gereği taşınır eşyadır fakat taşınmazlara ilişkin hükümlere tâbi tutulmuştur²⁰⁹.

Ticari işlemlerde taşınır rehni sicile tescil yoluyla teslimsiz taşınır rehni imkânı sağladığından TİTRK’te bu konuda bir düzenleme yer almasa da tapu kütüğüne kayıtlı

²⁰⁶ **Jale Akipek/Turgut Akıntürk/Derya Ateş: Eşya Hukuku**, İkinci Baskı, İstanbul 2018, s. 26; **Şeref Ertaş/Emre Cumaloğlu/İlknur Serdar: Eşya Hukuku**, 15. Baskı, İzmir 2020, s. 6.

²⁰⁷ **Sirmen**, Eşya Hukuku, s. 12.

²⁰⁸ Gemilerle ilgili ayrıntılı açıklamalarımız için bkz. İkinci Bölüm, §1, I, D, 3, a.

²⁰⁹ **Akipek/Akıntürk/Ateş**, s. 32

olan taşınmazlar söz konusu Kanun'un uygulama alanı dışındadır²¹⁰. Bu noktada ifade etmek gerekir ki TİTRK m. 5, f. 2 uyarınca işletmenin bütünü üzerinde rehin tesis edilmesinde Uygulama Yönetmeliği m. 17, f. 1'de yer alan taşınmazların da rehlin kapsamına alınmasına yönelik düzenleme²¹¹ yapılan değişiklikle birlikte kaldırılmıştır²¹². Kanaatimizce bu değişiklik, TİTRK'in uygulama alanını taşınmaz mülkiyetinden ayrı tutmak adına isabetli olmuştur.

b. Tapu Kütüğüne Tescil Edilen Taşınır

aa. Genel Olarak

Tapu sicili, taşınmazlar üzerindeki hakların kamuya açıklanması amacıyla çeşitli defter ve belgelerin meydana getirdiği bütünü ifade eden resmî sicillerdir. Tapu sicili, sadece tek bir sicilden (kütük) değil, ana sicillerle onları tamamlayan birden çok sicilden oluşmaktadır. TMK m. 997 hükmünde tapu sicilinin, taşınmazlar üzerindeki hakları göstermek üzere tutulduğu belirtilmiştir. Aynı maddenin ikinci fıkrasında ana sicillerin tapu kütüğü, kat mülkiyeti kütüğü olduğu, bu sicilleri tamamlayan unsurların ise yevmiye defteri, belge ve plânlar olduğu belirtilmiştir. Yardımcı siciller²¹³ ise Cumhurbaşkanınca çıkarılan yönetmelikle belirlenecektir (TTK m. 997, f. 3).

Ana siciller, taşınmazlar ile üzerlerindeki aynı hakların ve bunların iktisap şekillerinin yazıldığı defterlerden oluşur. Tapu kütüğü ise taşınmazların hukuki

²¹⁰ **Fırat Bayezit:** Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu Kapsamında Rehin Sözleşmesi ve Hükümleri, İstanbul 2019, s. 98; **Mehmet Mücahit Arvas:** 6750 Sayılı Kanuna Göre Rehne Konu Olabilecek Taşınır, Ankara 2017, s. 64.

²¹¹ Değişiklikten önceki Uygulama Yönetmeliği, m. 17, f. 1'de yer alan işletmeye dâhil taşınmazların da rehlin kapsamına gireceğini düzenleyen söz konusu hükmün, taşınır rehni sistemine tamamen yabancı ve kanuna aykırı olduğu yönünde ayrıca bkz. **Şit İmamoğlu**, s. 34.

²¹² Bkz. Uygulama Yönetmeliği'nde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik m. 6, RG. T. 22.05.2018, Sa. 30428.

²¹³ Tapu Sicili Tüzüğü'nün 7. maddesi uyarınca tutulan siciller, Aziller Sicili, Düzeltmeler Sicili, Kamu Orta Malı Sicili, Tapu Envanter Defteri, İdari Sınırlar Kayıt Defteri'dir (ayrıntılı açıklamalar için bkz. **Sirmen**, Eşya Hukuku, s. 116 vd.).

durumunu gösteren ana sicillerden biridir. Tapu kütüğünde her bir taşınmaza ayrı sayfa açılarak taşınmaz üzerinde kurulabilecek aynı haklar, taşınmazın nitelikleri ve hukuki durumu belirtilmektedir²¹⁴.

Tapu kütüğünde açılan sayfada taşınmazın niteliklerine ilişkin olarak taşınmazın cinsi, üzerindeki yapılar ve bunların cinsi de yazılır. Tescil ise TMK m. 1008 uyarınca tapu kütüğüne kayıtlı olan taşınmazlar üzerinde aynı hakkın kurulması için yapılan sicil işlemidir. Tapu siciline mülkiyet hakkı ile sınırlı aynı haklar tescil edilmektedir.

Tapu kütüğü sayfasında ayrıca beyanlar sütunu da bulunmaktadır. Bu sütuna taşınmazın filli ya da hukuki durumuna ilişkin aynı hak sahipliğini etkilemeyen bazı kayıtlar yazılmaktadır. TMK'nın 1012. maddesi²¹⁵ uyarınca beyanlar sütununa yazılabilecek olanlar sınırlı olmayıp taşınmaz eklentileri, taşınmaz mülkiyetine ilişkin kamu hukuku kısıtlamaları, kanundan kaynaklanan sürekli nitelikteki geçit hakları, taşınmazın heyelân bölgesinde bulunması, kurulmaları artık mümkün olmayan aynı haklar gibi çeşitli hususlar yazılmaktadır²¹⁶.

TİTRK m. 1, f. 5 uyarınca Kanun'da kapsam dışında tutulan tapu kütüğüne tescil edilen taşınırların neler olduğunu tespit etmek adına taşınmaz mülkiyetine tâbi olan eklentiler ve bütünleyici parçalar bu bölümde değerlendirilecektir.

²¹⁴ Tapu siciline ilişkin ayrıntılı bilgi için bkz. **Sirmen**, Eşya Hukuku, s. 109 vd.; **Akipek/Akıntürk/Ateş**, s. 283 vd.

²¹⁵ TMK'nın 1012. maddesi şu şekildedir: “Bir taşınmazın eklentileri, malikin istemi üzerine kütükteki beyanlar sütununa yazılır. Bu kaydın terkin, kütükte hak sahibi görünen bütün ilgililerin rızasına bağlıdır. Taşınmaz mülkiyetine ilişkin kamu hukuku kısıtlamalarının beyanlar sütununa yazılması ve bu sütuna yazılabilecek diğer hususlar Cumhurbaşkanınca çıkarılan yönetmelikle belirlenir.”

²¹⁶ **Gökhan Antalya/Murat Topuz**: Eşya Hukuku, 3. Baskı, Ankara 2019, s. 678; ayrıca bkz. **Halûk Nami Nomer/Mehmet Serkan Ergüne**: Eşya Hukuku, 8. Bası, İstanbul 2020, s. 172 vd.

bb. Taşınmaz Eklentileri

Taşınmaza ilişkin mülkiyet hakkının kapsamını belirlemede karşımıza çıkan bir eşya türü de taşınmazın eklentileridir. Tapu kütüğündeki beyanlar sütununa TMK m. 1000, f. 4 ve m. 1012, f. 1 uyarınca malikin isteği üzerine bir taşınmazın eklentileri de kaydedilir.

TMK m. 686, f. 2’de eklentiler, işletilmesi, korunması veya yarar sağlaması için asıl eşyaya sürekli olarak özgülünen; birleştirme, takma veya başka bir şekilde asıl şeye bağlı kılınan taşınır eşyalar olarak tanımlanmıştır. Doğal mahiyetleri gereği sadece taşınır eşyalar bir başka eşyanın eklentisi olabilir²¹⁷.

Eklentiler, asıl eşyanın ekonomik fonksiyonuna fayda sağlamak amacıyla söz konusu eşyaya özgülünmektedir. Dolayısıyla bir taşınırın bir başka eşyanın eklentisi sayılması için ekonomik bir ilişkinin varlığı gerekir. Ayrıca özgülünen taşınır eşya ile asıl eşya arasında maddi bir ilişki bir diğer ifadeyle dışarıdan görülebilir bir bağlantı (dış ilişki) da bulunmalıdır. Maddi ilişki için asıl eşya ile taşınır eşya arasında doğrudan fiziksel temas şart olmayıp ilgili taşınır eşyanın asıl şeyin işletilmesine, korunması veya yarar sağlamasına hizmet etmesi amacıyla başka yerde de bulunması mümkündür. Önemli olan asıl eşya ile eklenti arasında asıl eşyadan faydalanmayı sağlayacak şekilde maddi bağlantının bulunmasıdır²¹⁸. Ek olarak eklentinin asıl şeyin ekonomik amacı için fiilen kullanılması da şart olmayıp kullanma ihtimalinin mevcut olması yeterlidir²¹⁹.

TMK m. 686, f.1 uyarınca eşyaya ilişkin tasarruflar, aksi belirtilmedikçe onun eklentisini de kapsamaktadır. Bu doğrultuda aynı haklar açısından tarafların aksini

²¹⁷ **Sirmen**, Eşya Hukuku, s. 277.

²¹⁸ **Akıntürk/Akipek/Ateş**, s. 73 vd.

²¹⁹ **Sirmen**, Eşya Hukuku, s. 278.

kararlaştırmaması durumunda, asıl eşya üzerindeki aynı haklar eklentiyi de kapsayacaktır. Özellikle taşınmaz rehni kurulurken rehin, taşınmazı eklenti ile birlikte yüklü kılacak, tapu kütüğündeki beyanlar hanesinde makine, döşeme eşyası gibi açıkça gösterilen eklentiler de aksi ispat edilmedikçe taşınmazın eklentisi sayılacaktır (TMK m. 862). Dolayısıyla ilgili hüküm aksi ispat edilebilir bir karine yaratmaktadır. Diğer taraftan bütünleyici parçadan farklı olarak eklenti, bağımsız bir hukuki varlık olduğu için ayrı bir aynı hak konusudur²²⁰. Bu nedenle eklenti üzerindeki mülkiyet hakkı ile asıl şey üzerindeki mülkiyet hakkı birbirinden ayrılmaktadır. Böylelikle bağımsız eşya niteliğini koruyan eklentiler, asıl şeyden ayrı olarak tasarruf işlemlerine örneğin, rehne konu edilebilir hâle gelmektedir²²¹.

Konumuzla bağlantılı olarak TİTRK'in m. 1, f. 5 hükmünde tapu kütüğüne herhangi bir nedenle tescil edilen taşınırın Kanun'un kapsamı dışında olduğu belirtilmiştir. Bu husus hakkında doktrinde bir görüş, TİTRK m. 1, f. 5 hükmünün tapu kütüğünün beyanlar hanesine kaydedilen taşınmaz eklentilerini ifade ettiğini belirtilmiřtir²²². Bununla birlikte tapu kütüğündeki beyanlar hanesinde eklenti olarak gösterilenlerin, eklenti vasfı taşımadığı ispat edilirse bu taşınırın TİTRK kapsamında artık rehne konu edilmesi kanaatimizce mümkündür²²³.

²²⁰ **Sirmen**, Eşya Hukuku, s. 279.

²²¹ **Akıntürk/Akipek/Ateş**, s. 79.

²²² **Oktay Özdemir**, Ticari İşletmeler Dışındaki Taşınır Varlıklar, s. 61; **Hamamcıoğlu/Karamanlıoğlu**, s. 104; **Turgut Öz**: "Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu", İKÜHFD (2017), C. 16, Sa. 2, s. 154.

²²³ TMK m. 862 hükmünün aksi ispat edilebilir bir karine yarattığı yönünde bkz. **M. Cahit Günel**: Taşınmaz Rehninin Kapsamı Çerçevesinde Eklentinin Hukuki Durumu, İstanbul 2013, s. 46; benzer yönde bkz. **Antalya/Acar**, s. 137; **Oktay Özdemir**, Ticari İşletmeler Dışındaki Taşınır Varlıklar, s. 61. Bu husus hakkında aksi görüşte olan **Gürpınar**, TİTRK m. 1, f. 5 uyarınca "tapu kütüğüne herhangi bir nedenle tescil edilen taşınırın" kapsam dışında olduğunu, kanun koyucunun bu tavrının ise rehin ilişkisinin taraflarını, üçüncü kişileri ve sicil görevlilerini bir taşınırın eklenti sayılıp sayılmayacağını araştırmaya itecek şekilde ve bu taşınırın rehni kapsamında olup olmadığını hususunda tereddütlere yol açacak nitelikte olmadığını belirtmiştir. Bu sebeple yazara göre, kişilerin bu taşınırın rehin kapsamında sayılıp sayılmayacağına ilişkin bir ispat yükü bulunmayıp ilgili hükmün eklenti niteliğini gerçekten taşıyıp taşımadığından bağımsız olarak tapuda beyan edilmiş olan her taşınırın kapsam dışında kaldığı kabul edilmelidir (ayrıntılı bilgi için

Tapuda eklenti olarak gösterilmemekle birlikte gerçekte bir taşınmazın eklentisi olan taşınır varlıkların TİTRK bağlamında rehin konusu olup olamayacağı hususunda da bir değerlendirme yapılmalıdır. Doktrinde savunulan bir görüşe göre söz konusu Kanun sadece tapuda eklenti olarak gösterilenler bakımından yasak getirdiği için bunların dışında TİTRK uyarınca rehin kurulmasında bir sakınca yoktur²²⁴. Bir diğer görüş ise TİTRK m. 1, f. 5 hükmü ile ipotekli bir taşınmazın eklentisi ve bütünleyici parçası niteliğinde olan taşınırlar üzerinde TİTRK'e göre bir aynı hak kurulması engellenerek kanunlar arası bir çatışmanın önlenmek istendiğini, diğer taraftan TMK m. 686 vd. hükümleri dikkate alındığında eklenti niteliğinde olan taşınır, beyanlar hanesine yazılsın veya yazılmasın taşınmaz rehni kapsamına dâhil olacağından ilgili hükmün bu sorunun cevabını karşılamakta yetersiz kaldığını belirtmiştir²²⁵. Kanaatimizce her ne kadar hükmün lafzında, tapu kütüğüne kaydedilme şartı aransa da beyanlar hanesinde yazılmayan bir taşınır, eklenti vasfını taşıyorsa taşınmaz mülkiyeti kapsamına girmelidir²²⁶. Bu açıdan beyanlar hanesinde kayıtlı olmayan bir taşınırın, taşınmazın eklentisi olduğunu iddia eden bu durumu ispat ederse²²⁷, bu eklentinin ticari işlemlerde taşınır rehnine dâhil edilmemesi gerekir. Ancak söz konusu taşınırın eklenti vasfı taşıdığı ispat edilmezse bu durumda TARES'te sicile güven ilkesinin korunmadığı ve devletin tapu siciline özel, ayrıksı bir rejim getirdiği dikkate alındığında bu taşınırın TİTRK uyarınca rehne konu edilmesinde bir sakınca bulunmayabilir.

bkz. **Damla Gürpınar**: “Ticari İşlemlerde Taşınır Rehninin Teslime Bağlı Taşınır Rehni Kurallarından Ayrılan Yönleri”, DEÜHFD (2019), C. 19, Sa. 1, s. 130).

²²⁴ **Antalya/Acar**, s. 137.

²²⁵ **Hamamcıoğlu/Karamanlıoğlu**, s. 104.

²²⁶ Taşınmazın eklentisi olan bir şeyin tapu kütüğünde beyanlar sütununa kaydedilmiş olmasa da taşınmaz rehninin kapsamına gireceği yönünde ayrıca bkz. **Sirmen**, Eşya Hukuku, s. 280.

²²⁷ **Günel**, s. 15.

cc. Taşınmazın Bütünleyici Parçaları

Mülkiyet hakkının kapsamını belirlemede önemli rol oynayan bir diğer eşya türü de bütünleyici parçalardır. Bütünleyici parçalar, TMK m. 684 hükmünde şu şekilde tanımlanmıştır: “*Yerel âdetlere göre asıl şeyin temel unsuru olan ve o şey yok edilmedikçe, zarara uğratılmadıkça veya yapısı değiştirilmedikçe ondan ayrılmasına olanak bulunmayan parçadır.*” Bir şeyin bütünleyici parça sayılması için asıl eşya ile bütünleyici parça arasında dıştan görülebilen fiziksel maddi bir bağıllık (dış bağıllık), bütünleyici parça ile asıl eşya arasında işlevsel bağıllık (iç bağıllık) ve yerel adetlere göre de bu bağıllığın mevcut olması gerekir. Dış bağıllıkta asıl eşya ile diğer eşya arasındaki bağıllığın sıkı ve güçlü olması önem arz eder. Böylelikle bütünleyici parça bağımsızlığını kaybedecek şekilde asıl eşya ile bütünleşerek fiziksel bağlantı sağlanacaktır. İç bağıllıkta ise bütünleyici parçanın asıl eşyanın ekonomik amacına hizmet etmesi gerekir²²⁸. Bu nedenle de bütünleyici parça olmadan asıl şeyin ekonomik işlevi tam olarak yerine getirilemez. Örneğin, bir binanın çatısı, merdivenleri, penceresi, o evin bütünleyici parçası sayılmaktadır²²⁹.

Medeni Kanun’da bütünleyici parça olarak sayılan eşyalar ise arazi üzerindeki yapılar, bitkiler²³⁰, kaynaklar ve doğal ürünlerdir²³¹. Bu noktada belirtmek gerekir ki esasında doğal ürünlerden taşınmazın bütünleyici parçası olan madenler, mülga Medeni Kanun döneminde bağımsız nitelikte taşınmaz eşya sayılıyordu. TMK m. 704 ile birlikte artık madenler taşınmaz sayılmayıp Maden Kanunu hükümlerine tâbi olarak Enerji ve Tabii Kaynaklar tarafından ayrı bir Maden Sicili’nde tutulmaktadır²³².

²²⁸ **Turhan Esener/Kudret Güven:** Eşya Hukuku, 8. Baskı, Ankara 2019, s. 280; ayrıca bkz. **Serozan,** Eşya Hukuku, s. 221 vd.

²²⁹ **Sirmen,** Eşya Hukuku, s. 270.

²³⁰ Çok yıllık ürün veren ağaçların rehne konu edilmesiyle ilgili bkz. İkinci Bölüm, §2, III, A, 1, a.

²³¹ Doğal ürünlerin TİTRK kapsamında rehnedilmesine ilişkin ayrıntılı bilgi için bkz. İkinci Bölüm, §2, III, A, 1, b.

²³² Maden rehinlerine ilişkin ayrıntılı bilgi için bkz. İkinci Bölüm, §1, I, D, 3, c.

Bütünleyici parça ile asıl eşya arasındaki bağıllık gereği söz konusu eşya zarara uğratılmadan ya da yapısı değiştirilmeden bu parçanın ondan ayrılması mümkün değildir. Bu sebeple de bütünleyici parçalar, asıl eşyadan bağımsız olarak tasarruf işlemine konu edilemez ve asıl eşyaya ilişkin tasarruflar bütünleyici parçayı da kapsayacaktır²³³. Dolayısıyla bütünleyici parçalar, ayrı olarak aynı hak konusu yapılamaz. Taşınmazın bütünleyici parçaları, kural olarak TMK m. 862, f. 1 uyarınca taşınmaz rehninin kapsamına kendiliğinden girecektir. Ancak bütünleyici parça, asıl eşyadan ayrıldığında bütünleyici parça niteliği sona ereceği için bu durumda bağımsız eşya sayılıp tasarruf işlemlerine konu edilebilecektir.

TMK m. 998 hükmü doğrultusunda tapu kütüğüne sadece arazi, taşınmaz üzerindeki bağımsız ve sürekli haklar ile kat mülkiyetine konu olan bağımsız bölümler taşınmaz olarak kaydedilir. Bununla birlikte arazinin kapsamını, TMK m. 718’de yer alan “*Arazi üzerindeki mülkiyet, kullanılmasında yarar olduğu ölçüde, üstündeki hava ve altındaki arz katmanlarını kapsar*” hükmüyle birlikte değerlendirmek gerekir. Bu doğrultuda arazinin kapsamına bütünleyici parçası niteliğinde olan yapılar, bitkiler, kaynaklar da girer. Bununla birlikte arazinin bütünleyici parçaları, hukuken taşınmazdan bağımsız nitelikteki eşyalar olmadığı için tapu kütüğüne ayrıca kaydedilmemekle birlikte taşınmazın niteliklerini gösteren kısımda belirtilmektedir²³⁴.

Konumuzla ilgili olarak TİTRK m. 1, f. 5 hükmünde ise tapu kütüğüne tescil edilen taşınırlar, TİTRK’in kapsamı dışında tutulmuştur. Oysa ki tapu kütüğüne tescil edilebilenler esasında taşınmaza ilişkin aynı haklardır. Taşınmaza ilişkin aynı haklar ise mülkiyet hakkı ya da sınırlı aynı hak olabileceği için kanaatimizce burada ifade edilmek istenen taşınmazın mülkiyetine tâbi nitelikteki taşınırlardır. Bu kapsama

²³³ Ergüne (Nomer), s. 206; Sirmen, Eşya Hukuku, s. 272.

²³⁴ Akipek/Akıntürk/Ateş, s. 249.

taşınmazın eklentileriyle birlikte taşınmazın bütünleyici parçaları da girebilir. TİTRK m. 1, f. 5 hükmüyle özellikle taşınmaz rehninin kapsamına giren bütünleyici parça ve eklenti niteliğindeki taşınırlar üzerinde TİTRK'e göre bir aynı hak tesis edilmesinin önüne geçilmeye çalışıldığı düşünülmektedir²³⁵. Diğer taraftan TİTRK m. 5, f. 1 hükmüyle TMK m. 718, f. 2'de yer alan üst arza tâbidir kuralı gereği arazinin bütünleyici parçası niteliğinde olan ve araziden ayrı şekilde rehnedilmesi TMK sistemine göre mümkün olmayan çok yıllık ürün veren ağaçlar ve tarımsal ürünlerin ticari işlemlerde münferiden rehnedilmesi mümkün kılınarak genel kurala bir istisna da getirilmiştir²³⁶. Ancak kanaatimizce taşınır varlıkların bütünleyici parça vasfını kaybetmeden TİTRK uyarınca rehnedilmemesi, TMK ile bu düzenlemenin daha uyumlu olmasını sağlayabilirdi.

Sonuç olarak taşınmazlara ilişkin aynı hakların tapu kütüğüne tescil edildiği dikkate alındığında, TİTRK m. 1, f. 5 hükmüyle ifade edilmek istenen tam olarak anlaşılmamaktadır. İlgili düzenlemenin beyanlar hanesine yazılan taşınmaz eklentilerinin yanı sıra taşınmaz mülkiyetine tâbi olan bütünleyici parçalarla da ilgili olabileceği ve bu unsurların taşınır rehninin kapsamına dâhil edilmemeye çalışıldığını söyleyebiliriz.

²³⁵ **Hamamcıoğlu/Karamanlıoğlu**, s. 104. Bu hususla ilgili olarak aksi yönde görüş bildiren *Antalya/Acar* ise taşınmazın bütünleyici parçasının tapudaki sayfada gösterilmesi, tür bildirimi olması ve bütünleyici parçanın ayrı bir taşınır olarak kabul edilmemesi sebebiyle TİTRK m. 1, f. 5 hükmünün kapsamına girmediğini ileri sürmüştür (*Antalya/Acar*, s. 26-27).

²³⁶ Bütünleyici parça niteliğindeki çok yıllık ürün veren ağaçlar ve tarımsal ürünlerin TİTRK uyarınca münferiden rehne konu edilmesine ilişkin ayrıntılı bilgi için bkz. İkinci Bölüm, §2, III, A.

2. UCC ve UNCITRAL Model Kanunu Bakımından Değerlendirme

a. UCC Bakımından Değerlendirme

UCC m. 9 düzenlemesinin uygulama alanı esas olarak taşınmaz mülkiyeti hâricindeki maddi veya gayrimaddi nitelikteki taşınır varlıklardır²³⁷.

Öncelikle belirtmek gerekir ki UCC'nin uygulama alanına girmeyen durumlardan birisi m. 9-109(d)(11) hükmünde düzenlenmiştir. Söz konusu düzenleme doğrultusunda Kanun'da yer alan bazı istisnalar dışında taşınmaz mülkiyetiyle ilgili hakların veya rehnin kurulmasında veya bu hakların devredilmesinde, taşınmazın kiralanması ve taşınmazın kira gelirlerinde, UCC m. 9'un uygulanmayacağı ifade edilmiştir. Nitekim ABD hukukunda kira sözleşmelerine ilişkin asıl uygulanan düzenleme UCC m. 2A'dır. UCC m. 9 düzenlemesinde taşınmaza ilişkin hususların kapsam dışında tutulması, TİTRK ile benzerlik arz etmektedir. Dolayısıyla taşınmaz ipotekleri, taşınmazlarla ilgili teminat işlemleri ya da arazi satış sözleşmeleri UCC m. 9'un kapsamına girmez²³⁸. Buna karşın UCC teminatlı işlemlerle ilgili bütüncül bir yaklaşımla hareket ettiği için taşınmazlar genel olarak kapsam dışında olsa da söz konusu kuralın bazı istisnaları vardır. Bu istisnalardan birisi 9-109(d)(11)(A) hükmünde yer almakta olup taşınmaz ipoteğiyle ilgili UCC m. 9-203(g) ile m. 9-308(d) hükümlerinin uygulanmasına ilişkindir. Örneğin, ipotek alacaklısı ya da taşınmazın satıcısı ya da kiraya verenin borcun ödenmesine ilişkin ipotekli borç senedinden dolayı teminat hakkına sahip olması durumunda farklı bir değerlendirme yapmamız gerekir. Bu doğrultuda, ipotek alacaklısının borcun ödenmesine ilişkin alacak hakkı ipotekli

²³⁷ **Michael Bridge**: Personal Property Law, Third Edition, Oxford 2005, s. 1 vd.; **Duncan Sheehan**: The Principles Of Personal Property Law, Second Edition, Oxford 2019, s. 2 vd.

²³⁸ **White/Summers/Barnhizer/Barnes/Snyder**, s. 32; ayrıca bkz. **Steven O. Weise**: "U.C.C. Article 9: Personal Property Secured Transactions", Bus. Law. (2007), Vol. 62, No. 4, s. 1633 (<https://heinonline.org/HOL/LandingPage?handle=hein.journals/busl62&div=70&id=&page=>) [Erişim Tarihi: 10.10.2020].

borç senediyle teminat altına alındığında UCC m. 9 uygulanabilecek, bu senedin zilyetliği devralınıp teminat hakkı üçüncü kişilere karşı etkili hâle geldiğinde (*perfection*) ise taşınmaz üzerindeki ipoteğin de sicile tescili artık gerekmeyecektir²³⁹.

Taşınmaz mülkiyeti kapsamında değerlendirilmesi gereken bir diğer önemli husus, taşınmazın bütünleyici parçası sayılabilen yer kabuğuna tâbi olan petrol, doğal gaz ve madenlerle ilgilidir. Bu hususta UCC'deki "*as-extracted collateral*" olarak ifade edilen teminat türüne ilişkin m. 9-102(a)(6) hükmü önem taşımaktadır. Söz konusu düzenleme doğrultusunda doğal gaz, petrol ve diğer madenler çıkarılmadan önce taşınmaz mülkiyeti ile bağlantılı değerlendirilip Kanun'un uygulama alanına girmezken²⁴⁰, taşınmazdan çıkarıldıktan sonra taşınır eşya²⁴¹ kapsamında teminatlı işlemlere konu edilebilecektir. Bu açıdan UCC'deki benzer yaklaşımın Türk hukukunda da olduğu görülmektedir. Nitekim her ne kadar taşınmaz mülkiyetine bağlı olan bazı bütünleyici parçaların rehni TİTRK ile mümkün kılınsa da esasında medeni hukuk bakımından bu unsurlar taşınmazdan ayrılmadıkça tek başına rehin konusu edilmemektedir.

Taşınmaz mülkiyeti ile son derece ilişkili olmasına rağmen UCC'de teminatlı işlemlere konu edilebilen bir diğer husus, "*fixtures*" olarak ifade edilen taşınır eşyalarla ilgilidir. Bu varlıklar, UCC ile taşınmaz mülkiyeti hukukunun kesiştiği bir teminat türü olarak karşımıza çıkmaktadır²⁴². Dolayısıyla daha önce de belirttiğimiz üzere UCC m. 9-109(a)(1) uyarınca Kanun'un uygulama alanına maddi ve gayrimaddi

²³⁹ **White/Summers/Barnhizer/Barnes/Snyder**, s. 34.

²⁴⁰ **Chomsky/Kunz/Schiltz/Tabb**, s. 705.

²⁴¹ Bkz. UCC m. 9-102(a)(44).

²⁴² **W. Rodney Clement, Jr./Baxter Dunaway**: "Revised Article 9 and Real Property", *Real Prop. Prob. & Tr. J.* (2001), Vol. 36, No. 3, s. 519 (<https://www.jstor.org/stable/20782248>) [Erişim Tarihi: 12.04.2021]; **Steven L. Harris/Charles W. Mooney Jr.**: "How Successful Was the Revision of UCC Article 9: Reflections of the Reporters", *Chi. Kent L. Rev.* (1999), Vol. 74, Issue 3, s. 1378 (<https://scholarship.kentlaw.iit.edu/cklawreview/vol74/iss3/16>) [Erişim Tarihi: 24.11.2020].

taşınır varlıkları kapsayan kişisel mülkiyet veya taşınmaz mülkiyeti hukukuyla bağlantılı eşyalar (*fixtures*) girmektedir. Kanun'un m. 9-102(a)(41) hükmünde yer alan tanımlamada taşınmaz mülkiyeti ile ilgili olan bu eşyalar üzerindeki teminatların aslında taşınmaz mülkiyeti hukukundan doğduğu da ifade edilmiştir.

Belirtmek gerekir ki Türk hukukuna benzer şekilde UCC'de eşyalara yönelik taşınır eşya, taşınmaza ilişkin bütünleyici parça ve eklentilere yönelik benzer bir sınıflandırma vardır. *Fixtures* üzerinde tesis edilen teminat haklarına ilişkin öncelik sırasını düzenleyen UCC m. 9-334 hükmü, üç tip eşya sınıflandırmasını kabul etmekte, bunlardan üçüncü sınıfta yer alan eşya grubunu ise "*fixtures*" olarak nitelendirilmektedir. İlk grup, "*pure goods*" olarak nitelendirilen, taşınır vasfını muhafaza eden ve taşınmaz eşyanın bir parçası olmayan eşyalardır. İkincisi grup ise olağan inşaat-yapı faaliyetlerinde kullanılan malzemeler olup bunlar taşınmaz eşyanın bütünleyici parçası sayılan materyallerdir (*ordinary building materials-pure reality*). Söz konusu malzemeler, o yapı ile birleştiği için taşınmazın kapsamında sayılmaktadır. Bu eşyalar, taşınmazdan ayrı olarak teminat amaçlı taşınır eşya vasfını muhafaza eden eşyalar değildir. Dolayısıyla taşınmazın bütünleyici parçası niteliğindeki inşaat ve yapı malzemelerinde kullanılan materyallerde UCC m. 9-334 hükmü uygulanmayacaktır. Üçüncü grup ise "*fixtures*" olarak nitelendirilen eşyalar olup bunlar taşınır eşya vasfını koruyan ancak taşınmaz ile son derece bağlantılı olan ve ilk iki grubun ara sınıfında yer alan eşyalardır. Bu eşyalar, bazı amaçlar için taşınmaz mülkiyetine tâbi olabilen fakat aynı zamanda taşınır eşya niteliğini de koruyabilen varlıklardır²⁴³. Örneğin, bir konutta yapı malzemesi olarak kullanılan kirişler, o taşınmazın inşaatında kullanılan bütünleyici parçalar olup "*fixtures*" olarak

²⁴³ Peretore/Hornby, s. 143; benzer yönde ayrıca bkz. White/Summers/Barnhizer/Barnes/Snyder, s. 186-188.

nitelendirilemezken, konuttaki su ısıtma sistemi “*fixtures*” olarak nitelendirilebilir. Çünkü su ısıtma sistemi taşınmazdan ayrı olarak fiziksel varlığını korumakta, istenirse yerine yenisi takılabilmektedir²⁴⁴. Bu noktada ifade etmek gerekir ki Kıta Avrupası hukuk sistemi gibi Amerikan hukukunda katı bir ayırım bulunmamaktadır. Dolayısıyla bu eşya grubunun hangi malları kapsayacağı eyaletlerin hukukuna göre farklılık arz edebilir²⁴⁵. Amerikan hukuk sisteminde çoğu mahkeme bir eşyanın “*fixtures*” olarak nitelendirilip nitelendirilmeyeceğine karar verirken sözleşmede tarafların niyetini de dikkate almaktadır²⁴⁶. İşte bu sebeple taşınmazlarla son derece bağlantılı olan fakat kendi taşınır eşya özelliğini kaybetmeyen bu taşınır eşya grubunun, taşınmazla birleşen ve inşaat- yapı malzemesinde kullanılanlar hâriç olmak üzere ara sınıfa giren taşınmazın bütünleyici parçaları olduğu ve UCC’de rehin konusu edilebileceği kanaatindeyiz.

b. UNCITRAL Model Kanunu Bakımından Değerlendirme

UNCITRAL Model Kanunu’nun uygulama alanını düzenleyen m. 1, f. 1’de TİTRK ile benzer şekilde teminat hakkının taşınır varlıklar üzerinde kurulabileceği hüküm altına alınmıştır. Bu nedenle taşınmazlar, Model Kanun’un uygulama alanının dışındadır.

Model Kanun’da eklentilerle (*attachments*) ilgili de bir düzenleme getirilmemiştir. Ancak konuya ilişkin olarak Yasama Kılavuzu ve Kanun Kılavuzu’nda açıklamalar yapılmıştır. Bir görüşe göre Model Kanun’da taşınır ya da taşınmaz mülkiyetine tâbi eklentilerin ayrıca düzenlenmemesinin sebebi, devletlerin

²⁴⁴ **Brook/McJohn**, s. 318.

²⁴⁵ **LoPucki/Warren/Lawless**, s. 342; **David Joseph Somrak**: “The Definition of Fixture in Article 9 of the U.C.C.”, *Case W. Res. L. Rev.* (1981), Vol. 31, Issue 4, s. 851 (<https://scholarlycommons.law.case.edu/caselrev/vol31/iss4/5>) [Erişim Tarihi: 07.05.2021].

²⁴⁶ **White/Summers/Barnhizer/Barnes/Snyder**, s. 187.

bu hususu kendi iç hukuk düzenlerinde özel olarak düzenlenmeyi tercih etmelerinden kaynaklanmaktadır²⁴⁷. Bu husus hakkında Model Kanun'da ayrıca bir düzenleme getirilmemesini eleştiren bir başka görüş ise eklentiler üzerinde teminat hakkının kurulması durumunda üçüncü kişilere karşı aleniyetin sağlanması, öncelik hakkına ilişkin kurallar, sicile kayıt ve teminatla yüklü olan varlığın tanımlanması açısından düzenleme yapılmasının gerekli olduğunu vurgulamıştır²⁴⁸. Yasama Kılavuzu'nda ise bu varlıklar hem taşınır hem de taşınmazlara bağlı olmasına göre ayrı tanımlanarak düzenlemeyi uygulayacak olan devletlere tavsiyelerde bulunulmuştur. Bu doğrultuda taşınır varlığa bağlı olan unsurlar, maddi varlığa fiziksel olarak eklentili ve bağlı olsa bile ayrı bir varlığı bulunmaktadır. Bu unsurlar, taşınmaz mülkiyetine bağlı olduğunda da kendi varlığını muhafaza etmekte ve taşınmazın bulunduğu yerdeki devletin hukukuna tâbi olmaktadır²⁴⁹. Model Kanun'un yayımlanmasından sonra çıkarılan Kanun Kılavuzu'nda da benzer bir ayırım yapılmıştır. Kılavuz'da Kanun'da taşınır varlıklara bağlı olan unsurlarla ilgili olarak özel bir hüküm sevk edilmesine gerek olmadığını, zira bunlar için maddi varlıklara ilişkin hükümlerin uygulanmasının yeterli olacağı belirtilmiştir. Diğer taraftan taşınmaza bağlı unsurlarla ilgili olarak Model Kanun'da ayrıca bir düzenleme yapılmamasının nedeninin, söz konusu hususun taşınmaz mülkiyeti hukukuna tâbi olmasından kaynaklı olduğu belirtilmiştir. Bir diğer ifadeyle Model Kanun, taşınmaz mülkiyeti hukukuna ilişkin bu hususta uluslararası düzeyde bir uyumlaştırma yapılmasını desteklememiştir. Ancak Kanun'u uygulayan devletler, isterlerse bu konuya ilişkin olarak tavsiye kararlardan yararlanabilir.

Sonuç olarak Model Kanun'da taşınmaza bağlı olan eklentilerle ilgili özel bir hüküm yer almamakla birlikte Kılavuz'da taşınır ve taşınmaz mülkiyetine tâbi olanlar

²⁴⁷ **Bazinas**, Secured Transactions, s. 58.

²⁴⁸ **Dubovec/ Sigman**, s. 179.

²⁴⁹ UNCITRAL Yasama Kılavuzu, Giriş, s. 7, pr. 20.

açısından bir ayrıma gidilerek Kanun'un kapsamı belirlenmeye çalışılmıştır²⁵⁰. Bu doğrultuda taşınmazlar ile taşınmaz mülkiyetine tâbi olan eklentilerin TİTRK m. 1, f. 5 düzenlemesiyle kapsam dışında tutulmasına yönelik yaklaşımın, Model Kanun'un ilgili Kılavuzlarına paralel şekilde olduğu ve bu düzenlemelerden esinlendiğini söyleyebiliriz.

*B. SERMAYE PİYASASI ARAÇLARI VE TÜREV ARAÇLARA İLİŞKİN
FİNANSAL SÖZLEŞMELER*

1. Türk Hukukunda Sermaye Piyasası Araçları ile Türev Araçlar

a. Genel Olarak

TİTRK'in "Amaç ve Kapsam" başlıklı 1. maddesinin 4. fıkrasında, sermaye piyasası araçları ile türev araçlara ilişkin finansal sözleşmelere bu Kanun'un uygulanmayacağı düzenlenmiştir.

Finansal sözleşmeler, TİTRK m. 2, f. 1, (ç) hükmünde faiz oranı, emtia, döviz, hisse senedi, tahvil, endeks ya da benzeri finansal araçların dayanak varlık olarak kullanıldığı, spot, future, forward, repo ve ters repo gibi işlemler ile bu işlemlere benzeri nitelikte olan diğer işlemlerin kombinasyonunu içeren sözleşmeler olarak tanımlanmıştır. TİTRK'te yer alan bu tanım, Model Kanun'un birinci bölümündeki m. 2, (m) hükmündeki finansal sözleşmelere ilişkin yapılan tanımlamaya oldukça benzer olduğu için bu hükmün, Model Kanun'dan tercüme edildiği düşünülmektedir.

²⁵⁰ UNCITRAL Kanun Kılavuzu, Bölüm I, s. 14, pr. 33-34.

b. *Sermaye Piyasası Araçları ve Türev Araçlar*

aa. “Piyasa” Kavramı

TİTRK'in kapsamı dışında olan sermaye piyasası araçlarını belirlerken öncelikle “piyasa” kavramının ne olduğunu açıklamamız gerekir. Piyasa, alım ve satıma konu olan değerlerin arz ve talebinin karşılandığı pazar ortamı olup reel ve finansal piyasa olarak iki alt başlıkta incelenebilir. Reel piyasada mal ve hizmetler ile bunların ortaya konulması amacıyla kullanılan üretim olanakları alım satıma konu yapılırken, finansal piyasada finansal kaynaklar el değiştirerek fon talep eden ile fon arz eden karşılaşmaktadır²⁵¹. Finansal piyasalar, kendi içinde kullanılan fonların vadesi ile değiş tokuşa konu olan araçlar bakımından para ve sermaye piyasası araçları olarak ikiye ayrılmaktadır²⁵². Para piyasası, kısa vadede kredi arz ve talebinin karşılaştığı bir piyasadır²⁵³. Bir diğer ifadeyle kısa vadeli borçlanma araçlarının (bir yıldan daha kısa vadeye sahip) işlem gördüğü piyasalar para piyasasıdır. Buna karşılık, sermaye piyasası ise uzun vadeli (bir yıl veya daha uzun vadeye sahip) borçlanma araçları ve ortaklık araçlarının işlem gördüğü bir piyasadır²⁵⁴. Sermaye piyasasında sermaye piyasası araçları, sermaye piyasası kurumları ve aracı kuruluşlar, bu piyasanın temel unsurlarını oluşturmaktadır²⁵⁵.

Para piyasası ile sermaye piyasası arasındaki bir diğer fark ise değiş tokuşa konu olan araçlarla ilgili olarak ortaya çıkmaktadır. Genel olarak para piyasasında el değiştiren araçlar, yerli ve yabancı para (nakit), kambiyo senetleri ve altın iken,

²⁵¹ **Mehmet Bahtiyar:** Sermaye Piyasası Hukukuna Giriş, İstanbul 2019, s. 1.

²⁵² **Tekin Memiş/Gökçen Turan:** Sermaye Piyasası Hukuku, 4. Baskı, Ankara 2019, s. 25; **Burak Adıgüzel:** Sermaye Piyasası Hukuku, 3. Baskı, Ankara 2019, s. 22 vd.

²⁵³ **Turhan Korkmaz/Ali Ceylan:** Sermaye Piyasası Temel Konular, 3. Baskı, Bursa 2020, s. 11.

²⁵⁴ **Yılmaz Aydın:** “Finansal Piyasalar”, içinde Finansal Piyasalar ve Kurumlar Teori ve Türk Uygulamasına Güncel Bakış, Ed. Aysel Gündoğdu, Ankara 2016, s. 55.

²⁵⁵ **Aysel Gündoğdu:** Sermaye Piyasası Hukuku, 3. Baskı, Ankara 2018, s. 19.

sermaye piyasasında pay (hisse), pay senedi, tahvil ve diğer menkul kıymetler işlem görmektedir²⁵⁶.

bb. Türk Hukukunda Sermaye Piyasası Araçları ve Türev Araçların Teminatlı

İşlemlere Konu Edilmesi

Sermaye piyasasında kullanılan teminatlar, piyasanın sağlıklı ve güven içinde çalışması için son derece gerekli olan araçlardır²⁵⁷. 6362 sayılı Sermaye Piyasası Kanunu (SerPK) m. 3, (ş) hükmünde sermaye piyasası araçları, “*Menkul kıymetler ve türev araçlar ile yatırım sözleşmeleri de dâhil olmak üzere Kurulca bu kapsamda olduğu belirlenen diğer sermaye piyasası araçları*” olarak ifade edilmiştir.

6362 sayılı Kanun m. 3, f. 1, (o) hükmünde menkul kıymetler tanımlanmış olup “*Para, çek, poliçe ve bono hâriç olmak üzere; (1) Paylar, pay benzeri diğer kıymetler ile söz konusu paylara ilişkin depo sertifikalarını, (2) Borçlanma araçları ya da menkul kıymetleştirilmiş varlık ve gelirlere dayalı borçlanma araçları ile söz konusu kıymetlere ilişkin depo sertifikalarını*” ifade etmektedir²⁵⁸.

Yatırım aracı olarak kullanılan ve belli bir tutarı temsil eden ve dönemsel getiri sağlayan menkul kıymetler, TİTRK’in kapsamı dışındadır²⁵⁹. Menkul kıymetler, SerPK’da yapılan tanımlamada açıkça vurgulandığı üzere çek, poliçe ve bono gibi

²⁵⁶ **Bahtiyar**, Sermaye Piyasası Hukuku, s. 1.

²⁵⁷ **Yusuf Ziyaeddin Sönmez**: “Sermaye Piyasası Araçlarını Konu Alan Teminat Sözleşmeleri”, içinde 6362 Sayılı Yeni Sermaye Piyasası Kanunu Işığında Sermaye Piyasası Hukuku Sempozyumu, Ed. Korkut Özkorkut, Ankara 2017, s. 248.

²⁵⁸ Poliçe, bono ve çek ödeme amacıyla; konişmento, varant ve makbuz senedi ise emtia işlemlerinde kullanılan araçlardır. Menkul değerler ise ortaklık hakkı ya da alacak hakkı sağladıkları için yatırım aracı olarak kullanılmaktadır. Bu sebeple de menkul kıymet borsasında işlem görürler (ayrıntılı bilgi için bkz. **Reha Poroy/Ünal Tekinalp**: Kıymetli Evrak Hukuku Esasları Çek Kanununun Yorumu İle, 21. Bası, İstanbul 2013, s. 42).

²⁵⁹ Sermaye piyasası aracı özelliğini taşıyan pay senetleri, pay senedi türevleri, tahvil türleri, tahvil faiz kuponları, hazine ve banka bonoları, finansman bonoları, banka garantili bonolar, taşınmaz sertifikaları, gelir ortaklığı senetleri gibi menkul varlıkların rehninin TİTRK’in kapsamı dışında olduğu yönünde ayrıca bkz. **Antalya/Acar**, s. 25.

kıymetli evrak niteliğinde olan kambiyo senetlerinin dışındadır²⁶⁰. Nitekim kambiyo senetleri, borsa ya da teşkilatlandırılmış piyasalarda ticareti yapılabilen bir kıymetli evrak değildir²⁶¹.

TİTRK kapsamı dışındaki türev araçlar ise finansal piyasalarda dalgalı kur ve faiz oranı sisteminden kaynaklı risklerden korunmak amacıyla geliştirilmiş olan finansal tekniklerdir²⁶². SerPK m. 3, f. 1, (u) hükmü doğrultusunda türev araçlar, bu araçların değeri başka bir finansal varlığın veya malın değeriyle doğrudan doğruya bağlı olan finansal araçları ifade etmektedir. Genel olarak türev araçlar, vadeli işlem, opsiyon ve swap sözleşmelerinden oluşmaktadır²⁶³.

6362 sayılı SerPK’da düzenlenen bir diğer sermaye piyasası aracı, yatırım sözleşmeleridir. SerPK’da bu konuda açık bir tanım verilmemekle birlikte halka açık olmayan anonim şirketlerin pay ihraçları hâriç olmak üzere her türlü sermaye piyasası aracının ihracına ilişkin işlem, SerPK’nın uygulama alanına girecektir. Mülga 2499 sayılı Sermaye Piyasası Kanun döneminde sermaye piyasası araçlarının rehnine ilişkin olarak özel bir düzenleme bulunmazken bu araçların rehni, TMK hükümlerine göre gerçekleşmekteydi²⁶⁴. 6362 sayılı SerPK m. 47 ile getirilen yeni düzenlemeyle sermaye piyasasındaki teminatlara ilişkin özel bir hüküm sevk edilerek istisnai nitelikte bir düzenleme getirilmiştir²⁶⁵. SerPK m. 47 hükmünde, kaydi sermaye

²⁶⁰ TİTRK’e göre kambiyo senetlerinin rehne konu edilip edilmeyeceği hususunda ayrıca bkz. İkinci Bölüm, §2, II, A, 1, a.

²⁶¹ **Adıgüzel**, s. 144.

²⁶² **Ayşe Dilşad Keskin**: “Hukuki Açıdan Finansal Türev Araç Kavramı”, BATİDER (2008), C. 24, Sa. 4, s. 125.

²⁶³ Ayrıntılı bilgi için bkz. **Adıgüzel**, s. 150-151; **Merve Çağlak**: Sermaye Piyasası Araçlarının Haczi, Ankara 2019, s. 31.

²⁶⁴ **Baydak**, s. 90; ayrıca bkz. **Erman Benli**: “Sermaye Piyasası Araçlarını Konu Alan teminat Sözleşmelerinde Yeni Düzenlemenin Gereçekleri”, BFHD (2017), C. 6, Sa. 21, s. 213 vd.

²⁶⁵ 6362 sayılı Kanun’la sermaye piyasasında teminat rejimine ilişkin böyle bir düzenlemenin getirilmesinin temel nedenlerinin uluslararası finansal piyasalara ve düzenlemelere uyumun sağlanması, güncel ihtiyaçları karşılamak, yatırımcının korunması, belirlilik ilkesine aykırı uygulamaların önüne geçmek ve aracı kurumların menfaatini korumak olduğu yönünde bkz. **Benli**, Sermaye Piyasası Araçları, s. 236 vd.

piyasası araçlarıyla ilgili esaslar düzenlenmiş olup bunlar aynı teminatlar kapsamında değerlendirilmelidir. Halbuki, 6362 sayılı SerPK yürürlüğe girmeden önce de sermaye piyasası araçları sıklıkla teminat sözleşmelerine konu edilmekteydi ancak bu hususta özel bir kanun hükmü bulunmamaktaydı. Dolayısıyla eski Kanun döneminde bu konuda genel hükümler ve özellikle TMK'nın rehne ilişkin hükümleri teminat sözleşmelerine uygulanmaktaydı²⁶⁶. 6362 SerPK m. 47 ile getirilen düzenleme, Merkezi Kayıt Kuruluşu nezdinde kayden izlenen sermaye piyasası araçlarını kapsamaktadır. Kaydileştirilmemiş sermaye piyasası araçları üzerinde rehin hakkının kurulmasıyla ilgili olarak ise alacak ve diğer hakların rehnine ilişkin TMK'da düzenlenen genel hükümlere bakılacaktır. Bununla birlikte SerPK m. 137/1 fıkrasında 47. maddede öngörülen kapsamın Cumhurbaşkanlığı kararı ile Merkezi Kayıt Kuruluşu nezdinde kayden izlenen sermaye piyasası araçları dışında kalan, yani kayden izlenmeyen tüm veya bazı sermaye piyasası araçlarına uygulanacak şekilde genişletebileceği de hükme bağlanmıştır.

SerPK m. 47 uyarınca konusu sermaye piyasası araçları olan teminat sözleşmeleri, mülkiyetin teminat alana geçtiği ve mülkiyetin teminat verende kaldığı sözleşmeler olarak ikiye ayrılmaktadır. Mülkiyet hakkının alacaklıya devri hâlinde bu devir; mülkiyetin teminat amaçlı alacaklıya devri şeklinde olabileceği gibi düzensiz rehin tesis edilmesi suretiyle de olabilir²⁶⁷. Teminat amaçlı temlikte, teminat konusu aynen geri verilmek zorunda iken, düzensiz rehinde aynen değil misilen iade söz konusudur²⁶⁸. Nitekim düzensiz rehin, paranın ya da başkaca misli bir eşyanın mülkiyetinin alacağın teminatını oluşturmak üzere ve bu alacak herhangi bir biçimde

²⁶⁶ **Nusret Çetin/Hatice Ebru Töremiş/Zeynep Cantimur:** 6362 sayılı Sermaye Piyasası Kanunu'nun Sistemik Analizi, Ankara 2014, s. 161.

²⁶⁷ **Sönmez,** s. 308.

²⁶⁸ **Sönmez,** s. 308-309.

sona erdiğinde mislen iade edilmek kaydıyla alacaklıya devredilmesidir²⁶⁹. Alacaklı, mülkiyet kendisine devredildiği için bu tasarruf yetkisini, malik sıfatıyla kullanacaktır.

Mülkiyet hakkının teminat verende kaldığı teminat sözleşmelerinde ise aslında sermaye piyasası aracı teminat gösterilir ve alacaklıya niteliği itibariyle bir taşınır rehni verilir²⁷⁰. Bu türdeki sözleşmelerde alacaklı, vekil sıfatıyla hareket ederek teminat konusunu oluşturan finansal varlık üzerinde tasarrufta bulunur. Alacaklıya tasarruf yetkisinin verilmesinin nedeni ise finansal varlıkların piyasada işlem görmesi ve piyasada likiditenin sağlanmasıdır. Mülkiyetin teminat verende kaldığı teminat sözleşmelerinde teminat alana teminat konusu sermaye piyasası aracını kullanma yetkisinin tanınması, teminatın işlevleri açısından önemli bir yeniliktir. Böylelikle sermaye piyasası araçlarının rehninde, teminat işlevinin yanında tedavül işlevi de sağlanmış olur²⁷¹.

cc. TİTRK Bakımından Özellik Arz eden Hususlar

Sermaye piyasasının karmaşık yapısı göz önüne alındığında sermaye piyasası araçlarının TİTRK uyarınca rehin konusu yapılamaması kanaatimizce isabetli olmuştur. Çünkü sermaye piyasası araçlarına ilişkin düzenlemeler, sermaye piyasasının işleyişini korumak amaçlı kendine özgü özellikler ihtiva etmektedir. Belirtmek gerekir ki kaydi sermaye piyasası araçları üzerinde rehin hakkının tesis edilmesine ilişkin belgelerin Merkezi Kayıt Kuruluşu nezdinde tutulmasından dolayı TİTRK'in hazırlık aşamasında bu husus gözetilerek söz konusu teminat araçları

²⁶⁹ **İlhan Helvacı:** "Türk Medeni Kanunu'na Göre Lex Commissoria Yasağı (Mürtehinin Merhunu Temellük) Yasağı", İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi, İstanbul 1997, s. 106 vd.; **Erman Benli:** "Ayni Hakların Teminat İşlevi", ASBÜHFD (2019), C. 1, Sa. 1, s. 116; **Cansel**, s. 64.

²⁷⁰ Kayden izlenen sermaye piyasası araçlarını konu alan teminat sözleşmelerinin taşınır rehninin özel bir türü olduğu yönünde ayrıca bkz. **Sönmez**, s. 311.

²⁷¹ **Sönmez**, 283.

kapsam dışında tutulmuştur²⁷². Sermaye piyasası araçları üzerinde aynı teminat kurulmasına ilişkin özel hükümlerin uygulanması sebebiyle TİTRK ile SerPK arasında ikili bir teminat rejiminin yaratılmamasına dikkat edildiği görülmektedir²⁷³.

SerPK m. 2, f. 1 hükmünde halka açık olmayan anonim ortaklıkların halka arz edilmeyen pay ihraçlarının, SerPK'nın kapsamı dışında olduğu belirtilmiştir. Bu nedenle kaydi paylar hâriç olmak üzere sermaye piyasasında işlem görmeyen senede bağlanmamış paylar ile pay senetlerinin²⁷⁴ TİTRK kapsamında rehne konu edilip edilemeyeceğinin açıklığa kavuşturulması gerekmektedir.

aaa. Senede Bağlanmamış Payların Rehni

Esas sermayenin bir parçası olan pay, pay sahipliğine ilişkin hakları ve borçları içermektedir²⁷⁵. Senede bağlanmamış bir diğer ifadeyle çıplak paylar, kıymetli evraka ya da ilmühabere bağlanmamış şirket paylarını ifade eder²⁷⁶. Doktrinde çıplak pay rehni, rehninin niteliği hususunda farklı görüşler vardır. Bir görüşe göre çıplak pay rehni, TMK m. 955, f 1 uyarınca kurulan alacak rehni niteliğinde olduğu için paya bağlı haklardan sadece mali haklar bu rehnin kapsamına girerken oy verme hakkı, genel kurula katılma hakkı gibi yönetsel (idari) haklar rehnin kapsamına girmez. Nitekim TMK m. 960'e göre "*ortaklık genel kurulunda rehinli pay senetlerini temsil etmek yetkisi, rehin alacaklısına değil, pay sahibine aittir.*" İlgili hükümle yönetsel hakların pay sahibine ait olacağı belirtilmiştir²⁷⁷. Aksi görüş ise söz konusu hükmün emredici

²⁷² **Arvas**, Rehne Konu Olabilecek Taşınır, s. 66.

²⁷³ **Seven**, s. 53.

²⁷⁴ Pay senetlerinde, para olarak ifadesini bulan hak, bir ortaklık payıdır. Örneğin, anonim şirketlerin çıkardıkları pay senetleri ile bunların yerine çıkarılan ilmühaberler bu kapsamdadır (ayrıntılı bilgi için bkz. **Şaban Kayıhan**: Kıymetli Evrak Hukuku, 7. Baskı, Ankara 2020, s. 54).

²⁷⁵ **Reha Poroy/Ünal Tekinalp/Ersin Çamoğlu**: Ortaklıklar Hukuku I, 15. Bası, İstanbul 2021, s. 615-616.

²⁷⁶ **Abuzer Kendigelen**: "Anonim Şirketlerde Çıplak Payların Haczi", İÜHFM (2011), C. 62, Sa. (1-2), s. 382; **Damla Keskin Şerbetcioğlu**: Yediemin Sözleşmesi Yoluyla Anonim Şirket Payı Üzerinde Rehin Kurulması, İstanbul 2019, s. 37.

²⁷⁷ **A. Lâle Sirmen**: Alacak Rehni, Ankara 1990, s. 103.

nitelikte olmadığını, zira rehinli alacaklıya bu yetkinin anlaşma ile verilebileceğini, esasında çıplak pay rehninin TMK m. 955, f. 3 çerçevesinde bir hak rehni olarak değerlendirilmesi gerektiğini kabul etmiştir²⁷⁸. Bu husus hakkında esasında iki görüş açısından pratikte bir farklılık olmadığı zira çıplak pay üzerinde rehin hakkının yazılı rehin sözleşmesiyle kurulduğu; hak rehninin alacak rehnini de kapsayan bir üst kavram olduğu, bir başka görüşte savunulmuştur²⁷⁹. Bu noktada belirtmek gerekir ki pay rehnedildiğinde paydan doğan bütün haklar rehni kapsamına girmez. Paraya çevrilmesi mümkün olmayan katılma hakları ile koruyucu haklar dışındaki malvarlığına ilişkin haklar rehne konu edilebilir²⁸⁰. Hangi görüş benimsenirse benimsenirse her halükârda TMK m. 955 uyarınca çıplak pay rehninde yazılı rehin sözleşmesi yapılmalıdır. Bu doğrultuda TİTRK ile yazılı rehin sözleşmesinin yanı sıra Rehlinli Taşınır Sicili'ne tescil ile rehin hakkı kurulduğu için çıplak payların TİTRK ile rehnedilmesinde bir sakınca olmadığı söylenebilir²⁸¹.

bbb. Pay Senetlerinin TİTRK Açısından Değerlendirilmesi

Pay senedi kaydileştirilmiş halka açık anonim ortaklıklar ile borsada işlem gören anonim ortaklığın pay senetlerinden sermaye piyasası aracı olan senetler, TİTRK hükümlerine göre rehnedilemez. Ayrıca 7262 sayılı Kanun²⁸²'un 32. maddesi ile TTK'nın 489. maddesi değiştirilerek halka açık olmayan anonim şirketlerde hamiline yazılı pay senetlerinin Merkezi Kayıt Kuruluşu tarafından kaydileştirilmesi zorunlu hâle getirilmiştir. Ancak bunların hâricindeki diğer pay senetlerinin TİTRK

²⁷⁸ **Aşlı Makaracı Başak:** Taşınır Rehni Sözleşmesi, İstanbul 2014, s. 48.

²⁷⁹ **Mehmet Serkan Ergüne:** “Anonim Şirket Payı Üzerinde Rehni Hakkı Kurulması”, İÜHFİM (2016), C. 74, Sa. 2, s. 744, dn. 21.

²⁸⁰ **Poroy/Tekinalp/Çamoğlu,** s. 619; **Ergüne,** Anonim Şirket Payı s. 742.

²⁸¹ Benzer yönde bkz. **Antalya/Acar,** s. 106; **Helvacı (Ülgen/Kaya/Nomer Ertan),** s. 220.

²⁸² Bkz. 7262 Sayılı Kitle İmha Silahlarının Yayılmasının Finansmanının Önlenmesine İlişkin Kanun, RG. T. 31.12.2020, Sa. 31351 (5. Mükerrer).

kapsamında rehin konusu yapıp yapılamayacağıyla ilgili olarak söz konusu Kanun'da açık bir düzenleme bulunmadığı için değerlendirme yapılmalıdır.

Kıymetli evraka bağlanan pay senetleri, ortaklık ile ilgili hakları ve özellikle şirkete konulmuş olan sermayeyi temsil etmektedir²⁸³. Pay senetleri bastırılıncaya kadar yerine çıkarılan ve kıyas yoluyla nama yazılı pay senetlerinin uygulandığı ilmühaberler de kıymetli evrak niteliğindedir²⁸⁴. Pay sahipliği hakkı veren bu senetlerle ilgili ilk akla gelen TTK m. 484 vd. düzenlenen anonim şirket pay senetleridir. Anonim şirket pay senetleri, kıymetli evrakın düzenlenmesine sebebiyet veren temel hukuki işleme bağlı olan sebebe bağlı kıymetli evraktır. Pay senetleri, temel borç ilişkisinden bağımsız bir alacak yaratmadığı için sadece mevcut payı temsil etmektedir. Dolayısıyla pay senetleri de çıplak payın verdiği haklardan fazlasını vermez²⁸⁵.

TTK m. 565/2 hükmünün yaptığı atıf nedeniyle anonim şirket pay senetleri ve ilmühaberlerle ilgili hükümler, sermaye paylara bölünmüş komandit şirketler için de geçerlidir. Bununla birlikte limited şirketlerin ihraç ettikleri pay senetlerinin, kıymetli evrak niteliğinde olup olmadığı hususu doktrinde tartışmalıdır. TTK m. 593, f. 2 hükmünde esas sermaye payının pay senedine bağlanabileceği ve bu senedin ispat aracı şeklinde veya nama yazılı olarak düzenlenebileceği hüküm altına alınmıştır. Bir görüşe göre ilgili hükümde kanun koyucunun amacı her ne kadar madde gerekçesinde açık olmasa da nama yazılı senede kıymetli evrak niteliği tanımak değildir²⁸⁶. Buna karşılık, bizim de katıldığımız bir diğer görüşte belirtildiği üzere ilgili hükümde esas

²⁸³ **Ali Bozer/Celal Göle:** Kıymetli Evrak Hukuku, 9. Bası, Ankara 2020, s. 26.

²⁸⁴ **Abuzer Kendigelen/İsmail Kırca:** Kıymetli Evrak Hukuku, 5. Bası, İstanbul 2021, s. 23; **Fırat Öztan:** Kıymetli Evrak Hukuku, 18. Bası, Ankara 2013, s. 34; **Kayihan,** Kıymetli Evrak Hukuku, s. 54.

²⁸⁵ **Kırca (Kendigelen),** s. 29.

²⁸⁶ **Hüseyin Ülgen/Mehmet Helvacı/Abuzer Kendigelen/Arslan Kaya:** Kıymetli Evrak Hukuku, 9. Bası, İstanbul 2014, s. 23; **Öztan,** s. 34; **Kayihan,** Kıymetli Evrak Hukuku, s. 55.

sermaye pay senetlerinin ispat aracı olarak düzenlenmesinin yanı sıra nama yazılı olarak düzenlenmesine ayrıca imkân tanınması, limited şirketlerin de kıymetli evrak niteliğinde olan ortaklık hakkı veren pay senedi çıkarabileceğinin bir göstergesidir²⁸⁷.

TİTRK'te benzeri her türlü taşınır varlık ve hakkın da rehne konu edilmesi karşısında bir görüşe göre sermaye piyasası aracı niteliğinde olmayan pay senetlerinin TİTRK bağlamında rehin konusu yapılmasında sakınca yoktur²⁸⁸. Kanaatimizce bu konuda çıplak paylardan farklı bir değerlendirme yapmamız gerekebilir. Öncelikle TTK m. 484, f. 1 uyarınca nama yazılı anonim ortaklık pay senetleri hamiline veya nama yazılı olabilir. Nama yazılı anonim ortaklık pay senetlerinin devrinde TTK m. 490, f. 2 hükmünde özel bir düzenleme mevcut olup bu senetler, ciro ve senedin zilyetliğinin devri suretiyle devredilir. Diğer taraftan kıymetli evrak üzerinde rehin tesisi ile ilgili olarak TTK m. 647 ve söz konusu hükmün tekrarı niteliğinde olan TMK'nın 956. maddesinde de düzenlemeler mevcuttur. İlgili hükümde nama yazılı pay senetlerinde yazılı devir beyanı ile kıymetli evrakın rehinli alacaklıya zilyetliğinin devredilmesi gerektiği belirtilmiştir. Doktrinde nama yazılı anonim ortaklık pay senetlerinin alacağın temlik hükümleri uyarınca da devredilebileceği ileri sürülmüştür²⁸⁹. Bu doğrultuda nama yazılı anonim ortakların pay senedinin rehninde senede ya da alonja yazılacak bir ciro beyanı veya yazılı bir devir beyanı ile zilyetliğin rehin alacaklısına geçirilmesi gerekir²⁹⁰. Bunların dışındaki gerçek nama yazılı pay senetlerinin rehninde ise TTK m. 647 uyarınca senet üzerinde ya da ayrı kâğıda yazılacak devir beyanı ve zilyetliğin devri yeterlidir.

²⁸⁷ **Kırca (Kendigelen)**, s. 23.

²⁸⁸ **Arvas**, Rehne Konu Olabilecek Taşınır, s. 66-67; **Antalya/Acar**, s. 25

²⁸⁹ **Hasan Pulaşlı**: Şirketler Hukuku Şerhi Cilt III, 4. Baskı, Ankara 2022, s. 2189.

²⁹⁰ **Abdüssamet Yılmaz**: Anonim Ortaklık Payının Rehin ve Hapis Hakkına Konu Olması, İstanbul 2020, s. 66.

Belirtmek gerekir ki nama yazılı paylarda devredilebilirlik esas olmakla birlikte devre kanun ve esas sözleşme ile sınırlandırma getirilebilir (TTK m. 491-498). Payların devrine ilişkin getirilen kanuni ve esas sözleşmedeki sınırlandırmalar, bağlam hükümleri olarak ifade edilmektedir. Bağlam hükümleri ile anonim ortaklıkta ekonomik gücü zayıf olanları ortaklığa almamak veya ortaklığın yapısı korunmak amaçlanmıştır²⁹¹. Bununla birlikte nama yazılı payların devrinin sınırlandırılmasının rehin hakları üzerindeki etkisiyle ilgili olarak TTK 'da açık bir düzenleme yoktur. TTK m. 493/7 hükmünde ise devredilebilirlik şartlarının esas sözleşme ile ağırlaştırılmaması gerektiği vurgulanmıştır. Bu nedenle anonim şirketlerde pay senetleriyle ilgili bağlam, esas olarak devri kapsadığı için rehni etkilemeyeceği söylenebilir²⁹².

Limited şirketlerdeki esas sermaye payı da rehne konu edilebilir. Anonim şirketlerde bağlı paylarda TTK m. 493, f. 7 hükmü gereği rehin, şirket onayına bağlı tutulamazken limited şirketlerde sermaye payı üzerinde rehin hakkı tesisi TTK m. 600, f. 2 uyarınca genel kurulun onayına bağlanabilir. Anonim şirketlerden farklı olarak limited şirketlerde TTK m. 595, f. 4 hükmü uyarınca devrin yasaklanabileceği düzenlenmiştir. Doktrinde bir görüş, esas sermaye paylarının devrine yasaklama getirildiğinde paylar üzerinde rehin hakkı da tesis edilemeyeceğini belirtmiştir²⁹³. Kanımızca TTK'da pay senetlerine yönelik ayrık düzenlemelerin olduğu dikkate alındığında, TİTRK kapsamında bu senetlerin rehne konu edilmemesi daha isabetli olabilir.

Ek olarak kıymetli evrakın işlevlerini yerine getirmesi için tedavül edebilmesi son derece önemlidir. Kıymetli evrak hukukunda kamunun güveninin bir diğer

²⁹¹ **Pulaşlı**, Şirketler Hukuku, s. 2235.

²⁹² **Tamer Bozkurt**: Ticaret Hukuku Özet – Cilt II Şirketler Hukuku, 3. Baskı, İstanbul 2016, s. 174.

²⁹³ **Bozkurt**, s. 219.

ifadeyle iyiniyetin korunması ise senedin türüne göre farklılık arz eder. Bu açıdan kamunun güveni sadece hamiline ve emre yazılı senetlerde korunurken, nama yazılı senetlerin devri alacağın devrini düzenleyen hükümlere tâbi olduğu için nama yazılı kıymetli evrakta iyiniyet korunmaz. Oysa ki TİTRK açısından iyiniyet m. 7, f. 3 hükmünde öngörülen şartların gerçekleşmesi durumunda korunmaktadır. Sonuç olarak kıymetli evrak hukukuna ilişkin TTK'daki özel düzenlemeler özellikle de kamuya güveninin korunması açısından kendine özgü bir rejim getirmesi sebebiyle SerPK tâbi olmayan pay senetlerinin TİTRK bakımından rehne konu edilmemesinin daha uygun olacağı kanaatindeyiz.

2. UCC ve UNCITRAL Model Kanunu Bakımından Değerlendirme

a. UCC Bakımından Değerlendirme

UCC m. 9 düzenlemesi, TİTRK'ten farklı olarak teminatlı işlemlerde sermaye piyasası araçlarını kapsam dışı tutmamış, aksine yatırım amacıyla kullanılan varlıklara ilişkin bir düzenleme getirmiştir. Nitekim “*investment property*” olarak adlandırılan yatırım araçlarının tanımı, UCC m. 9- 102(a)(49) hükmünde yapılmıştır. Söz konusu teminat türü, esasında yatırım araçlarının bir türü olan menkul kıymetlere (*investment securities*) ilişkin temel düzenlemeleri içeren UCC m. 8 ile bağlantılı olduğu için UCC m. 9'da yer almıştır.

UCC m. 9-102(a)(49)'da yer alan yatırım araçları, kıymetli evraka bağlanmış ya da bağlanmamış menkul kıymetler ile “*security entitlement*” olarak ifade edilen kavramı, menkul kıymetler hesabı (*securities account*), emtia anlaşmaları (*commodity contract*) ve emtia hesaplarını (*commodity account*) da kapsayacak şekilde düzenlenmiştir. “*Commodity*” ise ticari mal ya da bir ürüne yönelik maddi mallardır. Ayrıca bu terim, ekonomik malları örneğin, hammadde ya da tarımsal ürünleri de ifade

etmektedir²⁹⁴. Dolayısıyla “*commodity*” kavramı, Türk hukukunda ticari malları ifade eden emtianın karşılığı olarak kullanılmaktadır. Nitekim emtia terimi, Türk hukukunda “*ticaret konusunu oluşturan her türlü taşınır mal, işletmenin normal faaliyet döneminde satılacak, tüketilecek veya faaliyetler içinde değişime uğrayacak ve değerlendirme gününde henüz işletmenin tasarrufundan çıkmamış olan maddi mallar*” olarak tanımlanmıştır²⁹⁵. UCC m. 9’da ise yatırım aracı olarak kullanılan emtiaya ilişkin hesap, emtia anlaşmalarında emtia müşterisi adına aracı tarafından yönetilmektedir²⁹⁶.

Söz konusu emtia anlaşmaları, menkul kıymet ve diğer finansal araçlardan farklıdır. Eşyaya ilişkin anlaşmalarda taraf olan kimse, bu eşyayı satın almak ya da satmak için anlaşma yapmakta ve eşyanın gelecek zamanda teslim alınması için ücretlendirmektedir. Esasında değeri bir başka eşyanın değerine doğrudan bağlı olduğu için emtia anlaşmaları, Türk hukukundaki türev araçlarla benzerlik taşımaktadır. Finansal ürünler üzerindeki emtia anlaşmalarına ilişkin gelişmeler neticesinde emtia piyasası ve menkul kıymetler piyasası son derece ilişkili hâle gelmiştir²⁹⁷.

UCC m. 8 düzenlemesi inceleme konumuz olmamakla birlikte UCC m. 9-102(a)(49) yatırım varlıklarına (*investment property*) ilişkin bazı kavramlar, UCC m. 8 ile bağlantılıdır. UCC m. 8 düzenlemesi genel olarak yatırım amaçlı menkul kıymetler, tahviller, bono, sertifikalı stoklar vb. finansal varlıklara ilişkin

²⁹⁴ Garner, s. 342.

²⁹⁵ Ejder Yılmaz: Hukuk Sözlüğü, 7. Baskı, Ankara 2017, s. 221.

²⁹⁶ Peretore/Hornby, s. 62.

²⁹⁷ Chomsky/Kunz/Schiltz/Tabb, s. 709.

düzenlemeler içermektedir²⁹⁸. Bu araçların temel özellikleri ise devredilebilir olması, bölünebilmesi ve menkul kıymetler borsası ya da piyasasında işlem görmesidir²⁹⁹.

UCC m. 9-102(a)(49)'da yer alan diğer bir yatırım aracı olan “*security entitlement*”, dolaylı sahiplik ile ilişkilidir. Klasik sistem, doğrudan sahiplik esasına dayanmakta ve bu sistemde yatırımcı ile ihraççı arasında doğrudan bir ilişki kurulmaktadır. Oysa ki dolaylı sahiplik sistemi, yatırımcı ve ihraççı arasında doğrudan değil, saklama yetkisini haiz kuruluşların da bulunduğu bir sistemi ifade etmektedir³⁰⁰. Aracılı menkul kıymetler (*intermediated securities*) ve bu kavramın temelinde yer alan dolaylı sahiplik sistemi (*indirect holding system*), alım satım işlemlerinin üçlü bir ilişki üzerinde öngörüldüğü hâllerle ilgilidir. UCC m. 8-102(a)(17) uyarınca “*security entitlement*” kavramı, aracılı kuruluşlar nezdinde tutulan finansal varlıklar üzerinde UCC m. 8'in beşinci bölümünde düzenlenen hususlarla³⁰¹ ilgili hak sahibinin aracı kuruluşlara karşı sahip olduğu varlıktan doğan hakları ve getirileri ifade etmektedir. Bu kavram, aracılar nezdinde tutulan finansal varlıklar üzerinde dolaylı aynı hak sahipliği anlamına da gelmektedir³⁰². Yatırımcı, bu hak üzerinde rehin hakkı da tesis edebilir³⁰³.

²⁹⁸ **Owen F. Walker:** “Uniform Commercial Code Article 8- Investment Securities”, Ohio St. L. J. (1957), Vol. 14, s. 57 (https://kb.osu.edu/bitstream/handle/1811/67733/OSLJ_V14N1_0057.pdf?sequence=1&isAllowed=y) [Erişim Tarihi:12.04.2021].

²⁹⁹ **LoPucki/Warren/Lawless**, s. 325.

³⁰⁰ **Sönmez**, s. 256 vd.

³⁰¹ UCC m. 8-501 vd. hükümlerinde aracı kurumlar tarafından saklanan menkul kıymet ve diğer finansal varlıklara ilişkin dolaylı hak sahibinin, aracı kurumlara karşı sahip olduğu yetkiler ile aracı kurumların görevleri düzenlenmiştir.

³⁰² **Hülya Üstünkaya:** “Aracıda Tutulan Menkul Kıymetlere Uygulanacak Hukuk”, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Ankara 2019, s. 40-41.

³⁰³ **Susan E. Collins/Wayne A. Yaffee/Paul E. Comeaux:** “Taking Securities as Collateral: New Article 8 of the UCC”, Com. Lending Rev. (1996), Vol. 11, No. 3, s. 31 (<https://heinonline.org/>) [Erişim Tarihi: 11.02.2022]; **Valerie Combs:** “The Law of Intermediated Securities: U.C.C. versus UNIDROIT”, Ala. L. Rev. (2006), Vol. 58, No. 2, s. 405 (<https://heinonline.org/HOL/LandingPage?handle=hein.journals/bamalr58&div=3&id=&page=>) [Erişim Tarihi: 14.11.2021].

TİTRK'ten farklı olarak UCC'de her ne kadar finansal varlıklara ve aracılı menkul kıymetlere ilişkin asıl düzenlemeler, UCC m. 8'de yer alsa da yatırım araçları üzerinde teminatlı işlemler UCC m. 9'da düzenlenmiştir³⁰⁴. Türk hukukunda ise doğrudan sahiplik sistemi benimsenmiş olmakla birlikte, dolaylı sahiplik sisteminin uygulanmasına da SerPK m. 13, f. 2'de imkân tanınmıştır³⁰⁵.

Bir diğer önemli husus UCC m. 9-408 hükmüyle ilgilidir. İlgili düzenlemede gayrimaddi varlıkların devri ve üzerinde teminat hakkı kurulmasını sınırlandıran sözleşme ya da kanuni düzenlemelerin geçersiz sayılacağı belirtilmiştir. Ancak bu kuralın da bir istisnası mevcut olup şahıs şirketlerinde (*general partnership*), komandit şirkette (*limited partnership*) veya sermaye şirketlerinde (*limited liability companies*) ortaklık payı üzerinde teminat hakkı kurulmasında bu düzenleme uygulanmayacaktır³⁰⁶. Dolayısıyla ortaklık payı üzerinde rehin hakkı tesisi veya pay devrine yönelik sözleşmede ya da kanunda yer alan sınırlandırmalar, UCC m. 9 ile geçersiz kılınamaz.

Sonuç olarak sermaye piyasası aracı olarak yatırım amaçlı kullanılan sermaye piyasası araçlarının kendine özgü özellikler göstermesi, borsada işlem görmesi ve fiziki varlığı olmayıp kayden izlenmesi sebebiyle TİTRK'te taşınır rehninin kapsamı dışında tutulmuşken, UCC m. 9 daha bütüncül bir yaklaşımla teminatlı işlemleri düzenlediği için yatırım araçlarının rehni de bu Kanun'a dâhil edilmiştir. Bu nedenle yatırım araçlarının rehne konu edilmesi hususunda UCC ve TİTRK farklılık arz etmektedir.

³⁰⁴ Bu kapsamda yatırım varlıklarına ilişkin teminat hakkının icra edilebilir hâle gelmesi (*attachment*) m. 9-203 hükmünde, üçüncü kişilere etkili olmasını sağlayan kontrol yöntemi (*perfection by control*) m. 9-314 hükmünde ve diğer alacaklılara kıyasla öncelik hakkının sağlanması (*priority*) m. 9-328'de düzenlenmiştir.

³⁰⁵ Bu husus hakkında ayrıca bkz. **Sönmez**, s. 258.

³⁰⁶ Söz konusu istisna, UCC m. 9 düzenlemesine 2018 yılında yapılan değişiklik sonucu eklenmiştir (ayrıntılı bilgi için bkz. **Chomsky/Kunz/Schiltz/Tabb**, s. 836-837).

b. *UNCITRAL Model Kanunu Bakımından Değerlendirme*

Teminatlı işlemlerle ilgili Yasama Kılavuzu, aracılı ve aracısız bütün menkul kıymetlerin Kılavuz'un kapsamı dışında bırakılmasını tavsiye etmiştir³⁰⁷. Yasama Kılavuzu'nda menkul kıymetlerin niteliği ve finansal piyasalardaki fonksiyonu da dikkate alındığında bu araçların diğer yasal düzenlemelerde özel olarak düzenlenmesi gerektiği belirtilmiştir³⁰⁸, ayrıca bu husus hakkında UNIDROIT Aracılığa Konu Menkul Kıymetlere İlişkin Maddi Kurallar Konvansiyonu dikkate alınmıştır³⁰⁹. Söz konusu Konvansiyon'un m. 1, (b) düzenlemesinde ise aracılığa konu menkul kıymetler "*sermaye piyasası aracı hesabının alacaklandırılması suretiyle işletilen menkul kıymetler*" olarak tanımlanmıştır.

Yasama Kılavuzu'nun bütün menkul kıymetlerin kapsam dışında bırakılmasına yönelik tavsiyesinden farklı olarak³¹⁰, Model Kanun'un birinci bölümündeki m. 1, f. 3, (c) hükmünde kapsam dışında tutulan sadece aracılı menkul kıymetlerdir. Nitekim bu varlıklar özel bir yasal rejimde düzenlendiği için kapsam dışında tutulmuştur³¹¹. Aracısız menkul kıymetler ise Model Kanun'un kapsamına dâhil edilmiştir. Aracısız menkul kıymetlerin Kanun'un kapsamına dâhil edilme nedenleri ise ticari finansal işlemlerde sıklıkla kullanılan bu araçlarla ilgili düzenlemeler arasındaki farklılığın,

³⁰⁷ UNCITRAL Yasama Kılavuzu, Bölüm I, s. 40, pr. 37.

³⁰⁸ UNCITRAL Yasama Kılavuzu, Bölüm I, s. 40, pr. 37.

³⁰⁹ UNIDROIT Aracılığa Konu Menkul Kıymetlere İlişkin Maddi Kurallar Konvansiyonu'nun İngilizce tam metni için bkz. <https://www.unidroit.org/wp-content/uploads/2021/06/convention.pdf>. [Erişim Tarihi: 14.11.2021]. UNIDROIT Konvansiyonu, Cenevre'de 09.10.2009 tarihinde UNIDROIT tarafından gerçekleştirilen bir Konferans ile kabul edilmiştir. Konvansiyon, aracılı menkul kıymetlerin saklanması ve bunlarla ilgili işlemlere yönelik maddi hukuk kuralları öngörmüştür (ayrıntılı bilgi için bkz. **Erman Benli**: "Sermaye Piyasası Araçlarını Konu Alan Teminat Sözleşmeleri", İhsan Doğramacı Bilkent Üniversitesi Ekonomi ve Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Ankara 2017, s. 7).

³¹⁰ Yasama Kılavuzu'nun, menkul kıymetlerin (*securities/investment intangible*) tamamına uygulanmayacağına ilişkin tavsiyesiyle ilgili değerlendirme için ayrıca bkz. **McCormack**, American Private Law Writ Large, s. 607.

³¹¹ UNCITRAL Kanun Kılavuzu, Bölüm I, s. 12, pr. 26.

uluslararası alanda söz konusu araçlar kullanılırken yasal engeller doğurması ve teminat hakkına ilişkin devletlere rehber olacak başka bir yeknesak kanun metninin bulunmamasıdır³¹². Aracısız menkul kıymetler m. 2, (w) düzenlemesi uyarınca menkul kıymet hesabında kaydedilen alacak ve hakların dışındadır. Belirtmek gerekir ki Yasama Kılavuzu'nda yer alan tavsiyeye benzer şekilde Model Kanun, netleştirme anlaşmalarına³¹³ ilişkin finansal sözleşmelerden kaynaklanan ödeme hakları ile döviz işlemlerinde uygulanmaz (Model Kanun m. 1, f. 3, (d)). Bunun sebebi ise bu tür sözleşme ve işlemlerin daha karışık yapıda olması ve özel kurallar gerektirmesidir³¹⁴. Menkul kıymetlere ilişkin yapılan bu ayırmadan dolayı UCC m. 9 ile Model Kanun'un farklılık arz ettiğini söyleyebiliriz.

Sonuç olarak TİTRK'te kapsam dışında tutulan sermaye piyasası ve türev araçlara ilişkin finansal sözleşmeler, Model Kanun'da aracılı ve aracısız menkul kıymet ayrımı yapılarak düzenlenmiş; aracılı menkul kıymetler ve netleştirme anlaşmalarına ilişkin olan finansal sözleşmeler kapsam dışında tutulmuş, aracısız olanlar ise TİTRK'ten farklı olarak kapsama dâhil edilmiştir.

³¹² UNCITRAL Kanun Kılavuzu, Bölüm I, s. 12, pr. 26.

³¹³ T.C. Merkez Bankası terimler sözlüğünde netleştirme, “*Bir ödeme veya menkul kıymet mutabakat sisteminin katılımcısının gönderdiği ve aldığı transfer emirlerinden kaynaklanan alacak ve borçların karşılıklı mahsup edilerek tek bir alacak veya borca dönüştürülmesi*” şeklinde tanımlanmıştır (ayrıntılı bilgi için bkz. TCMB Terimler Sözlüğü, s. 29 (<https://www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/0ce9fa91-e7f2-433c-b5bd-2ba67f35f2c4/TCMB-TerimlerSozlugu.pdf?MOD=AJPERES&CACHEID=0ce9fa91-e7f2-433c-b5bd-2ba67f35f2c4>) [Erişim Tarihi: 14.11.2021]).

³¹⁴ UNCITRAL Kanun Kılavuzu, Bölüm I, s. 13, pr. 27.

C. MEVDUAT REHNİ

1. Türk Hukukunda Mevduat Rehni

Mevduat, Arapça kökenli tevdi kelimesinden türemiştir³¹⁵. “Mevdu” veya “mevdua” saklamaya bırakılmış, tevdi edilmiş şey anlamına gelmekte olup mevduat ise onun çoğuludur³¹⁶. Mevduat, bankalar tarafından yürütülen faaliyetlerin önemli bir kısmını teşkil etmekle birlikte mevduat türleri sadece bankalara ilişkin değildir. Mevduat türlerinin çeşitli tasnifleri T.C. Merkez Bankasına (TCMB) bırakılmıştır. Bu doğrultuda Merkez Bankası tarafından yayımlanan 2007/1 sayılı tebliğin 5. maddesi uyarınca mevduat türleri tasarruf, resmî kuruluşlar, ticari kuruluşlar, bankalar ve diğer kuruluşlar mevduatıdır.

Mevduatın kanuni tanımı ise 5411 sayılı Bankacılık Kanunu’nun 3. maddesinde yer almaktadır. İlgili düzenleme uyarınca mevduat, *“Yazılı ya da sözlü olarak veya herhangi bir şekilde halka duyurulmak suretiyle ivazsız veya bir ivaz karşılığında, istendiğinde ya da belli bir vadede geri ödenmek üzere kabul edilen parayı”* ifade etmektedir. Bir diğer deyişle mevduat, müdiinin bankadan alacaklı olduğu tutardır. Mevduat sözleşmesinde misli eşya niteliğinde olan para, bankaya yatırıldığı anda mülkiyeti devredilmiş olmakta, taraflarca belirlenen sürenin sonunda ya da istenildiği zaman ise bu parayı iade etme yükümlülüğü doğmaktadır³¹⁷.

TİTRK’te m. 1, f. 4 hükmünde mevduat rehninin bu Kanun’un uygulama alanı dışında olduğu düzenlenmiştir. TMK’da ise mevduat rehnine ilişkin ayrıca bir düzenleme bulunmamakla birlikte Bankacılık Kanunu’nun *“Mevduatın ve katılım*

³¹⁵ TDK Sözlüğünde “tevdi” sözcüğünün verme veya bırakma anlamına geldiği belirtilmiştir. Ayrıntılı bilgi için bkz. (<https://sozluk.gov.tr/>) [Erişim Tarihi: 15.11.2021].

³¹⁶ **Yonca F. Yücel:** “Tasarruf Sahiplerinin Hak ve Menfaatlerinin Korunmasına Dair Mevduat”, TBB (2010), C. 22, Sa. 87, s. 469.

³¹⁷ Ayrıntılı bilgi için bkz. **Selçuk Özer:** Mevduat Rehni, İstanbul 2016, s. 14.

fonunun çekilmesi” başlıklı 61. maddesinde TMK’nın rehinlere ve hapis hakkına ilişkin verdiği yetkiler ve koyduğu yükümlülüklerin saklı kalması şartıyla mevduat ve katılım fonu sahiplerine ödenmesi gereken tutarları geri alma haklarının sınırlandırılmayacağı düzenlenmiştir. Mevduatın alacak hakkı niteliğinde olduğu³¹⁸ mevduatın çekilmesini düzenleyen 5411 sayılı Bankacılık Kanunu’nun 61. maddesinde “4721 sayılı Türk Medenî Kanununun rehinlere ve hapis hakkına, 818 sayılı Borçlar Kanununun alacağın devir ve temlikine” ilişkin hükümlerin saklı tutulduğu belirtilerek vurgulanmıştır. Özellikle bankacılık uygulamasında sıklıkla kullanılan banka mevduatı, hesap sahibinin bankaya karşı bir alacağını teşkil ettiğinden banka, borçlusunu olduğu bir alacak üzerinde rehin hakkı kazanmış olacaktır³¹⁹. Bu nedenle hesap sahibinin bankadan olan bir alacağını ifade eden mevduat rehni, TMK’nın taşınır rehni hükümlerine ilişkin “Alacaklar ve Diğer Haklar Üzerinde Rehin” başlığı altında yer alan 954 vd. yer alan düzenlenmelere tâbi olacaktır³²⁰. Dolayısıyla mevduat, bir alacak niteliğinde olmasına rağmen TİTRK’in kapsamında değildir. TMK m. 954, f. 1 uyarınca “Başkasına devredilebilen alacaklar ve diğer haklar rehnedilebilir.” Bu doğrultuda mevduat nedeniyle doğan hak ve alacakların devredilebilir olması sebebiyle rehni mümkündür. TMK’nın m. 954, f. 2 hükmüne göre kanunda aksine hüküm bulunmadıkça mevduat rehnine ayrıca teslim şartlı rehin hükümleri de uygulanır. Bununla birlikte alacak rehni, TİTRK’te kapsama alınırken mevduat rehninin kapsam dışında tutulması tercih edilmiştir³²¹. Bunun

³¹⁸ Özer, s. 9.

³¹⁹ Sirmen, Alacak Rehni, s. 29; Sirmen, Eşya Hukuku, s. 700.

³²⁰ Ömer Elmas: “Türk Hukukundaki Mevduat Rehnine, Teminat İşlemleri İçin Uncitral Model Kanun Açısından Bir Bakış”, İMÜHFD (2018), C. 5, Sa. 1, s. 191.

³²¹ Mevduat rehninin kapsam dışında tutulmasıyla ilgili olarak Şit İmamoğlu, mevduat rehninin tesisi için TMK m. 955 uyarınca yazılı sözleşmenin yeterli olduğunu; diğer taraftan eğer bankaya karşı iyiniyet iddiasında bulunulmasının önüne geçilmek isteniyorsa veya bankaların zaten borçlunun mevduatı üzerinde takas, mahsup ve rehin hakkı bulunması sebebiyle bu Kanun’un kapsamı dışında tutuluyorsa, bu korumanın sadece bankalar açısından tanınmasının uygun olmadığını ileri sürmüştür (ayrıntılı bilgi için bkz. Şit İmamoğlu, s. 10).

nedeni olarak mevduat rehninde, banka mevduatı üzerinde kısıtlama getirilmek suretiyle rehin tesis edildiğinden bir açıdan teslimli rehin olduğu, zira alacakların TİTRK kapsamında rehni için bunların hesapta bloke edilmemesi gerektiği belirtilmiştir³²². Bu noktada belirtmek gerekir ki söz konusu durum esasında TİTRK m. 4, f. 7 hükmü uyarınca rehin verenin tasarruf hakkının kısıtlanması yasağıyla da bağlantılıdır. Dolayısıyla mevduat, alacak niteliğinde olmasına rağmen TİTRK'in kapsamı dışında tutulması kanaatimizce isabetli olmuştur.

Bir diğer husus, katılım payları ve fonlarına ilişkin olup bunların TİTRK kapsamında rehminin mümkün olup olmadığı hususunda Kanun'da açık bir düzenleme yer almamaktadır³²³. Bir görüş, mevduat rehnine Kanun'un uygulanmayacağını, mevduat kavramına ise katılım bankacılığındaki katılım payının da dâhil olduğunu ileri sürmüştür³²⁴. Diğer taraftan bir başka görüş, katılım fonu açısından meseleyi ele alarak katılım fonunun TİTRK kapsamında rehnedilebileceğini ancak mevduat ve katılım fonunun aynı ilkeler çerçevesinde düzenlendiği (Bank K. m. 60-64) dikkate alındığında ayırım yapılmaması gerektiğini ileri sürmüştür³²⁵. Kanaatimizce TİTRK'te katılım fonlarının ve katılım paylarının mevduat gibi istisna tutulduğunun açıkça belirtilmesi belirsizlikleri önlemek adına daha uygun olabilirdi.

³²² Arvas, Rehne Konu Olabilecek Taşınır, s. 67.

³²³ Bankacılık Kanunu m. 3 “Tanımlar ve Kısaltmalar” başlıklı hükmünde katılma hesabı ve katılma fonu şu şekilde tanımlanmıştır:

“Katılma hesabı: Katılım bankalarına yatırılan fonların bu kurumlarca kullandırılmasından doğacak kâr veya zarara katılma sonucunu veren, karşılığında hesap sahibine önceden belirlenmiş herhangi bir getiri ödenmeyen ve anaparanın aynen geri ödenmesi garanti edilmeyen fonların oluşturduğu hesapları,

Katılım fonu: Katılım bankaları nezdinde açtırılan gerçek ve tüzel kişilere ait özel cari hesap ve katılma hesaplarında yer alan parayı” ifade eder.

³²⁴ Arvas, Rehne Konu Olabilecek Taşınır, s. 67.

³²⁵ Seven, s. 54.

2. UCC ve UNCITRAL Model Kanunu Bakımından Değerlendirme

a. UCC Bakımından Değerlendirme

TİTRK'ten farklı olarak mevduat hesabı, UCC'nin uygulama alanındadır. Bununla birlikte UCC m. 9-102(a)(29) hükmünde “*deposit account*”³²⁶ olarak adlandırılan ve gayrimaddi varlıklardan biri olan mevduat, banka mevduatıyla ilgili özel olarak düzenlenmiştir.

İlgili tanımlamanın kapsamına UCC'de ayrıca düzenlenen yatırım varlıkları, diğer senetlerden ve dokümanlardan doğan alacak hesapları girmez. Nitekim UCC'de teminata konu varlıklar açısından ayrı ayrı sınıflandırma yapılması ve taşınır varlıkların hangi kategoriye dâhil olduğunun belirlenmesi, teminat hakkının üçüncü kişilere etkili hâle gelmesinde kullanılan yöntemlerin tespit edilmesi açısından önem arz etmektedir³²⁷.

b. UNCITRAL Model Kanunu Bakımından Değerlendirme

UCC m. 9 düzenlemesine benzer şekilde UNCITRAL Model Kanunu bağlamında da mevduatların bu düzenleme kapsamında rehni mümkündür. Mevduat, Model Kanun'un ikinci bölümündeki m. 15 hükmünün “*Banka Hesabına Yatırılan Fonların Ödenmesine İlişkin Haklar*” başlığı altında düzenlenmiştir. Bu madde uyarınca, bir banka hesabına yatırılan fonların ödenmesine ilişkin teminat hakkı, mevduatı alan kuruluş ile teminat veren arasındaki teminat vermeye ilişkin hakkı herhangi bir şekilde sınırlandıran bir sözleşmeye rağmen geçerli olacaktır³²⁸.

³²⁶ “*Deposit*” kavramı, Hukuk Terimleri Sözlüğü'nde “*mevduat*” olarak tanımlanmıştır (bkz. **Kemal Dayınlarlı**: Hukuk Terimleri Sözlüğü, Ankara 2010, s. 321).

³²⁷ **White/Summers/Barnhizer/Barnes/Snyder**, s. 6.

³²⁸ Bu husus hakkında ayrıca bkz. **Elmas**, s. 193.

Model Kanun'un "altıncı bölümünün, "Üçüncü Kişinin Hak ve Yükümlülükleri" başlıklı ikinci kısmında yer alan "Mevduatı Kabul Eden Kuruma Karşı Haklar" başlıklı 69. maddesinde ise mevduat rehninin bazı durumlarda üçüncü kişilere karşı ileri sürülmesiyle ilgili düzenlemeler yapılmıştır. Mevduatın bulunduğu banka, mevduat borçlusu iken teminat veren ise mevduat alacaklısı olacaktır. Banka ile mevduat alacaklısı arasındaki sözleşme ilişkisinde taraflar mevduatın rehne konu edilmesini sınırlayan hükümler koymuş olsalar bile Model Kanun bakımından bu hükümler rehin alacaklısını bağlamayacaktır³²⁹. Söz konusu düzenleme, TİTRK m. 4, f. 7'de yer alan rehin verenin rehne konu tasarruf yetkisinin kısıtlanması yasağıyla benzerlik taşımakla birlikte TİTRK'ten farklı olarak Model Kanun çerçevesinde tesis edilen rehin, mevduat sözleşmelerinde yer alan sınırlamalara rağmen geçerli olacaktır.

D. DİĞER KANUNLAR UYARINCA BİR SİCİLE TESCİLİ ZORUNLU OLAN TAŞINIR REHİNLERİ

1. Türk Hukuku Bakımından Değerlendirme

TİTRK m. 8, f. 3 uyarınca "Diğer kanunlar uyarınca bir sicile tescili zorunlu olan taşınır rehinlerine ilişkin hükümler saklıdır". İlgili hüküm doğrultusunda ticari işlemlerde taşınır rehninin kapsamı dışında tutulan unsurların neler olabileceği hususunda bir değerlendirme yapılmalıdır. Söz konusu hükmün lafzında, diğer kanunlar uyarınca sicile tescil edilen taşınırların değil, bunlara ilişkin rehinlerin kapsam dışında olacağı ifade edilmiştir. Bu doğrultuda Uygulama Yönetmeliği m. 2, f. 2'de daha ayrıntılı bir düzenleme getirilmiştir. Diğer taraftan TİTRK m. 8, f. 3 hükmünün açık olmaması sebebiyle bu husus hakkında doktrinde farklı görüşler ileri sürülmüştür. Bir görüşe göre TİTRK m. 8, f. 3 hükmünün ikinci cümlesinde yer alan

³²⁹ Elmas, s. 200-201.

ifadeden anlaşılması gereken, kendi özel siciline tescili zorunlu olan taşınırlardır³³⁰. Böylelikle bu görüş doğrultusunda motorlu taşıtlar, hava araçları, gemiler, maden hakları ve cevherler ile hayvanlar üzerinde teslimsiz taşınır rehni kurulurken ilgili sicillere tescil gerektiği için TİTRK kapsamında rehin hakkı tesis edilemez³³¹. Bir diğer görüş ise TİTRK m. 8, f. 3 hükmünün, sicile tescil dışında başka bir yöntemle rehin hakkı tesisinin mümkün olmadığı taşınır rehinlerine uygulanması gerektiğini ileri sürmüştür³³². Kanaatimizce ilgili hükmü Uygulama Yönetmeliği m. 2, f. 2’de kapsam dışında tutulan unsurlarla birlikte değerlendirdiğimizde, esasında kapsam dışında tutulan taşınır rehinlerinin, rehin hakkının sicile tescilinin kurucu nitelikte olduğu taşınır rehinleri olduğu görülmektedir. Dolayısıyla Kanun’da yer alan “zorunlu” ifadesi ile Uygulama Yönetmeliği’nde yer alan kapsam dışı unsurlar arasında tam bir uyum olduğu söylenemez. Nitekim TMK m. 940, f. 2 kapsamında rehin hakkının sicile tescil yolunun teslimine bağlı taşınır rehnine alternatif olarak öngörüldüğü ancak sicile yapılan tescilin kurucu nitelikte olduğu motorlu taşıt (motorlu araç) rehinleri Uygulama Yönetmeliği m. 2, f. 2 hükmünde kapsam dışında tutulmuştur. Dolayısıyla TİTRK m. 8, f. 3 düzenlemesinin daha ayrıntılı ve açık bir şekilde hüküm altına alınması belirsizlikleri önlemek açısından daha uygun olacaktır.

Çalışmamızda TİTRK’in kapsamı dışında olan unsurları, Türk hukukunda rehin hakkının sicile tescilinin zorunlu yöntem olarak öngörüldüğü ve kurucu nitelikte

³³⁰ **Göle/Aydoğan**, s. 26; **Şit İmamoğlu**, s. 25; **Arkan**, Ticari İşletme 2020, s. 60-61; **Poroy/Yasaman**, Ticari İşletme 2019, s. 66.

³³¹ **Şit İmamoğlu**, TİTRK m. 8/3 ile m. 5 hükümlerinin birbirleriyle çeliştiğini nitekim kendi özel siciline tescili zorunlu taşınırlar üzerinde TİTRK hükümlerine göre rehin kurulamamasına rağmen bu taşınırların TİTRK m. 5’te sayılmasıyla bunlar üzerinde rehin hakkının tesis edilmesine imkân tanıdığını ileri sürmüştür (**Şit İmamoğlu**, s 25).

³³² **Antalya/Acar**, s. 91; **Elif Cemre Hazıroğlu**: “Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu’nda Sicilli Taşınır Varlıkların Durumu ve Ticari İşletme Rehninin Bunlar Üzerindeki Etkileri”, BATİDER (2017) C. 33, Sa. 2, s. 196; **Bahar Öcal Apaydın**: “Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu Uyarınca Teminat Yükünün Kapsamı Bakımından Özellik Arz Eden Haller”, BUHFD (2018), C. 13, Sa. 169, s. 115-116 vd.; **Şenocak/Kahraman/Tuncer Kazancı/Öcal Apaydın**, s. 25; **Seven**, s. 55.

olduğu taşınır rehinleri; rehin hakkının sicile tescilinin zorunlu yöntem olarak öngörülmediği ve sicilin fonksiyonun açıklayıcı nitelikte olduğu taşınır rehinleri ile TİTRK bakımından kapsama dâhil edilip edilmeyeceği tartışmalı olan taşınır rehinleri şeklinde sınıflandırma yaparak inceleyeceğiz.

TİTRK m. 8, f. 3 hükmünün münferiden taşınır varlıkların rehninde mi geçerli olacağı yoksa işletmenin tamamı üzerinde rehin hakkı tesis ederken de bu düzenlemenin geçerli olup olmayacağı hususunda da bir değerlendirme yapılmalıdır. Kanaatimizce işletmenin tamamı üzerinde rehin kurulursa TİTRK m. 8, f. 3 düzenlemesi artık uygulanmamalıdır. Aksi takdirde TİTRK m. 5, f. 2, c. 2’de düzenlenen ve bu varlıkların rehninin diğer kanunlar uyarınca sicile tescili gerekiyorsa bu rehnin ilgili sicile bildirileceğini belirten hükmün bir anlamı kalmayacaktır³³³.

2. UCC ve UNCITRAL Model Kanunu Bakımından Değerlendirme

a. UCC Bakımından Değerlendirme

UCC’nin uygulama alanı dışında tuttuğu hâllerden birisi de m. 9-109(c) uyarınca taşınır varlıklarla ilgili teminatlı işlemlerin özel olarak federal kanunlarda veya eyalet hukukunda düzenlemesine ilişkindir. Amerikan hukuk sisteminde, teminatlı işlemlere ilişkin özel düzenlenmeler içeren diğer yasal mevzuata ve yabancı devletlerin düzenlemelerine UCC m. 9’a göre öncelik verilmiştir. Örneğin, hava araçları³³⁴, gemiler³³⁵, demiryolu araçları³³⁶ üzerinde teminat hakkı kurulurken sicile kayıt özel olarak diğer kanunlarda düzenlenmiştir. Fakat bazı durumlarda bu yasal düzenlemeler,

³³³ Benzer yönde bkz. **Yatağan Özkan**, s. 231; **Sirmen**, Ticari İşlemlerde Taşınır Rehlinin Düzenleniş Biçimi, s. 49.

³³⁴ ABD hukukunda hava araçları ilgili olarak “The Federal Aviation Act of 1958” yasal düzenlemesi mevcut olup teminatlı işlemlerde öncelikli olarak uygulanmaktadır.

³³⁵ ABD hukukunda gemilerle ilgili olarak “The Federal Commercial Instruments and Maritime Lien Law” yasal düzenlemesi mevcut olup teminatlı işlemlerde öncelikli olarak uygulanmaktadır.

³³⁶ ABD hukukunda demiryolu araçlarına ilişkin özel bir düzenleme olan “The ICC Termination Act of 1995” yasal düzenlemesi mevcut olup teminatlı işlemlerde özel olarak uygulanmaktadır.

sadece rehlin kurulması ve sicile kayıt işlemine ilişkin hususları ele alırken, öncelik hakkı veya icra sürecine ilişkin düzenlemeler içermeyebilir. İşte bu gibi hâllerde UCC m. 9 bu boşlukları doldurmak adına federal kanunlarla çelişmediği müddetçe uygulanabilecektir³³⁷. Bu noktada belirtmek gerekir ki diğer kanunlarda özel olarak düzenlenen ulaşım araçları üzerinde UCC m. 9 uyarınca teminat hakkı kurulsa bile sicile yapılacak olan tescil, bildirim niteliğinde olup açıklayıcı niteliktedir. İşte bu açıdan TİTRK ile UCC farklılık arz etmektedir. Nitekim TİTRK m. 8, f. 3 uyarınca Kanun'un uygulama alanı dışında tuttuğu hususlar, diğer kanunlarca sicile tescilinin rehin hakkı bakımından kurucu nitelikte olduğu taşınır rehinleridir. Ayrıca TİTRK m. 5, f. 2 uyarınca işletmenin tamamı üzerinde rehin tesis edilmesi durumunda diğer kanunlarca sicile tescil edilen taşınır rehinlerinin de kapsama gireceğine yönelik benzer bir yaklaşım, UCC'de bulunmamaktadır.

b. UNCITRAL Model Kanunu Bakımından Değerlendirme

UCC'ye benzer şekilde UNCITRAL Model Kanunu'nun uygulama alanı dışında kalan hususlardan birisi de bazı taşınır varlıkların teminatlı işlemlere konu edilirken özel bir sicile kayıt rejimi içermesi ve diğer kanunlarda düzenlenmesidir (UNCITRAL Model Kanun m. 1, f. 3, (e)). Örneğin, hava araçları, uzay araçları, gemiler ya da fikri mülkiyet haklarına ilişkin teminatlı işlemlere ve bu varlıkların sicile kaydedilmesine yönelik özel düzenlemeler varsa öncelikli olarak bu düzenlemeler uygulanacaktır³³⁸. Esasında TİTRK'te diğer kanunlar uyarınca sicile tescil edilen taşınır varlıkların kapsam dışında tutulmasına ilişkin bu yaklaşımın nedeni, Model Kanun'daki bu düzenlemeden kaynaklı olabilir. Ancak Model Kanun bakımından kapsam dışı

³³⁷ Peretore/Hornby, s. 6.

³³⁸ UNCITRAL Kanun Kılavuzu, Bölüm I, s. 13, pr. 28.; UNCITRAL Yasama Kılavuzu, Bölüm I, s. 39, pr. 32.

unsurlar belirlenirken rehin hakkının kurucu nitelikte olması gibi bir şart aranmamıştır. Diğer taraftan Model Kanun'un kapsamına girmeyen varlıkların getirileri, diğer kanunların uygulandığı hâller ayırık olmak üzere, bu istisnalar dışında Model Kanun'un uygulama alanına dâhil edilmiştir³³⁹ (UNCITRAL Model Kanun m. 1, f. 4). Ayrıca Model Kanun'da işletmenin tamamı üzerinde rehin tesis edilmesi durumunda bu durumun diğer sicillere bildirileceğine yönelik TİTRK m. 5, f. 2'deki bir düzenlemenin benzeri de bulunmamaktadır.

Bu bilgiler ışığında söyleyebiliriz ki UCC gibi UNCITRAL Model Kanunu'nda da diğer kanunlarda taşınır üzerinde teminat hakkı kurulmasına yönelik özel düzenlemeler varsa öncelikli olarak bu düzenlemeler uygulanacaktır.

3. Rehin Hakkının Sicile Tescilinin Zorunlu ve Kurucu Nitelikte Olduğu Taşınır Rehinleri

a. Gemiler

aa. Türk Hukukunda

Gemiler üzerinde sicile tescil yoluyla taşınır rehni kurulabilir. Bunun için öncelikle TTK m. 931 hükmü doğrultusunda “gemi” niteliğinde olan bir araç bulunmalıdır. İlgili düzenlemenin birinci fıkrası uyarınca “*Tahsis edildiği amaç, suda hareket etmesini gerektiren, yüzme özelliği bulunan ve pek küçük olmayan her araç, kendiliğinden hareket etmesi imkânı bulunmasa da, bu Kanun bakımından “gemi” sayılır.*”

³³⁹ UNCITRAL Kanun Kılavuzu, Bölüm I, s. 13, pr. 29.

Medeni hukuk ve ticaret hukuku açısından taşınır eşya niteliğinde olan gemi³⁴⁰ üzerinde rehin hakkının tesis edilmesi, 6102 sayılı TTK'nın 1012 vd. maddelerinde "Gemi Rehni" başlığı altında ayrıntılı şekilde düzenlenmiştir. Gemi rehni bir diğer ifadeyle gemi ipoteği³⁴¹, sicile kayıtlı gemi, sicile kayıtlı yapı hâlindeki gemi ya da bu tür gemilerdeki paylar üzerinde tesis edilebilir. TTK m. 1015, f. 2 uyarınca rehin sözleşmesinin (gemi ipoteği sözleşmesi) yazılı şekilde yapılması ve imzalarının noterce onaylanması gerekir. Ayrıca bu sözleşmeyi takiben, rehin hakkının doğumu için Gemi Sicili'ne tescil yapılması gerekmektedir (TTK m. 1015, f. 1). Sicile kayıtlı gemiler üzerinde rehin tesisi için ipoteğinin ilgili sicile tescili zorunlu olup kurucu niteliktedir³⁴². Nitekim bu husus, TTK m. 1015, f. 1 hükmünde de vurgulanmıştır. Dolayısıyla taşınır eşya niteliğinde olan sicile kayıtlı gemiler üzerinde aynı hakkın kazanılması, sicile tescil şartına bağlı olup TMK m. 939 uyarınca teslim bağli taşınır rehni hükümleri kurulamaz. Gemi ipoteği, Türk Gemi Sicili (Milli Gemi Sicili), Yapı Halindeki Gemilere Özgü Sicil ve Türk Uluslararası Gemi Sicili'ne tescil edilmektedir.

³⁴⁰ İcra ve İflas Kanunu (İİK) m. 136 uyarınca taşınmaz malların satışına dair hükümler, gemi siciline kayıtlı bütün gemiler üzerinde uygulanmaktadır. TTK'da gemi sicili öngörülmüş ve sicile kaydedilen gemiler bakımından taşınmazlara benzer bir rejim kabul edilmiştir (TTK m. 937, 954 vd.) Ancak ilgili düzenlemeler sicile kayıtlı geminin taşınır eşya niteliğini değiştirmemekte, sadece taşınmaz gibi işlem görmesine neden olmaktadır. Nitekim bu husus, İİK m. 23, f. 2 ve TTK m. 936'da belirtilmiştir (ayrıntılı bilgi için bkz. **Mehmet Serkan Ergüne**: Hukukumuzda Taşınır Rehninin Özellikle Teslime Bağli Taşınır Rehninin Kuruluşu, 2. Bası, İstanbul 2020, s. 105 vd.).

³⁴¹ Taşınır rehni türünde ipotek terimi de kullanılabilir. Taşınır ipoteği kavramı, Roma hukukunun anlayışına bağli olarak teslimi öngörmeyen taşınır rehnini ifade etmektedir. Nitekim Roma hukukunun etkisi altında kalan anlayışta, ipoteği karakterize eden husus, rehne konu olan şeyin taşınır ya da taşınmaz eşya olması değildir. İpoteğin temel özelliği, malikin alacağın teminatı olarak gösterdiği şeyin dolaysız zilyetliğini korumaya devam etmesidir (ayrıntılı bilgi için bkz. **Mehmet Serkan Ergüne**: "Ticari İşlemlerde Taşınır Rehninin Kuruluşu", içinde Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Sempozyumu, Ed. A. Lâle Sirmen ve A. Barış Özbilen, Ankara 2018, s. 117, dn. 1).

³⁴² **Tuba Akçura Karaman**: Gemi ve Hava Aracı İpoteği ve Motorlu Taşıtlı Rehni (Taşınır İpoteği), 2. Baskı, İstanbul 2019, s. 215.

Diğer taraftan sicile kayıtlı olmayan gemiler üzerinde rehin kurulurken TTK m. 997 uyarınca TMK'daki taşınır rehni hükümleri uygulanarak geminin alacaklıya zilyetliğinin devredilmesi gerekmektedir.

TTK m. 957'de³⁴³ ise sicile kaydı zorunlu olan gemiler ile TTK m. 958'de³⁴⁴ sicile kaydı mümkün olmayan gemiler belirlenmiştir. Kural olarak sicil yoluyla rehin, bir diğer ifadeyle taşınır ipoteği kurulabilmesi için gemi, Türk Gemi Sicili'ne kaydedilmelidir. Bu kuralın bir istisnası ise TTK m. 1015, f. 5'te yer almaktadır. İlgili düzenleme uyarınca yabancı bir ülkede iktisap edilip, henüz Türk Gemi Sicili veya Türk Uluslararası Gemi Sicili'ne tescil edilmemiş olan gemilerde bayrak şahadetnamesine şerh, tescil hükmündedir. Geminin tescilinde bu gibi ipotekler re'sen sicile geçirilmektedir.

Gemi ipoteğinin konusu, tamamlanmış gemiler dışında yapı hâlindeki gemiler de olabilir (TTK m. 1054). Yapı ipoteğine TTK m. 1054-1057'de yer alan özel düzenlemeler ve gemi ipoteğine dair kurallar (TTK m. 1014-1053) uygulanmaktadır. Yapı halindeki bir geminin sicile tescil edilme zorunluğu yoktur. Ancak yapı ipoteğinde TTK m. 1055 uyarınca tıpkı gemi ipoteğinde olduğu gibi gemilere özgü sicile tescil gerekmektedir. Ancak tamamlandığı zaman on sekiz gros tonilatodan ufak olacak yapılar üzerinde yapı ipoteği kurulamaz³⁴⁵.

Gemi ipoteği hükümlerine tâbi olan gemi payları üzerinde de TTK m. 1014 uyarınca rehin hakkı kurulabilir. Bu açıdan gemi payı üzerinde rehin tesis ederken

³⁴³ TTK m. 957 uyarınca “Onsekiz gros tonilatoda ve daha büyük her ticaret gemisinin maliki, tescil isteminde bulunmak zorundadır.”

³⁴⁴ TTK m. 958 uyarınca “Türk gemisi olmayan gemilerle, yabancı bir gemi siciline kayıtlı bulunan Türk gemileri, donanmaya bağlı harp gemileri, yardımcı gemiler ve Devlet, il özel idaresi, belediye ve köy ile diğer kamu tüzel kişilerine ait münhasıran bir kamu hizmetinin görülmesine özgülenmiş gemiler Türk Gemi Siciline tescil olunamaz.”

³⁴⁵ **Seven**, s. 63.

TTK m. 1015 kapsamında resmi şekilde ipotek sözleşmesi yapılması ve bu hakkın sicile tescil edilmesi gerekmektedir.³⁴⁶.

Tüm bu açıklamalar doğrultusunda TİTRK m. 8, f. 3 düzenlemesi uyarınca kapsam dışında tutulanların, sicile kayıtlı gemiler üzerindeki rehinler olduğunu düşünmekteyiz. Nitekim bu gemiler üzerinde rehin hakkının kurulması için sicile tescil zorunlu ve aynı hakkın doğumu bakımından kurucu niteliktedir. Benzer şekilde Yapı Sicili'ne kaydedilen yapılar üzerinde de rehin kurulurken TMK'nın teslimine bağlı taşınır rehinleri uygulanamayacağı için TİTRK uyarınca rehin konusu edilmemelidir. Bu noktadan hareketle, sicile kayıtlı olmayan gemilerin TİTRK bağlamında rehnedilmesinde bir sakınca olmadığını söyleyebiliriz³⁴⁷. Ancak Yapı Sicili'ne tescil edilmeyen yapılarda ise bu yapılar tamamlanıp gemi niteliği kazandığında, sicile tescili caiz olmayan gemilerden olmamak kaydıyla TTK m. 956 uyarınca bu gemilerin Türk Gemi Sicili'ne kaydı zorunlu hâle geldiğinde, TİTRK m. 8, f. 3 uyarınca TİTRK'e göre kurulan rehinin sona erme ihtimali vardır. Bu nedenle sicile tescil edilmeyen yapılar üzerinde TİTRK uyarınca rehin tesis edilmesi, pratik açıdan çok fayda sağlamayabilir³⁴⁸.

Son olarak, kanaatimizce TİTRK m. 8, f. 3 hükmü, taşınırın münferiden rehnedilmesine ilişkin olduğu için TİTRK m. 5, f. 2'ye göre işletmenin tamamı üzerinde rehin tesis edilmesi durumunda sicile kayıtlı gemilerin de rehin kapsamına dâhil edilmesi mümkün olabilir.

³⁴⁶ Akçura Karaman, s. 280.

³⁴⁷ Sicile kayıtlı olmayan gemilerin TİTRK m. 5 uyarınca rehnedilebileceği yönünde ayrıca bkz. Antalya/Acar, s. 94-95; Şafak Narbay/M. Enes Yıldız: "Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu Çerçevesinde Ticari İşletme Rehininde "Rehinli Taşınır Sicili"nin Diğer Sicillerle İlişkisi Üzerine Değerlendirme", BATİDER (2018), C. 34, Sa. 4, s. 62; Hakan Bilgeç: "Ticari İşletme Envanterinde Bulunan Gemiler Üzerinde Kurulabilecek Sözleşmeye Dayalı Rehin Türleri", DEÜHFD (2020), C. 22, Sa. 1, s. 23 vd.

³⁴⁸ Seven, s. 63-64.

bb. UCC ve UNCITRAL Model Kanunu Bakımından Değerlendirme

Amerikan hukukunda 1920 tarihli “*Ship Mortgage Act*” gemi ipoteğiyle ilgili yürürlüğe giren ilk düzenlemedir³⁴⁹. Bu düzenleme sonrasında mortgage sisteminin zamanla gelişmesi neticesinde 1988 tarihli “*The Federal Commercial Instruments and Maritime Lien Law*” gemi ipoteğiyle ilgili özel düzenlemeler getirmiştir. Dolayısıyla Amerikan hukuk sisteminde gemi ipoteğiyle ilgili özel bir yasal düzenlemenin mevcut olması sebebiyle öncelikli olarak uygulanacağı için TİTRK’e benzer şekilde bu varlıklar, UCC’nin uygulama alanı dışındadır.

UCC’ye benzer şekilde UNCITRAL Model Kanunu’nu uygulayan devletlerin de bu husus hakkında özel bir yasal düzenlemesinin mevcut olması hâlinde söz konusu yasal düzenleme öncelikli olarak uygulanacaktır (UNCITRAL Model Kanun m. 1, f. 3, (e)).

b. Hava Araçları

aa. Türk Hukukunda

2910 sayılı Türk Sivil Havacılık Kanunu’nun (TSHK) m. 3, (b) hükmü uyarınca hava aracı, “*havalanabilen ve havada seyredebilme kabiliyetine sahip her türlü aracı*” ifade etmektedir. Bir hava aracı üzerinde rehin tesis edebilmek için öncelikle hava aracının Türk Uçak Sicili’ne kaydedilmesi ve aracın da Türk sivil hava aracı olması gerekmektedir³⁵⁰.

TSHK m. 60’da ise hava aracının sicile kaydedilme koşulları sayılmıştır. Dolayısıyla hava araçlarında da tıpkı gemiler gibi sicile kayıtlı olan ve olmayan ayrımı

³⁴⁹ Karşılaştırmalı hukukta ulaşım araçlarının ipoteği ile ilgili daha ayrıntılı bilgi için bkz. **Akçura Karaman**, s. 25.

³⁵⁰ **Gülen Sinem Tek**: Ulaşım Araçlarının İpoteği, İstanbul 2012, s. 32.

yapılabilir. Sicile kaydedilmemiş hava araçları üzerinde TMK uyarınca teslim bağli taşınır rehni kurulabilecektir. TSHK m. 70 uyarınca sicile kaydedilmiş hava araçları üzerinde rehin hakkının (hava aracı ipoteğinin) kurulabilmesi için yazılı rehin sözleşmesi ve tarafların imzalarının noterce onaylanmış olması şarttır. Rehin sözleşmesini takiben, rehin hakkı sicile tescil edilmelidir. Dolayısıyla tescil, rehin hakkının doğumu bakımından kurucu nitelikte olup zorunludur³⁵¹.

Kanaatimizce TSHK’da sicile kayıtlı ve kayıtlı olmayan hava araçları ayrımı yapıldığı için TİTRK m. 8, f. 3 uyarınca Kanun’un kapsamına girmeyen taşınır rehinleri, sicile kayıtlı olan hava araçları üzerindeki rehindir. Sicile kayıtlı olmayan hava araçlarının ise TİTRK kapsamında rehni mümkündür. Diğer taraftan TİTRK m. 5, f. 2 uyarınca işletmenin tamamı üzerinde rehin hakkı kurulurken sicile kayıtlı hava araçlarının da işletme rehni kapsamına gireceğini söyleyebiliriz.

bb. UCC ve UNCITRAL Model Kanunu Bakımından Değerlendirme

Amerikan hukukunda hava araçlarına ilişkin “*The Federal Aviation Act of 1958*” düzenlemesi mevcut olduğu için hava araçlarında UCC m. 9 düzenlemesi yerine bu düzenleme öncelikli olarak uygulanmaktadır. Ayrıca hava araçları üzerinde ipotek dâhil bütün hakların tescil edilmesine imkân tanıyan merkezi bir kayıt sistemi getirilmiştir³⁵². Hava araçlarının ipoteğine ilişkin özel düzenlemelerin Amerikan hukuk sisteminde mevcut olması sebebiyle UCC m. 9 kapsamında bu araçlar teminatlı işlemlere konu edilmeyecektir. Bu açıdan UCC m. 9 düzenlemesinin TİTRK ile benzerlik taşıdığı görülmektedir.

³⁵¹ Tek, s. 138; Akçura Karaman, s. 165.

³⁵² Akçura Karaman, s. 33 vd.

UCC ve TİTRK'e benzer şekilde UNCITRAL Model Kanunu m. 1, f. 3, (e) düzenlemesinden hareketle, hava araçlarına ilişkin Model Kanun'u uygulayan devletlerin özel bir yasal düzenlemesinin mevcut olması hâlinde bu düzenlemenin teminat hakkı kurulurken uygulanacağı sonucuna ulaşabiliriz.

c. *Maden Hakları ve Cevherler*

aa. Türk Hukukunda

3213 sayılı Maden Kanunu'nun³⁵³ 42. maddesinde maden işletme hakkının rehni (maden ipoteği) düzenlenmiştir. Maden Kanunu'nun 38. maddesi uyarınca maden ipoteğinin kurulabilmesi için Maden Sicili'ne tescil edilmesi gerekmektedir. Dolayısıyla tescil yapılmadıkça rehin hakkı doğmaz. Maden Sicili'ne yapılacak olan tescil, rehin hakkının doğumu için zorunlu olup kurucu niteliktedir. Maden Kanunu'nun 45. maddesinde TMK'nın ipoteğe ait hükümlerinin maden ipoteklerine de uygulanacağı belirtilmiştir. Bu doğrultuda taşınmaz rehninin kurulmasına ilişkin TMK m. 856'de yer alan ve sözleşmenin geçerliliğinin resmi şekle tâbi olduğuna dair düzenleme, maden ipoteğinde de uygulama alanı bulabilir³⁵⁴.

Maden Kanunu m. 39, f. 1 uyarınca maden cevheri de rehne konu edilmektedir. İlgili düzenleme ise şu şekildedir: "*Madenlerden çıkarılan cevherler, arama, (...) ve işletme ruhsat sahibinin Genel Müdürlüğe yazılı müracaatları üzerine bildirildiği şahıslara kabzedilmeksizin rehnedilebilir. Bu durum maden siciline kaydedilir*". İlgili hükümden anlaşılacağı üzere maden cevherinin rehni de sicile tescil edilmektedir. Maden Kanunu m. 38, f. 4'te "*Madenler üzerine iktisap edilecek haklar tescil*

³⁵³ RG. T. 15.06.1985, Sa. 18785.

³⁵⁴ Maden Kanunu'nda şekle yönelik bir düzenleme bulunmadığı için rehin sözleşmesinin TBK m. 12, f. 1 uyarınca herhangi bir şekle tâbi olmadığı da ileri sürülebilir (ayrıntılı bilgi için bkz. **Ergüne**, Teslime Bağlı Taşınır Rehninin Kuruluşu, s. 113).

edilmedikçe hüküm ifade etmez” düzenlemesi yer almaktadır. Dolayısıyla maden cevheri açısından da rehin, kurucu niteliktedir³⁵⁵. Bu noktada TİTRK m. 8, f. 3 kapsamında bir değerlendirme yapmamız gerekirse doktrinde bir görüş, cevherler üzerinde rehin hakkının kazanılması bakımından sicile tescilin zorunlu olmadığını, bu sebeple de cevherlerin TİTRK kapsamında hammadde ya da stok olarak değerlendirilebileceğini ileri sürülmüştür³⁵⁶. Ancak kanaatimizce TİTRK m. 8, f. 3 uyarınca Kanun’un kapsamı dışında tutulan unsurlar, rehin hakkının sicile tescilinin kurucu nitelikte olduğu durumlarla ilgilidir. Ayrıca Uygulama Yönetmeliği m. 2, f. 2, (f) hükmünde rehnin kapsamı dışında tutulan unsurlar arasında maden cevherleri de sayılmıştır. Kanun koyucunun tercihinin bu yönde olması, rehin hakkının sicile tescil yolunun tek ve zorunlu yöntem olarak öngörüldüğü durumların dışında, rehnin sicile tescilinin kurucu nitelikte olduğu durumları işaret etmektedir.

bb. UCC ve UNCITRAL Model Kanunu Bakımından Değerlendirme

Maden hakları ve cevher rehnine ilişkin olarak daha önce de ifade ettiğimiz üzere³⁵⁷ UCC’de m. 9-102(a)(6) hükmünde “*as-extracted collateral*” olarak tanımlanmış bir teminat türü vardır. Bu doğrultuda, madenler çıkarılmadan önce taşınmaz mülkiyeti ile bağlantılı değerlendirilip Kanun’un uygulama alanına girmezken taşınmazdan çıkarıldıktan sonra ise artık taşınır eşyaların kapsamında teminatlı işlemlere konu edilebilir. Bu noktada UCC ile TİTRK’in farklılık arz ettiği görülmektedir.

UNCITRAL Model Kanunu’nda ise madenlere ilişkin TİTRK ve UCC’ye benzer bir düzenleme bulunmamaktadır. Taşınmaz mülkiyetine tâbi unsurlar ise

³⁵⁵ Ergüne, Teslime Bağlı Taşınır Rehninin Kuruluşu, s. 116.

³⁵⁶ Şenocak/Kahraman/Tuncer Kazancı/Öcal Apaydın, s. 30.

³⁵⁷ UCC’de taşınmaz mülkiyetine bağlı olan bütünleyici parçalara ilişkin açıklamalarımız için bkz. İkinci Bölüm, §1, I, A, 2, a.

Model Kanun'un kapsamı dışındadır. Belirtmek gerekir ki Model Kanun m. 1, f. 3, (e) uyarınca bu Kanun'u uygulayan devletlerin diğer kanunlarda maden rehinlerine ilişkin özel düzenlemelerinin mevcut olması durumunda da öncelikli olarak bu düzenlemeler tercih edilecektir.

4. **Rehin Hakkının Sicile Tescilinin Zorunlu Yöntem Olarak Öngörülmediği ve Sicilin Fonksiyonun Açıklayıcı Nitelikte Olduğu Taşınır Rehinleri**

a. *Fikri Mülkiyet Hakları*

aa. Türk Hukukunda

Fikri ve sınai hakların rehininin ilgili sicile tescil edilmesi kurucu nitelikte olmayıp açıklayıcı niteliktedir. Dolayısıyla bu hakların TİTRK kapsamında rehni mümkündür³⁵⁸. Nitekim Rehinli Taşınır Sicil Yönetmeliği m. 13, f. 3'te telif hakkı, marka, patent, faydalı model, endüstriyel tasarım, entegre devre topografyası ile yeni bitki çeşitleri üzerindeki ıslahçı haklar üzerinde TİTRK uyarınca rehin tesis edilirse bu rehin hakkının söz konusu taşınırların kayıtlı olduğu ilgili sicile bildirileceği düzenlenmiştir.

Fikri ve sınai mülkiyet hakları, gayrimaddi nitelikte, somutlaştığı eşyadan farklı olan ve süreyle sınırlı olma gibi çeşitli özelliklerinden dolayı eşya mülkiyetinden ayrılan unsurlardır³⁵⁹. Fikri mülkiyet hakları, fikri ve sınai haklar olmak üzere iki gruba ayrılmaktadır³⁶⁰. Fikri haklar, 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'nda

³⁵⁸ **Baydak**, s. 96. Aksi görüşte olan *Ayhan/Çağlar/Özdamar* ise marka, patent gibi haklar üzerinde TİTRK'e göre rehin tesis edilemeyeceğini, TİTRK m. 5, f. 8 hükmü uyarınca mevzuatı gereği özel sicile kaydı gereken bu rehinlerin, kendi mevzuatlarına göre rehnedildikten sonra, Rehinli Taşınır Sicili'ne bildirileceğini ileri sürmüştür (ayrıntılı bilgi için bkz. **Ayhan/Çağlar/Özdamar**, s. 171).

³⁵⁹ **Cahit Suluk/Rauf Karasu/Temel Nal**: Fikri Mülkiyet Hukuku, 4. Baskı, Ankara 2020, s. 1.

³⁶⁰ **Ahmet M. Kılıçoğlu**: Sınai Haklarla Karşılaştırmalı Fikri Haklar (Sınai Mülkiyet Kanunu'na Göre), 6. Bası, Ankara 2020, s. 6. Fikri mülkiyet hukuku, bir bütün olarak bilgisayar programlarını, veri tabanlarını, fikir ve sanat eserlerini, patentler ve faydalı modelleri, tasarımları, markaları, ticaret unvanlarını, dijital iletişimleri, coğrafi ad ve işaretleri, yarı iletgen topografyaları, diğer ad

(FSEK)³⁶¹, sınai haklar ise 6769 sayılı Sınai Mülkiyet Kanunu (SMK)³⁶² ve ilgili diğer yasal mevzuatlarda düzenlenmiştir.

TİTRK bağlamında fikri ve sınai hakların rehne konu edilebileceği TİTRK m. 5, f. 1, (c) ve Uygulama Yönetmeliği m. 11, f. 1, (c) hükümlerinde açıkça düzenlenmiştir. Bu doğrultuda fikri ve sınai mülkiyete konu olan haklardan hangilerinin rehne elverişli olduğunu belirlemek konumuz açısından önem arz etmektedir.

aaa. Fikri Haklar

Fikri haklar, sınai haklardan farklı olarak eser sahibinin yarattığı eser üzerindeki haklara ilişkindir³⁶³. Bir diğer anlamı telif hakları (*copyrights*) olan bu haklar, kendi içinde dört ana eser kategorisinden oluşmaktadır. Bu kategoriler ise ilim-edebiyat, musiki, güzel sanat ve sinema eserleridir. FSEK m. 13'te eser sahibinin mali ve manevi haklarının koruma altına alınacağı düzenlenmiştir. Manevi haklar, eser sahibi hayatta iken ya da öldükten sonra devredilemeyen, feragat edilemeyen ve sair hukuki işlemlere konu edilemeyen haklar olduğu için rehnedilemez³⁶⁴.

FSEK uyarınca eser sahibinin mali hakları ise işleme hakkı (m. 21), çoğaltma hakkı (m. 22), yayma hakkı (m. 23), temsil hakkı (m. 24), işaret, ses ve/veya görüntü nakline yarayan araçlar ile umuma iletim hakkı (m. 25) olarak düzenlenmiştir. FSEK m. 48 vd. mali haklar üzerinde eser sahibinin bazı hukuki işlemler yapmasına imkân tanınarak mali hakkın ya da bu hakkın kullanılmasının devredilebileceği düzenlenmiştir. Bununla birlikte mali haklar üzerinde tasarruf işlemi yapılabilmesi

ve işaretleri kapsayan bir alandır (ayrıntılı bilgi için bkz. **Ünal Tekinalp**: Fikri Mülkiyet Hukuku, 5. Bası, İstanbul 2012, s. 3 vd.).

³⁶¹ RG. T. 13.12.1951, Sa. 7981.

³⁶² RG. T. 10.01.2017, Sa. 29944.

³⁶³ **Kılıçoğlu**, s. 17.

³⁶⁴ Ayrıntılı bilgi için bkz. **Nal/Suluk (Karasu)**, s. 82; ayrıca bkz. **Makaracı Başak**, s. 61.

için eserin meydana getirilmesi gerekmektedir. Aksi takdirde FSEK m. 48, f. 3 uyarınca yapılan tasarruf işlemleri bâtil olacaktır.

FSEK m. 62 hükmünde ise eser üzerindeki mali hakların rehin konusu edilebileceği düzenlenmiştir. Önemli olan bir diğer husus ise şudur ki, FSEK alenileşmiş ve alenileşmemiş eserlerden doğan hakları birbirinden ayırmaktadır. FSEK m. 20 uyarınca henüz alenileşmemiş bir eserden faydalanma hakkı, münhasıran eser sahibine aittir. Mali haklar, birbirinden bağımsız olup birinin hukuki işlemlere konu olması diğerlerini etkilemez. Nitekim bu bağımsızlık, FSEK m. 52’de de “... konuları olan hakların ayrı ayrı gösterilmesi şarttır” hükmünde ifade edilmiştir³⁶⁵. Ayrıca FSEK m. 80’de düzenlenen bağlantılı haklarla ilgili mali hakların da rehni mümkündür³⁶⁶.

FSEK’in 61³⁶⁷ ve 62³⁶⁸ maddelerinde haciz, hapis hakkının ve rehni caiz olduğu ve caiz olmadığı hâller düzenlenmiştir. İlgili hükümde sayılan mali hakların rehni, alacak rehni niteliğinde olduğunu söyleyebiliriz³⁶⁹. Bu açıdan mali haklardan rehni caiz olduğu hâllerin TİTRK uyarınca da rehni mümkündür³⁷⁰. FSEK m. 62, f. 3 uyarınca rehni sözleşmesinin geçerliliği için yazılı şekil şartı öngörülmüştür.

³⁶⁵ **Nal/Suluk (Karasu)**, s. 87.

³⁶⁶ **Makaracı Başak**, s. 62.

³⁶⁷ FSEK m. 61 uyarınca rehni mümkün olmadığı hâller şunlardır: “1. Eser sahibinin veya mirasçılardan birinin mülkiyeti altında bulunan henüz alenileşmemiş bir eserin müsvedde veya asılları; 2. Sinema eserleri hariç olmak üzere birinci bentte zikredilen eserler üzerindeki mali haklar; 3. Eser sahibinin, mali haklara dair hukuki muamelelerden doğan paradan gayri alacakları; Kanuni veya akdi bir rehni hakkının, cebri icranın veya hapis hakkının konusu olamaz.”

³⁶⁸ FSEK m. 62 uyarınca rehni mümkün olduğu hâller şunlardır: “1. Alenileşmiş bir eserin müsveddesi veya aslı; 2. Yayımlanmış bir eserin çoğaltılmış nüshaları; 3. Eser sahibinin korunmaya layık olan manevi menfaatlerini ihlal etmemek şartıyla alenileşmiş bir eser üzerindeki mali hakları; 4. Eser sahibinin mali haklara dair hukuki muamelelerden doğan para alacakları.”

³⁶⁹ **Makaracı Başak**, s. 62.

³⁷⁰ **Baydak**, s. 105.

Dolayısıyla tescil, fikri hakların rehni için zorunlu değildir. Fikri hakların TİTRK uyarınca rehni ise Rehinli Taşınır Sicili'ne tescil edilerek gerçekleşmektedir³⁷¹.

bbb. Sınai Mülkiyet Hakları

Sınai mülkiyet alanına konu olan haklar ve sınai alana ilişkin değerler; marka, patent, faydalı model, tasarım, coğrafi işaretler, entegre devre topografyaları, yeni bitki çeşitlerine verilen ıslahçı hakları, internet alan adı gibi unsurlardır³⁷².

6769 sayılı Sınai Mülkiyet Kanunu (SMK) m. 2, f. 1, (ı) hükmü uyarınca bu Kanun kapsamındaki sınai mülkiyet hakları marka, coğrafi işaret, tasarım, patent ve faydalı modelden oluşmaktadır. Coğrafi işaret ve geleneksel ürün adı hâriç olmak üzere m. 148, f. 1 uyarınca sınai mülkiyet hakları da rehne konu edilebilir. Ayrıca SMK m. 148, f. 4'te rehin sözleşmesinin yazılı şekilde yapılması, devir sözleşmelerinin ise noter tarafından onaylanması gerektiği hüküm altına alınmıştır. Dolayısıyla sicile tescil, rehin hakkının kurulması açısından kurucu etkiye sahip değildir³⁷³. Bununla birlikte taraflar isterlerse rehin hakkının iyiniyetli üçüncü kişilere karşı ileri sürülmesi için rehni bu sicile bildirebilir (SMK m. 148, f. 5). Bu doğrultuda rehin hakkının sicile tescilinin açıklayıcı nitelikte olduğu sınai hakların coğrafi işaret ve geleneksel ürün adı hâriç olmak üzere TİTRK kapsamında rehin konusu edilebileceğini söyleyebiliriz. Diğer taraftan garanti markası ya da ortak marka için özel bir durum vardır. Nitekim SMK m. 148, f. 7 uyarınca garanti markası ve ortak markanın devri ya da ortak marka için lisans verilmesi, Marka Sicili'ne yapılan kayıt hâlinde geçerli olacaktır. Bu sebeple doktrindeki bir görüşe göre rehin işlemi

³⁷¹ **Arvas**, Rehne Konu Olabilecek Taşınır, s. 25

³⁷² **Bayezit**, s. 319. Teknik bilgi ve yöntem (*know-how*) ve ticari sır üzerindeki haklar, geniş anlamda sınai alana ilişkin olmakla birlikte bu unsurlar, genel hükümler çerçevesinde korunmaktadır (**İlhami Güneş**: Uygulamada Fikri ve Sınai Mülkiyet Hakları Haksız Rekabet Davaları, 6. Baskı, Ankara 2020, s. 55).

³⁷³ **Utku**, s. 254, 255; **Helvacı (Ülgen/Kaya/Nomer Ertan)**, s. 222; **Hazıroğlu**, s. 193.

sayılmamasına rağmen devir işlemine benzerliği sebebiyle garanti markası ve ortak markanın devri sicile kayıt hâlinde geçerli olacağı için TİTRK m. 8, f. 3 hükmü doğrultusunda bu markaların rehni de TİTRK'in kapsamı dışında olmalıdır³⁷⁴. Bu noktada belirtmek gerekir ki garanti markasını³⁷⁵ ve ortak markayı³⁷⁶ kullanan kişi sayısının çokluğu karşısında bu unsurların kapsam dışında tutulması ve TİTRK uyarınca rehne konu edilmemesi daha uygun olabilir.

Rehin hakkının sicile tescilinin açıklayıcı nitelikte olduğu SMK'ya tâbi olmayan diğer sınai mülkiyet haklarından birisi de entegre devre topoğrafyasıdır³⁷⁷. 5147 sayılı Entegre Devre Topoğrafyalarının Korunması Hakkında Kanun'un (EDTKHK)³⁷⁸ m. 17, f. 2 hükmünde entegre devre topoğrafyasının hem başvurusundan doğan hakkının hem de tescilinden doğan hakkının rehin konusu edilebileceği, taraflardan birinin talebi üzerine bunun Sicil'e kaydedilip Bülten'de yayımlanacağı düzenlenmiştir. Buradaki sicil, açıklayıcı nitelikte olduğu için entegre devre topoğrafyası da TİTRK kapsamında rehne konu edilebilir³⁷⁹.

Sınai haklardan olan yeni bitki çeşitleri ise 5042 sayılı Yeni Bitki Çeşitlerine Ait İslahçı Haklarının Korunmasına İlişkin Kanun³⁸⁰ ile düzenlenmiştir. 5042 sayılı Kanun'un m. 49, f. 3 hükmü uyarınca başvuru veya tescilden doğan hak, kanuni veya

³⁷⁴ **Antalya/Acar**, s. 110; **Oktay Özdemir**, Ticari İşletmeler Dışındaki Taşınır Varlıklar, s. 70; **Arvas**, Rehne Konu Olabilecek Taşınır, s. 26; **Arkan**, Ticari İşletme Rehmi, s. 154; **Helvacı (Ülgen/Kaya/Nomer Ertan)**, s. 223.

³⁷⁵ Garanti markası SMK m. 31, f.1'de şu şekilde tanımlanmıştır: “Marka sahibinin kontrolü altında birçok işletme tarafından o işletmelerin ortak özelliklerini, üretim usullerini, coğrafi menşelerini ve kalitesini garanti etmeye yarayan işarettir.”

³⁷⁶ SMK m. 31, f. 3'te ortak marka “üretim veya ticaret ya da hizmet işletmelerinden oluşan bir grup tarafından kullanılan işaret” şeklinde tanımlanmıştır.

³⁷⁷ 5147 sayılı Entegre Devre Topoğrafyalarının Korunması Hakkında Kanun m. 2, (b) hükmü uyarınca entegre devre topoğrafyası, “Entegre devreyi oluşturan tabakaların üç boyutlu dizilimini gösteren, üretim amacıyla hazırlanmış ve herhangi bir formatta sabitlenmiş görüntüler dizisi olup, her görüntü entegre devrenin üretiminin herhangi bir aşamasındaki yüzeyinin tamamının veya bir kısmının görünümünü” ifade eder.

³⁷⁸ RG. T. 30.04.2004, Sa. 25448.

³⁷⁹ **Baydak**, s. 107; **Bayezit**, s. 322.

³⁸⁰ RG. T. 15.01.2004, Sa. 25347.

akdi rehin hakkı ile hacze konu edilebilir. Bu durumda taraflardan birinin talebi üzerine ilgili haklar, Sicil'e kaydedilir ve Bülten'de yayımlanır. İslakçı hakkının rehninin de ıslakçı hakkı kütüğüne kaydı, zorunlu olmayıp açıklayıcı nitelikte olduğu için TİTRK uyarınca rehin konusu edilebileceğini söyleyebiliriz³⁸¹.

Konuyla bağlantılı olan bir diğer husus, internet alan adlarıyla (*domain names*) ilgilidir. İnternet alan adı, internette yer almak için gerekli olan ismi ve ilgilinin yer aldığı internet adresini ifade etmektedir³⁸². İnternet alan adı, 5809 sayılı Elektronik Haberleşme Kanunu³⁸³ m. 3, f. 1, (v)'de "*İnternet üzerinde bulunan bilgisayar veya internet sitelerinin adresini belirlemek için kullanılan internet protokol numarasını tanımlayan adlar*" olarak tanımlanmıştır. Ayrıca İnternet Alan Adları Yönetmeliği'nin³⁸⁴ m. 13 hükmü uyarınca internet alan adları, satılabilir veya devredilebilir. Doktrinde internet alan adlarının rehne konu olup olamayacağı hususu, mülga TİTRK döneminde tartışılmıştır. Bir görüş, internet alan adının, iktisadi değer taşıdığı için rehne konu edilebileceğini ileri sürmüştü³⁸⁵, aksi görüş ise internet alan adı üzerinde mutlak hak bulunmadığı için rehin konusu edilemeyeceğini, bununla birlikte alan adının kullanılması ya da tescilinin devamı şeklinde sağlayıcıyla yapılan sözleşmeden doğan alacak hakkının rehnini kabul etmiştir³⁸⁶. Konuyu TİTRK bağlamında değerlendirmemiz gerekirse mülga Kanun döneminden farklı olarak internet alan adlarının sahip olduğu ekonomik değer ve TİTRK m. 5, f. 1, (p) hükmü uyarınca benzeri her türlü taşınır varlığın rehne konu edilebilmesi dikkate alındığında bu varlıkların Kanun kapsamında rehni mümkün olabilir³⁸⁷. Ayrıca işletmenin tamamı

³⁸¹ Bayezit, s. 323.

³⁸² Karasu (Suluk/Nal), s. 395.

³⁸³ RG. T. 10.11.2008, Sa. 27050 (Mükerrer).

³⁸⁴ RG. T. 07.11.2010, Sa. 27752.

³⁸⁵ Poroy/Yasaman, Ticari İşletme 2012, s. 61.

³⁸⁶ Makaracı Başak, s. 59; Utku, s. 99.

³⁸⁷ Benzer yönde ayrıca bkz. Bayezit, s. 324; Arvas, Rehne Konu Olabilecek Taşınır, s. 29.

üzerinde rehin kurulması durumunda da internet alan adlarının TİTRK kapsamında rehnedilmesinde bir sakınca bulunmamaktadır³⁸⁸.

Sonuç olarak bazı istisnalar dışında fikri haklar gibi sınai mülkiyet haklarının da TİTRK kapsamında rehni mümkündür.

bb. UCC ve UNCITRAL Model Kanunu Bakımından Değerlendirme

aaa. UCC Bakımından Değerlendirme

Amerikan hukukunda fikri ve sınai mülkiyet haklarıyla ilgili olarak içtihat hukukuna baktığımızda bu varlıkların bazı hâllerde kendi özel yasal düzenlemelerine tâbi olduğu, bazı durumlarda ise UCC m. 9-102(a)(42) hükmü uyarınca genel bir kategoride yer alan gayrimaddi varlıklar kapsamında değerlendirildiği görülmektedir³⁸⁹.

UCC’de fikri ve sınai mülkiyete konu hakların teminata konu edilmesinde özellikle revize edilen m. 9 düzenlemesi önemlidir. Bununla birlikte UCC m. 9, fikri ve sınai hakların tamamının teminatlı işlemlere konu edilmesine yönelik değildir³⁹⁰. Nitekim Amerikan içtihat hukukunda genel olarak UCC m. 9, patent, ticari marka gibi sınai haklar ile tescil edilmemiş telif haklarına uygulanmaktadır³⁹¹. Tescil edilmiş telif hakları ise Telif Hakları Kanunu’nda (*the Copyright Act of 1976*)³⁹² özel olarak düzenlenmiştir. Bu açıdan belirtmeliyiz ki Anglo-Amerikan hukuk sistemini benimseyen ülkelerde telif hakları da sınai haklara benzer şekilde tescil edilebilmekteyken Kıta Avrupası hukuk sistemini benimseyen Türk hukukunda sınai

³⁸⁸ Bayezit, s. 324.

³⁸⁹ Peretore/Hornby, s. 8.

³⁹⁰ Weise, Intellectual Property 1999, s. 1079.

³⁹¹ Amerikan hukukunda patentlere ilişkin “The Patent Act”, markalara ilişkin ise “The Lanham Act” yasal düzenlemeleri mevcuttur (ayrıntılı bilgi için bkz. Peretore/Hornby, s. 8-9).

³⁹² Bkz. Title 17 United State Code (17 USC) m. 204-205.

haklar bakımından tescil ilkesi kabul edilmişken, telif haklarında hakkın doğumu bakımından tescil öngörülmemiştir³⁹³.

Bunların dışında gayrimaddi varlıklar kategorisinde rehne konu olabilecek varlıklardan birisi de internet alan adıdır³⁹⁴. TİTRK’te fikri ve sınai mülkiyet hakların rehne konu edilmesi açısından bir ayırım yapılmamışken, UCC m. 9’un özellikle patent, marka ile tescil edilmemiş telif haklarına yönelik olduğu, kalan unsurlar içinse yasal düzenlemelerde bir boşluk olması hâlinde uygulandığı görülmektedir.

bbb. UNCITRAL Model Kanunu Bakımından Değerlendirme

UNCITRAL Model Kanunu m. 1, f. 3, (b) uyarınca bazı istisnalar hâricinde ve bu Kanun’u uygulayan devletlerin yasal düzenlemeleriyle çelişmediği müddetçe fikri mülkiyet haklarının da rehin konusu edilebileceği hüküm altına alınmıştır. Belirtmek gerekir ki TİTRK m. 5, f. 1, (c) hükmüyle fikri ve sınai mülkiyet haklarının rehne konu edilebilmesi, TİTRK’in Model Kanun’a benzer bir yaklaşım tercih ettiğini göstermektedir³⁹⁵.

Fikri mülkiyet haklarına ilişkin olarak çıkarılan Ek Kılavuz’da³⁹⁶, Model Kanun’un bazı istisnalar dışında bütün taşınır varlıklara uygulanabileceği ve bu

³⁹³ FSEK m. 13 uyarınca Kültür ve Turizm Bakanlığınca sadece musiki ve sinema eserlerinin zorunlu kaydı yapılmaktadır. Diğer eserlerde ise kayıt ve tescil, ihtiyaridir. Bakanlık nezdindeki bu kayıt ve tescil işlemleri ise hakkın doğumu bakımından kurucu nitelikte değildir. Söz konusu kaydın hak sahibinin kim olduğunu ispat etmek ve hakların takibini kolaylaştırmaya yönelik işlevleri bulunmaktadır (ayrıntılı bilgi için bkz. **Suluk (Karasu/Nal)**, s. 4-5).

³⁹⁴ ABD’de internet alan adlarının, sözleşmesel hak sayıldığına dair bazı mahkeme kararlarının olduğu yönünde ayrıca bkz. **Peretore/Hornby**, s. 55, dn. 221. Marka hakkına konu edilmeyen alan adlarını, alacak hakkı olarak gören anlayış, günümüz ABD, Kanada ve Avustralya hukuklarında hâkim durumdadır (ayrıntılı bilgi için bkz. **Utku**, s. 99, dn. 118; **Howard P. Knopf**: “Security Interests in Intellectual Property: An International Comparative Approach”, Int’l Intell. Prop. L. & Pol’y (2002), Vol. 7, Chapter 90, s. 19 (<https://heinonline.org/HOL/LandingPage?handle=hein.journals/intepro7&div=94&id=&page=>) [Erişim Tarihi: 28.11.2021]).

³⁹⁵ **Yatağan Özkan**, s. 227.

³⁹⁶ Bkz. Fikri mülkiyet haklarına ilişkin Yasama Kılavuzu’na ilişkin Ek Kılavuz, Giriş, s. 1 vd. (https://uncitral.un.org/sites/uncitral.un.org/files/media-documents/uncitral/en/10-57126_ebook_suppl_sr_ip.pdf) [Erişim tarihi: 22.02.2021].

kapsama fikri ve sınai mülkiyet haklarının da dâhil olduğu belirtilmiştir³⁹⁷. Fikri ve sınai mülkiyet hakları telif hakları, markalar, patentler, hizmet markası, tasarımlar gibi çeşitli gayrimaddi varlıklar ve bu Kanun’u uygulayan devletlerin kendi iç hukuk düzenlemesi ve taraf olduğu uluslararası anlaşmalara göre fikri ve sınai mülkiyete konu olan diğer haklardır. Örneğin, bağlantılı haklar ve bitki çeşitlerine ilişkin haklar da bu kapsamda değerlendirilmektedir³⁹⁸.

Tüm bu değerlendirmeler ışığında, UNCITRAL Model Kanun’un bazı istisnalar dışında fikri ve sınai mülkiyet haklarını rehne konu ettiği ve TİTRK’in de bu düzenlemeye paralel şekilde olduğu görülmektedir.

b. Demiryolu Araçları

aa. Türk Hukukunda

Demiryolu araçlarını tescil ve sicil işlemleri, Demiryolu Araçları Tescil ve Sicil Yönetmeliği’nde³⁹⁹ düzenlenmiştir. İlgili düzenlemenin m. 3, f. 1, (m) hükmünde demiryolu aracı “*Hat yapım, bakım, tamir, ölçüm makinaları ve kontrol araçları dâhil her türlü çeken ve çekilen araçlar ile tren setleri*” olarak tanımlanmıştır. Bu noktada ifade etmek gerekir ki TİTRK m. 5, f. 1, (o) ve Uygulama Yönetmeliği m. 11, f. 1, (o) hükümlerinde üzerinde rehin hakkı kurulabilecek taşınır varlıklardan birisinin de vagon olduğu belirtilmiştir. Tehlikeli Maddelerin Demiryolu ile Taşınması Hakkında Yönetmelik’in⁴⁰⁰ m. 4, f. 1, (ıı) hükmünde vagon tanımlanmış olup “*Demiryolu üzerinde kendi güçleri ile hareket etme yeteneği olmayan her türlü yük taşımada*

³⁹⁷ UNCITRAL Yasama Kılavuzu’na ilişkin Ek Kılavuz, Giriş, s. 1, pr. 2.

³⁹⁸ UNCITRAL Yasama Kılavuzuna ilişkin Ek Kılavuz, Giriş, s. 7, pr. 18; benzer yönde ayrıca bkz. UNCITRAL Yasama Kılavuzu, Giriş, s. 10, pr. 20.

³⁹⁹ RG. T. 16.07.2015, Sa. 29418.

⁴⁰⁰ RG. T. 16.07.2015, Sa. 29418.

kullanılan demiryolu aracını” ifade eder. TİTRK’te vagonun münferiden rehin konusu edilebileceği düzenlenmiş olmakla birlikte diğer demiryolu araçlarının durumu düzenlenmemiştir. Demiryolu araçlarıyla ilgili Yönetmelik’in 18. maddesinde demiryolu araçlarının rehninde Bakanlığa yazılı bildirimde bulunulması durumunda Bakanlık nezdinde tutulan sicile şerh konulacağı düzenlenmiştir. Bu bildirim, kurucu mahiyette olmadığı için vagonların ve diğer demiryolu araçlarının rehninin TİTRK m. 8, f. 3’te öngörülen yasak kapsamında olmadığını düşünmekteyiz. Bu doğrultuda TİTRK’in amacını da dikkate alarak yorum yaparsak vagona benzer olan tren, lokomotif, yol bakım araçları, çeken ve çekilen demiryolu araçları ile tren setlerinin⁴⁰¹ ekonomik değerleri ve rehne ilişkin tescilin açıklayıcı nitelikte olması dikkate alındığında TİTRK uyarınca rehin konusu edilmesinin mümkün olduğunu söyleyebiliriz.

bb. UCC ve UNCITRAL Model Kanunu Bakımından Değerlendirme

Daha önce de ifade ettiğimiz üzere⁴⁰² ABD hukukunda demiryolu araçlarına ilişkin özel bir düzenleme olan “*The ICC Termination Act of 1995*” zaten mevcut olduğu için demiryolu araçlarının rehninde öncelikli olarak bu Kanun uygulanacaktır⁴⁰³. Dolayısıyla TİTRK’ten farklı olarak UCC’de demiryolu araçları ile ilgili özel bir düzenleme yer almamaktadır. Ayrıca TİTRK m. 5, f. 2 düzenlemesi gibi işletmenin tamamı üzerinde rehin kurulması durumunda diğer kanunlarda düzenlenen taşınır rehinlerine ilişkin bir düzenleme de UCC’de bulunmamaktadır.

Benzer şekilde UNCITRAL Model Kanunu’nda da vagon ve diğer demiryolu araçlarına ilişkin özel bir düzenleme yapılmamıştır. Esasında bu durum, söz konusu

⁴⁰¹ Benzer yönde bkz. **Arvas**, Rehne Konu Olabilecek Taşınır, s. 60; **Baydak**, s. 124-125; **Seven**, 91.

⁴⁰² Bkz. 2. Bölüm, §1, I, A, 4, b.

⁴⁰³ Bu husus hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. **Peretore/Hornby**, s. 23.

Kanun'u uygulayan devletlerin demiryolu araçlarının rehnine ilişkin öncelikli uygulanacak düzenlemelerinin mevcut olup olmamasına bağlıdır.

5. TİTRK Bakımından Rehnedilmesi Tartışmalı Olan Taşınır Rehinleri

a. Motorlu Taşıtlar

aa. Türk Hukukunda

TMK m. 940, f. 2 uyarınca kanun gereğince bir sicile tescili zorunlu olan taşınırlar üzerinde teslimsiz ve sicile tescil yoluyla taşınır rehni kurulabilir. Söz konusu düzenleme kapsamına motorlu taşıtlar da girmektedir. 2918 sayılı Karayolları Trafik Kanunu (KTK) uyarınca motorlu taşıtlar, Trafik Sicili'ne tescili zorunlu olan taşınırlardandır (KTK m. 19, m. 28). KTK m. 3 düzenlemesinde araç kavramı "*Karayolunda kullanılabilen motorlu, motorsuz ve özel amaçlı taşıtlar ile iş makineleri ve lastik tekerlekli traktörlerin genel adı*" olarak tanımlanmıştır. Aynı maddenin devamında motorlu taşıtlar da "*karayolunda insan, hayvan ve yük taşımaya yarayan... (ve) makine gücüyle yürütülen*" araçlar olarak ifade edilmiştir. Bu tanımlamalar doğrultusunda araç kavramının, motorlu ve motorsuz taşıtları da kapsayan bir üst kavram olduğu görülmektedir⁴⁰⁴.

Motorlu taşıtlar üzerinde mülkiyet hakkının satış ve devirleri, KTK m. 20, (d) uyarınca noter tarafından yapılmaktadır. Bununla birlikte KTK'da motorlu taşıtların rehnine ilişkin özel bir düzenleme bulunmamaktadır. Motorlu taşıtların Trafik Sicili'ne tescili zorunlu iken, bu taşıtlar üzerinde rehin hakkı kurulurken sicile tescil edilmesi zorunlu bir yöntem olmayıp taraflar dilerse teslime bağlı olarak taşınırlarını

⁴⁰⁴ Alper Uyumaz: Motorlu Taşıtlar Rehni, İstanbul 2012, s. 150.

rehnedebilir. TMK m. 940, f. 2 ile uygulamadaki ihtiyaçlara cevap vermek adına taşınır rehne alternatif bir düzenleme getirilmiştir.

TMK m. 940 uyarınca motorlu taşıtlar üzerinde rehin hakkı tesis ederken borçlandırıcı nitelikteki rehin sözleşmesini takiben Trafik Sicili'ne tescil yapılması gerekmektedir. Ancak Trafik Sicili'ne yapılan tescilin niteliğine ilişkin tartışmalardan dolayı rehne sicile tescilinin kurucu etkiyi haiz olup olmadığı hususu açık değildir. Belirtmeliyiz ki motorlu taşıt rehne tescil edildiği Trafik Sicili'nin kamuya açık olduğu yönünde KTK'da açık bir düzenleme bulunmamaktadır. Bu nedenle bir görüşte Trafik Sicili'nin kamuya açık olmadığı ileri sürülmüştür⁴⁰⁵. Bu görüşe göre aleni olmayan bir sicile yapılan tescil, kurucu nitelikte değildir⁴⁰⁶. Kanaatimizce TMK m. 940, f. 2'de sicile tescil yoluyla rehin hakkının kurulması her ne kadar motorlu araçlar için zorunlu bir yöntem olmasa da hükmün lafzından rehin hakkının sicile tescilinin kurucu nitelikte olduğu anlaşılmaktadır⁴⁰⁷. Diğer taraftan rehne kurulmasıyla ilgili diğer hususlar, yönetmelikle düzenlenecektir. Ancak söz konusu yönetmelik henüz çıkarılmamıştır. Çıkarılacak olan yönetmelikte Trafik Sicili'nin rehin hakkının kazanılması bakımından kamuya açık olup olmadığı ve bu doğrultuda iyiniyeti kaldırıcı etkisinin olup olmayacağı, sicile rehne korunup korunmayacağı gibi hususların açıklığa kavuşturulması önem arz etmektedir⁴⁰⁸.

TİTRK bakımından motorlu taşıtların rehne konu edilip edilmeyeceğiyle hususunda ise sadece Uygulama Yönetmeliği m. 2, f. 2, (ç) düzenlemesinde araç

⁴⁰⁵ **Serozan**, Eşya Hukuku, s. 348; **Hasan Seçkin Ozanoğlu**: "Türk Medeni Kanunu'nun 940. Maddesinin II. Fıkrası (Motorlu Araç Rehni) Üzerine", AHBVÜHFD (2001), C. 5, Sa. 2, s. 11.

⁴⁰⁶ TMK m. 940, f. 2 düzenlemesinde sicile kaydın rehin hakkının tesisi bakımından kurucu olduğu ancak Trafik Sicili bakımından tescilin olumsuz hükmünün doğmaması sebebiyle KTK'da gerekli değişikliklerin yapılması gerektiği yönünde bkz. **Ozanoğlu**, s. 12.

⁴⁰⁷ TMK m. 940, f. 2'deki rehin hakkının tesisi bakımından sicile tescilinin kurucu olduğu yönünde bkz. **Ergüne**, Teslime Bağlı Taşınır Rehne Kuruluşu, s. 222 vd.; **Uyumaz**, s. 289; **Tek**, s. 138; **Akçura Karaman**, s. 165; **Şenocak/Kahraman/Tuncer Kazancı/Öcal Apaydın**, s. 26.

⁴⁰⁸ **Oğuzman/Seliçi/Oktay Özdemir**, s. 1187.

rehinlerinin TİTRK'in kapsamı dışında olduğu düzenlenmiştir. TİTRK m. 8, f. 3 uyarınca diğer kanunlar uyarınca sicile tescili zorunlu taşınır rehinleri kapsamına motorlu taşıtların da girip girmeyeceği hususunun açıklığa kavuşturulması gerekmektedir. Mülga Kanun döneminde ticari işletme rehinlerinde işletme faaliyetine tahsis edilmiş motorlu nakil araçları da rehin konusu yapılmaktaydı. Fakat TİTRK'te menkul işletme tesisatının rehnine⁴⁰⁹ ilişkin m. 5, f. 1, (h) hükmünde motorlu nakil araçları sayılmamış sadece araçların da rehne konu edilebileceği düzenlenmiştir. KTK'da araç kavramı, motorlu taşıtları da kapsayan genel bir terim olarak kullanılmıştır. Uygulama Yönetmeliği'nde ise araç rehinlerinin kapsam dışında tutulduğu dikkate alındığında TİTRK'in ilgili hükmü ile Yönetmelik hükmünün çelişkilere sebebiyet verdiği düşünülebilir⁴¹⁰. Herhalde TİTRK m. 5, f. 1 (h)'de menkul işletme tesisatı olarak sayılan araçlar, KTK kapsamına girmeyen diğer araçlar olmalıdır.

Motorlu taşıt rehinlerinin TİTRK m. 8, f. 3 düzenlemesine tâbi olup olmayacağı hususunda doktrinde de farklı görüşler ileri sürülmüştür. Bir görüşte TMK m. 940, f. 2 uyarınca sicile tescil yoluyla rehin, zorunlu bir yöntem olmayıp teslim bağli taşınır rehni de kurulabildiği için TİTRK m. 8, f. 3 hükmünün burada uygulanmayacağı ve motorlu araçların da TİTRK kapsamında rehin konusu edilebileceği savunulmuştur⁴¹¹. Kanaatimizce TİTRK m. 8, f. 3 düzenlemesi, rehin hakkının sicile tescilinin kurucu nitelikte olduğu taşınır rehinlerine uygulandığı için TMK m. 940, f. 2 uyarınca rehnedilen motorlu taşıtlar da TİTRK'e göre münferiden rehnedilmemelidir. Zira Uygulama Yönetmeliği'nde de araç rehininin TİTRK'in kapsamı dışında olduğu açıkça

⁴⁰⁹ TİTRK'te menkul işletme tesisatının rehnine ilişkin ayrıntılı bilgi için bkz. İkinci Bölüm, §2, III, C.

⁴¹⁰ Hazıroğlu, s. 184.

⁴¹¹ Sirmen, Ticari İşlemlerde Taşınır Rehininin Düzenleniş Biçimi, s. 49; Şenocak/Kahraman/Tuncer Kazancı/Öcal Apaydın, s. 27.

düzenlenmiştir. Ancak işletmenin tamamı üzerinde rehin tesis edilmesi hâlinde ise TİTRK m. 5, f. 2 gereği motorlu taşıtların da rehin kapsamına girmesi mümkün olup bu rehin ilgili sicile bildirilmelidir.

Sonuç olarak ekonomik değeri son derece yüksek olan motorlu taşıtların münferiden TİTRK bağlamında rehin konusu edilip edilemeyeceği tartışmalı olup TİTRK m. 8, f. 3 hükmünün daha açık bir şekilde yeniden düzenlenmesi soru işaretlerini önlemek adına daha isabetli olacaktır.

bb. UCC ve UNCITRAL Model Kanunu Bakımından Değerlendirme

aaa. UCC Bakımından Değerlendirme

Amerikan hukukunda taşınmaz veya taşınır mülkiyetine ilişkin sahipliği gösteren resmî belgelere “*certification of title*” denmektedir⁴¹². Aynı zamanda bu belgeler, teminat hakkına ilişkin de kayıtlar içerebilmekte ve bu rehinler “*liens*” olarak adlandırılmaktadır⁴¹³. UCC m. 9-102(a)(10) hükmü⁴¹⁴ doğrultusunda söz konusu resmî belgeye sahip olan teminat alacaklısı diğer rehinli alacaklılara nazaran öncelik hakkına sahip olacaktır.

Motorlu araçlarda (*motor vehicles*) mülkiyet sahipliğinin kaydedildiği ve motorlu aracın tanımlandığı bu sisteme ilişkin olarak Yeknesak Motorlu Araç Ruhsatı ve Hırsızlığı Önleme Yasası (*Uniform Motor Vehicle Certificate of Title and Anti-Theft Act [UMVCTA]*)” mevcuttur. Türk hukukundaki düzenlemeye benzer şekilde ABD’de de motorlu taşıtlar sicile kaydedilmekte ve aracın sahibi ile araca ilişkin

⁴¹² Black’s Law Dictionary’de “*certificate of title*” kavramı, taşınır veya taşınmaz mülkiyeti sahipliğini gösteren belge olarak tanımlanmıştır. Aynı zamanda bu belge, UCC m. 9-102(a)(10) uyarınca rehinleri de göstermektedir (ayrıntılı bilgi için bkz. **Garner**, s. 282).

⁴¹³ **Lopucki/Warren/Lawless**, s. 413.

⁴¹⁴ UCC m. 9-102(a)(10) hükmü uyarınca “*certificate of title*” kavramı, teminat hakkının söz konusu belgede (sertifikada) gösterilmesinin koşulu ya da sonucu olarak rehinli alacaklının öncelik hakkına sahip olmasının bir kanun tarafından öngörülmesini ifade etmektedir.

kayıtlar, ruhsat olarak ifade edebileceğimiz resmi bir belgede yer almaktadır. Motorlu araçlar, UMVCTA m. 1, (n) düzenlemesinde karayolunda insan veya eşya taşımaya yarayan; insan gücüyle yürütülemeyen ve bir raya bağlı olmayan araçlar olarak tanımlanmıştır. Bu kapsama otomobil, kamyon, otobüs, motosiklet gibi karayolunda kullanılan araçlar girmektedirken tren, tekne, uçak gibi araçlar girmemektedir⁴¹⁵. Bu açıdan ilgili tanımın, Türk hukukunda KTK m. 3'teki tanımlamaya benzer olduğunu, nitekim kara parçası üzerinde hareket edebilme unsurunun ABD hukukunda da arandığını söyleyebiliriz. Söz konusu düzenlemede motorlu araçların teminat olarak gösterilmesi de mümkün olup UCC m. 9'daki sicile kayıt yoluna benzer bir sistem getirilmiştir. Motorlu araçlardaki mülkiyet sahipliğini gösteren bu sistemdeki sicil, kamuya açık olup, alenidir (UMVCTA m. 14, f. 1, (d)) Bu noktada belirtmek gerekir ki UCC m. 9-109(a) uyarınca söz konusu Kanun, motorlu araçlar üzerinde teminat hakkı kurulurken de uygulanabilir.

TİTRK'te tartışmalı olan motorlu araçların rehnine yönelik olarak UCC'de daha ayrıntılı düzenlemeler mevcuttur. UCC m. 9-311(b) hükmü doğrultusunda motorlu araçların "*certificate of title*" sisteminde teminat hakkının sicile bildirilmesi durumunda (*notation*), teminat hakkı etkisini üçüncü kişiler yönünden tamamlayacağı için artık UCC uyarınca finansman beyanının sicile kaydedilmesi gerekmeyecektir. Ancak bu durumun bir istisnası, UCC m. 9-311(d) hükmünde yer almaktadır. İlgili düzenleme uyarınca motorlu taşıtın bir stoğa dâhil olması durumunda UCC m. 9 uyarınca teminat hakkının üçüncü kişilere etkili hâle gelmesi için finansman beyanı sicile kaydedilmelidir⁴¹⁶.

⁴¹⁵ LoPucki/Warren/Lawless, s. 413.

⁴¹⁶ Chomsky/Kunz/Schiltz/Tabb, s. 761.

Tüm bu açıklamalar doğrultusunda TİTRK bakımından münferiden motorlu araç rehni tartışmalı olsa da UCC bakımından bunun mümkün olduğu görülmektedir. Diğer taraftan söz konusu aracın stok kapsamında olması durumunda teminat hakkının üçüncü kişilere etkili hâle gelmesi için UCC uyarınca finansman beyanının ayrıca düzenlenerek sicile kaydedilmesi gerekmektedir⁴¹⁷.

bbb. UNCITRAL Model Kanunu Bakımından Değerlendirme

UCC düzenlemesinden farklı olarak UNCITRAL Model Kanunu'nda motorlu taşıtların teminatlı işlemlere konu edilmesine ilişkin ayrıca bir düzenleme yapılmamıştır. Diğer taraftan m. 8, (a) hükmünde herhangi bir türden taşınır varlığın teminatlı işlemlere konu edilebileceği düzenlenmiştir.

Doktrinde şasi numarası olan bu araçların Model Kanun'da teminata konu edildiği zaman söz konusu araçlara ilişkin tanımlamanın teminat sözleşmesinde nasıl yapılacağı, öncelik hakkının nasıl olacağı ve teminat hakkında üçüncü kişilere bildirim yöntemi gibi özellik arz eden hususların düzenlenmesi gerektiği belirtilmiştir⁴¹⁸. Ancak kanaatimizce motorlu araçlarla ilgili her ülkede uygulanan rejim başka olduğu için bu hususa ilişkin bir düzenleme getirilse bile ülkelerin bu düzenlemeleri uygulaması zor olabilir.

Sonuç olarak TİTRK ve UCC'nin aksine UNCITRAL Model Kanunu'nda motorlu araçlara ilişkin özel bir düzenleme yapılması tercih edilmemiştir.

⁴¹⁷ **Steven O. Weise**: "U.C.C. Article 9: Personal property Secured Transactions", Bus. Law. (2008), Vol. 63, No. 4, s. 1361 (<https://heinonline.org/HOL/LandingPage?handle=hein.journals/busl63&div=68&id=&page=>) [Erişim Tarihi: 23.11.2021].

⁴¹⁸ **Dubovec/Sigman**, s. 178.

b. *İş Makineleri*

aa. TİTRK'e Göre İş Makinelerinin Rehni

İş makinelerinin tanımı, KTK m. 3 hükmünde yer almaktadır. İlgili düzenlemede iş makineleri “*Yol inşaat makineleri ile benzeri tarım, sanayi, bayındırlık, milli savunma ile çeşitli kuruluşların iş ve hizmetlerinde kullanılan; iş amacına göre üzerine çeşitli ekipmanlar monte edilmiş; karayolunda insan, hayvan, yük taşımada kullanılmayan motorlu araçlar*” olarak tanımlanmıştır. Bu doğrultuda iş makineleri de motorlu araç kavramına dâhil edilmiştir.

Motorlu taşıtlara benzer şekilde iş makineleri de TMK m. 940, f. 2 uyarınca bir sicile tescili zorunlu olan taşınırlardandır. İş makineleri Trafik Sicili'ne tescil edilmeyip KTK m. 22, (c) uyarınca “*Kamu kuruluşlarına ait olanlar ilgili kuruluşlarınca; özel veya tüzelkişilere ait olanlardan; tarım kesiminde kullanılanlar ziraat odalarınca, tarım kesiminde kullanılanların dışında kalan ve sanayi, bayındırlık ve diğer kesimlerde kullanılanların tescilleri, üyesi oldukları ticaret, sanayi veya ticaret ve sanayi odalarınca*” tescil edilir. İş makinelerinin de KTK uyarınca motorlu araç sayılması ve TMK m. 940, f. 2 uyarınca sicile tescili zorunlu taşınırlar olması sebebiyle motorlu taşıt rehniyle ilgili esasların uygun düştüğü ölçüde iş makinelerinin rehni için de geçerli olacağını söyleyebiliriz. Bu doğrultuda iş makinelerinin TİTRK m. 8, f. 3'e göre TİTRK'in kapsamı dışında olup olmadığı hususunda bir değerlendirme yapmamız gerekmektedir. TİTRK'te iş makinelerine ilişkin ayrıca bir tanımlamaya yer verilmemiştir. Bir görüş, TMK m. 940, f. 2 kapsamına motorlu taşıtlara benzer şekilde iş makineleri de girdiği için TİTRK uyarınca iş makinelerinin rehnedilemeyeceğini ileri sürmüştür⁴¹⁹. Diğer taraftan TİTRK m. 5, f. 1, (h)'de menkul

⁴¹⁹ Uyumaz, s. 162; Bayezit, s. 355.

işletme tesisatının⁴²⁰ rehnine ilişkin sayılan unsurlar arasında iş makineleri de vardır. Dolayısıyla TİTRK’te iş makineleri için motorlu taşıtlardan farklı olarak istisnai bir düzenleme getirilmiştir. Nitekim Gümrük ve Ticaret Bakanlığı’nın 19.07.2017 tarihli yazısı ile iş makinelerinin ticari işlemlerde taşınır rehnine konu edilebileceği ifade edilmiştir. Bu nedenle TMK m. 940, f. 2 uyarınca her ne kadar iş makinelerinin rehninin sicile tescili kurucu nitelikte olsa da TİTRK’te öngörülen açık düzenleme ile bu duruma istisna getirilmiştir. Eğer TİTRK’te bu yönde bir düzenleme olmasaydı motorlu taşıtlara benzer şekilde iş makinelerinin münhasıran rehninin sicile tescili kurucu nitelikte olduğu için TİTRK m. 8, f. 3 düzenlemesi uyarınca Kanun’un kapsamı dışında tutulması gerekirdi.

Finansal kiralama yoluyla makinelerin alınmasında ise başka bir özel durum karşımıza çıkmaktadır. 6361 sayılı Kanun’un⁴²¹ 18. maddesi uyarınca finansal kiralama sözleşmesi *“kiralayanın, kiracının talebi ve seçimi üzerine üçüncü bir kişiden veya bizzat kiracıdan satın aldığı veya başka surette temin ettiği veya daha önce mülkiyetine geçirmiş bulunduğu bir malın zilyetliğini, her türlü faydayı sağlamak üzere kira bedeli karşısında, kiracıya bırakmasını öngören sözleşmedir”*. Bu sözleşmelerde mal, doğrudan finansal kiralama ortaklığı tarafından seçilip alınabileceği gibi, kiracının seçimi ve talebi üzerine alınmış ya da sağlanmış da olabilir⁴²². 6361 sayılı Kanun’un 22. maddesi uyarınca finansal kiralama sözleşmesi, Finansal Kiralama, Faktoring ve Finansman Şirketleri Birliği tarafından tutulacak özel bir sicile tescil ile sağlanır. Makineler, finansal kiralama yoluyla alınmışsa rehin hakkının kazanılması için

⁴²⁰ Menkul işletme tesisatının rehnine ilişkin ayrıntılı bilgi için bkz. İkinci Bölüm, §2, III, C.

⁴²¹ 6361 sayılı Finansal Kiralama, Faktoring ve Tasarruf Finansman Şirketleri Kanunu, RG. T. 13.12.2012, Sa. 28496.

⁴²² Finansal kiralama sözleşmesinin kuruluş yöntemleri ve sözleşmenin konusuna ilişkin ayrıntılı bilgi için bkz. **Murat Topuz:** Finansal Kiralama (Leasing) Sözleşmesi, 2. Baskı, Ankara 2017, s. 124.

finansal kiralama sözleşmesinin özel sicile tescil edilmesi gerekmektedir. Bu sebeple finansal kiralama yoluyla alınan makineler, TİTRK kapsamında rehnedilemez⁴²³.

bb. UCC ve UNCITRAL Model Kanunu Bakımından Değerlendirme

İşletmede kullanılan veya satın alınan iş makineleri, UCC m. 9-102(a)(33) hükmünde tanımlanmış olan menkul işletme tesisatına benzer nitelikteki ekipman⁴²⁴ (*equipment*) kapsamında değerlendirilebilir. Bu açıdan TİTRK ile UCC m. 9 düzenlemesinin benzerlik taşıdığı görülmektedir. UCC m. 9 düzenlemesinin uygulanmayacağı önemli bir istisna ise makine ve teçhizatların teminat amacı taşımadan “*true lease*” adı verilen gerçek kiralama yöntemiyle kiralanmasında karşımıza çıkmaktadır. Bu kiralama türünde kiracı, kiralanın şeyi kira süresi sonunda normal piyasa değerinden satın alma hakkına sahip olabilecektir⁴²⁵. Diğer taraftan kiralanın makine ve teçhizatlar “*chattel paper*”⁴²⁶ denilen taşınır senedinde teminat olarak gösterilmesi durumunda UCC m. 9 uygulanabilecektir⁴²⁷. Nitekim “*chattel paper*” olarak ifade edilen ve UCC m. 9-102(a)(11) hükmünde tanımlanan bu taşınır belge, parasal yükümlülükle birlikte, teminat konusu eşya veya kiralanın eşya üzerinde teminat hakkını da gösterir nitelikte kayıtlar ihtiva etmektedir. Bu noktada

⁴²³ **Oruç Hami Şener:** Ticari İşletme Hukuku, 2. Baskı, Ankara 2020, s. 40; **Bahar Oral:** Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni, Ankara 2019, s. 69; **Şit İmamoglu,** s. 13.

⁴²⁴ UCC m. 9 düzenlemesinde ekipman kavramına ilişkin ayrıntılı bilgi için bkz. İkinci Bölüm, §2, III, C, 2, a.

⁴²⁵ Karşılaştırmalı hukukta finansal kiralamaya ilişkin olarak ayrıntılı bilgi için bkz. **Topuz,** s. 100 vd.

⁴²⁶ UCC m. 9-102(a)(11) uyarınca “*chattel paper*” olarak ifade edilen bu taşınır senedi, belirli mallar üzerinde hem parasal yükümlülüğe hem de teminat hakkına ilişkin bir kayıt veya kayıtlar ihtiva eden, belirli mallar üzerinde bir teminat hakkı ve yazılım programını gösteren, belirli malların kiralanması ve kullanılan yazılım lisansı anlamına da gelmektedir. Parasal yükümlülük ise taşınır varlık ile bu borcun teminat altına alınmasını veya kiralanın mallar ile ilgili ve kullanılan yazılım programı ile ilgili bir borcu ifade etmektedir. Bu kavrama gemi kiralama sözleşmesi (*charter contract*) ile geminin kullanılmasıyla ilgili diğer sözleşmeler veya kredi kartının kullanılmasından doğan borcun ödenmesine ilişkin ispatı içeren kayıtlar dâhil değildir. Bir işlemin bir belge ya da belge serisini içeren kayıtlarla ispatlanması durumunda, bu kayıtların tamamı taşınır senedini oluşturmaktadır.

⁴²⁷ **McCormack,** Secured Credit under English and American Law, s. 240 vd.; **Peretore/Hornby,** s. 10.

belirtmek gerekir ki söz konusu taşınır senedi, UCC'de taşınırlar ve haklara ilişkin borçları ve teminat hakkını göstermektedir.

TİTRK'te finansal kiralama yoluyla alınan iş makinelerinin rehin konusu edilemeyeceği düzenlenmesine rağmen UCC m. 9'da bu durum farklıdır. ABD hukukunda kira (*lease*) sözleşmelerine ilişkin asıl uygulanacak olan yasal düzenleme UCC m. 2A'dır. İlgili düzenlemede finansal kiralama sözleşmesi ve gerçek kiralama (*true lease*) gibi çeşitli kiralama türleri düzenlenmiştir. Makine ile teçhizatların finansal kiralanmasında mülkiyet hakkı kanuni olarak kiralayanda kalırken, kiralanan şey üzerindeki kontrol hakkı, kiracıya devredilmektedir. Bu noktada belirtmek gerekir ki TİTRK'ten farklı olarak finansal kiralama ya da gerçek kiralama yoluyla alınan makinelerin teminat olarak *chattel paper* denilen taşınır senetlerinde gösterilmesi durumunda UCC m. 9 uygulanabilecektir.

UCC ve TİTRK'e benzer şekilde UNCITRAL Model Kanunu m. 2, (1) hükmünde tanımlanan ekipmanların kapsamında işletme faaliyetinde kullanılan veya satın alınan makineler de rehne konu edilebilir. Ancak UNCITRAL Model Kanun kapsamına TİTRK'ten farklı olarak finansal kiralamaya ilişkin teminatlı işlemler de girmektedir. Nitekim Model Kanun'un amacı, bazı istisnalar dışında herhangi bir taşınır varlığın teminatlı işlemlere konu edilmesi olduğu için finansal kiralamaların da bu kapsamda yer alması tercih edilmiştir⁴²⁸.

⁴²⁸ UNCITRAL Kanun Kılavuzu, Bölüm I, s. 8, pr. 17; UNCITRAL Yasama Kılavuzu, Bölüm I, s. 61, pr. 2.

c. *Hayvanlar*

aa. TİTRK Uyarınca Rehnedilebilecek Hayvanlar

TMK m. 940, 1 uyarınca hayvan rehinleri de özel bir sicile yazılmak suretiyle tesis edilen rehin türlerindedir. Esasında TMK m. 940, f. 1’de⁴²⁹ düzenlenen hayvan rehni’nin ayrıntılarına Hayvan Rehni Tüzüğü⁴³⁰ ve Hayvan Rehni Tüzüğü’nün Uygulanması Hakkında Yönetmelik’te⁴³¹ yer verilmiştir. TMK m. 940, f. 1 ve Hayvan Rehni Tüzüğü’nün 2. maddesi⁴³² uyarınca gereken izinleri almamış olan kurumların yapmış olduğu kredi işlemlerinde ve özel şahısların kendi aralarında yapmış oldukları hayvan satışlarında, hayvan rehni tesis edilemez. Bununla birlikte TMK uyarınca sicile tescil edilebilecek rehni’nin kapsamına hangi hayvanların girdiği hususu doktrinde tartışmalara yol açmıştır. Bir görüşe göre, Türk Medeni Kanunu’nda herhangi bir sınırlandırma yapılmadığı için her tür hayvan rehni’nde TMK m. 940, f. 1 hükmü uygulama alanı bulacaktır⁴³³. Buna karşılık bir diğer görüş ise ilgili hükmün kaynak İsviçre Medeni Kanunu’na göre yorumlanması gerektiğini, bu nedenle sadece dört ayaklı, ehil sürü veya çiftlik hayvanlarının sicil yoluyla teslimsiz rehnedilebileceğini ileri sürmüştür⁴³⁴.

⁴²⁹ TMK m. 940, f. 1 şu şekildedir: “Yetkili makamlar tarafından izin verilen kuruluşlar ile kooperatiflerin alacaklarının güvence altına alınması için, zilyetlik devredilmeden de icra dairesinde tutulacak özel sicile yazılmak suretiyle hayvanlar üzerinde rehin kurulabilir. Bu amaçla tutulacak sicil Cumhurbaşkanınca çıkarılan yönetmelikle belirlenir.”

⁴³⁰ RG. T. 16.09.1965, Sa. 12102. TMK m. 940, f. 1’de geçen “Bu amaçla tutulacak sicil tüzükle belirlenir” hükmünde yer alan “tüzükle” ibaresi, 02.07.2018 tarihli ve 700 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin 139. maddesiyle, “Cumhurbaşkanınca çıkarılan yönetmelikle” şeklinde değiştirilmiştir (RG. 07.07.2018, Sa. 30471, 2. Mükerrer).

⁴³¹ RG. T. 24.08.1966, Sa. 12388.

⁴³² Hayvan Rehni Tüzüğü’nün 2. maddesi şu şekildedir: “Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankası ve kooperatifler ile özel kanunları veya Türk Ticaret Kanunu gereğince tüzel kişiliğe sahip bir itibar müessesesi olarak kurulmuş bulunan sermaye şirketleri, merkezlerinin bulunduğu yerdeki valilikçe izin verilmek şartıyla, Medeni Kanunun 854 üncü maddesi gereğince rehni alacaklısı olabilirler.”

⁴³³ **Mehmet Ayan:** Eşya Hukuku III Sınırlı Ayni Haklar, 9. Baskı, Ankara 2020, s. 290; **Köprülü/Kaneti**, s. 503; **Sirmen**, Eşya Hukuku, s. 690.

⁴³⁴ **Esener/Güven**, s. 608; **Ergüne**, Teslime Bağlı Taşınır Rehni’nin Kuruluşu, s. 6-7.

TİTRK m. 5, f. 1, (d) hükmünde de hayvanların rehin konusu olabileceği belirtilmiştir. İlgili düzenlemede hangi tür hayvanların rehin konusu edilebileceğine ilişkin bir açıklama yer almazken Uygulama Yönetmeliği m. 11, f. 1, (j) hükmünde ticari değeri olan her tür hayvan üzerinde rehin hakkı kurulabileceği belirtilmiştir. TİTRK bakımından hayvanların rehne konu edilmesini, diğer kanunlar uyarınca bir sicile tescili zorunlu olan taşınır rehinlerinin kapsam dışında tutulmasına ilişkin m. 8, f. 3 hükmüyle birlikte değerlendirmemiz gerekir. Doktrinde bir görüş, TMK m. 940, f. 1 uyarınca hayvan rehni, sicile tescille kurulduğu ve bu tescil, kurucu nitelikte olduğu⁴³⁵ için TİTRK kapsamında rehin kurulamayacağını; TMK m. 940, f. 1 uyarınca sicile tescil ile rehin hakkı tesis edilen hayvanların hâricindeki diğer hayvanların TİTRK'e konu edilebileceğini ileri sürmüştür⁴³⁶. Aksi görüş ise hayvan rehni konusunda böyle bir sınırlandırmaya gerek olmadığını, hayvanların zilyetliğinin devredilmeden sicile tescil yoluyla rehninin sadece bir seçenek olarak sunulduğunu, dolayısıyla TİTRK m. 8, f. 3 hükmünün burada uygulama alanı bulmayarak her tür hayvan üzerinde TİTRK kapsamında rehni mümkün olduğunu savunmuştur⁴³⁷. Kanaatimizce TİTRK m. 8, f. 3 hükmü doğrultusunda Hayvan Rehni Tüzüğü uyarınca sicile kayıtlı olan sürü ve çiftlik hayvanları TİTRK kapsamında münferiden rehin konusu edilemezken, işletmenin bütün olarak rehnedilmesi hâlinde sicile kayıtlı hayvan üzerinde de rehin kurulmuş sayılarak TİTRK m. 5, f. 8 uyarınca hayvan rehni siciline bildirimde bulunulmalıdır⁴³⁸.

⁴³⁵ Hayvan rehne ilişkin sicile yapılması gerekli olan bu tescilin kurucu nitelikte olduğu ve sicile tescil yapılmadıkça, rehin hakkının kurulmuş olmayacağı yönünde ayrıca bkz. **Ergüne**, Teslime Bağlı Taşınır Rehninin Kuruluşu, s. 10.

⁴³⁶ **Antalya/Acar**, s. 102-103; **Oktay Özdemir**, Ticari İşletmeler Dışındaki Taşınır Varlıklar, s. 72.

⁴³⁷ **Helvacı (Ülgen/Kaya/Nomer Ertan)**, s. 224.

⁴³⁸ **Yatağan Özkan**, s. 227.

bb. UCC ve UNCITRAL Model Kanunu Bakımından Değerlendirme

UCC m. 9 düzenlemesinde TİTRK'ten farklı olarak hayvanların rehnedilmesine ilişkin ayrıca bir düzenleme getirmemekle birlikte tarımsal ürünlerin⁴³⁹ tanımının yer aldığı m. 9-102(a)(34)(B) düzenlemesinde “*livestock*” olarak adlandırılan doğmuş veya henüz doğmamış çiftlik hayvanları ile su ürünleri yetiştiriciliğinde üretilen su ürünleri de bu tanıma dâhil edilmiştir. Bu açıdan teminata konu bu varlıklara, çiftlik balıkçılığında üretilen balıklar ya da diğer ürünler de dâhil olabilir. İlgili maddenin devamında çiftlik ve tarım faaliyetlerinde üretilen veya kullanılan malzemelerin de tarımsal ürün sayılacağı ifade edilmiştir. Bu noktada belirtmek gerekir ki UCC m. 9-102(a)(34)(D) uyarınca mahsullerin ürünleri ya da çiftlik hayvanları, imalat sürecine girmediği sürece tarım ürünleri kapsamında değerlendirilmektedir. İmalat sürecine girdikten sonra ise artık bu ürünler, stok kapsamında değerlendirilecektir⁴⁴⁰. Bu açıdan TİTRK'te hangi hayvanların rehne elverişli olduğu hususu tartışmalıyken UCC m. 9 düzenlemesinde sadece çiftlik hayvanları değil, su ürünleri de bu kapsamda teminat konusu olabilmektedir.

UNCITRAL Model Kanunu'nda ise hangi türden hayvanların teminatlı işlemlere konu edileceğine ilişkin ayrıntılı bir düzenleme yer almamakla birlikte m. 8, (a) hükmünde taşınır varlıklara ilişkin herhangi bir sınırlama getirilmediği için hayvanların da rehne konu edilebileceğini söyleyebiliriz. Bununla birlikte Kanun'u uygulayan devletlerin hayvanların rehniyle ilgili özel bir düzenleme getirmesi durumunda bu düzenlemelerin de öncelikle uygulanacağını söyleyebiliriz. (UNCITRAL Model Kanun m. 1, f. 3, (e)). Bu açıdan TİTRK'teki durumun da bu kapsamda değerlendirilmesi gerekmektedir.

⁴³⁹ Tarımsal ürünlerine ilişkin ayrıntılı bilgi için bkz. İkinci Bölüm, §2, III, A, 2, a.

⁴⁴⁰ **Chomsky/Kunz/Schiltz/Tabb**, s. 705.

II. TEMİNATLI İŞLEMLERDE UCC VE UNCITRAL MODEL

KANUNU'NUN UYGULAMA ALANI DIŞINDAKİ DİĞER HUSUSLAR

A. UCC'DE UYGULAMA ALANI DIŞINDAKİ DİĞER HUSUSLAR

UCC'de teminatlı işlemlere konu olmayacak kapsam dışı diğer hususlar, m. 9-109(c) ve (d) bentlerinde düzenlenmiştir. Öncelikle m. 9-109(c)(1) hükmü, ABD'de yürürlükte olan bir kanunun, tüzüğün ya da antlaşmanın UCC m. 9'dan üstün tutularak uygulanmasına ilişkindir. Söz konusu hüküm doğrultusunda federal hukuk kuralları, teminatlı işlemlerle ilgili olarak UCC m. 9 düzenlemesinin yerine uygulanabilir⁴⁴¹. UCC m. 9-109(c)(2) ve (3) hükümleri uyarınca ABD'de yürürlükte olan başka bir kanunda ya da bir başka devletin, eyaletin veya idarenin taraf olduğu teminatlı işlemlerle ilgili olarak diğer kanunlarda teminat hakkının kurulması, bu hakkın üçüncü kişilere karşı etkili hâle gelmesi, teminat haklarında öncelik sırası ile bu hakkın icrasına ilişkin hususlar düzenlemişse UCC m. 9 uygulanmayacaktır⁴⁴².

Ek olarak, akreditiften (*letter of credit*) doğan hakları devralan ikinci lehtar (*transferee beneficiary*)⁴⁴³ ya da görevli kişiyle (banka) ilgili hususlarda da UCC m. 5-114 hükmü uygulanacak olup lehtar ya da görevli banka, akreditiften doğan fonları devralan kişilere karşı öncelikli olacaktır. UCC m. 5-102(a)(10) hükmünde ise

⁴⁴¹ **White/Summers/Barnhizer/Barnes/Snyder**, s. 42.

⁴⁴² Bu husus hakkında ayrıca bkz. **Peretore/Hornby**, s. 4.

⁴⁴³ Devredilebilir akreditiflerde ilk lehtar aracı iken ihraç edilen malı kendisi üretmeyip, bu malı üreten ya da temin eden ikinci lehtara veya lehtarlara ihraç imkânı sağlamaktadır (**Seza Reisoğlu**: Türk Hukukunda ve Bankacılık Uygulamasında Akreditif, 2. Baskı, Ankara 2009, s. 126). Başka bir ifadeyle ihracatçı (satıcı-lehtar), aynı zamanda üretici değilse imalatçı ile ithalatçı (alıcı- akreditif açtıran amir) arasında aracılık yapmakta; ihracatçı üreticiden aldığı malların bedelini sattığı ithalatçıya ödetmeyi istediği için alıcı ithalatçıdan devredilebilir akreditif açtırma talebinde bulunmaktadır. İhracatçı, alıcının istediği malları imalatçıdan almakta ve ithalatçıya satmaktadır. İhracatçı malları alırken ithalatçının açtırmış olduğu akreditifi imalatçıya devretmekte ve aradaki farkı da kendisi almaktadır. Devredilebilir akreditifte ilk lehtar tarafından ikinci lehtara devir yapılmaktadır. Böylelikle yeni lehtar, akreditif bankasına karşı akreditif sebebiyle hak ve yükümlülüklerle sahip olmaktadır (ayrıntılı bilgi için bkz. **Vahit Doğan**: Uluslararası Ticarete Ödeme Aracı Olarak Akreditif, 4. Baskı, Ankara 2016, s. 376 vd.).

akreditif, kesin bir taahhüt olarak tanımlanmış olup m. 5-104 bölümünde belirtilen gerekliliklerin akreditifi açan banka tarafından lehtara karşı yerine getirildiği, amirin talebi üzerine veya onun hesabına ya da finansal bir kuruluş dolayısıyla ona veya onun için kendi hesabına uygun belgelerin ibraz edilmesini ifade etmektedir⁴⁴⁴.

UCC m. 9 düzenlemesi ise akreditif işlemlerinden doğan fonların devrinde uygulanmaktadır⁴⁴⁵. UCC m. 9-102(a)(51) hükmünde üzerinde teminat hakkı kurulabilecek akreditif hakkı, bir akreditiften doğan ödemeyi talep ya da akreditifi kullanma hakkı olarak tanımlanmıştır. Ancak bu kapsama akreditifle ilgili lehtarın ödemeyi talep ya da akreditifi kullanma hakkı dâhil edilmemiştir. Lehtarın akreditiften doğan haklarının devrinde ise UCC m. 5 düzenlemesi uygulanacaktır⁴⁴⁶.

UCC m. 9-109(d) hükmünde de bu Kanun'un uygulanmayacağı çeşitli hâller sıralanmıştır. Belirtmek gerekir ki UCC m. 9 kural olarak rızaya dayanan teminatlî işlemlere uygulanmaktadır⁴⁴⁷. Dolayısıyla rızaya dayanmayan ve kanuni olan rehinler, UCC m. 9-109(d)(2) hükmü uyarınca bu Kanun'un uygulama alanının dışındadır. İlgili hüküm doğrultusunda aksi öngörülmedikçe rızaya dayanmayan ve kanundan kaynaklı hapis haklarının, UCC m. 9'a göre önceliği vardır. Örneğin; kiraya verenin hapis hakkı (*landlord's lien*), garaj işletenlerin hapis hakkı (*garage keeper's lien*), UCC m. 9'un uygulama alanına girmez⁴⁴⁸. Bu kuralın bir istisnası ise kanuni rehin olarak ifade edebileceğimiz tarımsal ürünlerle ilgili rehin hakkında (*agricultural*

⁴⁴⁴ Bu husus ile ilgili ayrıca bkz. **Doğan**, Akreditif, s. 6; **Elvan Şafak**: "Teminat Mektubu ve Teminat Akreditiflerinin Uluslararası Ticaret Hukuku Açısından Değerlendirilmesi", İstanbul Bilgi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Ekonomi Hukuku, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2010, s. 60.

⁴⁴⁵ **Gerald T. McLaughlin/Paul S. Turner**: "Revised UCC Article 9 and Letters of Credit", Banking L. J. (2001), Vol. 118, No. 10, s. 903 (<https://heinonline.org/HOL/LandingPage?handle=hein.journals/blj118&div=95&id=&page=>) [Erişim Tarihi: 25.02.2022].

⁴⁴⁶ **Chomsky/Kunz/Schiltz/Tabb**, s. 707.

⁴⁴⁷ **Ronald J. Trompeter**: "Commercial Law: Revision of Article 9", 1973 U. Ill. L.F. (1973), s. 467 (<http://heinonline.org>) [Erişim Tarihi: 05.12.2020].

⁴⁴⁸ **Peretore/Hornby**, s. 5.

lien)⁴⁴⁹ karşımıza çıkmaktadır. Nitekim bu rehin türü, UCC m. 9-109(a)(5) uyarınca Kanun'un uygulama alanına girmektedir. Tarımsal rehin, borçlunun tarımsal faaliyetlerinden dolayı tedarik edilen taşınır mallar veya sağlanan hizmetlere ilişkin ya da borçlu tarafından tarımsal faaliyetlerde kiralanan taşınmaz mülkiyetiyle ilgili borçların ifası için gösterilen bir rehin türüdür. Tarımsal rehin, olağan iş faaliyetlerinde borçlunun tarımsal faaliyetleri için mal ve hizmet tedarik eden kişi lehine ya da taşınmazını kiraya veren malik lehine verilmektedir. Söz konusu kanuni rehin türünün etkili hâle gelmesi için rehin alacaklısının bu varlığa zilyet olması da şart değildir⁴⁵⁰.

Bir diğer istisna UCC m. 9-109(d)(3) hükmünde yer almakta olup işçilerin maaş, ücret ya da diğer tazminat alacaklarının devrinde bu Kanun uygulanmaz. Bunun sebebi işçi alacaklarına ilişkin diğer yasal düzenlemelerin uygulanmasıdır⁴⁵¹. Bu hususta belirtmeliyiz ki ücretlerle ilgili olarak Türk hukukunda da İş Kanunu'na tâbi çalışan işçinin kazancı, mevzuatı gereği devre konu olmadığı için TİTRK kapsamında bu varlıklar rehnedilmemelidir⁴⁵².

UCC m. 9-109(d) hükmünde yer alan ve kapsam dışında tutulan diğer hususlar ise kısaca şunlardır: bir işletmenin satışından (*sale of business*) kaynaklı hesapların, taşınır senedinin, borç senetlerinin (bonoların) satılması; tahsilat amacıyla yapılan alacak devirleri (*assignment receivables for collection only*)⁴⁵³; daha önceki borçların

⁴⁴⁹ Tarımsal ürünler üzerindeki kanuni rehin hakkına ilişkin olarak ayrıca bkz. İkinci Bölüm, §2, III, A, 2, a.

⁴⁵⁰ **White/Summers/Barnhizer/Barnes/Snyder**, s. 36-37.

⁴⁵¹ **LoPucki/Warren/Lawless**, s. 196.

⁴⁵² TBK'nın 410. maddesi ile İş Kanunu'nun 35. maddesinde düzenlenen devir ve rehin yasağına ilişkin düzenlemeler nedeniyle işçinin ücretinin rehin konusu edilemeyeceği yönünde bkz. **Baydak**, s. 109; **Arvas**, Rehne Konu Olabilecek Taşınır, s. 32-33.

⁴⁵³ "*Assignment*" terimi, hukuk sözlüğünde hakların ya da mülkiyetin devri olarak tanımlanmaktadır. "*Collateral assignment*" terimi de bu doğrultuda teminat amacıyla mülkiyetin devri anlamına gelmektedir. Bu hususla ilgili olarak Black's Law Dictionary'de yer alan ayrıntılı bilgi için bkz. **Garner**, s. 147-148. Bununla birlikte "*assignment of the receivables*" terimi, alacakların devrinin yanı sıra satışı veya rehnini ifade etmek için de kullanılmaktadır (**Hugh Beale**: "Discussion Paper Series: Sales of Receivables", STLRP (2016), s. 1 (<https://stlrp.files.wordpress.com/2017/01/beale-sale-of-receivables.pdf>) [Erişim Tarihi: 19.04.2021]).

kısmen ya da tamamen ifası için yapılan alacakların devri⁴⁵⁴; sağlık hizmetinden doğan alacaklar hâriç olmak üzere sigorta poliçesinden kaynaklı talepler⁴⁵⁵; mahkeme kararına dayanan teminat hakkı dışında bir mahkeme kararına istinaden hakların devredilmesi; mahsup hakkı (mevduat hesaplarında bankanın sahip olduğu mahsup hakkına ilişkin UCC m. 340 hükmü⁴⁵⁶ ile hesap borçlusunun talep ve savunmalarına ilişkin UCC m. 404 hükmü dışında); ticari haksız fiilden doğan talepler hâriç olmak üzere diğer haksız fiilden kaynaklı talepler⁴⁵⁷, tüketici işlemlerinde getirilerle ilgili UCC m. 9-315 ve öncelik sırasına ilişkin m. 9-322 hükümlerinin dışında mevduat hesabının devridir⁴⁵⁸.

B. *UNCITRAL MODEL KANUNU'NDA UYGULAMA ALANI DIŞINDAKİ DİĞER HUSUSLAR*

UNCITRAL Model Kanunu'nun uygulama alanı ve kapsamı dışındaki hususlar, birinci bölümdeki 1. maddenin 3. fıkrasında düzenlenmiştir. Model Kanun, akreditiften (*letter of credit*) doğan ödeme taleplerine ve fonların alınmasına uygulanmayacaktır. Akreditif işlemlerine ilişkin düzenlemelerin özellik arz etmesi ve diğer düzenlemelerde mevcut olması dikkate alındığında teminatlı işlemlere ilişkin

⁴⁵⁴ **Barkley Clark**: “Revised Article 9 of the UCC: Scope, Perfection, Priorities, and Default”, N. C. Banking Inst. (2000), Vol. 4, Issue 1, s. 129 (<http://scholarship.law.unc.edu/ncbi/vol4/iss1/7>) [Erişim Tarihi: 24.11.2020].

⁴⁵⁵ UCC m. 9-109(d)(8) uyarınca sigorta poliçesinden kaynaklı taleplere ilişkin hakların devrinde söz konusu Kanun uygulanmamakla birlikte bu durumun bir istisnası getiriler ve getirilerle ilgili öncelik sırasını düzenleyen UCC m. 9-315 ve m. 9-322 hükümlerinin uygulanmasına ilişkindir.

⁴⁵⁶ UCC m. 9-340(a) hükmü uyarınca mevduatın bulunduğu bankanın sahip olduğu mahsup hakkı, mevduat üzerinde teminat hakkı bulursa dâhi etkilenmeyecektir. İlgili maddenin (c) bendinde ise UCC m. 9-104(a)(3) uyarınca teminat hakkının kontrol yöntemiyle üçüncü kişilere etkili hâle getirilmesi durumu istisna tutulmuştur. Bu düzenlemenin bir benzeri UNCITRAL Model Kanun'un 6. Bölümünde yer alan mevduatı kabul eden kuruma karşı haklarla ilgili m. 69, f. 2 hükmünde düzenlenmiştir. Söz konusu düzenlemede mevduatı kabul eden kurumun sahip olduğu mahsup hakkının, mevduat üzerinde bir rehin hakkı kurulsa bile etkilenmeyeceği düzenlenmiştir. Bu husus hakkında ayrıca bkz. **Elmas**, 202.

⁴⁵⁷ UCC m. 9-109(a)(12) uyarınca bu düzenlemenin bir istisnası getirilere ilişkin olup UCC m. 9-315 ve getirilerde öncelik sırasına ilişkin m. 9-322 hükümleri bu taleplere ilişkin de uygulanabilir.

⁴⁵⁸ **Peretore/Hornby**, s. 13-16.

Model Kanun'da ayrıca bu konunun düzenlenmesine ihtiyaç duyulmamıştır⁴⁵⁹. Benzer şekilde, Model Kanun, bağımsız garantilerden kaynaklanan ödeme taleplerine ya da fonların alınmasına da uygulanmaz (UNCITRAL Model Kanun, m. 1, f. 3, (a)). Ayrıca 1 Ocak 2000 tarihinde yürürlüğe giren Garantiler ve Teminat Akreditifleri hakkında Birleşmiş Milletler Konvansiyonu (*United Nations Convention on Independent Guarantees and Stand-by Letters of Credit*) ile garanti ve teminat akreditiflerine ilişkin düzenlemeler getirilmiştir⁴⁶⁰.

Model Kanun m. 1, f. 5 hükmünde ise bu Kanun'un kişisel, ailevi ya da ev halkına yönelik teminatlarda tarafların hak ve yükümlülüklerini etkilemeyeceği hüküm altına alınmış; tüketicileri korumaya yönelik düzenlemelerin bulunması hâlinde de bunların öncelikli olarak uygulanacağı belirtilmiştir⁴⁶¹.

Son olarak Model Kanun m. 1, f. 6 hükmü uyarınca bu Kanun, bir başka kanun hükmünde teminat hakkının kurulması, bu hakların icrası ya da teminata konu varlıklarla ilgili getirilen sınırlandırmaları geçersiz kılmaz. Meğer ki söz konusu hüküm, müstakbel varlıklar ile paylı mülkiyete ya da elbirliği mülkiyetine konu bir taşınır bir varlık üzerinde teminat hakkının kurulması, icrası veya bu varlıkların devrine yönelik getirilen sınırlandırmalara ilişkin olsun⁴⁶². Dolayısıyla Model Kanun, diğer yasal düzenlemelerde taşınır varlıklar üzerinde teminat hakkı kurulmasına ilişkin getirilen sınırlandırmaları geçersiz kılmamakla birlikte bu durumun da bazı istisnalarını öngörmüştür.

⁴⁵⁹ **Bazinas**, Secured Transactions, s. 58.

⁴⁶⁰ Bağımsız garantilere ilişkin olarak daha ayrıntılı bilgi için bkz. İkinci Bölüm, §2, IV, A, 2.

⁴⁶¹ UNCITRAL Kanun Kılavuzu, Bölüm I, s. 13, pr. 30.

⁴⁶² Ayrıca alacaklar üzerinde teminat hakkı kurulması ya da alacakların devrine ilişkin sözleşmede öngörülen kısıtlamalarda (Model Kanun m. 13), banka hesabına yatırılan fonların ödenmesiyle ilgili (Model Kanun m. 15) hususlarda Model Kanun m. 1, f. 6 hükmü uygulanmaz. Bu husus hakkında daha ayrıntılı bilgi için bkz. UNCITRAL Kanun Kılavuzu, Bölüm I, s. 14, pr. 31.

§2. TİCARİ İŞLEMLERDE TAŞINIR REHNİNE KONU OLABİLECEK DİĞER VARLIKLAR

I. GENEL OLARAK

6750 sayılı Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu'nun 5. maddesi ve Uygulama Yönetmeliği'nin 11. maddesinde rehin konusu taşınır varlıklar, mülga TİRK'in 3. maddesinden daha farklı şekilde düzenlenmiştir. Böylelikle yeni düzenlemeyle mülga Kanun döneminde rehinin kapsamına dâhil edilmeyen alacaklar, döner malvarlığı unsurları, kiracılık hakkı gibi çeşitli varlıklar TİTRK ile rehnedilebilir hâle gelmiştir⁴⁶³.

7099 sayılı Kanun'un 27. maddesi ile TİTRK m. 5, f. 1 düzenlenmesi değiştirilerek rehne konu varlıklarda benzeri her türlü taşınır varlık ve hakkın rehne konu edilebileceği hüküm altına alınmıştır. Doktrinde bu değişiklikle birlikte TİTRK'te sınırlı sayı ilkesinin bırakıldığını ileri süren görüşler olduğu gibi⁴⁶⁴, sınırlı sayı ilkesinden vazgeçilmediğini ancak kendi içerisinde değişik türde ve sınırlı sayıda olmayan unsurları ihtiva ettiğini belirtenler de olmuştur⁴⁶⁵. Bu noktada ifade etmek gerekir ki TİTRK'te rehne konu varlıklar açısından sınırlı sayı ilkesinin bırakıldığı görülmekle birlikte her tür varlık da rehin konusu edilemeyeceği için m. 5'te sayılan varlıkların benzeri olarak kapsamın sınırlandırılmaya çalışıldığı görülmektedir⁴⁶⁶.

TİTRK m. 5, f. 3 ve f. 4 uyarınca işletmenin mevcut ve müstakbel taşınır varlıkları ile bu varlıkların getirileri de rehne konu edilebilir. Taşınır varlığın TİTRK

⁴⁶³ **Karakuş Erbaş**, s. 105-106.

⁴⁶⁴ **Antalya/Acar**, s. 93; **Arkan**, Ticari İşletme 2020, s. 58; **Karakuş Erbaş**, s. 106.

⁴⁶⁵ **Bozer/Göle**, Ticari İşletme Hukuku, s. 59-60.

⁴⁶⁶ Benzeri her tür taşınır varlık ve hak kapsamında TİTRK'te rehin konusu edilip edilemeyeceği tartışılan bazı varlıklar için ayrıca bkz. İkinci Bölüm, §2, IV.

kapsamında rehne konu edilmesi bakımından parasal bir değer ifade etmesi ve devredilebilir nitelikte olması ise rehne elverişlilik bakımından aranan şartlardandır⁴⁶⁷.

UCC’de teminat konusu olabilecek olan varlıklar ise maddi varlıklar, gayrimaddi varlıklar ve diğer varlıklar olarak sınıflandırmaya tâbi tutulmuştur. Maddi varlıkların kapsamına tüketim malları (*consumer goods*), tarım ürünleri (*farm products*), stok (*inventory*), ekipman/donatım (*equipment*) girerken; gayrimaddi varlıklara hesap (*account*) ve genel gayrimaddi varlıklar (*general intangibles*) girer. Bunların dışındaki diğer varlıklar ise emtia senedi ve UCC m. 701, f 2’de düzenlenen antrepo makbuzu (*document*), evrak (*instrument*), taşınır senedi (*chattel paper*), yatırım varlıkları (*investment property*) ve mevduat hesaplarıdır (*deposit account*)⁴⁶⁸. UNCITRAL Model Kanunu’nda ise UCC gibi ayrıntılı bir sınıflandırma yapılmayarak rehne konu taşınır varlıkların maddi ve gayrimaddi nitelikte olabileceği m. 2, (u) düzenlemesinde belirtilmiştir.

Bu bölümde TİTRK’e göre ticari işlemlerde taşınır rehnine konu olabilecek varlıklar gayrimaddi, maddi varlıklar şeklinde sınıflandırılarak incelenecek, uygun düştüğü ölçüde UCC ve UNCITRAL Model Kanunu ile karşılaştırma yapılacaktır. Ayrıca benzeri her türlü taşınır varlık ve hak kapsamında özellik arz eden bazı varlıklar ile işletmenin bütün olarak rehni de açıklanacaktır.

⁴⁶⁷ Oktay Özdemir, Ticari İşletmeler Dışındaki Taşınır Varlıklar, s. 63; Antalya/Acar, s. 91.

⁴⁶⁸ Brook/McJohn, s. 86.

II. GAYRİMADDİ VARLIKLAR

A. ALACAKLAR

1. TİTRK'e Göre Alacakların Rehni

Alacakların özellikle KOBİ'lerin malvarlığı değerlerinin önemli bir kısmını oluşturması sebebiyle ticari işlemlerde taşınır rehnine konu edilmesi, KOBİ'lerin finansmana erişimini daha kolay bir şekilde sağlamak adına yararlı olacaktır⁴⁶⁹. Bu doğrultuda TİTRK m. 5, f. 1, (a) ve Uygulama Yönetmeliği m. 11, f. 1, (a) uyarınca alacaklar da rehnedilebilir. Oysa ki mülga TİRK döneminde rehne konu varlıklar arasında alacaklar bulunmuyordu. Alacakların değerinin tespitinin güç olması⁴⁷⁰ ve işletmeden bağımsız olarak rehninin mümkün olması⁴⁷¹ sebebiyle mülga Kanun döneminde böyle bir tercih yapılmıştı.

TİTRK'te alacakların rehne konu edilebileceği m. 5, f. 1, (a) hükmünde düzenlenmiştir. Ek olarak m. 5, f. 5 uyarınca her tür sözleşmeden doğan mevcut veya müstakbel alacakların rehne konu edilebileceği hüküm altına alınmıştır. Alacaklarla ilgili bu iki düzenlemenin farklı oluşu, sözleşme dışında doğan alacakların rehne konu olup olmayacağıyla hususunda doktrinde tartışmalara yol açmıştır. Bu nedenle özellikle haksız fiil ve sebepsiz zenginleşmeden kaynaklanan alacakların da bu kapsamda rehne konu olup olmayacağı açıklığa kavuşturulmalıdır.

Bir görüş, “Sözleşmeden doğan” ifadesi karşısında Kanun'un sistematigi de dikkate alındığında TİTRK m. 5, f. 5 hükmünün, m. 5, f. 1, (a) hükmünü açıklayan bir düzenleme olduğunu ve iki düzenleme arasında çelişki olmadığını ileri sürmüştür⁴⁷².

⁴⁶⁹ **Mehmet Mücahit Arvas:** “Türk Hukukunda Alacak Rehni”, BD (2018), Sa. 104, s. 69.

⁴⁷⁰ **M. Ali Erten:** Bankacılık Uygulamasında Ticari İşletme Rehni, Ankara 2001, s. 27.

⁴⁷¹ **Göle/Aydoğan,** s. 25; **Karakuş Erbaş,** s. 108-109, dn. 285; **Baydak,** s. 99.

⁴⁷² **Antalya/Acar,** s. 105-106; ayrıca bkz. **Helvacı (Ülgen/Kaya/Nomer Ertan),** s. 220; **M. Ali Erten:** “Ticari İşlemlerdeki Taşınır Rehninde Teminatın Taşınır Varlık Yönünden Kapsamı”,

Diğer taraftan bu görüşte aksi yorumun da ihtimal dışında olmadığı, özellikle haksız rekabetten doğan alacağın güvence altına alınması gerektiği de belirtilmiştir. Aksi görüş ise bu Kanun'un amacı da dikkate alındığında haksız fiil ve sebepsiz zenginleşmeden doğan alacaklar gibi kaynağı ne olursa olsun her türlü alacağın rehninin TİTRK kapsamında mümkün olduğunu savunmuştur⁴⁷³. Bu görüşe ek bir gerekçe olarak TİTRK m. 5, f. 1, (p) hükmünde yer alan benzeri her türlü taşınır varlık ve hakkın TİTRK ile rehninin mümkün olması da ileri sürülmüştür⁴⁷⁴. Kanaatimizce TİTRK m. 5, f. 5 hükmünde yer alan “her türlü sözleşmeden doğan” ifadesinin açık olması karşısında, sözleşme dışındaki haksız fiil ve sebepsiz zenginleşmeden doğan alacakların kapsama alınmadığını söylemek daha isabetli olacaktır.

Belirtmek gerekir ki TİTRK m. 5, f. 5 hükmünde her tür sözleşmeden doğan müstakbel alacakların rehne konu edilebileceği düzenlendikten sonra, Uygulama Yönetmeliği m. 16, f. 2 hükmünde bu husus hakkında bir sınırlama getirilmiş ve müstakbel alacakların ancak belirli iş veya konu ile sınırlandırıldıkları takdirde TİTRK hükümlerine göre rehin konusu edilebileceği ifade edilmiştir⁴⁷⁵. Bu sınırlandırmaların yapılmadığı ve bütün müstakbel alacakların rehne konu edildiğine dair rehin sözleşmeleri ise geçersiz olacaktır.

içinde Ticarî İşlemlerde Taşınır Rehni Sempozyumu, Ed. A. Lâle Sirmen ve A. Barış Özbilen, Ankara 2018, s. 181. Bu görüşlere ek olarak *Oktay Özdemir*, haksız fiil ve sebepsiz zenginleşmeden doğan alacakların dışında vekâletsiz iş görme ve kanundan doğan alacakların da TİTRK kapsamında rehin edilemeyeceğini kabul etmekle birlikte böyle bir sınırlandırmanın gereğinin anlaşılmadığını vurgulamıştır (ayrıntılı bilgi için bkz. **Saibe Oktay Özdemir**: “Ticarî İşlemlerde Taşınır Rehni Kanununa Göre Üzerinde Rehin Hakkı Kurulabilecek Ticarî İşlemler Dışındaki Taşınır Varlıklar”, *içinde* Ticarî İşlemlerde Taşınır Rehni Sempozyumu, Ed. A. Lâle Sirmen ve A. Barış Özbilen, Ankara 2018, s. 65).

⁴⁷³ **Ecrin Baydak**: Ticarî İşlemlerde Taşınır Rehni, İstanbul 2018, s. 100.

⁴⁷⁴ **Baydak**, s. 100.

⁴⁷⁵ Bu husus hakkında *Baydak*, Uygulama Yönetmeliği ile getirilen bu sınırlandırmanın isabetli olduğunu aksi hâlde her türlü alacak rehninin kapsama dâhil olmasının kişilik haklarına ve dürüstlük kuralına aykırılık teşkil edebileceğini, bununla birlikte esasen bu düzenlemenin Kanun'da yapılması gerektiğini ifade etmiştir (ayrıntılı bilgi için bkz. **Baydak**, s. 100-101). İlgili Yönetmelik hükmüyle TİTRK ile kabul edilmeyen bir yasağın kabul edildiğini, bu düzenlemeyle kanunilik ilkesinin ihlâl edildiği de ileri sürülmüştür (**Seven**, s. 77).

TİTRK'e göre rehin konusu edilemeyecek alacaklar ise m. 5, f. 5 hükmünde düzenlenmiştir. İlgili düzenleme uyarınca 21.07.1953 tarihli ve 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun ile 31.05.2006 tarihli ve 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu hükümlerinde düzenlenen alacaklar, TİTRK kapsamında rehne konu edilemez.

TİTRK uyarınca alacak rehni mümkün olmakla birlikte bu düzenleme, TMK 954-961. maddelerinde düzenlenen alacak rehnine ilişkin hükümleri de yürürlükten kaldırmamaktadır⁴⁷⁶. Taraflar TMK bağlamında rehin tesis etmek isterse alacak üzerindeki rehin tesisi, adi alacak ile kıymetli evraka bağlı alacağın rehnedilmesine göre değişiklik arz edecektir. Alacak için adi bir borç senedi düzenlenmişse, bir diğer ifadeyle kıymetli evraka bağlanmamış alacaklar üzerinde rehin hakkı kurulurken TMK m. 955, f. 1 uyarınca senede bağlı olsun veya olmasın yazılı bir rehin sözleşmesi yapılmalıdır. Alacağın senede bağlanmış olması durumunda ise bu senedin teslimi gerekir. Kıymetli evraka bağlanmış alacaklar üzerinde de TMK m. 956 uyarınca rehin hakkı kurulabilir. Ayrıca taraflar dilerse TMK m. 955, f. 1'e göre adi alacakların rehnindeki gibi rehin hakkı da tesis edebilir. Ancak bu durumda kıymetli evrakın sağladığı korumadan taraflar yararlanamaz⁴⁷⁷. TMK m. 956 uyarınca kıymetli evraka bağlı alacakların rehninde senedin türüne göre rehin hakkının nasıl tesis edileceği düzenlenmiştir. TMK m. 956, f. 1'de hamiline yazılı kıymetli evrakın rehni için senedin rehinli alacaklıya teslim edilmesi gerektiği belirtilmiştir. İlgili hükmün ikinci fıkrasında ise emre yazılı kıymetli evrakın rehni için rehin cirosu ile kıymetli evrakın alacaklıya teslim edilmesi, nama yazılı kıymetli evrakın rehninde ise yazılı temlik beyanı ile evrakın alacaklıya teslim edilmesi gerektiği düzenlenmiştir.

⁴⁷⁶ Arvas, Alacak Rehni, s. 76.

⁴⁷⁷ Sirmen, Alacak Rehni, s. 53.

TMK uyarınca alacak rehni bu şekilde olmakla birlikte TİTRK’te senede bağlı olmayan ve bağlı olan alacaklar üzerinde rehin tesisi bakımından açık bir düzenleme bulunmamaktadır. Yazılı rehin sözleşmesi ve sicile tescil yoluyla rehin hakkı tesisine yönelik TİTRK ile sağlanan sistem dikkate alındığında, senede bağlanmamış alacakların TİTRK uyarınca rehnedilmesinde bir sakınca olmadığını düşünmekteyiz⁴⁷⁸. Ancak her halükârda sicile tescilin, rehne konu olan alacağı belirli kılacak şekilde yapılması gerekmektedir⁴⁷⁹.

Senede bağlanmış alacakların rehninde ise doktrinde farklı görüşler ileri sürülmüştür. Bir görüşe göre senede bağlanmış alacakların, senedin teslimi yerine yazılı sözleşme ve Rehinli Taşınır Sicili’ne tescil edilmesi yeterlidir⁴⁸⁰. Bizim de katıldığımız bir başka görüş ise alacağın bağlı olduğu senedin rehnini belirlilik ilkesi⁴⁸¹ açısından değerlendirerek taşınırın ayırt edici özelliklerinin belirtilmesi noktasında sıkıntılara yol açabileceğini ifade etmiştir⁴⁸². Esasında senede bağlı alacakların TİTRK uyarınca rehninin belirlilik ilkesi açısından sakıncalı olabileceği dikkate alındığında, özellikle bu hususun kambiyo senetlerinden doğan alacaklar bakımından da değerlendirilmesi gerekmektedir.

⁴⁷⁸ Benzer yönde bkz. **Antalya/Acar**, s. 106; **Helvacı (Ülgen/Kaya/Nomer Ertan)**, s. 220.

⁴⁷⁹ **Oktay Özdemir**, Ticari İşletmeler Dışındaki Taşınır Varlıklar, s. 66.

⁴⁸⁰ **Karakuş Erbaş**, s. 109. Bu husus hakkında *Oktay Özdemir*’de, senede bağlanmış alacakların sicilli bir rehin söz konusu olduğunda senedin tesliminin gerekmeyeceğini, ancak kıymetli evrak ve kambiyo senetleri bakımından da geçerli olmak üzere sicildeki tescilin alacağı belirli kılacak şekilde yapılması gerektiğinin önemli olduğunu ileri sürmüştür (ayrıntılı bilgi için bkz. **Oktay Özdemir**, Ticari İşletmeler Dışındaki Taşınır Varlıklar, s. 66).

⁴⁸¹ Ticari işlemlerde taşınır rehninde belirlilik ilkesi, iki yönlü değerlendirilebilir. Söz konusu ilke, taşınır rehnine konu olan alacağın ve taşınır varlığın belirlenmiş olması anlamına gelmektedir (ayrıntılı bilgi için bkz. **Sirmen**, Ticari İşlemlerde Taşınır Rehninin Düzenleniş Biçimi, s. 26).

⁴⁸² **Antalya/Acar**, s. 107.

a. *TİTRK Uyarınca Kambiyo Senetlerinden Doğan Alacakların Rehninin Değerlendirilmesi*

Kambiyo senetlerinden⁴⁸³ doğan alacaklarla ilgili olarak TİTRK’te açık bir düzenleme bulunmadığı için kambiyo senetlerinin TİTRK uyarınca rehin konusu edilmesinin mümkün olduğunu savunanlar⁴⁸⁴ bulunduğu gibi meseleye çekinceli yaklaşanlar da vardır⁴⁸⁵. TTK m. 689 hükmünde poliçelerle ilgili, TTK m. 778, f. 1, (a) hükmünde de bonolarla ilgili düzenlemeler vardır. İlgili düzenlemeler uyarınca genel olarak rehin işlemi, rehin cirosu ile senedin cirolanması ve senedin zilyetliğinin rehin alacaklısına devriyle yapılmaktadır. Bununla birlikte seri numarası gibi ayırt edici bir bilgiyi içermeyen bono ve poliçenin teslimsiz rehninin mümkün kılınması, işlem güvenliği açısından sakıncalı olabilir⁴⁸⁶. Diğer taraftan çekler açısından belge seri numarasının bulunması sebebiyle ayırt edici özellikleriyle birlikte rehin sözleşmesinde yer alabileceği ve TİTRK kapsamında rehnedilebileceği bir görüşte ileri sürülmüştür⁴⁸⁷. Bizim de katıldığımız bir başka görüş ise TTK m. 780’de zorunlu unsurları düzenlenen ve Çek Kanunu m. 2, f. 7’de ödenebilmesi için bazı ek bilgileri içermesi istenen çekin ibraz sürelerinin kısa olması ve TTK’da rehin cirosuna dâhi elverişli kabul edilmemesi karşısında meselenin daha karmaşık hâle geldiğini belirtmiştir⁴⁸⁸. Çünkü poliçe ile ilgili olan hükümlerden hangilerinin çekler hakkında uygulanacağını düzenleyen TTK m. 818’deki yollama listesinde rehin cirosuna ilişkin TTK m. 689 sayılmamıştır. Çekte rehin cirosunda izin verilmemesinin nedeni ise çekin

⁴⁸³ Kambiyo senetleri, alacak senetleri içerisinde yer almaktadır ve bu senetlerin içerdiği hak, nakdi bir alacağı ifade eder (ayrıntılı bilgi için bkz. **Hasan Pulaşlı**: Kıymetli Evrak Hukukunun Esasları, 7. Baskı, Ankara 2019, s. 48).

⁴⁸⁴ **Seven**, s. 78; **Oktay Özdemir**, Ticari İşletmeler Dışındaki Taşınır Varlıklar, s. 66.

⁴⁸⁵ **Arkan**, Ticari İşletme Rehni, s. 153; **Yatağan Özkan**, s. 225; **Antalya/Acar**, s. 107.

⁴⁸⁶ **Antalya/Acar**, s. 107.

⁴⁸⁷ **Antalya/Acar**, s. 107.

⁴⁸⁸ **Yatağan Özkan**, s. 225.

bir ödeme aracı olması ve kısa ibraz sürelerine tâbi tutulmasıdır⁴⁸⁹. Kanaatimizce kıymetli evrak hukukunda senetten doğan alacağın rehni, TTK'da özel olarak düzenlendiği için kıymetli evrakın niteliği gereği bu düzenlemelerin üstün tutulması, sakıncaları önlemek adına daha uygun olacaktır⁴⁹⁰. Buna karşın kambiyo senetlerinin TİTRK kapsamında rehni mümkün kılınmak isteniyorsa Kanun'da bu konuya ilişkin ayrıntılı düzenlemeler getirilmelidir.

Bu hususa ek olarak kupon⁴⁹¹ ve talon⁴⁹² gibi TTK'da düzenlenen diğer senetler için de kıymetli evraka ilişkin kaygıların geçerli olduğu dikkate alındığında bu senetlerin rehni hamiline veya emre olmalarına göre bir hukuki rejime tâbi tutulduğu için bu senetlerin de TİTRK uyarınca rehin konusu edilmemesi daha uygundur.

b. Her Türü Kazanç ve İratlar

TİTRK m. 5, f. 1, (c) ve Uygulama Yönetmeliği m. 11, f. 1, (d) hükümleri uyarınca her türlü kazanç ve iratlar⁴⁹³ rehne konu edilebilir. Belirtmek gerekir ki kazanç ve iratlar ayrı birer taşınır varlık olarak TİTRK'te sayılsa da esasında hukuki nitelikleri itibariyle birer alacak hakkı olduğu düşünülebilir⁴⁹⁴.

TİTRK ve bağlı mevzuatında her türlü kazanç ve irat ifadesinden ne anlaşılması gerektiği belirtilmemiştir. 193 sayılı Gelir Vergisi Kanunu'nun (GVK) m. 2'de sayılan gelire ilişkin unsurları arasında; ticari kazançlar, zirai kazançlar, ücretler, serbest

⁴⁸⁹ Bu husus hakkında ayrıca bkz. **Kendigelen (Kırca)**, s. 304; **Kendigelen (Ülgen/Helvacı/Kaya)**, s. 257-258.

⁴⁹⁰ **Arkan**, Ticari İşletme 2020, s. 63.

⁴⁹¹ Kuponlar, anonim ortaklıklar ile ilgili olarak hisse senetlerinde, kâr payı, bedelsiz hisse senedi alma ve rüçhan hakkı; tahvillerde ise faiz talep etme olanağı veren senetlerdir (ayrıntılı bilgi için bkz. **Poroy/ Tekinalp**, Kıymetli Evrak Hukuku, s. 6).

⁴⁹² Talon, kuponların tükenmesi durumunda yeni kupon tablosu alma hakkını veren senettir. Bu husus hakkında ayrıca bkz. **Poroy/ Tekinalp**, Kıymetli Evrak Hukuku, s. 6.

⁴⁹³ Kazanç ve irat, TİTRK m. 5, f. 1'de farklı bentlerde düzenlenmiş olsalar da hukuki nitelikleri itibariyle esasında birer alacak olduğu yönünde bkz. **Helvacı (Ülgen/Kaya/Nomer Ertan)**, s. 225.

⁴⁹⁴ **Oktay Özdemir**, Ticari İşletmeler Dışındaki Taşınır Varlıklar, s. 65; **Helvacı (Ülgen/Kaya/Nomer Ertan)**, s. 225; **Bayezit**, s. 343; **Baydak**, s. 109.

meslek kazançları, gayrimenkul sermaye iratları, menkul sermaye iratları ile diğer kazanç ve iratlar sayılmıştır.

Ücretlerle ilgili olarak ise daha önce de ifade ettiğimiz üzere İş Kanunu'na tâbi çalışan işçinin kazancı, mevzuatı gereği devre konu olamayacağı için rehne de konu edilmemelidir⁴⁹⁵. GVK'da düzenlenenlerin dışında, doktrinde kâr payı⁴⁹⁶, faiz, tahvil faizi, mevduat faizleri⁴⁹⁷, repo gelirlerinin de bu kapsamda değerlendirilerek TİTRK uyarınca rehnedilebileceği yönünde görüşler vardır⁴⁹⁸.

2. UCC ve UNCITRAL Model Kanunu Bakımından Değerlendirme

a. UCC Bakımından Değerlendirme

Teminatlı işlemlerde UCC m. 9 düzenlemesinin uygulama alanına TİTRK'e benzer şekilde alacaklar da girmektedir. UCC'de alacaklar, “*receivables*” yerine “*accounts*” (hesaplar) terimiyle ifade edilmiştir⁴⁹⁹. Ticari bir anlaşmada “*receivables*” terimi yerine tercih edilen “*accounts*” kavramı, genel olarak ödemeyi talep hakkını (*a right to payment*) ifade etmektedir⁵⁰⁰.

Hesaplar, UCC m. 9-102(a)(2) hükmünde tanımlanmış olup oldukça geniş kapsamlıdır. Bu kavram, parasal bir yükümlülüğten kaynaklanan ödemeyi talep

⁴⁹⁵ **Arvas**, Rehne Konu Olabilecek Taşınır, s. 32-33. TBK'nın 410. maddesi ile İş Kanunu'nun 35. maddesinde düzenlenen devir ve rehin yasağına ilişkin düzenlemeler nedeniyle işçinin ücretinin rehin konusu edilmemelidir (**Baydak**, s. 109).

⁴⁹⁶ Kâr payı, anonim şirkete konulan sermaye payı için dönem kârından ya da serbest yedek akçelerden ayrılan, her ortağa nakden ödenecek payı ifade etmektedir (ayrıntılı bilgi için bkz. **Yaşar Karayalçın**: Bilânço Hukuku, Ankara 1979, s. 78).

⁴⁹⁷ Aksi yönde bkz. **Oktay Özdemir**, Ticari İşletmeler Dışındaki Taşınır Varlıklar, s. 73, dn. 56. Yazar, mevduat rehininin yasaklanmasından ötürü mevduat faizinin de kapsam dışında olması gerektiğini ileri sürmüştür.

⁴⁹⁸ **Antalya/Acar**, s. 110.

⁴⁹⁹ **Helsen**, s. 968.

⁵⁰⁰ **Donald J. Rapson**: “Receivables Financing under Revised Article 9”, Am. Bankr. L. J. (1999), Vol. 73, No. 1, s. 133 (<https://heinonline.org/HOL/LandingPage?handle=hein.journals/ambank73&div=14&id=&page=>) [Erişim Tarihi: 14.02.2021].

hakkını veya ilgili varlığın satışı, kiralanması, lisansı, devri ya da diğer tasarruflarından elde edilen alacakları, kredi kartı alacakları ile sağlık sigortası poliçelerinden kaynaklı alacakları kapsamaktadır. Ayrıca bu kapsama sunulmuş veya sunulmaya devam edilen hizmetlerden doğan alacaklar, kiralanmış veya kullanılan gemilere ilişkin gemi kiralama sözleşmesi veya diğer sözleşmelerden doğan alacaklar, resmî kurumlar tarafından verilen piyango ve diğer oyunlardan kazanılan ödüller de dâhildir. Bu noktada belirtmek gerekir ki sağlık sigortası poliçelerinden doğan alacaklar, UCC kapsamında teminata konu edilmektedir. Ancak diğer sigorta alacakları, getirilerle ilgili uygulanan hükümler dışında UCC'nin uygulama alanına girmemektedir⁵⁰¹.

UCC m. 9-310(a) düzenlemesinde alacak hesapları üzerinde teminat hakkının üçüncü kişilere karşı ileri sürülebilmesi için finansman beyanının sicile kaydedilmesi gerektiği belirtilmiştir. UCC'de bazı alacaklar, “*accounts*” kapsamında yer almayıp Kanun'da ayrıca düzenlenmiştir. Bunlardan birisi de kıymetli evraktan doğan alacaklarla ilgilidir. Nitekim her bir varlığın aleniyeti sağlanırken çeşitli yöntemler kullanıldığı için Kanun'da ayrıca düzenlemeler yapılmıştır⁵⁰². Kıymetli evrakın tanımı ise UCC m. 9-102(a)(47) hükmünde yer almaktadır. İlgili düzenleme uyarınca bu evrak, kambiyo senetlerini ya da parasal yükümlülükten kaynaklı ödemeyi talep hakkını gösteren yazılı belgeyi ifade etmektedir. Söz konusu evrak, tek başına bir teminat sözleşmesini ya da kira sözleşmesini ifade etmez. Olağan iş faaliyetlerinde bu evrak devredilirken senedin teslimi ve ciro yöntemi ya da senedin teslimi ile devir yöntemi kullanılmaktadır. Bu kavrama yatırım varlıkları, akreditifler ya da kredi

⁵⁰¹ Peretore/Hornby, s. 49.

⁵⁰² Örneğin, ticari haksız fiilden kaynaklanan alacakların teminatlı işlemlere konu edilmesinde, UCC m. 9-310 uyarınca finansman beyanının sicile tescil edilmesi gerekirken, “*chattel paper*” olarak adlandırılan taşınır senedinde sicile kayıt yönteminin yanı sıra senedin zilyetliğinin teminatlı alacaklıya devredilmesi yöntemi de öngörülmüştür (UCC m. 9-312(a), m. 9-313(a)).

kartlarının kullanılmasından kaynaklı ödemeleri ispatlayan yazılar ya da kredi kartı kullanılmasıyla ilgili bilgi içeren yazılar dâhil değildir.

Taşınır senedinden doğan alacaklar, haksız fiilden kaynaklı ticari alacaklar, mevduat hesapları, yatırım varlıklarıyla ilgili alacaklar, akreditiften doğan alacaklar da hesaplar kapsamında değerlendirilmeyip Kanun'da ayrıca düzenlenmiştir⁵⁰³. TİTRK'ten farklı olarak kıymetli evrakın UCC'de rehne konu edilmesi durumunda rehin hakkının üçüncü kişilere karşı etkili hâle gelmesi için finansman beyanının sicile tescil edilmesi yöntemi (UCC m. 9-312(a)) ya da kıymetli evrakın zilyetliğinin alacaklıya devredilmesi yoluna (m. 9-313(a)) başvurulabilir. Kıymetli evrakın teminatlı işlemlere konu edilmesi UCC m. 9 düzenlemesinde yer almakla birlikte, kıymetli evrak ve de özellikle kambiyo senetlerine ilişkin diğer hususlar UCC m. 3'te yer almaktadır. Söz konusu yasal düzenlemede kıymetli evrakın devri, ciro edilmesi, paraya çevrilmesi, tarafların yükümlülükleri gibi kıymetli evrak hukukuna ilişkin özellik arz eden konular üzerinde durulmuştur⁵⁰⁴.

UCC m. 9'da yapılan revizyonla Kanun'un uygulama alanına m. 9-102(a)(13) uyarınca haksız fiillerden kaynaklı bütün talepler değil, sadece ticari haksız fiilden kaynaklı (*commercial tort claim*) talepler dâhil edilmiştir. İlgili hüküm uyarınca talepte bulunan bir kuruluş (*organization*) olabileceği gibi bir gerçek kişi (*individual*) de olabilir. Bir kuruluşun ticari sırlarının hukuka aykırı şekilde açıklanması ve kullanılmasına ilişkin haksız fiil iddiaları, bu kapsamda değerlendirilebilir⁵⁰⁵. İlgili hükmün devamında ticari haksız fiile yönelik bireysel taleplerin, ticari veya mesleki

⁵⁰³ Helsen, s. 968; Peretore/Hornby, s. 48.

⁵⁰⁴ Chomsky/Kunz/Schiltz/Tabb, s. 271 vd.

⁵⁰⁵ Michael Reese: "The Use of Legal Malpractice Claims as Security under the UCC Revised Article 9", Rev. Litig. (2001), Vol. 20, No. 2, s. 533 (<https://heinonline.org/HOL/LandingPage?handle=hein.journals/rol20&div=22&id=&page=>) [Erişim Tarihi: 19.08.2021].

faaliyetleriyle ilgili olabileceği, diğer taraftan bu kapsama bedensel zararlar veya ölümden doğan zararların girmeyeceği düzenlenmiştir. Örneğin, bir kamyon sürücüsünün iş kazası neticesinde uğradığı bedensel zararlar, bu kapsama girmezken kamyonunda meydana gelen zararlar ilgili eşyaya yönelik talepler bu kapsamda değerlendirilebilecektir⁵⁰⁶. Yabancı literatürde bir görüş, bütün haksız fiilden doğan taleplerin UCC kapsamında teminat altına alınmasının ve Kanun'a adapte edilmesinin tartışmalı ve daha zor olacağı gerekçesiyle bu unsurların Kanun'un kapsamı dışında tutulduğunu ileri sürmüştür⁵⁰⁷.

Sonuç olarak UCC m. 9 düzenlemesi, TİTRK'e benzer şekilde alacaklar üzerinde de teminat hakkı kurulmasına izin vermiştir. UCC'de kıymetli evraktan doğan alacaklar da teminatlı işlemlere dâhil edilmekle birlikte diğer birçok alacak türü Kanun'da ayrıca tanımlanmış ve rehin hakkının üçüncü kişilere etkili hâle gelmesine ilişkin sicil dışında zilyetliğin devri gibi farklı yöntemler de öngörülmüştür.

b. UNCITRAL Model Kanunu Bakımından Değerlendirme

UCC m. 9 ile benzer şekilde UNCITRAL Model Kanun'da da alacaklar teminatlı işlemlerin kapsamı dâhilinde, birinci bölümündeki m. 2, (dd) düzenlemesinde tanımlanmıştır. Bu alacaklar, parasal yükümlülükten doğan ödemeyi talep hakkını ifade eder. Alacakların yer aldığı bu tanıma ise kambyo senetleri (*negotiable instruments*)⁵⁰⁸, mevduat alacakları, aracısız menkul kıymetlerden doğan alacaklar girmemektedir. Çünkü bu varlıklar, Model Kanun'un ikinci bölümdeki 15. ve 16. maddelerinde özel olarak düzenlenmiştir⁵⁰⁹. Model Kanun m. 2, (ll) hükmünde ise

⁵⁰⁶ Reese, s. 533-534.

⁵⁰⁷ Lynn M. LoPucki/Elizabeth Warren/Robert M. Lawless: Secured Transactions A Systems Approach, Ninth Edition, Newyork 2020, s. 331.

⁵⁰⁸ "Negotiable instruments" kavramının ticari senetler, kıymetli evrak anlamına geldiği yönünde bkz. Feryâl Orhan Basık: Ansiklopedik Muhasebe ve Finans Terimleri Sözlüğü, İstanbul 2011, s. 520.

⁵⁰⁹ Ayrıntılı bilgi için bkz. UNCITRAL Kanun Kılavuzu, Bölüm I, s. 23, pr. 62.

“*tangible asset*” olarak ifade edilen maddi varlıklara ilişkin tanımlamaya kambiyo senetleri⁵¹⁰, para ve sertifikalı aracısız menkul kıymetler örnek olarak verilmiştir⁵¹¹. Ayrıca Kanun Kılavuzu’nda bu tür kıymetli evraka konişmento (*bill of lading*)⁵¹² ve makbuz senedi (*warehouse receipt*)⁵¹³ gibi emtia senetleri de dâhil edilmiştir. Bu açıdan TİTRK’ten farklı olarak Model Kanun, kıymetli evraka ilişkin ayrıntılı düzenlenmeler getirmiştir. Diğer taraftan UCC’den farklı olarak Model Kanun, bağımsız garanti ya da akreditif, aracılı menkul kıymetler ile finansal sözleşmelerden kaynaklı netleştirme anlaşmalarından doğan alacaklara uygulanmamaktadır⁵¹⁴.

Alacaklara ilişkin Yasama Kılavuzu’nda bu varlıkların teminata konu edilebileceği ve bu alacakların sözleşmeden ya da sözleşme dışından doğabileceği belirtilmiştir. Bu noktada ifade etmek gerekir ki Kılavuz, sözleşme dışından doğan toplu alacak ya da müstakbel alacaklar üzerinde teminat hakkı kurulmasının (*assignment of future receivables*)⁵¹⁵ kapsam dışında tutulmasını tavsiye etmiştir. Bir diğer ifadeyle Yasama Kılavuzu’nda yer alan teminata konu alacakların sözleşme dışından da doğabileceği ancak bu kuralın bir istisnasının müstakbel alacakların teminatına ilişkin olduğu belirtilmiştir⁵¹⁶. Buna karşın Model Kanun, Yasama Kılavuzu’nun söz konusu tavsiyesinden farklı bir yaklaşım tercih ederek m. 6, f. 2

⁵¹⁰ UNCITRAL Model Kanun ile kambiyo senetlerinin siciline tescil yöntemiyle rehedilmesinin olumsuz etkiler yaratabileceği, bu tür teminat araçlarının için öngörülen diğer rehin yöntemlerinin daha etkili olabileceğine ilişkin ayrıca bkz. **Dubovec/Sigman**, s. 172.

⁵¹¹ Bkz. UNCITRAL Kanun Kılavuzu, Bölüm I, s. 25, pr. 69.

⁵¹² Hukuk Terimleri Sözlüğü’nde “*bill of lading*” terimi, konişmento olarak tercüme edilmiştir. Bkz. **Dayınlarlı**, s. 115.

⁵¹³ Hukuk Terimleri Sözlüğü’nde “*warehouse receipt*” terimi, ambar teslim makbuzu olarak tercüme edilmiştir. Bkz. **Dayınlarlı**, s. 667. Tevdi edilen mallara karşılık umumi mağazalardan verilen kıymetli evraka, “*makbuz senedi*” denilmektedir (ayrıntılı bilgi için bkz. **Poroy/Tekinalp**, Kıymetli Evrak Hukuku, s. 379).

⁵¹⁴ UNCITRAL Model Kanunu m. 1, f. 3; UNCITRAL Kanun Kılavuzu, Bölüm II, s. 39-40, pr. 113-114.

⁵¹⁵ UNCITRAL Yasama Kılavuzu’nda “*Assignment*” terimi, bir borcun ifasından ya da bir ödemeyi talep hakkından doğan alacaklar üzerinde teminat hakkı kurulmasını ifade etmektedir. Bu terim, alacakların doğrudan devredilmesi anlamına da gelmektedir (UNCITRAL Yasama Kılavuzu, Giriş, s. 6, pr. 20).

⁵¹⁶ UNCITRAL Yasama Kılavuzu, Bölüm I, s. 33, pr. 7.

hükümünde müstakbel varlığın sözleşmeden ya da kanundan doğması yönünde bir ayrıma gitmemiştir. Dolayısıyla sözleşme dışından doğan müstakbel alacakların kapsama dâhil edilmemesine ilişkin Yasama Kılavuzu'ndaki tavsiyeyi TİTRK dikkate alırken, Model Kanun'da bu yaklaşım tercih edilmemiştir. Esasında Model Kanun açısından sözleşme dışından doğan müstakbel alacakların da rehne konu edilmesinde diğer taşınır varlıklar gibi aranacak olan şart, Model Kanun'un m. 6, f. 3, (c) hükmü uyarınca teminat sözleşmesinde, teminatlı varlığın tanımlanmış olmasıdır. İlgili hüküm m. 9'a yönlendirme yaparak teminatlı varlığın, teminat sözleşmesinde ayırt edilebilir şekilde tanımlanmasını yeterli bulmuştur. Ayrıca madde devamında, teminatlı varlığa ilişkin tanım yapılırken teminat verenin taşınır varlıklarının tümü veya teminat verenin genel bir kategoriye ait taşınır varlıkların tümü şeklinde ifade edilmesinin m. 9, f. 1'de yer alan ayırt edilebilirlik standardını karşıladığı da belirtilmiştir. Bu noktada belirtmek gerekir ki TİTRK bakımından sözleşme dışından doğan alacakların rehne konu edilip edilemeyeceğine ilişkin doktrindeki tartışmalar, Model Kanun'un konuyu farklı değerlendirmesinden kaynaklanıyor olabilir. Bu hususta UNCITRAL Model Kanun ile TİTRK farklılık arz etmektedir. Sonuç olarak haksız fiilden kaynaklı bir alacak, belirlenebilir olduğu müddetçe Model Kanun kapsamında rehne konu edilebilecektir⁵¹⁷.

B. LİSANS VE RUHSATLAR

1. TİTRK Uyarınca Rehin Konusu Olabilen Lisans ve Ruhsatlar

Lisans kavramı genel olarak, *“herhangi bir iş veya ticari işlemin yapılması için devlet makamları tarafından verilen izin; bir ülkenin ihraç edilecek ya da ithal edilecek malların yurttan çıkması veya yurda girmesi için ilgili makamlarca verilen*

⁵¹⁷ Yatağan Özkan, s. 224.

izin” olarak tanımlanmaktadır⁵¹⁸. Bir diğer ifadeyle lisans, yetkili kılmak, izin vermek anlamına gelmektedir⁵¹⁹. Ruhsatın da benzer şekilde izin belgesi, izin, ruhsatname gibi çeşitli anlamları mevcuttur⁵²⁰. Belirtmeliyiz ki genel tanım bu şekilde olmakla birlikte her bir mevzuat açısından ruhsat kavramı ayrı şekilde tanımlanmaktadır⁵²¹.

Lisans ve ruhsatların rehni, TİTRK ile mümkün olmakla birlikte bu husus hakkında bir sınırlandırma getirilmiştir. Nitekim TİTRK m. 5, f. 1, (f) ve Uygulama Yönetmeliği m. 11, f. 1, (e) uyarınca “*başka bir sicile kaydı öngörülmeven ve idari izin belgesi niteliğinde olmayan her türlü lisans ve ruhsatın*” rehne konu edilebileceği belirtilmiştir. Bu doğrultuda TİTRK bakımından hangi lisans ve ruhsatların rehin konusu edilebileceği, fikri ve sınai mülkiyete konu lisanslar ile idare hukukunda “ruhsat” kavramı çerçevesinde değerlendirilecektir.

a. *Fikri ve Sınai Mülkiyete Konu Edilen Lisanslar*

TİTRK uyarınca FSEK ve SMK hükümleri kapsamındaki lisans ve ruhsatların rehin konusu edilebileceği düşünülmektedir⁵²². Nitekim SMK m. 148, f. 1, c. 1’de sınai mülkiyet haklarının lisans konusu olabileceği düzenlenmiştir. Bu doğrultuda, SMK m. 24 uyarınca marka hakkı, SMK m. 75 uyarınca tasarım hakkı, SMK m. 125 uyarınca patent hakkı ve SMK m. 145 uyarınca faydalı model hakkı, lisans sözleşmesine konu edilebilir⁵²³. Ancak SMK m. 148, f. 1, c. 2 gereğince coğrafi işaret ve geleneksel ürün

⁵¹⁸ **Yılmaz**, s. 473.

⁵¹⁹ **Saibe Oktay Özdemir**: Sınai Haklara İlişkin Lisans Sözleşmeleri ve Rekabet Hukuku Düzenlemelerinin Lisans Sözleşmelerine Uygulanması, İstanbul 2002, s. 9.

⁵²⁰ Bkz. TDK Sözlüğü, (<https://sozluk.gov.tr/>) [Erişim Tarihi: 30.11.2021].

⁵²¹ Ruhsat kavramına ilişkin olarak ayrıntılı bilgi için bkz. **Mustafa Dönmez**: İşyeri Ruhsat Hukuku, Ankara 2021, s. 14.

⁵²² **Oktay Özdemir**, Ticari İşletmeler Dışındaki Taşınır Varlıklar, s. 73; **Helvacı (Ülgen/Kaya/Nomer Ertan)**, s. 225; **Bayezit**, s. 345; **Şenocak/Kahraman/Tuncer Kazancı/Öcal Apaydın**, s. 83.

⁵²³ **Helvacı (Ülgen/Kaya/Nomer Ertan)**, s. 225.

adı lisans konusu edilemez. Lisans sözleşmesi ise sınai mülkiyet haklarının kullanımının devredilmesine yönelik bir sözleşmedir⁵²⁴.

Sınai mülkiyet haklarına ilişkin lisansların rehne konu edilip edilmeyeceği hususunda doktrinde farklı görüşler vardır. SMK m. 24, f. 3, m. 75, f. 3 ve m. 125, f. 3 hükümleri uyarınca lisans veren ile lisans alan açıkça anlaşmadıkça lisans alanın lisanstan doğan haklarını üçüncü kişilere devretmesi mümkün değildir. Bu doğrultuda, bir görüşe göre sınai mülkiyet haklarına ilişkin lisansların TİTRK kapsamında rehne konu edilmesi için taraflarca lisansın üçüncü kişilere devrinin kabul edilmiş olması gerekir⁵²⁵. Bizim de katıldığımız bir diğer görüş ise lisans haklarının TİTRK kapsamında rehni kabul edilse de bunların basit lisanslarla sınırlı tutulması gerektiğini, nitekim lisans yoluyla verilmiş hakları izinsiz genişletmek veya bu hakları üçüncü kişilere devretmek sınai mülkiyet hakkına tecavüz teşkil edebileceğinden lisans hakkının TİTRK kapsamında rehnemenin sakıncalı olabileceğini belirtmiştir⁵²⁶.

FSEK m. 48, f. 2’de düzenlenen ruhsat ise fikir ve sanat eserlerini kullanma yetkisinin bir diğer kimseye bırakılmasıdır. Diğer taraftan, FSEK m. 49, f. 1’de “*Eser sahibi veya mirasçılarından mali bir hak veya böyle bir hakkı kullanma ruhsatını iktisap etmiş olan bir kimse, ancak bunların yazılı muvafakatiyle bu hakkı veya kullanma ruhsatını diğer birine devredebilir*” hükmü yer almaktadır. Dolayısıyla ruhsat sahibinin, eser sahibi veya mirasçılarının yazılı muvafakatini almasıyla bu hakkı veya kullanma ruhsatını üçüncü kişiye devredebileceği kabul edilmiştir. Lisanslara benzer şekilde ruhsat verenin, ruhsatın bir başkasına devredilmesine izin verdiği

⁵²⁴ Helvacı (Ülgen/Kaya/Nomer Ertan), s. 225, dn. 168.

⁵²⁵ Helvacı (Ülgen/Kaya/Nomer Ertan), s. 225; Oktay Özdemir, Ticari İşletmeler Dışındaki Taşınır Varlıklar, s. 75; Şenocak/Kahraman/Tuncer Kazancı/Öcal Apaydın, s. 82-83; Bayezit, s. 346.

⁵²⁶ Yatağan Özkan, s. 228.

hâllerde ruhsatın da bir taşınır varlık olarak TİTRK'e göre rehнинin mümkün olduğu ifade edilmiştir⁵²⁷.

b. *Başka Bir Sicile Kaydı Öngörülme ve İdari İzin Belgesi Niteliğinde Olmayan Lisans ve Ruhsatlara İlişkin Değerlendirme*

TİTRK'in hazırlanmasına ilişkin süreçte “*Başka bir sicile kaydı öngörülme her türlü lisans ve ruhsatlar*” ibaresine yer verilmişken, daha sonra ilgili hüküm değiştirilerek kabul edilmiştir⁵²⁸. Ancak söz konusu hükümde idari izin belgesiyle ifade edilmek istenen, tam olarak anlaşılmamaktadır.

Öncelikle idare hukuku açısından lisans veya ruhsat, kamu hizmeti ve kolluk faaliyetlerinde görülmektedir. Kamu hizmetinin gördürülmesinde ruhsat veya lisans usulü, devlet veya mahalli idarelerin, özel hukuk tüzel kişisini kendi üstlendikleri kamu hizmetinde görevlendirmesinde karşımıza çıkmaktadır. Burada özel kişinin talebi olsa da gerçekleştirilen işlem, tek taraflı bir işlemdir. İdarenin bu işlemlerine, özel eğitim kurumlarının, özel hastanelerinin ruhsat usulüyle çalışması, belediye sınırları içinde özel kişilerce yürütülen toplu taşımacılık hizmetlerinin ruhsat usulüyle yürütülmesi, yayın izin ve lisansı için Radyo ve Televizyon Üst Kurulu'ndan alınan yayın izin ve lisansları, elektrik üretim ve dağıtım hizmetlerinin özel kişilere gördürülme usulleri örnek olarak gösterilmektedir⁵²⁹. Ancak düzenleyici ve denetleyici kurumların verdikleri ruhsatın, bazı hâllerde kamu hizmeti sayılmayıp kolluk faaliyeti kapsamında da değerlendirilmesi mümkündür. Örneğin, elektrik

⁵²⁷ **Helvacı (Ülgen/Kaya/Nomer Ertan)**, s. 225-226; **Oktay Özdemir**, Ticari İşletmeler Dışındaki Taşınır Varlıklar, s. 75; **Bayezit**, s. 346.

⁵²⁸ **Arvas**, Enerji Piyasası Düzenleme Kurulu'nun (EPDK) çekinceleri nedeniyle bu değişikliğin yapıldığını belirterek, değişiklikten önceki ibarenin Kanun'un bütünlüğü açısından daha tutarlı olduğunu belirtmiştir (ayrıntılı bilgi için bkz. **Arvas**, Rehne Konu Olabilecek Taşınır, s. 37).

⁵²⁹ İdare hukuku açısından ruhsat ve lisans kavramına ilişkin olarak bkz. **Kemal Gözler/Gürsel Kaplan**: İdare Hukukuna Giriş, 25. Baskı, Bursa 2019, s. 278.

piyasa lisanslandırmalarının, piyasa işletim faaliyeti dışındaki ticari faaliyetleri kolluk faaliyeti kapsamında verilen bir ruhsattır⁵³⁰. Ruhsat faaliyetlerinin kolluk faaliyetleri içindeki görünümü ise genel anlamda izin usulü olup bazı faaliyetlerin yapılabilmesi için önceden kolluk makamlarından izin alınması gerekmektedir⁵³¹. Bir diğer ifadeyle ruhsat, özel kişi faaliyetlerinin kolluk tarafından yapılan denetim aracıdır⁵³². Örneğin, işyeri açma ve çalışma ruhsatı, taksi geçici çalışma ruhsatı, yapı ruhsatı ve yapı kullanma ruhsatı, izin usulüyle gerçekleşmektedir⁵³³.

TİTRK’te kapsam dışında tutulmak istenen lisans ve ruhsatlar, idare tarafından tek taraflı verilen izin belgeleri ise rehnedilebilecek olan sadece FSEK ya da SMK anlamında lisans veya ruhsat olabilir. Ancak bununla birlikte daha sonra ayrıntılı inceleyeceğimiz üzere ticari plaka ve ticari hattın⁵³⁴ münferiden rehninin TİTRK’te özel olarak düzenlemesi karşısında farklı bir değerlendirme yapılması gerekmektedir. Nitekim ticari hattın, ticari plaka sahiplerine taşımacılık faaliyetlerini yürütmek için idare tarafından verilen bir çalışma ruhsatı olduğu düşünüldüğünde, idari izin belgesi sayılabilecek çalışma ruhsatının TİTRK ile rehni mümkün kılınmıştır. Bu açıdan “idari izin belgesi” ifadesi, çelişkilere sebebiyet vermekte olup ilgili hükmün ilk hâlindeki gibi bu şartın aranmamasının daha isabetli olduğu kanaatindeyiz. Şayet EPDK gibi düzenleyici ve denetleyici kurumların vereceği lisansların TİTRK kapsamında rehin konusu edilmesinden bir endişe duyuluyorsa, bu endişeleri önlemeye yönelik TİTRK m. 5, f. 7 hükmünde de bir düzenleme mevcut olup şu şekildedir: “*Kendi mevzuatı gereğince bir onaya tâbi olan lisans ve ruhsatların rehni bu onayın alınması hâlinde mümkündür.*” Bu husus hakkında bir görüşte söz konusu onayın, lisans ya da ruhsatın

⁵³⁰ **M. İsmail Çekiç**: İdare Hukuku Açısından Ruhsat, İstanbul 2019, s. 145.

⁵³¹ **Gözler/Kaptan**, s. 595; benzer yönde bkz. **Çekiç**, s. 131.

⁵³² **Çekiç**, s. 112.

⁵³³ **Çekiç**, s. 133.

⁵³⁴ Ticari plaka ve ticari hattın rehnine ilişkin olarak ayrıntılı bilgi için bkz. İkinci Bölüm, §2, II, B, 1, c.

hak sahiplerinin bunların rehnine izin vermesine ilişkin olduğu, tarafların devre açıkça izin verdiğiine ilişkin bir anlaşma yok ise bunların rehnine onay vermesinin istenebileceği ileri sürülmüştür⁵³⁵. Bizim de katıldığımız bir başka görüş ise ilgili hükümde yer alan onayın, lisans ve ruhsat rehnine ilişkin mevzuatın herhangi bir makamdan onay verilmesini emrettiği durumlar olduğunu; burada ifade edilmek istenenin ise hem alınması hem de rehnedilmesi onaya tâbi olan lisanslar olduğunu savunmuştur⁵³⁶. Söz konusu hükmün kapsamına, elektrik piyasalarında verilen lisanslar da girebilir⁵³⁷.

Kanaatimizce lisans veya ruhsatı, sadece lafzi olarak idari izin belgesi kapsamında düşündüğümüzde idare tarafından verilen her tür lisans ve ruhsatın kapsamı dışında olması gibi bir anlam çıkabilir. Ancak TİTRK m. 5, f. 1, (f) düzenlemesini, m. 5, f. 7 hükmüyle birlikte düşündüğümüzde, bu değerlendirme tam olarak isabetli olmayacaktır. Kanunun amaçlarından birisi de taşınır rehninin güvence olarak yaygınlaştırılması olduğu için ekonomik değer biçilebilen ve kişiye bağlı olmayan⁵³⁸ ticari amaçlı verilen ruhsatların TİTRK uyarınca rehnedilip rehnedilemeyeceği belirsizdir. Örneğin, özel hastane ruhsatı TİTRK kapsamında rehne konu edilebilir mi sorusu gündeme gelebilir. Her ne kadar bir görüşe göre özel hastane ruhsatları haczi kabil olduğu için⁵³⁹ TİTRK’te rehne konu edilmesi mümkün olsa da⁵⁴⁰

⁵³⁵ Helvacı (Ülgen/Kaya/Nomer Ertan), s. 226.

⁵³⁶ Oktay Özdemir, Ticari İşletmeler Dışındaki Taşınır Varlıklar, s. 75.

⁵³⁷ Oktay Özdemir, Ticari İşletmeler Dışındaki Taşınır Varlıklar, s. 75.

⁵³⁸ Avukatlık ruhsatnamesi, sürücü belgesi gibi ruhsatlar kişiye bağlı oldukları için devre konu edilemez (ayrıntılı bilgi için bkz. Çekiç, s. 34, dn. 146).

⁵³⁹ Yargıtay 12. HD. 26.04.2017 T., E. 2016/12459, K. 2017/6536 sayılı kararında özel hastane ruhsatnamesinin haczinin mümkün olduğuna karar vermiştir (ayrıntılı bilgi için bkz. **Lexpera Hukuk Bilgi Sistemi**, (<https://www.lexpera.com.tr/>) [Erişim Tarihi:01.12.2021]). Yargıtay’ın daha eski tarihli 12. HD. 11. 02.2014 T, E. 2014/340, K. 2014/3398 sayılı bir başka kararında ise hastane işletme ruhsatının bir ticari işletme olan özel hastaneden ayrı olarak tek başına ekonomik bir değere sahip olup olmadığının araştırılması gerektiği, tek başına devrinin mümkün olması hâlinde haczedilebileceği, aksi halde haczinin mümkün olmadığı belirtilmiştir (ayrıntılı bilgi için bkz. **Lexpera Hukuk Bilgi Sistemi**, (<https://www.lexpera.com.tr/>) [Erişim Tarihi:01.12.2021]).

⁵⁴⁰ Mehmet Ali Aksoy: “Yeni Bir Kurum Olarak Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni’nin Ticari İşletme Rehni ile Karşılaştırmalı Olarak Değerlendirilmesi”, AnkBD (2018), C. 76, Sa. 1, s. 72. Bir

özel hastaneler için ruhsatname düzenlemesi Sağlık Bakanlığı tarafından verilmektedir⁵⁴¹. Bu açıdan ekonomik değer arz eden bir unsurun TİTRK uyarınca rehнинin paraya çevrilmesi mümkün olsa da bu ruhsatın da idari izin belgesi niteliğinde olduğunu düşündüğümüzde konuya ilişkin net bir yanıt vermek güçleşmektedir.

Başka bir sicile kaydı gereken ve idari izin belgesi niteliğinde olan ruhsatlara ise maden işletme ruhsatlarını⁵⁴² örnek olarak verebiliriz⁵⁴³. Nitekim TİTRK m. 8, f. 3 uyarınca diğer kanunlar uyarınca sicile tescili zorunlu olan taşınır rehinlerinin kapsam dışında tutulduğu bu düzelemeye maden hakları ve cevherler de girmektedir⁵⁴⁴. Maden ruhsatı ise 3213 sayılı Maden Kanunu'nun 3. maddesinde "*Madenlerin aranması ve işletilmesi için yönetmelikte belirtilen usul ve esaslar çerçevesinde Genel Müdürlükçe verilen belge*" olarak tanımlanmış; 38. maddesinde de maden hakları ve faaliyetleriyle ilgili Maden Sicili'nin tutulduğu belirtilmiştir. Dolayısıyla maden ruhsatları da sicile kaydedildiği tarihte yürürlüğe girecek⁵⁴⁵ olup TİTRK kapsamında rehne konu edilemez.

Sonuç olarak, TİTRK'te başka bir sicile kaydı öngörülmeven ve idari izin belgesi niteliğinde olmayan lisans ve ruhsatlar açısından düzenlemenin mevcut hâliyle FSEK ve SMK hükümleri kapsamındaki lisans ve ruhsatları kapsadığını söyleyebiliriz. Ancak idari izin belgesi ifadesinin belirsiz olması karşısında, ekonomik değer arz eden ve ticari amaçlarla verilebilen ruhsatlarının ya da düzenleyici ve denetleyici kurumlar

faaliyeti yapmaya yetkili ruhsatlar kapsamında özel hastane ruhsatlarının da mevzuatlarının izin vermesi hâlinde TİTRK bakımından rehin konusu edilebileceği ileri sürülmüştür (bkz. **Arvas**, *Rehne Konu Olabilecek Taşınır*, s. 39).

⁵⁴¹ **Sinan Seçkin**: *Özel Hastanelerin Ruhsatlandırılması ve Denetlenmesi*, İstanbul 2021, s. 114.

⁵⁴² Maden işletme ruhsatları, başka bir sicile kaydedildiği için TİTRK bakımından rehne konu edilemez. Bununla birlikte Maden Kanunu uyarınca maden işletme ruhsatının da haczinin kabil olduğu yönünde kararlar mevcuttur (ayrıntılı bilgi için bkz. Yargıtay HGK'nın 19.02.2019 T., E. 2017/36, K. 2019/17 sayılı kararı **Lexpera Hukuk Bilgi Sistemi**, (<https://www.lexpera.com.tr/>) [Erişim Tarihi: 01.12.2021]).

⁵⁴³ **Aksoy**, s. 72.

⁵⁴⁴ Maden işletme hakkı ve cevher rehinine ilişkin olarak ayrıntılı bilgi için bkz. İkinci Bölüm, §1, I, D, 3, c, aa.

⁵⁴⁵ Bkz. Maden Kanunu m. 10.

tarafından verilen lisans ve ruhsatların TİTRK bakımından rehne konu edilmesinin mümkün olup olmadığı belirsizdir. Kanaatimizce lisans ve ruhsatın TİTRK uyarınca rehinde “idari izin belgesi” kavramının daha açık bir şekilde kaleme alınması, uygulamada ortaya çıkabilecek tereddütleri önlemek adına daha yararlı olacaktır.

Cebri icraya konu edilen lisans veya ruhsatın paraya çevrilmesi hususunda ise açık bir kanuni düzenleme bulunmamaktadır. Ancak paraya çevirme yönteminin diğer usullerine ilişkin İİK m. 121, f.1’de yer alan hükmün sınırlı sayıda olmadığı taşınır, taşınmaz ve alacak dışında kalan diğer gayrimaddi malvarlığı değerlerinin paraya çevrilmesinde uygulanabileceği doktrinde belirtilmiştir⁵⁴⁶. İlgili hükmün ikinci fıkrasında ilgililerin dinlenmesinden sonra icra mahkemesinin, satışın açık artırma yoluyla yapılmasına karar verebileceği gibi satış için bir memur görevlendirebileceği veya gerekli diğer tedbirleri alabileceği düzenlenmiştir. Bu doğrultuda icra mahkemesi, tarafların menfaatine en uygun olacak şekilde karar verecektir. Lisanslarla ilgili olarak da gerekli diğer tedbirler çerçevesinde icra mahkemesi, mülkiyetin alacaklıya geçişi ya da lisansın paraya çevrilmesi dışında farklı bir yöntem de belirleyebilir. Örneğin, lisans ve ruhsatı alacaklıya devretmeden elde edilen gelirin alacaklıya bırakılmasına da karar verebilir. Bu gibi durumlarda lisanstan elde edilen gelirin paraya çevrilmesi mümkün olacaktır⁵⁴⁷.

⁵⁴⁶ **Murat Atal/İbrahim Ermenek/Ersin Erdoğan:** İcra ve İflâs Hukuku, 2. Bası, Ankara 2019, s. 322; **Ramazan Arslan/Ejder Yılmaz/Sema Taşpınar Ayvaz/Emel Hanağası:** İcra ve İflâs Hukuku, 5. Baskı, Ankara 2019, s. 320; **Canan Ruhi/Ahmet Cemal Ruhi:** Rehlin ve İpoteğin Paraya Çevrilmesi Yoluyla İcra Takibi, Ankara 2018, s. 93.

⁵⁴⁷ Benzer yönde bkz. **Nur Bolayır:** “Fikri Mülkiyet Haklarında Cebri İcra Sistemi”, DEÜHFD (2014), C. 16, s. 2556, dn. 169.

c. *TİTRK Uyarınca Ticari Plaka ve Ticari Hattın Rehni*

Bakanlar Kurulu'nun Ticari Plakaların Verilmesinde Uyulacak Usul ve Esaslar Hakkında Kararı⁵⁴⁸ uyarınca ticari plaka taksi, dolmuş, minibüs ve umum servis araçlarına verilmektedir. Ticari hat ise taşımacılık faaliyetlerinin yürütülebilmesi için idare tarafından ticari plaka sahiplerine çalışma ruhsatı ile verilmektedir. Ticari hat, ticari plakalı aracın çalıştığı güzergâh olarak tanımlanmaktadır⁵⁴⁹. Esasında ticari hatta ilişkin idare tarafından verilen çalışma ruhsatı, idari izin belgesi niteliğinde sayılabilecekken, ticari hattın rehni herhangi bir onaya tâbi tutulmadığı için TİTRK uyarınca rehin mümkün kılınmıştır. Bu doğrultuda TİTRK m. 5, f. 1, (m) ve Uygulama Yönetmeliği m. 11, f. 1, (m) hükümlerinde ticari plaka ve ticari hattın rehne konu edilebileceği ayrıca düzenlemiştir.

Ticari plaka ve ticari hattın rehnine ilişkin olarak uygulamada farklı kararlar verilmiştir. Yargıtay'ın daha önceki tarihli bir kararında ticari minibüs hattının ekonomik bir değer taşımaması nedeniyle haczinin mümkün olmadığı, ancak minibüs plakasının haczedilebileceği belirtilmişti⁵⁵⁰. Fakat Yargıtay, daha sonraki tarihli bazı kararlarında ticari plaka ve ticari hattın birlikte veya ticari plakanın ayrı olarak rehin gösterilebileceğini kabul etmiştir. Örneğin Yargıtay 12. Hukuk Dairesi'nin 29.01.2013 tarihli kararında minibüs hattının, plakaya bağlı olarak onun mütemmim cüzü olduğu, bu nedenle hat ve plakanın ayrı ayrı kıymet takdirleri yapılarak birbirinden bağımsız satılamayacağı ifade edilmiştir⁵⁵¹. Diğer taraftan Yargıtay 12. Hukuk Dairesi'nin

⁵⁴⁸ Bu husus hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. 2003/6259 sayılı Kararla Değişik (RG. T. 10.11.2003, Sa. 25285) 86/10533 sayılı Ticari Plakaların Verilmesinde Uyulacak Usul ve Esaslar Hakkında Karar, RG. T. 03.05.1986, Sa. 19096.

⁵⁴⁹ **Helvacı (Ülgen/Kaya/Nomer/Ertan)**, s. 229; **Şenocak/Kahraman/Tuncer Kazancı/Öcal Apaydın**, s. 96.

⁵⁵⁰ 12. HD., 27.04.2004 T., E. 2004/6198, K. 2004/10380 sayılı kararı için bkz. **Legalbank Elektronik Hukuk Bankası**, (<https://legalbank.net>) [Erişim Tarihi: 17.05.2021].

⁵⁵¹ 12. HD., 29.01.2013 T., E. 2012/30121, K. 2013/2542 sayılı kararı. Aynı yönde 12 HD., 01.04.2013 T., E. 2013/4989, K. 2013/12335 sayılı kararı için bkz. **Lexpera Hukuk Bilgi Sistemi**, (<https://www.lexpera.com.tr/>) [Erişim Tarihi:28.02.2021].

24.10.2016 tarihli bir başka kararında⁵⁵² ise araç ile bu aracın çalıştığı hattın ekonomik değerinin birbirinden bağımsız olması sebebiyle minibüs ile hattın ayrı ayrı takip ve ihale konusu edilebileceği belirtilmiştir.

TİTRK kapsamında ticari plaka ve hattın rehniyle ilgili doktrinde de farklı görüşler ileri sürülmüştür. Bir görüş, ticari plaka ve ticari hattın ayrı mamelekler olduğunu ve vergi makamlarınca vergilendirildiğini; her ne kadar yargı kararlarında ticari hatların plakadan ayrı şekilde devri ya da rehninin kabul edilmediği belirtilse de 6750 sayılı Kanun ile ticari hatların başlı başına rehin konusu edilebileceğini savunmuştur⁵⁵³. Dolayısıyla bu görüşe göre ticari hatların plakadan ayrı olarak rehin konusu edilemeyeceğine ilişkin eski uygulamalar, zaman içerisinde terk edilecektir. Bu görüşün gerekçesi, bütüncü parçaların TİTRK ile tek başına rehninin mümkün kılınması ve ticari plaka veya ticari hattın tek başına rehnedilebilmesidir. Aksi bir yaklaşımın bazı bütüncü parçaların tek başına rehin konusu edilirken bazılarının tek başına rehin konusu edilemeyeceği şeklinde bir tutarsızlığa yol açacağı da söz konusu görüşte vurgulanmıştır⁵⁵⁴. Bir başka görüş ise Yargıtay'ın kararlarından yola çıkarak hattın plakadan ayrı olarak alınıp satılmasının mümkün olmadığını, TİTRK'te yer alan hükmün de "*ticari plaka ve ticari hat*" şeklinde ifade edilmesinin, aralarındaki sıkı bağı gösterdiğini ileri sürmüştür. Bu sebeple TİTRK'in 3. maddesi gözetilmek şartıyla ticari plaka ve ticari hat birlikte rehin konusu olabilir ya da sadece ticari plaka rehne konu edilebilir⁵⁵⁵. Bu noktada ifade etmek gerekir ki TİTRK'ten önceki uygulamalarda, çok büyük bir ekonomik değer taşımaya rağmen ticari hat ve plaka rehninin paraya çevrilmesinde ciddi sorunlar yaşanması sebebiyle bu varlıkların

⁵⁵² 12. HD., 24.10.2016 T., E. 2016/15694, K. 2016/22096 sayılı kararı için bkz. **Lexpera Hukuk Bilgi Sistemi**, (<https://www.lexpera.com.tr/>) [Erişim Tarihi:28.02.2021].

⁵⁵³ **Arvas**, Rehne Konu Olabilecek Taşınır, s. 57.

⁵⁵⁴ **Arvas**, Rehne Konu Olabilecek Taşınır, s. 57.

⁵⁵⁵ **Antalya/Acar**, s. 115; **Oktay Özdemir**, Ticari İşletmeler Dışındaki Taşınır Varlıklar, s. 78.

rehni bankacılık uygulamasında çok fazla tercih edilmiyordu⁵⁵⁶. TİTRK'ten sonra ise ticari plaka ve ticari hattın ayrı ayrı rehne konu olup olamayacağını zaman gösterecektir. Ancak her halükârda finansmana erişim yolunu kolaylaştırmak adına ticari hat ve plakanın bu Kanun'un kapsamında rehin konusu edilmesinin önemli bir gelişme olduğu kanaatindeyiz.

2. UCC ve UNCITRAL Model Kanunu Bakımından Değerlendirme

a. UCC Bakımından Değerlendirme

TİTRK'e benzer şekilde UCC m. 9'da da fikri ve sınai mülkiyete konu haklarla ilgili olarak lisanslar da rehin konusu edilebilir. Böylelikle UCC m. 9-109(a) kapsamında teminata konu varlıklar kategorisine lisanslar ve lisans ücretleri de dâhil edilmiştir⁵⁵⁷. Bu doğrultuda lisans ücretlerinden doğan alacaklar ise UCC m. 9-102(a)(2)'de yer alan hesaplar (*accounts*) kategorisinde değerlendirilecektir⁵⁵⁸.

UCC'de idare tarafından verilen lisanslar da özellik arz etmektedir. ABD'de içki lisansları (*liquor licenses*), taksi madalyonu (*taxicab medallions*)⁵⁵⁹ olarak adlandırılan ve taksi şoförünün çalışması için verilen izinlerin ya da Federal İletişim Komisyonu (*Federal Communications Commissions [FCC]*) tarafından verilen radyo, televizyon vb. yayın lisanslarının teminat aracı olarak rehne konu edilip edilmeyeceği tartışmalıdır. Nitekim UCC m. 9-408 hükmünde bazı gayrimaddi varlıkların devri ve teminat hakkı kurulmasını kısıtlayan, idarenin ya da borçlunun iznine tâbi tutan bir hukuk kuralının, kanunun ya da sözleşmenin UCC m. 9 bakımından geçersiz olacağı

⁵⁵⁶ **Kandemir**, s. 107.

⁵⁵⁷ **Weise**, *Intellectual Property* 1999, s. 1086.

⁵⁵⁸ **Peretore/Hornby**, s. 49.

⁵⁵⁹ ABD'de taksi madalyonlarının teminat aracı olarak kullanılmasına ilişkin daha ayrıntılı bilgi için bkz. **Katrina Miriam Wymant**: "Problematic Private Property: The Case of New York Taxicab Medallions", *Yale J. on Reg.* (2013), Vol. 30, No. 1 s. 137 (<https://heinonline.org/HOL/LandingPage?handle=hein.journals/yjor30&div=6&id=&page=>) [Erişim Tarihi: 07.12.2021].

düzenlemiştir. Ancak UCC m. 9-408 hükmüne ilişkin yapılan yasama yorumlarında ilgili hükmün, Federal Kanunlara aykırı olacak şekilde onları geçersiz kılamayacağı da belirtilmiştir⁵⁶⁰. İlgili düzenleme bu şekilde olmakla birlikte, mahkemelerin bu tür lisansların rehnine ilişkin farklı kararlar verdiği görülmektedir. Örneğin, içki lisansları, UCC m. 9-102(a)(42) uyarınca gayrimaddi varlıklar kategorisinde değerlendirilerek rehne konu edilmesi mümkün olmakla birlikte bu durum, eyaletlerin hukuk kurallarına da bağlıdır. Dolayısıyla bazı eyalet mahkemeleri, UCC m. 9-408 düzenlemesine rağmen eyalet hukuku izin vermediği müddetçe içki lisansları üzerinde rehne konu edilebilecek bir malvarlığı (*nonproperty*) bulunmadığı gerekçesiyle UCC m. 9-408 düzenlemesinin burada uygulanamayacağı görüşündedir⁵⁶¹. Bununla birlikte bu tür lisansların rehne konu edilebileceği zira idarenin bu lisansları iptal edebilme hakkının kısıtlanmadığına dair aksi bir yaklaşım da mevcuttur⁵⁶².

Lisansların rehinde Federal İletişim Komisyonu'nun (*Federal Communications Commissions [FCC]*) iznine tâbi olan yayın lisanslarına ilişkin de bir değerlendirme yapmamız gerekmektedir. FCC'nin onayı olmadan yayın lisansları üzerinde devir kurulamayacağı ya da rehin vb. herhangi bir başka tasarrufta bulunulamayacağı "*Federal Communications Act*" olarak adlandırılan yasal düzenlemenin 301. maddesinde hüküm altına alınmıştır. Dolayısıyla FCC'nin onayı olmadan yayın lisansı üzerinde rehin hakkı tesis edilerek bu lisans paraya çevrilemez. Diğer taraftan FCC, bu kurala bazı durumlarda istisna getirmiştir. Böylelikle bizatihi lisans üzerinde Kurul'un onayı olmadan rehin tesis edilemese de söz konusu lisansın satılmasından dolayı elde edilen gelirler üzerinde rehin hakkı kurulup paraya çevrilmesinin

⁵⁶⁰ Bkz. **Chomsky/Kunz/Schiltz/Tabb**, s. 836.

⁵⁶¹ New Jersey, Ohio ve Kaliforniya Eyaletler Hukuku'nda içki lisanslarının rehne konu bir malvarlığı olarak değerlendirmedeği çeşitli mahkeme kararları için bkz. **Peretore/Hornby**, s. 56, dn. 230; ayrıca bkz. **Lopucki/Warren/Lawless**, s. 206 vd.

⁵⁶² **LoPucki/Warren/Lawless**, s. 202.

Komisyonu'nun politikasına aykırı olmayacağı belirtilmiştir. Nitekim lisansların satışından elde edilen gelirler üzerinde teminat hakkı kurulmasının ekonomik bir değer taşınması sebebiyle bu varlıkların rehninin paraya çevrilmesinde FCC bakımından bir sakınca bulunmamıştır⁵⁶³. Bu uygulamanın ise İİK m. 121 hükmüyle benzerlik taşıdığını söyleyebiliriz. Nitekim paraya çevrilmeye ilişkin diğer yöntemler çerçevesinde lisans sözleşmesinden elde edilen gelirler de alacaklıya verilebilir.

Sonuç olarak, idare tarafından verilen lisans ve ruhsatların rehni her ne kadar UCC düzenlemesinde mümkün kılınp sınırlandırmaların geçersiz olacağı düzenlense de bu husus, federal hukuk düzeninde ve eyalet mahkemeleri kararlarında hâlen tartışmalıdır.

b. UNCITRAL Model Kanunu Bakımından Değerlendirme

UNCITRAL Model Kanunu'nun birinci bölümündeki m. 2, (b) hükmünde tanımlanan “*acquisition security right*” kavramı, lisans sahibinin teminat hakkını da ifade etmektedir. Model Kanun m. 13, f. 3'te ise lisans sözleşmesinden doğan alacakların da teminatlı işlemlere konu edilebileceği hüküm altına alınmıştır.

Fikri ve sımai mülkiyet haklarına ilişkin çıkarılan Ek Kılavuz'da lisanslara ilişkin daha ayrıntılı düzenlemeler getirilmiştir. Bu Kılavuz'da, lisans haklarına yönelik teminat hakkının, lisans sözleşmesinden doğan hakları ve sözleşme koşullarını etkilemeyeceği belirtilmiştir⁵⁶⁴. Ayrıca Model Kanun kapsamında fikri mülkiyete konu haklar üzerine kurulu basit lisansların rehne konu edilmesinde lisans sözleşmesinin süresinin de dikkate alınması gerektiği Kılavuz'da vurgulanmıştır⁵⁶⁵.

⁵⁶³ LoPucki/Warren/Lawless, s. 203.

⁵⁶⁴ Bkz. Yasama Kılavuzu'na ilişkin Ek Kılavuz, Giriş, s. 9 vd.

⁵⁶⁵ Steven O. Weise: “Dealing with Concepts of Property in the UNCITRAL Legislative Guide on Secured Transactions and UNCITRAL Model Law on Secured Transactions (2016)”, içinde International and Comparative Secured Transactions Law- Essays in honour of Roderick A.

Bunların dışında, TİTRK’te lisans ve ruhsatlarla ilgili yer alan düzenlemenin bir benzeri, Model Kanun’da bulunmamaktadır.

C. KİRACILIK HAKKI VE KİRA GELİRLERİ

1. TİTRK Uyarınca Kiracılık Hakkı ve Kira Gelirlerinin Rehni

TİTRK m. 5, f. 1, (ğ) ile Uygulama Yönetmeliği m. 11, f. 1, (g)’de kiracılık hakkı, taşınır varlıklar arasında sayılarak bu hakkın münferiden rehne konu edilebileceği düzenlenmiştir. Mülga TİRK döneminde ise kiracılık hakkı kapsama alınmamıştı. Nitekim mülga Kanun döneminde rehin verecek kişilerin ticari işletme veya esnaf işletmesinin maliki olma koşulu vardı. Ayrıca kiracılık hakkının değerinin tespitinin güç olması ve TMK m. 954 vd. düzenlenen hükümlere göre bağımsız olarak rehin tesis edilebilmesi sebebiyle kiracılık hakkı kapsam dışında tutulmuştu⁵⁶⁶.

TTK m. 11, f. 3 hükmünde ise ticari işletmenin bir bütün olarak devrinde kiracılık hakkının da bu devrin kapsamının içinde olacağı düzenlenmiştir. Bu açıdan TİTRK’in TTK hükümleri ile uyumlu hâle getirildiğini söyleyebiliriz⁵⁶⁷. Kiracılık hakkının rehni, işletmenin üzerinde bulunduğu taşınmazın yanında TİTRK m. 3’te sayılan taraflardan birinin üçüncü bir kişiden kiraladığı taşınır varlık üzerindeki hakları da kapsamına almaktadır⁵⁶⁸. TİTRK uyarınca kiracılık hakkını rehnederken, TBK m. 322 hükmü ile birlikte değerlendirme yapmamız gerekir. İlgili hükümde kiraya verene zarar verici bir değişikliğe yol açmamak koşuluyla kiracıya, kiralananı başkasına kiralama veya kullanım hakkını devretme hakkı tanınmış olup konut ve çatılı işyeri kiralalarında ise kiraya verenin yazılı rızasının olması durumunda bu

Macdonald, Paperback Edition, Ed. Spyridon V. Bazinas ve N. Orkun Akseli, Oxford 2020, s. 99-100.

⁵⁶⁶ Antmen, s. 56-57; Baydak, s. 110.

⁵⁶⁷ Antalya/Acar, s. 111.

⁵⁶⁸ Yatağan Özkan, s. 225.

haklarını kullanılabilceği düzenlenmiştir. Bu sebeple 322. maddedeki şartların karşılanması hâlinde kiracılık hakkının rehni de TİTRK bağlamında mümkün olacaktır⁵⁶⁹. Diğer taraftan iş makinelerine ilişkin açıklamalarımızda da belirttiğimiz üzere⁵⁷⁰ 6361 sayılı Finansal Kiralama, Faktoring ve Tasarruf Finansman Şirketleri Kanunu m. 22, f. 5 uyarınca finansal kiralama konusu taşınırlar bu kapsamda rehnedilemez.

Kira gelirleri de TİTRK m. 5, f. 1, (g) ve Uygulama Yönetmeliği TİTRK m. 11, f. 1, (f) hükümleri uyarınca rehnedilebilir. Kira gelirleri, bir taşınır veya taşınmazdan elde edilen hukuki getirilerdir⁵⁷¹. Bu doğrultuda, her tür kira sözleşmesinden doğan gelirler, TİTRK kapsamında rehne konu edilebilir⁵⁷². Nitekim kanunda kira gelirlerine ilişkin bir sınırlama getirilmediğinden bir taşınır veya taşınmazın sağladığı kira gelirleri rehin konusu edilmektedir⁵⁷³. Kira gelirlerinin rehnini, müstakbel alacakların rehin konusu edilmesi kapsamında değerlendirebiliriz⁵⁷⁴.

2. UCC ve UNCITRAL Model Kanunu Bakımından Değerlendirme

a. UCC Bakımından Değerlendirme

UCC m. 9-203(b)(2) hükmünde teminat hakkının kurulması için aranan şartlardan birisi de borçlunun teminata konu varlık üzerinde hak sahibi olması ya da bu varlık üzerindeki hakları devredebilme yetkisine sahip olmasıyla ilgilidir. Bu kapsamda borçlu, malik olmasa bile kendi sahip olduğu haklarla sınırlı kalmak

⁵⁶⁹ Yatağan Özkan, s. 225.

⁵⁷⁰ Bu husus hakkındaki ayrıntılı açıklamalarımız için bkz. İkinci Bölüm, §1, I, D, 5, b, aa.

⁵⁷¹ Hukuki getirilere ilişkin ayrıntılı açıklamalarımız için ayrıca bkz. Üçüncü Bölüm, §1, II, C.

⁵⁷² Adi kira, hasılat kirası ya da konut veya çatılı iş yeri kirası gibi her tür kira sözleşmesinden doğan kira geliri bu kapsamda değerlendirilmektedir (bkz. Oktay Özdemir, Ticari İşletmeler Dışındaki Taşınır Varlıklar, s. 75; Bayezit, s. 347; Şenocak/Kahraman/Tuncer Kazancı/Öcal Apaydın, s. 83, dn. 89).

⁵⁷³ Şenocak/Kahraman/Tuncer Kazancı/Öcal Apaydın, s. 83; Karakuş Erbaş, s. 138; Antalya/Acar, s. 110.

⁵⁷⁴ Yatağan Özkan, s. 226.

kaydıyla haklarını rehne konu edebilir. Dolayısıyla kiracı da kiracılık hakkı üzerinde teminat hakkı kurabilir⁵⁷⁵. Bu doğrultuda UCC ile TİTRK'in benzerlik taşıdığını söyleyebiliriz.

Kiracılık hakkının UCC m. 9 bakımından teminata konu edilmesinde m. 9-407 hükmü önem arz etmektedir. Bu düzenlemede kira sözleşmesinden dolayı kiracı ve kiraya verenin hakları üzerinde (*leasehold interest*)⁵⁷⁶ teminat hakkı kurulabileceği, diğer taraftan bu durumun da bazı istisnaları olduğu düzenlenmiştir. Söz konusu hükmün (a) bendinde kiracının eşyayı kullanma ve yararlanma hakkı üzerinde teminat hakkı kurulmasıyla ilgili tasarruflarının sınırlandırılmayacağı belirtilmiştir. Ancak kiracılık hakkının devri ya da teminat olarak gösterilmesi, kira sözleşmesinin hükmünün ihlâlüne neden oluyorsa bu durumda kiracılık hakkı teminat olarak gösterilemez ya da devredilemez (UCC m. 9-407(b)(1)). Bu açıdan TİTRK'ten farklı olarak UCC m. 9, kira sözleşmesinden dolayı tarafların hakları üzerinde teminat hakkı kurulmasına yönelik daha ayrıntılı düzenlemeler getirmiştir. Belirtmeliyiz ki UCC'nin m. 9-109(d)(11) hükmünde kural olarak taşınmaz mülkiyetine ilişkin kira sözleşmeleri ve kira gelirlerinin UCC m. 9 kapsamına girmeyeceği hüküm altına alınmıştır⁵⁷⁷.

Sonuç olarak UCC m. 9 düzenlemesinde esasında taşınmazın kira gelirleri, alacakların yer aldığı hesaplar kapsamında değerlendirilebilecekken, taşınmaz mülkiyetine ilişkin kira işlemleri ve kira gelirleri UCC m. 9'un kapsamı dışında

⁵⁷⁵ LoPucki/Warren/Lawless, s.142.

⁵⁷⁶ UCC m. 2A-103(1)(m) hükmünde "*leasehold interest*" kira sözleşmesinden dolayı kiracı ve kiraya verenin hakları olarak tanımlanmıştır.

⁵⁷⁷ Söz konusu düzenlemenin istisnaları ise taşınmaz rehinlerinde uygulanan UCC m. 9-203 ve m. 9-308 hükümleri, taşınmazın bütünleyici parçaları üzerinde teminat hakkının kurulmasıyla ilgili olan hususlar ve teminat sözleşmelerinin hem taşınır hem taşınmaz mülkiyetini kapsadığı durumlarda icra sürecine ilişkin uygulanan m. 9-604 hükmüdür.

tutulmuştur⁵⁷⁸. Taşınırın kira gelirleri ise UCC m. 9-109(a)(2) hükmü uyarınca hesaplar kategorisindeki alacaklar kapsamında rehin konusu edilebilir.

b. UNCITRAL Model Kanunu Bakımından Değerlendirme

UNCITRAL Model Kanunu'nun m. 6, f. 1 uyarınca teminat hakkının kurulabilmesi için teminat verenin söz konusu varlık üzerinde hak sahibi olması veya böyle bir hak tesis etme yetkisinin bulunması gerekir. Bu doğrultuda, kira sözleşmesinden dolayı söz konusu varlığı zilyetliğinde bulunduran kiracı, kira sözleşmesinden doğan hakları üzerinde teminat hakkı kurabilir⁵⁷⁹. Bu açıdan, TİTRK, Model Kanun ile paralel şekilde düzenlenmiştir.

Belirtmek gerekir ki UNCITRAL Model Kanunu'nun m. 1, f. 4 hükmü uyarınca bu Kanun'un uygulama alanına girmeyen varlıkların getirileri üzerinde teminat hakkı kurulması, başka bir yasal düzenlemede bu hususun düzenlenmemiş olması hâlinde mümkündür⁵⁸⁰. Ayrıca taşınmaz mülkiyeti her ne kadar Model Kanun'un uygulama alanı dışında tutulsa da m. 13, f. 3, (a) hükmünde taşınmazın satışı ya da kiraya verilmesinden dolayı elde edilen alacaklara da Model Kanun'un uygulanacağı düzenlenmiştir.

Sonuç olarak TİTRK'in kiracılık hakkını rehne konu etmesi ve kira gelirlerinde taşınır ve taşınmaz ayrımına gitmemesi, bu husus hakkında Model Kanun'dan esinlendiğini göstermektedir.

⁵⁷⁸ White/Summers/Barnhizer/Barnes/Snyder, s. 34.

⁵⁷⁹ Bkz. UNCITRAL Kanun Kılavuzu, Bölüm II, s. 31, pr 83.

⁵⁸⁰ Bkz. UNCITRAL Kanun Kılavuzu, Bölüm I, s. 13, pr 29.

D. TİCARET UNVANI VE/VEYA İŞLETME ADI

1. TİTRK’te Ticaret Unvanı ve/veya İşletme Adının Rehin Konusu Edilmesi

Ticaret unvanı, TTK m. 39-52 ile Ticaret Sicil Yönetmeliği m. 42-45 hükümlerinde düzenlenmekle birlikte bu kavramın tanımı yapılmamıştır. TTK m. 39 hükmü doğrultusunda ticaret unvanını “*tacirin ticari işletmesine ilişkin iş ve işlemlerde kullandığı ad*” olarak tanımlayabiliriz⁵⁸¹.

Ticaret unvanına ilişkin önemli bir düzenleme, TTK m. 11, f. 3, c. 2’de yer almaktadır. İlgili hüküm uyarınca “*Aksi öngörülmemişse, devir sözleşmesinin duran malvarlığını, işletme değerini, kiracılık hakkını, ticaret unvanı ile diğer fikrî mülkiyet haklarını ve sürekli olarak işletmeye özgülenen malvarlığı unsurlarını içerdigi kabul olunur*”. Ek olarak TTK m. 49’da ticaret unvanının işletmeden ayrı olarak devredilemeyeceği düzenlenmiştir. Devir yasağının öngörülmesinin sebebi, unvanın işletme ile sıkı bir bağıllık içinde bulunmasıdır.

Ticaret unvanından farklı olarak işletme adı ise TTK m. 53 uyarınca işletme sahibiyle ilgili olmaksızın doğrudan doğruya işletmeyi tanıtmak ve benzer işletmelerden ayırt etmek için kullanılmaktadır. İşletme adını, ticaret unvanından farklı olarak esnaflar da kullanabilir. TTK m. 53’te işletme adıyla ilgili uygulanacak hükümler gösterilmekle birlikte ticaret unvanının işletmeden bağımsız olarak devrini yasaklayan TTK m. 49’a yollama yapılmamıştır. Bu sebeple işletme adı, işletmeden bağımsız olarak devredilebildiği için işletmeden ayrı olarak rehnedilebilir⁵⁸².

⁵⁸¹ Helvacı (Ülgen/Kaya/Nomer Ertan), s. 397.

⁵⁸² Helvacı (Ülgen/Kaya/Nomer Ertan), s. 228; ayrıca bkz. Eda Nur Tavukçuoğlu: “6750 Sayılı Kanun Uyarınca Ticari İşlemlerde Taşınır Rehinine Konu Olabilecek Varlıklar”, İBD (2018), C. 92, Sa. 3, s. 126.

Mülga TİRK döneminde ticaret unvanı ve işletme adının ticari işletmeden ayrı olarak rehni kabul edilmemişti⁵⁸³. Mülga Kanun döneminden farklı olarak TİTRK m. 5, f. 1, (k) ve Uygulama Yönetmeliği m. 11, f. 1, (k) hükümlerinde ticaret unvanı ve işletme adının münferiden rehin konusu edilebileceği belirtilmiştir. Esasında ticaret unvanı ve işletme adı, sınai haklara ilişkin unsurlardır. Söz konusu varlıkların TİTRK’te ayrıca belirtilmesinin nedeni, TTK’da bu unsurların özel olarak düzenlenmesi ve işletme rehni için bu varlıkların daha içkin unsurlar olmasından kaynaklı olabilir.

Doktrinde tek başına unvanın devrinin üçüncü kişileri yanıltabilmesi karşısında, TTK m. 49, f. 1 hükmünün TİTRK’e nazaran önceliği olduğu ileri sürülmüştür⁵⁸⁴. Rehin verenin temerrüde düşmesi hâlinde alacaklının seçimlik haklarının düzenlendiği TİTRK m. 14, f. 1, (a) hükmünde rehinli taşınırın mülkiyetinin devrinin istenmesi ya da m. 14, f. 1, (c) hükmü doğrultusunda genel hükümler çerçevesinde takip yapılması durumunda, unvanın işletmeden ayrılma riski doğacaktır. İşte bu nedenle, ticari işletmeden ayrı olarak devredilmesi TTK’da öngörülmeyen bir varlığın, TİTRK kapsamında tek başına rehne konu edilmesi kanaatimizce isabetli değildir⁵⁸⁵. Konuyu farklı değerlendiren bir diğer görüş ise TTK m. 49’da devir yasağı olması sebebiyle ticaret unvanının devrinin talep edilemeyeceğini ancak TTK m. 14 kapsamında devri mümkün olmayan varlıklara ilişkin alternatif yollardan olan kiralama ve lisans hakkının kullanılabilmesini, bu sebeple de için ticaret unvanının TİTRK kapsamında münferiden rehin konusu edilebileceğini savunmuştur⁵⁸⁶. Bu noktada ifade etmeliyiz ki ticaret unvanının işletmeden ayrı olarak kiralanması ya da lisans verilmesi

⁵⁸³ Bkz. Mülga TİRK m. 3.

⁵⁸⁴ **Arkan**, Ticari İşletme 2020, s. 64.

⁵⁸⁵ **Yatağan Özkan**, s. 228; **Antalya/Acar**, s. 112-113; **Arkan**, Ticari İşletme 2020, s. 64; **Oktay Özdemir**, Ticari İşletmeler Dışındaki Taşınır Varlıklar, s. 77.

⁵⁸⁶ **Arvas**, Rehne Konu Olabilecek Taşınır, s. 45.

durumunda da üçüncü kişilerin yanılma riski doğabilir. Bu nedenle sakıncaları önlemek adına ticaret unvanının işletmeden ayrı olarak rehne konu edilmemesi daha uygun olacaktır.

2. UCC ve UNCITRAL Model Kanunu Bakımından Değerlendirme

UCC m. 9 düzenlemesinde teminata konu varlıklar sınırlı sayıda olmadığı için m. 9-102(a)(42) düzenlemesinde yer alan genel gayrimaddi varlıklar kategorisine ticaret unvanı⁵⁸⁷ ya da işletme adı da girebilir. Bu doğrultuda bu unsurlar münferiden rehin konusu edilebilir.

UNCITRAL Model Kanun'da da UCC m. 9 düzenlemesine benzer şekilde teminata konu varlıklar sınırlı sayılmadığı ve gayrimaddi varlıklar kategorisine m. 2, (p) hükmü uyarınca maddi varlıklar dışındaki diğer taşınır varlıklar girdiği için ticaret unvanı ya da işletme adı UCC'ye benzer şekilde rehne konu edilebilir. Fakat TİTRK açısından TTK m. 49'daki özel düzenleme karşısında ticaret unvanının uluslararası bu düzenlemelere benzer şekilde düzenlemesi ve tek başına rehne konu edilmesi, kanaatimizce isabetli değildir.

E. TİCARİ PROJE

1. TİTRK'te Ticari Projelerin Rehni

TİTRK m. 5, f. 1, (n) ve Uygulama Yönetmeliği m. 11, f. 1, (n) hükümleri uyarınca ticari proje münferiden rehin konusu edilebilir. Ticari projenin tanımı, Kanun'da yer almamakla birlikte doktrinde çeşitli tanımlamalar yapılmıştır. Bir görüş,

⁵⁸⁷ Ticaret unvanının (*tradename*) "gayrimaddi varlıklar" kategorisinde değerlendirilebileceği yönünde ayrıca bkz. **Jonathan C. Lipson**: "Remote Control: Revised Article 9 and the Negotiability of Information", Ohio St. L. J. (2002), Vol. 63, No. 5, s. 1416 (<https://heinonline.org/HOL/LandingPage?handle=hein.journals/ohslj63&div=38&id=&page=>) [Erişim Tarihi: 05.01.2021].

ticari projeyi “işletmenin üretim, dağıtım gibi faaliyetlerini etkin bir biçimde yürütebilmesi için kendi bilgi ve deneyimine dayanarak oluşturduğu sistematik bilgi derlemesi” şeklinde tanımlamıştır⁵⁸⁸. Bir diğer görüş ise ticari projeyi “değişik konu ve alanlarda belli bir ticari faaliyetin sistematik planı” olarak tanımlamıştır⁵⁸⁹. Belirtmek gerekir ki ticari projenin neler olabileceğine ilişkin TİTRK’te herhangi bir objektif kriter bulunmadığı için söz konusu terimin kapsamına dair bir açıklık yoktur⁵⁹⁰. Bununla birlikte, ticari projenin TİTRK kapsamında rehne konu edilmesi için bu projenin ekonomik değerinin bulunması ve devredilebilir nitelikte olmasının gerekli olduğunu söyleyebiliriz⁵⁹¹.

Ticari projenin fikri ve sınai mülkiyete konu bir unsur olmasının gerekip gerekmediği hususunda ise doktrinde görüş ayrılıkları vardır. Doktrinde savunulan bir görüşe göre ticari projenin fikri ya da sınai hak niteliği taşıması gerekir. Zira bir eşya veya hak niteliği taşımayan projelerin hukuki bir değeri olmadığı için rehne de konu edilmesi mümkün değildir⁵⁹². Bizim de katıldığımız bir başka görüş ise ticari projenin FSEK anlamında eser niteliği taşımasının zorunlu olmadığını ifade etmiştir⁵⁹³. Nitekim Kanun’da ticari projenin fikri ya da sınai hak niteliği taşımasına ilişkin bir şart getirilmemiştir. Dolayısıyla proje, fikri ve sınai mülkiyete konu bir husus olabileceği gibi büyük yatırımlara ilişkin örneğin enerji, altyapı, ulaştırma gibi çok çeşitli alanlarla ilgili de olabilir⁵⁹⁴. Kanaatimizce ticari proje kavramı ile Kanun’da ifade edilmek istenen açıkça belirtilmediği ve bir sınırlandırma da getirilmediği için

⁵⁸⁸ **Arkan**, Ticari İşletme 2020, s. 66. Ticari proje, “değişik konu ve alanlarda belli bir ticari faaliyetin sistematik planı” şeklinde de tanımlanmaktadır (ayrıntılı bilgi için bkz. **Antalya/Acar**, s. 115).

⁵⁸⁹ **Antalya/Acar**, s. 115.

⁵⁹⁰ Ticari projenin niteliğine ilişkin objektif bir kriter belirtilmediği için mevzuat açısından somutlaştırılmasına ihtiyaç olduğu yönünde bkz. **Kaya**, s. 1200.

⁵⁹¹ **Helvacı (Ülgen/Kaya/Nomer Ertan)**, s. 229.

⁵⁹² **Öz**, s. 159.

⁵⁹³ **Arkan**, Ticari İşletme 2020, s. 66; **Şenocak/Kahraman/Tuncer Kazancı/Öcal Apaydın**, s. 98.

⁵⁹⁴ **Arvas**, Rehne Konu Olabilecek Taşınır, s. 58-59.

ekonomik değer taşıyan ve devredilebilir nitelikteki olan her projeyi bu kapsamda değerlendirebiliriz.

2. UCC ve UNCITRAL Model Kanunu Bakımından Değerlendirme

Ticari proje kavramına ilişkin olarak UCC m. 9’da özel bir düzenleme bulunmamaktadır. Diğer taraftan UCC’de teminata konu edilen varlıklar sınırlı sayıda olmadığı için UCC m. 9-102(a)(42) uyarınca genel gayrimaddi varlıklar kategorisinde yer alabilecek varlıklardan birisi de ticari proje olabilir.

UCC’ye benzer şekilde Model Kanun m. 8, (a) uyarınca herhangi bir türden taşınır varlık üzerinde teminat hakkı kurulabildiği için ticari projelerin rehne konu edilmesine yönelik söz konusu Kanun’da özel bir düzenleme bulunmamakla birlikte ticari projelerin de gayrimaddi varlıklar kapsamında değerlendirilerek rehne konu edilmesinde bir sakınca bulunmadığı kanaatindeyiz.

F. MÜSTAKBEL TAŞINIR VARLIKLAR

1. TİTRK Uyarınca Müstakbel Taşınır Varlıkların Rehnedilmesi

TİTRK m. 5, f. 3’te müstakbel taşınır varlıkların rehne konu edilebileceği hüküm altına alınmıştır. TİTRK m. 2, f. 1, (f)’de müstakbel taşınır varlıklar, “*Mevcut olmayan veya rehin sözleşmesinin akdedildiği anda rehin verenin mülkiyetinde bulunmayan bu Kanunun 5 inci maddesinin birinci fıkrasında belirtilen varlıklar*” şeklinde tanımlanmıştır. TİTRK m. 5, f. 3 hükmünde rehinli müstakbel taşınır varlık üzerindeki tasarruf yetkisinin bu varlıkların mülkiyete konu edilmesini müteakip kullanılabilceği düzenlenmiştir. İlgili düzenlemede işletmelerin müstakbel taşınır varlıklarının rehne konu edilebileceği belirtildiği için sadece işletmeler açısından müstakbel taşınır

varlıklarının rehnedilmesine imkân tanındığı görülmektedir⁵⁹⁵. Bu açıdan ilgili düzenleme doktrinde eleştirilerek, Kanun'un genel amacı dikkate alındığında sadece işletmelerin değil, çiftçi, üretici örgütünün de ileride hasat edeceği ürünleri rehnedebilmesi gerektiği ileri sürülmüştür⁵⁹⁶. Uygulama Yönetmeliği m. 12 hükmünde ise müstakbel taşınır varlıkların rehnine ilişkin işletmelerle ilgili bir sınırlamaya yer verilmemiş, sadece bu düzenlemenin henüz malikin mülkiyetinde bulunmayan ancak ileride mülkiyete konu edilebilecek 11. maddede sayılan taşınır varlıkları kapsadığı düzenlenmiştir. Kanaatimizce nedeni tam olarak anlaşılmasa da ilgili düzenlemede kanun koyucunun tercihi açık olup rehni, işletmenin müstakbel taşınır varlıklarıyla sınırlı tutmuştur.

Bir diğer önemli husus, TİTRK m. 5, f. 2 uyarınca işletmelerin tamamı üzerinde rehin hakkının tesis edilmesinde müstakbel taşınır varlıkların kapsama girip girmeyeceğine ilişkindir. Nitekim TİTRK m. 5, f. 2'de rehlin kuruluşu anında işletme faaliyetine tahsis edilmiş olan her türlü varlığın rehnedilmiş sayılacağı düzenlenmiştir. Kanaatimizce, rehlin kuruluşu anında işletmenin faaliyetine tahsis edilme şartı, fiilen tahsis edilmiş olan varlıkları ifade etmektedir. Diğer taraftan Kanun'un amacı teminat olanaklarını genişletmek ve finansman ihtiyacını karşılamak olduğu için müstakbel taşınır varlıkların rehninin, sadece işletmenin münferiden rehninde değil, işletmenin tamamı üzerinde rehin hakkı kurulurken de mümkün olabileceği şeklinde aksi bir yorum da yapılabilir⁵⁹⁷.

⁵⁹⁵ **Antalya/Acar**, s. 117.

⁵⁹⁶ **Arvas**, Rehne Konu Olabilecek Taşınır, s. 61-62; ayrıca bkz. **Bayezit**, s. 378.

⁵⁹⁷ **Antalya/Acar**, s. 118-119. Aksi görüşte olan *Arkan* ise işletmenin tamamı üzerinde rehin kurulması hâlinde müstakbel taşınır varlıkların rehne konu edilebileceğini ileri sürülmüştür. Yazar, TİTRK m. 5, f. 3'ün lafzına göre müstakbel varlıklar üzerinde rehin kurma imkânının, sadece işletmenin tamamı üzerinde rehin kurulması hâlinde söz konusu olduğunu, fakat bunun nedenini anlamının mümkün olmadığını ifade etmiştir (ayrıntılı bilgi için bkz. **Arkan**, Ticari İşletme 2020, s. 62).

2. UCC ve UNCITRAL Model Kanunu Bakımından Değerlendirme

a. UCC Bakımından Değerlendirme

UCC m. 9-204 hükmünde müstakbel taşınır varlık kavramına karşılık gelen bir tanımlama yapılmıştır. İlgili düzenlemede “*After-acquired property*”⁵⁹⁸ olarak ifade edilen ve mülkiyeti sonradan kazanılacak olan bu varlıkların teminatlı işlemlere konu edilebileceği; teminat alacaklısının, teminat hakkını sadece borçlunun mevcut varlıkları üzerinde değil, aynı zamanda borçlunun daha sonra edineceği varlıklar üzerinde de kurulabileceği kabul edilmiştir. Ancak tüketim malları ve ticari haksız fiilden doğan taleplere bu düzenleme uygulanmamaktadır⁵⁹⁹. Ayrıca UCC’de mevcut veya müstakbel taşınır varlıklarda teminat hakkının kurulurken teminat verenin tasarruf yetkisine ilişkin aranan bir şart vardır. Nitekim UCC m. 9-203 uyarınca teminat hakkının icra edilebilir olması için aranan şartlardan birisi de borçlunun teminata konu varlık üzerinde hak sahibi olması ya da bu varlık üzerindeki hakları teminat alacaklısına devredebilecek yetkiye sahip olmasıdır. Diğer taraftan TİTRK’ten farklı olarak UCC’de rehin konusu varlıkları, işletmenin müstakbel varlıklarıyla sınırlı tutan bir düzenleme yer almamaktadır.

b. UNCITRAL Model Kanunu Bakımından Değerlendirme

TİTRK’te yer alan müstakbel varlıkların rehne konu edilmesine ilişkin düzenlemenin bir benzeri, Kanun’un esinlendiği UNCITRAL Model Kanun’da da yer almaktadır. Model Kanun m. 6, f. 2’de gelecekte ortaya çıkacak bir varlık için de teminat hakkının kurulmasına ilişkin bir sözleşme yapılabileceği, bununla birlikte

⁵⁹⁸ Black’s Law Dictionary’de “*after-acquired property*” kavramı, gelecekte elde edilecek olan varlık olarak tanımlanmıştır. Ayrıca teminatlı işlemlerde borçlunun teminatlı işlemten sonra bu varlığı edinerek söz konusu borcun ilave teminatı olacağı da belirtilmiştir (ayrıntılı bilgi için bkz. **Garner**, s. 75).

⁵⁹⁹ **Peretore/Hornby**, s. 38-39; **Chomsky/Kunz/Schiltz/Tabb**, s. 732-733.

teminat hakkının yalnızca teminat verenin söz konusu varlık üzerinde hak iktisap etmesi veya teminat hakkını tesis etme yetkisini kazanmasıyla kurulabileceği düzenlenmiştir.

Model Kanun'un birinci bölümünde çeşitli tanımların yer aldığı m. 2, (n) hükmünde "*future asset*" kavramına yer verilerek gelecekteki taşınır varlıkların tanımı yapılmıştır. Bu doğrultuda, müstakbel taşınır varlık, henüz mevcut olmayan ya da teminat verenin söz konusu varlık üzerinde sözleşmenin kurulduğu esnada henüz hak sahibi olmadığı ya da hak tesis etme yetkisinin henüz mevcut olmadığı varlığı ifade etmektedir. Teminat hakkının Model Kanun'da kazanılması rehin sözleşmesi ile sağlanarak tasarruf işlemi gerçekleşmektedir. Ancak gelecekteki varlıklar üzerinde rehin hakkı tesisi için teminat verenin tasarruf yetkisini kazanması gerekir. Bu sebeple Model Kanun'da rehin hakkının doğumunun geciktirici şarta bağlanmış olduğunu söyleyebiliriz⁶⁰⁰. TİTRK m. 5, f. 3 hükmünde ise rehinli müstakbel taşınır varlık üzerindeki tasarruf yetkisinin, bu varlıkların mülkiyete konu edilmesini müteakip kullanılabileceği ifade edilmiş; bu tasarruf yetkisinin ise rehin veren taşınır malikine ait olduğu Uygulama Yönetmeliği m. 12, f. 1 hükmünde belirtilmiştir. Bu açıdan TİTRK'teki ilgili hükümlerin Model Kanun'daki anlayışa benzer şekilde kaleme alındığı görülmektedir.

Sonuç olarak TİTRK, teminatlı işlemlere ilişkin Model Kanun gibi müstakbel varlıkların rehnini kabul etmiştir. Diğer taraftan TİTRK'ten farklı olarak Model Kanun'da müstakbel varlıkların rehni, işletmeyle sınırlı tutulmadığı için UCC ile benzerlik taşımaktadır.

⁶⁰⁰ Hamacioğlu/Karamanlıoğlu, s. 112.

III. MADDİ VARLIKLAR

A. BÜTÜNLETİCİ PARÇA NİTELİĞİNDEKİ TAŞINIR VARLIKLAR

1. TİTRK Bakımından Değerlendirme

a. Çok Yıllık Ürün Veren Ağaçlar

TİTRK m. 5, f. 1, (b) ve Uygulama Yönetmeliği m. 11, f. 1, (b) hükümleri uyarınca çok yıllık ürün veren ağaçlar rehne konu edilebilir. Bilindiği üzere, TMK m. 718, f. 2 uyarınca taşınmaz mülkiyetinin kapsamına yasal sınırlamalar saklı kalmak kaydıyla dikili olan bitkiler de girmektedir. Bu doğrultuda ağaçlar, arazinin bütünleyici parçası⁶⁰¹ sayıldığı için malik bütünleyici parça üzerinde ayrı olarak tasarrufta bulunamaz. Dolayısıyla TMK’da bütünleyici parçalar tek başına rehne konu edilemez⁶⁰². Ayrıca asıl şey üzerinde kurulmuş olan aynı haklar, bütünleyici parçayı da kapsayacaktır⁶⁰³. Ağaçlar, TMK m. 729, f. 2 uyarınca üst hakkına konu olamazken⁶⁰⁴, bu kuralın bir istisnası taşınır bitkilerine ilişkin olup bunlar, arazinin bütünleyici parçası niteliğinde olmayan bitkilerdir⁶⁰⁵. Taşınır bitkiler, kalıcı olması amaçlanmaksızın dikilen bitkilerdir. Örneğin, satış için yetiştirilen süs ağaçları bu kapsamda değerlendirilebilir⁶⁰⁶.

TMK hükümleri gereği, ağaçların bütünleyici parçası oldukları taşınmazdan ayrı olarak rehne konu edilmesi mümkün değilken, TİTRK’te bu kurala istisna getirilerek bütünleyici parça niteliğindeki birçok varlığa ve ağaçlara tek başına rehne konu edilme imkânı getirilmiştir. Bu nedenle bütünleyici parça niteliğindeki ağaçların TİTRK

⁶⁰¹ Bütünleyici parçayla ilgili açıklamalarımız için ayrıca bkz. İkinci Bölüm, §1, I, A, 1, b, cc.

⁶⁰² **Kemal T. Gürsoy/Fikret Eren/Erol Cansel:** Türk Eşya Hukuku, Ankara 1978, s. 408.

⁶⁰³ **Sirmen,** Eşya Hukuku, s. 272.

⁶⁰⁴ TMK m. 729, f. 2.

⁶⁰⁵ **Şenocak/Kahraman/Tuncer Kazancı/Öcal Apaydın,** s.71.

⁶⁰⁶ **Oğuzman/Seliçi/Oktay Özdemir,** s. 593.

kapsamında rehne konu edilmesi tartışmalı bir husus olmuştur⁶⁰⁷. Genel olarak TİTRK’teki düzenlemenin lafzından her ağacın rehnedilemeyeceği sonucuna ulaşılmaktadır. Bu husus hakkında doktrinde ürün vermeyen ağaçların bu kapsamda değerlendirilmeyeceği ileri sürülmüştür⁶⁰⁸. Bu noktada ürün verilmesi için yetiştirilmeyen ağaçların örneğin, odun üretimi için yetiştirilen ağaçların düzenleme kapsamında olmadığını; meyve veren ağaçların ise bu kapsamda olduğunu söyleyebiliriz⁶⁰⁹. Doktrinde örfi bedel gediği⁶¹⁰ ve paftos⁶¹¹ gibi haklara sahip olanların da bu ağaçlar üzerinde TİTRK uyarınca rehin hakkı tesis edilebileceği ifade edilmiştir⁶¹².

Bir diğer önemli husus, Kanun’da açık bir düzenleme bulunmaması sebebiyle temerrüt sonrasında ağaçlar üzerindeki rehnin nasıl paraya çevrileceğiyle ilgilidir. Bir görüş, kiralama yoluyla elde edilen ürünlerin satılmasından elde edilecek olan gelirle rehinli alacaklının tatminin sağlanabileceğini; ağacın kesilerek rehinli alacaklıya teslim edilebileceği ya da bu hâliyle paraya çevrilebileceğini, ağacın sökülmesi mümkünse rehinli alacaklıya mülkiyetin devrinin de yapılabileceğini ileri

⁶⁰⁷ Arazi mülkiyeti ile ağaçların mülkiyetinin ayrıştırılmasının, Medeni Kanun’da devredilebilir nitelikte olanın rehin verilmesi kuralının tersine adeta “*rehin verilebilir olanın devir edilebilir hâle geldiği*” bir sisteme neden olduğu yönünde bkz. **Antalya/Acar**, s. 99.

⁶⁰⁸ **Oral**, s. 71; **Oktay Özdemir**, Ticari İşletmeler Dışındaki Taşınır Varlıklar, s. 68; **Antalya/Acar**, s. 98.

⁶⁰⁹ **Yatağan Özkan**, s. 226; benzer yönde bkz. **Arvas**, Rehne Konu Olabilecek Taşınır, s. 23. Aksi görüşte olan *Antalya ve Acar* ise örf gereği budama yoluyla odun teminine hizmet eden ağaçların ürün verdiğini ve bunların da rehin verilebileceği görüşündedir (ayrıntılı bilgi için bkz. **Antalya/Acar**, s. 99).

⁶¹⁰ Örfi bedel gediği, bazı arsalar üzerinde inşa ve ağaç dikmek ve bunların durması karşılığında arsa sahiplerine muayyen bir ücret vermek üzere kurulan intifa hakkı olarak tanımlanmaktadır. Bunun sonucunda tapu daireleri tarafından arsalar ile bina ve ağaçlar ayrı olarak tapuya kayıt edilir (ayrıntılı bilgi için bkz. **Erten**, Ticari İşlemler, s. 187).

⁶¹¹ Paftos, başkasına ait olan arazi üzerinde ürün yetiştirmek isteyen bir kimsenin arsa sahiplerine senelik belli bir bedel karşılığında arazi üzerindeki mülkiyet haklarını kullanabilme imkânıdır (ayrıntılı bilgi için bkz. **Turgut Akıntürk/Erden Kuntalp**: “Paftos ve Örfü Belde”, AÜHFD (1962), C. 19, Sa. 1, s. 494).

⁶¹² **Şit İmamoğlu**, s. 32. Aksi görüşte olan *Erten* ise yapılan yasal düzenlemeler ile örfi bedel gediği ve paftos gediğinin belli bir bedel ödenerek arsa sahiplerine tasfiyesinin hüküm altına alındığını, dolayısıyla Türkiye genelinde artık örfi bedel gediği ve paftos gediğinin söz konusu olmadığını belirtmiştir (ayrıntılı bilgi için bkz. **Erten**, Ticari İşlemler, s. 187).

sürmüştür⁶¹³. Bir başka görüş ise arazinin bütünleyici parçası niteliğindeki ağaçların, arazi üzerinde herhangi bir ayni ya da şahsi hakka sahip olmayan rehinli alacaklı ya da üçüncü kişi tarafından nasıl kullanılacağına açık olmadığı gerekçesiyle konuya çekinceli yaklaşmıştır⁶¹⁴. Kanaatimizce bu husus hakkında Kanun'da açık bir düzenlemenin yer alması, konuya ilişkin soru işaretlerini önlemek adına daha faydalı olacaktır. Ayrıca ağacı sicile kaydederken ayırt ediciliğin nasıl sağlanacağını da bilemediğimiz için rehin konusunun aleniyeti açısından bu hususların açıklığa kavuşturulması gerekmektedir.

b. Doğal Ürünler ile Tarımsal Ürünler

Doğal ürünler, TMK m. 685, f. 2 hükmünde “*dönemsel olarak elde edilen doğal veya hukukî ürünler ile bir şeyin özgülendiği amaca göre âdetler gereği ondan elde edilmesi uygun görülen diğer verimler*” şeklinde tanımlanmıştır. Şu hâlde doğal ürünler, eşyanın tabii niteliği gereği belirli bir zamanda meydana getirdiği gelirler ile bir eşyanın doğası gereği ondan elde edilen verimi ifade etmektedir⁶¹⁵. TMK 685, f. 3 uyarınca Kanun gereği doğal ürünler, asıl şeyden ayrılincaya kadar onun bütünleyici parçalarıdır. Bu doğrultuda doğal ürünler de rehinin kapsamına girecektir⁶¹⁶. Benzer şekilde TİTRK m. 7, f. 1 ve Uygulama Yönetmeliği m. 15, f. 1 düzenlemeleri uyarınca doğal ürünler, ticari işlemlerde taşınır rehininin kapsamına dâhil edilmiştir.

Tarımsal ürünler de TMK m. 685 uyarınca kanunen bütünleyici parça sayılan doğal ürünlerin kapsamındadır. TİTRK m. 5, f. 1, (j) ve Uygulama Yönetmeliği m. 11, f. 1, (i) hükümlerinde ise tarımsal ürünlerin münferiden rehin konusu olabileceği düzenlenmiştir. Tarımsal ürünün ne anlama geldiği hususunda ise TİTRK'te ayrıca bir

⁶¹³ Baydak, s. 117; benzer yönde bkz. Arvas, Rehne Konu Olabilecek Taşınurlar, s. 23-24.

⁶¹⁴ Şenocak/Kahraman/Tuncer Kazancı/Öcal Apaydın, s.74.

⁶¹⁵ Esener/Güven, s. 284; ayrıca bkz. Sirmen, Eşya Hukuku, s. 275.

⁶¹⁶ Akipek/Akıntürk/Ateş, s. 740; Acar, Rehine Hukuku Dersleri, s. 151.

tanımlama yer almamaktadır. Söz konusu taşınır varlığın anlamını tespit etmek adına, 5488 sayılı Tarım Kanunu'ndan⁶¹⁷ faydalanabiliriz. İlgili düzenlemenin m. 3, (j) hükmü uyarınca tarımsal üretim, “*Toprak, su ve biyolojik kaynaklar ile birlikte tarımsal girdiler kullanılarak yapılan bitkisel, hayvansal, su ürünleri, mikroorganizma ve enerji üretimini*”; ürün ise Tarım Kanunu m. 3, (k) uyarınca “*Bitkisel, hayvansal ve su ürünleri alanında elde edilen her türlü işlenmemiş ham ürünler ile bunların birinci derece işlenmesi ile elde edilmiş ürünleri*” ifade etmektedir.

Tarımsal ürün üzerinde rehin hakkının tesisi için tarımsal ürünün rehin kurulduğu esnada mevcut olması gerekmez. Nitekim TİTRK m. 5, f. 3 ve Uygulama Yönetmeliği m. 12 uyarınca müstakbel taşınır varlıklar üzerinde rehin tesisi mümkündür. Diğer taraftan tarımsal ürünlerin somutlaştırılması ve el değiştirmesi sonrasında alacaklının hakkına kavuşmasının zor olması, Kanun'un uygulanması açısından önemli bir sorun teşkil etmektedir⁶¹⁸.

2. UCC ve UNCITRAL Model Kanunu Bakımından Değerlendirme

a. UCC Bakımından Değerlendirme

Tarımsal ürünlerle ilgili UCC m. 9-102(a)(34) hükmünde “*farm products*” kavramı tanımlanmıştır. İlgili düzenlemede satış amaçlı üretilen ağaçların keresteleri hâriç olmak üzere borçlunun çiftçilik faaliyetlerinden üretilen yetişmiş, yetişmekte olan ürünleri (mahsuller) özellikle ağaçlar, bağlar, çalılık gibi çeşitli bitki türlerinden elde edilen ürünler; su ürünleri yetiştiriciliğinde üretilen su ürünleri, çiftçilik faaliyetlerinde kullanılan doğmuş veya doğmamış çiftlik hayvanları, bu faaliyetlerde üretilen veya kullanılan malzemeler, mahsullerin ürünleri ve çiftlik hayvanlarından

⁶¹⁷ RG. T. 25.04.2006, Sa. 26149.

⁶¹⁸ Yatağan Özkan, s. 226.

elde edilen işlenmemiş ürünlerin de tarımsal ürünler kapsamında değerlendirildiği hüküm altına alınmıştır. Bu noktada belirtmeliyiz ki UCC’de keresteler, tarımsal ürünler kapsamında ağaçtan elde edilen ürünler kapsamına dâhil edilmemiştir. Bu açıdan TİTRK’te ürün veren ağaçların kapsamına kerestenin girmeyeceğine yönelik benzer bir yaklaşımın UCC’de de mevcut olduğu görülmektedir. Diğer taraftan kereste, tarımsal ürün kapsamına girmese de UCC m. 9-102(a)(44) hükmünde tanımlanan taşınır eşyalar kapsamında rehne konu edilebilir.

Tarımsal ürünlere ilişkin UCC m. 9-102(a)(5) hükmünde daha öncesinde de açıkladığımız üzere⁶¹⁹ “*agricultural lien*” kavramıyla ifade edilen kanundan doğan, istisnai nitelikte bir rehin türü de vardır. Belirtmeliyiz ki kanundan doğan bu rehin türü, UCC’nin asıl uygulama alanı olan teminat haklarından farklıdır. Nitekim UCC, tarımsal ürünler üzerindeki kanuni rehin hakkının dışında esas olarak rızaya dayanan teminatlı işlemlere uygulanmaktadır. Tarımsal ürünler üzerinde kanuni rehin ile ilgili olarak teminat hakları arasında öncelik hakkını düzenleyen UCC m. 9-322 hükmü ile teminat hakkının üçüncü kişilere karşı etkili olmasını sağlayan sicile bildirim yolunu düzenleyen UCC m. 9-310(a) hükmü uygulanmaktadır⁶²⁰.

b. UNCITRAL Model Kanunu Bakımından Değerlendirme

UNCITRAL Model Kanun’da TİTRK’ten farklı olarak çok yıllık ürün veren ağaçların rehnine ilişkin ayrıca bir düzenleme bulunmamaktadır. Bu doğrultuda Model Kanun m. 2, (II) düzenlemesinde yer alan maddi taşınır varlıklar kategorisinde ağaçların da yer alabileceği ve rehne konu edilebileceğini düşünebiliriz. Nitekim

⁶¹⁹ Bkz. İkinci Bölüm, §1, II, A.

⁶²⁰ **White/Summers/Barnhizer/Barnes/Snyder**, s. 35-37; **Welle**, Revised Article 9, s. 562.

Model Kanun m. 8, (a) uyarınca herhangi bir türdeki taşınır varlığın teminat aracı olarak kullanılması mümkündür.

Tarımsal ürünlerle ilgili olarak ise Model Kanun'da UCC'deki gibi ayrıca bir tanımlama yapılmamıştır. Bununla birlikte Model Kanun m. 2, (bb) hükmünde getirilerle ilgili yapılan tanımlamada doğal ürünlerin (*natural fruits*) de kapsama dâhil edileceği belirtilmiştir⁶²¹. Bu açıdan doğal ürünlerden olan tarımsal ürünlerin de rehne konu edilmesinin TİTRK'e benzer şekilde Model Kanun bakımından mümkün olduğu görülmektedir.

B. DÖNER MALVARLIĞI UNSURLARI

1. TİTRK'te Hammadde, Sarf Malzemesi ve Stokların Rehni

Hammadde, bir ürünün elde edilmesinde kullanılan temel bileşenlerin, elde edilmesinden önceki hâlidir⁶²². Bir diğer ifadeyle hammaddeler, üretimde kullanılmak amacıyla alınan, üretim işlemiyle tükenen veya şekil değiştiren her türlü madde ve malzemelerdir⁶²³. Sarf malzemeleri ise bir ürünün üretilmesi ya da hizmetin sürdürülebilmesi için gerekli olan yan malzemelerdir⁶²⁴. Stoklar ise en genel tanımıyla üretilen, satın alınan ve kullanılmak amacıyla işletmede bulunan her türlü malzemedir⁶²⁵. TİTRK m. 2, f. 1, (g) hükmünde stokların, “*Rehin verenin satmak, kullanmak veya kiralamak amaçlarıyla mülkiyetinde bulunan hammadde, yarı mamul veya mamul varlıkları*” ifade ettiği düzenlenmiştir. Bu doğrultuda, stok kavramının hammaddeyi de kapsayan bir üst kavram olduğunu söyleyebiliriz⁶²⁶.

⁶²¹ Bkz. UNCITRAL Kanun Kılavuzu, Bölüm I, s. 22, pr. 59.

⁶²² **Türk Dil Kurumu Sözlükleri**, (<https://sozluk.gov.tr/>) [Erişim Tarihi: 08.03.2021].

⁶²³ **Metin Aytulun/M. Vefa Toroslu**: TMS ve VUK Kapsamında Stoklar, İstanbul 2014, s. 2.

⁶²⁴ **Karakuş Erbaş**, s. 124.

⁶²⁵ **Aytulun/Toroslu**, s. 1.

⁶²⁶ **Karakuş Erbaş**, s. 124.

Hammadde, sarf malzemesi ve stoklar, değişken nitelikte olmaları sebebiyle rehne konu edilmesiyle ilgili mülga Kanun dönemindeki endişeler, hâlen devam etmektedir⁶²⁷. Nitekim rehin verenin mülkiyetinde kalmayarak üretim sürecinde kullanılan, işlenen ya da üçüncü kişilere satılan bu varlıkların somutlaştırılmasında yaşanabilecek zorluklar, rehinli taşınır varlığın değerini koruyup koruyamayacağı ve rehinli taşınırın iyiniyetli üçüncü bir kişiye devri hâlinde alacaklının alacağını nasıl elde edeceği, başlıca sorunlar arasındadır⁶²⁸.

Belirmeliyiz ki mülga TİRK döneminde döner malvarlığı unsurları⁶²⁹, rehin kapsamında yer almazken, işletmenin duran malvarlığı rehin konusu edilebiliyordu⁶³⁰. Bunun nedeni ise rehin verenin rehin konusu üzerinde serbestçe tasarruf edememesi ve değişen döner malvarlığı değerlerinin işletme faaliyetini aksatabileceği riskiydi⁶³¹. TİTRK ile birlikte m. 5, f. 1, (ç), (ı), (i) ve Uygulama Yönetmeliği'nin m. 11, f. 1, (ç), (h), (ı) hükümleri doğrultusunda hammadde, sarf malzemesi ve stokların rehne konu edilmesi artık mümkün hâle gelmiştir.

Birleşme ve karışmaya konu olan döner malvarlığı unsurlarının TİTRK m. 13, f. 2 uyarınca değerinin tespit edilmesi zorunlu olmadığı için bu varlıkların değeriyle ilgili taraflar arasında ihtilaf çıkması olası bir durumdur⁶³². Özellikle döner malvarlığı unsurlarının sıklıkla değişikliğe uğraması ve rehinli taşınırın devredilmesi sebebiyle ticari faaliyetlerde oluşabilecek aksaklıkların önlenmesi adına doktrinde meseleye farklı çözüm önerileri getirilmiştir. Bir görüş, döner malvarlıklarına ilişkin bu sorunun ticari hayatı sekteye uğratacağını ve sistem değişikliğine gidilerek İngiliz hukukunda

⁶²⁷ **Karakuş Erbaş**, s. 126.

⁶²⁸ **Yatağan Özkan**, s. 229; ayrıca bkz. **Oktay Özdemir**, Ticari İşletmeler Dışındaki Taşınır Varlıklar, s. 71 vd.; **Hamamcıoğlu/Karamanhoğlu**, s. 106.

⁶²⁹ Hammaddeler, stoklar, yarı işlenmiş ve işlenmiş mallar bir işletmenin döner malvarlığının iç kalemini oluştururlar (ayrıntılı bilgi için bkz. **Karayalçın**, s. 53).

⁶³⁰ **Poroy/Yasaman**, Ticari İşletme 2019, s. 67.

⁶³¹ **Baydak**, s. 117.

⁶³² **Yatağan Özkan**, s. 230.

geçerli olan, düzensiz rehnin uygulanmasını ya da uluslararası düzenlemelere paralel şekilde olağan iş faaliyetlerinde elden çıkan varlıkların rehin yükünden bağımsız olarak kazanılmasının Kanun'da öngörülmesi gerektiğini belirtmiştir⁶³³. Rehin verenin, rehin alacaklısının rızası olmadan rehin konusu üzerinde tasarrufta bulunması mümkün değilse sabit rehin; tam tersine işletmenin olağan faaliyeti içerisinde tasarrufta bulunabiliyorsa değişken rehinden söz edilecektir⁶³⁴. Değişken rehin, kristalleşme anında sabit rehne dönüşecek, bu andan itibaren artık rehne konu malvarlığı üzerinde tasarruf sona erecektir⁶³⁵. Bu görüşe göre, kristalleşme anı borcun ödenmemesi üzerine vade anı ya da işletmenin tasfiye anı olarak belirlenmeli ve rehin verenin elinde, rehin konusu döner malvarlığının kalan miktarından alacaklı tatmin edilmelidir⁶³⁶. Bir diğer görüş ise döner malvarlığı unsurlarının birleşmesi, karışması yoluyla elde edilen yeni malların tüketiciler tarafından elde edilmesi durumunda Kanun'da örtülü boşluk olduğunu ve onlar açısından rehnin sona ereceğini ileri sürmüştür⁶³⁷. Bizim de katıldığımız bir başka görüş ise sorunun yalnızca tüketicilere yönelik olmadığını vurgulamıştır. Zira tüm taşınır varlıklar açısından rehinli taşınırın devredilmesi durumunda ticari faaliyetlerin ve alışveriş hayatının olumsuz etkilenebileceği dikkate alındığında, ABD ve UNCITRAL Model Kanun'da önerilen olağan iş faaliyetiyle elde edilen edimlerde rehin hakkının kendiliğinden sona

⁶³³ **Şit İmamoğlu**, s. 29-31.

⁶³⁴ UNCITRAL Yasama Kılavuzu, s. 46-47, pr. 66; **Louise Gullifer**: "The Reforms of the Enterprise Act 2002 and the Floating Charge as a Security Device", Can. Bus. L. J. (2008), Vol. 46, No. 3, s. 399

(<https://heinonline.org/HOL/LandingPage?handle=hein.journals/canadbus46&div=29&id=&page>
⇒) [Erişim Tarihi: 02.05.2021].

⁶³⁵ **Gullifer**, s. 399-400.

⁶³⁶ **Şit İmamoğlu**, s. 30.

⁶³⁷ **Gürpınar**, s. 111 vd.

ereceğine ilişkin yöntemin⁶³⁸ uygulanması ve konuya ilişkin daha ayrıntılı düzenlemelerin getirilmesi gerekmektedir⁶³⁹.

Üzerinde durulması gereken bir başka husus, TİTRK m. 8, f. 3'te yer alan ve diğer kanunlar uyarınca sicile tescili zorunlu olan taşınır rehinlerinin kapsam dışında bırakılmasına yönelik düzenlemenin, döner malvarlığı unsurlarının rehninde uygulanıp uygulanmayacağına ilişkindir. Bir görüş, hammadde olarak kullanılabilen, maden ve cevherin veya stok olabilecek gemi, hava aracı ile motorlu araçların rehne konu edilemeyeceğini ileri sürmüştü⁶⁴⁰, aksi görüş ise bu varlıkların sicile tescil edilme aşamasından önce stok kapsamında değerlendirilmesinin ve rehninin mümkün olduğunu savunmuştur⁶⁴¹. Kanaatimizce TİTRK m. 8, f. 3 ve Uygulama Yönetmeliği m. 2, f. 2'de rehnin kapsamı dışında tutulan varlıkların stok aşamasında olup olmamasına göre bir ayrıma gidilmediği ve bu yönde bir istisna getirilmediği için söz konusu varlıklar, stok olarak da rehnedilmemelidir.

2. UCC ve UNCITRAL Model Kanunu Bakımından Değerlendirme

a. UCC Bakımından Değerlendirme

TİTRK'e benzer şekilde UCC. m. 9-102(a)(48) hükmünde döner malvarlığı unsurları olarak stok (*inventory*) teminatlî işlemlere konu edilmektedir. Bu mal grubu, tarım ürünlerinin dışında bunların satılması ya da kiralanması gibi tasarruflarda bulunmanın mümkün olduğu, işletmenin olağan faaliyetlerinde kullanılan,

⁶³⁸ UCC ve UNCITRAL Model Kanunu bakımından rehinli taşınırı devralan üçüncü kişilerin durumunun olağan iş faaliyetlerinde korunmasına ilişkin ayrıntılı açıklamalarımız için ayrıca bkz. Birinci Bölüm, §2, II, B, 4, d, bb.

⁶³⁹ **Kırca**, Taşınır Rehninde Sıra, s. 176.

⁶⁴⁰ **Baydak**, s. 120; **Karakuş Erbaş**, s. 128; **Şit İmamoğlu**, s. 31.

⁶⁴¹ Bu husus hakkında *Arvas*, araç, gemi, uçak gibi varlıkların özel sicillerine tescil edilme aşamasından önce stok kapsamında değerlendirilebileceği ve TİTRK kapsamında teslimsiz taşınır rehnine konu edilebileceği görüşündedir (**Arvas**, Rehne Konu Olabilecek Taşınır, s. 42).

tüketilebilen hammaddeler (*raw materials*) ile yarı mamul taşınırıları kapsamaktadır⁶⁴². Belirtmek gerekir ki UCC m. 9-108 uyarınca stok, rehnedilirken sözleşmede makul ölçüde tanımlanmalıdır. Bu doğrultuda teminatın sözleşmede borçlunun bütün malvarlığı şeklinde genel olarak tanımlanması, UCC m. 504'te düzenlenen finansman beyanı dışında yeterli değildir. Dolayısıyla teminatlı varlık sözleşmede makul ölçüde tanımlanırken özel olarak listelenmeli, kategorik veya sayısal olarak tahsis edilen oran da belirtilmelidir. Örneğin, teminat sözleşmesinde borçlunun deposundaki tahıllarının %50'si şeklinde teminatlı varlığın belirtilmesi veya kategorik olarak yazılması, makul ölçüde tanımlama açısından yeterli sayılmaktadır⁶⁴³.

b. UNCITRAL Model Kanunu Bakımından Değerlendirme

UCC'ye benzer şekilde UNCITRAL Model Kanunu'nda stok olarak hammadde, yarı mamul gibi döner malvarlığı unsurları üzerinde teminat hakkının tesisine ilişkin bir tanımlama yapılmıştır. Model Kanun'un birinci bölümünde yer alan m. 2, (q) düzenlemesi uyarınca maddi taşınır varlık kategorisinde yer alan ve işletmenin olağan faaliyetinde kiralanmak ya da satılmak için teminat verenin bünyesinde tutulan hammadde ile işlem safhasında olan yarı mamuller, stok kapsamında rehne konu edilebilir.

Yasama Kılavuzu'nda stok üzerinde teminat hakkı kurulurken spesifik bir şekilde tanımlama yapılmasının kimi zaman pratik olmadığı, hatta imkânsız olduğu belirtilmiştir. Dolayısıyla pek çok hukuk sisteminde, taraflara teminat olarak gösterilecek varlığın genel ifadelerle tanımlanmasına izin veren düzenlemelerin yer aldığı belirtilmiştir. Bu açıdan teminata konu varlıkların “tüm stok”, “2 numaralı

⁶⁴² Peretore/Hornby, s. 60.

⁶⁴³ White/Summers/Barnhizer/Barnes/Snyder, s. 54.

depodaki tüm stok” şeklinde kategorik olarak ifade edilmesi yeterlidir. Genel ifadeleri yeterli bulan hukuk sistemlerinde teminat konusunun ilgili tüm taraflarca ayırt edilebilir olması yeterli olacaktır. Kılavuzda, teminata konu varlığın, en basit şekilde ifade edilmesine imkân tanınarak, karmaşıklığın ve masrafın azaltılmasının amaçlandığı belirtilmiştir. Diğer taraftan Kılavuz’da, bazı ülkelerde özellikle teminat verenin tüketici ya da küçük bir tacir olduğu hâllerde, teminata konu varlığın, genel ifadelerle tanımlanmasına müsaade edilmediği de vurgulanmıştır⁶⁴⁴. Bu noktada TİTRK bağlamında bir değerlendirme yapmamız gerekebilir. Nitekim TİTRK m. 4, f. 6, (c) düzenlemesiyle rehin verilebilecek taşınırlar için ayırt edici özelliklerin aranmasına istisna getirilmesi, hangi malların rehnedileceği hususunda belirsizliğe yol açmaktadır. Kanaatimizce döner malvarlığı unsurları açısından rehinde belirlilik ilkesi gereği, rehin konusunun ferdileştirilmesi gerektiğinden bu varlıklarla ilgili genel bir tanımlama yapılması yeterli değildir⁶⁴⁵. Her ne kadar Yasama Kılavuzu’nda döner malvarlığı unsurlarının genel bir tanımlamayla belirtilebileceği tavsiye edilse de TİTRK bakımından bu tavsiyenin uygulanması, belirlilik ilkesi açısından sakıncalı olabilir.

C. *MENKUL İŞLETME TESİSATI*

1. **TİTRK Uyarınca Menkul İşletme Tesisatının Rehni**

TİTRK m. 5, f. 1, (h) ve Uygulama Yönetmeliği m. 11, f. 1, (ğ) hükümleri uyarınca menkul işletme tesisatı da rehin konusu edilebilecek taşınır varlıklar arasındadır. Bu doğrultuda, makine ve teçhizat, araç, ekipman, alet, iş makineleri,

⁶⁴⁴ UNCITRAL Yasama Kılavuzu, Bölüm II, s. 79-80, pr. 58-60.

⁶⁴⁵ **Sirmen**, Ticari İşlemlerde Taşınır Rehninin Düzenleniş Biçimi, s. 44.

elektronik haberleşme cihazları dâhil her türlü elektronik cihaz gibi menkul işletme tesisatı bu kapsamda değerlendirilmektedir.

TİTRK'ten farklı olarak mülga Kanun'un m. 3, f. 1 hükmünde menkul işletme tesisatının rehnine konu edilen unsurlar sınırlıydı. Bu nedenle mülga Kanun döneminde rehlin tescili anında mevcut ve işletmenin faaliyetine tahsis edilmiş olan makine, araç, alet ve motorlu nakil araçları rehin konusu edilebiliyordu. TİTRK ile birlikte menkul işletme tesisatının münferiden rehne konu edilmesinde, rehlin tescili anında mevcut ve işletmenin faaliyetine tahsis edilmiş olma şartı artık aranmamaktadır⁶⁴⁶.

Daha önce de belirttiğimiz üzere menkul işletme tesisatı içerisinde yer alan TİTRK m. 5, f. 1'de sayılan iş makinelerinin⁶⁴⁷ rehni, diğer kanunlar uyarınca sicile tescili zorunlu olan taşınır rehlinin TİTRK'in kapsamı dışında olacağına dair TİTRK m. 8, f. 3 hükmü uygulanmamaktadır⁶⁴⁸.

2. UCC ve UNCITRAL Model Kanunu Bakımından Değerlendirme

a. UCC Bakımından Değerlendirme

UCC'de menkul işletme tesisatına benzer bir taşınır varlık, m. 9-102(a)(33) hükmünde yer almaktadır. İlgili düzenleme uyarınca ekipman (*equipment*) olarak adlandırılan taşınır varlıklar stok, tarım ürünleri, tüketim malları dışında kalan diğer mallardır⁶⁴⁹. Bununla birlikte bu mal grubu, esasen bir işletmede kullanılmakta veya

⁶⁴⁶ **Antalya/Acar**, s. 131; **Oktay Özdemir**, Ticari İşletmeler Dışındaki Taşınır Varlıklar, s. 76; **Karakuş Erbaş**, s. 129.

⁶⁴⁷ İş makinelerinin TİTRK uyarınca rehnine ilişkin ayrıntılı bilgi için bkz. İkinci Bölüm, §1, D, 5, b, aa.

⁶⁴⁸ **Baydak**, s. 127-128; **Arvas**, Rehne Konu Olabilecek Taşınır, s. 41; **Bayezit**, s. 356.

⁶⁴⁹ **Chomsky/Kunz/Schiltz/Tabb**, s. 697; Black's Law Dictionary'de yer alan tanımlama için bkz. **Garner**, s. 678.

kullanılmak amacıyla satın alınmaktadır⁶⁵⁰. Örneğin, bilgisayarlar, ofis mobilyası ve ekipmanı bu kapsamdadır⁶⁵¹.

Motorlu araçlar⁶⁵², UCC’de münferiden rehin konusu edilebileceği gibi işletme faaliyetinde kullanılması veya satın alınması durumunda stok kapsamında da değerlendirilebilir. Ancak UCC m. 9-311(d) hükmü uyarınca motorlu araçların stok kapsamında olması durumunda bu araçlar üzerinde rehin hakkı tesis edilebilmesi için bu varlıkların sicile ayrıca kaydedilmesi gerekmektedir.

b. UNCITRAL Model Kanunu Bakımından Değerlendirme

UNCITRAL Model Kanun’un m. 2, (1) düzenlenmesinde ekipmanlara ilişkin UCC m. 9’da yer alan tanımlamaya benzer bir tanımlama yapılmıştır. İlgili hüküm uyarınca ekipmanlar, tüketici malları ve stoklar dışında öncelikli olarak işletmenin faaliyetinde kullanılan ya da kullanılması amaçlanan mallardır. İlgili tanımlamada, diğer eşya gruplarından bu eşyaları ayırmak için ekipmanların işletmenin faaliyetinde öncelikli olarak kullanıldığı vurgulanmıştır. Örneğin, bir aracın işletmenin faaliyeti sırasında müşterileri taşımak için servis aracı olarak kullanılması, o aracın ekipman olarak değerlendirilmesine neden olurken; aynı araç, kişisel amaçlar için kullanılsaydı bu sefer tüketici malı sayılacaktı⁶⁵³. Bu tanımlamadan yola çıkarak, işletmenin faaliyetine tahsis edilme koşulunun, Model Kanun’da ekipmanları diğer eşya gruplarından ayıran bir kriter olarak kullanıldığı görülmektedir.

⁶⁵⁰ **Jerrold L. Strasheim:** “Article 9 of the Uniform Commercial Code as It Relates to Secured Transactions in Which the Collateral is Consumer Goods or Equipment”, Neb. L. Rev. (1964), Vol. 43, No. 4, s. 827 (<https://heinonline.org/HOL/LandingPage?handle=hein.journals/nebklr43&div=44&id=&page=>) [Erişim Tarihi: 16.04.2021].

⁶⁵¹ **Peretore/Hornby**, s. 59.

⁶⁵² Motorlu araçların UCC m. 9-311 uyarınca rehline ilişkin ayrıntılı bilgi için bkz. İkinci Bölüm, §1, I, D, 5, a, bb, aaa.

⁶⁵³ Bkz. UNCITRAL Kanun Kılavuzu, Bölüm I, s. 18, pr. 46.

Sonuç olarak, TİTRK ile benzer şekilde menkul işletme tesisatı da Model Kanun'da rehne konu edilmektedir.

IV. BENZERİ HER TÜRLÜ TAŞINIR VARLIK VE HAKLARA İLİŞKİN DEĞERLENDİRİLMESİ GEREKEN BAZI HUSUSLAR

A. TEMİNAT MEKTUPLARI

1. TİTRK Bakımından Değerlendirme

Teminat mektupları, taraflara tanınan sözleşme özgürlüğü kapsamında ortaya çıkmış, iktisadi hayatın kendine özgü kurallarını içeren şahsi teminatlardan biridir⁶⁵⁴. Türk hukukunda teminat mektupları pozitif düzenlemeye konu olmamakla birlikte doktrinde hâkim olan görüş, özellikle bankaların vermiş olduğu teminat mektuplarının içerikleri doğrultusunda bunların kefalet veya garanti sözleşmesi olarak kabul edilmesi yönündedir⁶⁵⁵. Uygulamada bir banka tarafından muhataba verdikleri garantiler genellikle banka garantisi veya banka teminat mektubu olarak adlandırılmaktadır. Banka garantileri ile bir muhatabın sözleşmeden doğan alacağını sözleşmeye uygun şekilde elde etmesi garanti edilmekte, banka ödeme yapmayı taahhüt etmektedir⁶⁵⁶.

Teminat mektuplarında ileride gerçekleşip gerçekleşmeyeceği belli olmayan bir risk garanti edildiğinden, senette mündemiç bir hak söz konusu olmadığı için kıymetli evrak niteliğinde değildir⁶⁵⁷. Teminat mektuplarının kişiye özel olması ve paraya

⁶⁵⁴ Ayrıntılı bilgi için bkz. **Vahit Doğan**: Teminat Mektupları, Genişletilmiş 6. Baskı, Ankara 2020, s. 7 vd. Teminat mektuplarını hukukî niteliği ile ilgili olarak temelde dört farklı görüş ileri sürülmekte olup bunlar: kefalet, garanti, sui generis sözleşme ve karma nitelikte olmasına ilişkindir (bkz. **Bengisu Önder**: Banka Teminat Mektupları, Ankara 2020, s. 19 vd.; **Abdurrahman Çetin/ Yusuf Dinç**: “Türkiye’de Teminat Mektupları: Uygulamalar ve Hukuki Sorunlar”, FAÇD (2013), C. 5, Sa. 9, s. 68 vd.; **Semra Omağ**: “Banka Teminat Mektuplarının Mahiyeti ve Hükümleri”, BATİDER (1971), C. 6, Sa. 2, s. 325 vd.).

⁶⁵⁵ **Doğan**, Teminat Mektupları, s. 14 vd.

⁶⁵⁶ **Hüseyin Murat Develioğlu**: Bağımsız Garanti Sözleşmeleri, İstanbul 2021, s. 21.

⁶⁵⁷ **Seza Reisoğlu**: “Banka Teminat Mektupları ve Uygulama Ortaya Çıkan Sorunlar”, BD (2002), Sa. 43, s. 97; **Mustafa Okur**: Adli Teminat, Ankara 2011, s. 113.

çevrilmesinin özel şartlara tâbi olması⁶⁵⁸ sebebiyle teminat mektuplarının TİTRK'in kapsamı dışında tutularak m. 5, 1, (p) hükmü uyarınca rehnedilmemesi gerektiği görüşündeyiz.

2. UCC ve UNCITRAL Model Kanunu Bakımından Değerlendirme

Daha önce de ifade ettiğimiz üzere⁶⁵⁹ UCC'nin m. 9-102(a)(51) hükmünde akreditiften doğan ödemeyi talep veya edimin ifasına yönelik haklar, teminatlı işlemlere konu edilmekle birlikte lehtara ilişkin ödeme talebinde bulunma hakkı veya edimin ifası bu kapsamda değerlendirilmemekte, akreditiften doğan hakların ikinci lehtara devredilmesi ve diğer hususlar da UCC m. 5'te düzenlenmektedir. Diğer taraftan UCC m. 9'un uygulama alanına UCC m. 9-102(a)(78)'de tanımlanan "*supporting obligations*" kavramı da girmektedir. Bu kavram, akreditiften doğan haklar ile hesaplar, taşınır senedi (*chattel paper*), emtia senedi, gayrimaddi varlık, kıymetli evrak ya da yatırım araçlarıyla ilgili bir ödemenin ya da edimin ifasını destekleyen ikincil (tali) nitelikteki yükümlülüklerdir. Söz konusu yükümlülükler, kefalet ve garantilerden de kaynaklı olabilir⁶⁶⁰. Bu noktada belirtmek gerekir ki Amerikan bankacılık uygulamasında kefalet ve garanti kavramları genellikle birlikte kullanılan kavramlar olup aynı şekilde değerlendirilmektedir. 1864 tarihli Ulusal Bankalar Kanunu'nda (*National Bank Act of 1864*) ise Amerikan bankalarının üçüncü kişilerin borcuna kefil olmalarının yasaklanması sebebiyle bankaların garanti de düzenleyemeyecekleri belirtilmekteydi⁶⁶¹. Bu nedenle Anglo-Amerikan hukuk

⁶⁵⁸ Teminat mektubu ve uygulamada sıklıkla karşımıza çıkan banka teminat mektuplarının paraya çevrilmesiyle ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. **Önder**, s. 117 vd.; **Doğan**, Teminat Mektupları, s. 506 vd.

⁶⁵⁹ Bkz. İkinci Bölüm, §1, II, A.

⁶⁶⁰ **Chomsky/Kunz/Schiltz/Tabb**, s. 707.

⁶⁶¹ Bu husus ile ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. **Gemot Fohler**: "Fraud in the Letter of Credit Transaction and its Possible Arbitration", McGill University, Thesis, (1999), (http://digitool.library.mcgill.ca/R/?func=dbin-jump-full&object_id=30297&local_base=GEN01-MCG02), [Erişim Tarihi:11.03.2022]; ayrıca bkz. **Şafak**, s. 60.

sisteminde garanti sözleşmelerinin kabul edilmemesinden dolayı teminat akreditifleri ile bu boşluk doldurmaya çalışılmıştır⁶⁶². 1996 yılında ise Amerika’da Hazineye bağlı bir kuruluş olan “*Office of the Comptroller of the Currency*” Amerikan bankalarının teminat mektubu düzenleyememesine ilişkin engeli ortadan kaldırarak yayımlanmış olduğu Yorumlayıcı Kurallar’ın 7.7016 Bölümü’nde Amerika’daki bankalara akreditif ve banka garantileri gibi diğer bağımsız taahhütleri düzenleme yetkisi vermiştir⁶⁶³. Bu açıdan banka garantileri gibi bağımsız taahhütlerden doğan ödeme yükümlülükleriyle ilgili olarak teminat gösterilmesinde artık UCC m. 9 düzenlemesinin uygulanabileceği kanaatindeyiz.

UNCITRAL Model Kanunu’nun m. 1, f. 3, (a) hükmünde ise bağımsız garantiler ile akreditiflerin kapsam dışında tutulduğu hüküm altına alınmıştır. Nitekim söz konusu hususlarla ilgili tavsiyelerin Model Kanun’u gereksiz yere karmaşık hâle getirebileceği belirtilmiştir⁶⁶⁴. TİTRK’e göre çok daha geniş bir uygulama alanı olan Model Kanun’da bile bağımsız garantilerin kapsam dışına tutulması karşısında TİTRK uyarınca da teminat mektuplarının rehnedilmemesi kanaatimizce daha isabetli olacaktır.

⁶⁶² **Doğan**, Teminat Mektupları, s. 47.

⁶⁶³ **Şafak**, s. 60-61; ayrıca bkz. Office of the Comptroller of the Currency, Interpretive Rulings, Vol. 61, No. 28, s. 7-8, (<https://www.occ.gov/news-issuances/news-releases/1996/nr-occ-1996-13a.pdf>), [Erişim Tarihi: 10.03.2022].

⁶⁶⁴ UNCITRAL Kanun Kılavuzu, Bölüm I, s. 12, pr. 24.

B. *TEKNİK VE EKONOMİK ALANDAKİ BİLGİLER, TECRÜBELER, TİCARİ SİRLAR İLE MÜŞTERİ ÇEVRESİ*

1. **Türk Hukukunda Yer Alan İlgili Düzenlemeler**

a. *Teknik ve Ekonomik Alandaki Bilgiler, Tecrübeler ile Ticari Sırlar*

İktisadi açıdan değer taşıyan teknik ve ekonomik (ticari) alandaki bilgi ve tecrübeler ile ticari sırların TİTRK m. 5, f. 1, (p) uyarınca benzeri her türlü taşınır varlık ve hak kapsamında rehlinin mümkün olup olmadığının açıklığa kavuşturulması gerekmektedir.

Teknik bilgi ve tecrübelerle ilişkin “*know-how*” kavramı, Anglo-Amerikan hukukunda ortaya çıkmıştır⁶⁶⁵. Bu kavramın doktrinde birçok farklı tanımı bulunmakla birlikte genel olarak kabul görmüş bir tanımı yoktur⁶⁶⁶. Söz konusu kavramı, bir görüşte de belirtildiği üzere “*sınai alanda özellikle ticari ve ekonomik faaliyetlerde kullanılan, genellikle gizli olmakla birlikte, böyle bir nitelik taşıması zorunlu olmayan ve bir patent ile korunmamış bulunan, teknik veya işletme ile ilgili bilgi ve tecrübeler*” şeklinde tanımlayabiliriz⁶⁶⁷. Teknik bilgiler, sır niteliğindeki bilgiler olabildiği gibi sır niteliğinde olmayan bilgilerden de oluşabilir. Bu açıdan çoğu zaman işletme tecrübeleri sır niteliği taşımamaktadır⁶⁶⁸.

⁶⁶⁵ **Osman Berat Gürzumar:** Franchise Sözleşmeleri ve Bu Sözleşmelerin Temelini Oluşturan “Sistem”lerin Hukukun Korunması, İstanbul 1995, s. 81.

⁶⁶⁶ Çeşitli tanımlamalar için bkz. **İsmail Erbay:** Know-How Sözleşmesi, Ankara 2002, s. 69; **Çiğdem Kırca:** “Know-How Sözleşmesinin Hukuki Niteliği”, *çinde* Prof. Dr. Ali Bozer’e Armağan, Ankara 1998, s. 245; **Tufan Ögüz:** Know – How Sözleşmesi, 2. Bası, İstanbul 2018, s. 7; **Ebru Kösealioglu:** “Know-How Sözleşmesinin Tanımı, Unsurları, Patentten Farkları”, HGD (2007), Sa. 8, s. 135. Rekabet Kurulu tarafından çıkarılan Dikey Anlaşmalara ilişkin Grup Muafiyeti Tebliği’nin m. 3, f bendinde *know-how* kavramı, “*Sağlayıcının tecrübe, denemeleri sonucu elde ettiği ve patentli olmayan, uygulamaya yönelik, gizli, esaslı ve belirlenmiş bilgi paketi*” şeklinde tanımlanmıştır.

⁶⁶⁷ **Kırca,** Know-How, s. 245.

⁶⁶⁸ **Kırca,** Know-How, s. 248.

Hukuk düzeni tarafından özel bir düzenleme ile korunmadığı⁶⁶⁹ için bu kavramın hukuki niteliği de tartışmalıdır⁶⁷⁰. Bu noktada belirtmek gerekir ki söz konusu unsurlar, TTK m. 56 vd. düzenlenen haksız rekabet hükümlerine göre korunabilir. Ancak katıldığımız bir görüşte de ifade edildiği üzere bu koruma, dürüst ve bozulmamış rekabetin sağlanması içindir⁶⁷¹. Dolayısıyla teknik bilgi ve tecrübeler gayrimaddi nitelikte varlıklar olup her ne kadar işletme değerinin belirlenmesinde önemli rol oynasa⁶⁷² da bu unsurlar üzerinde mutlak bir hak bulunmamaktadır. Nitekim gayrimaddi malların hak objesi olması konusunda sınırlı sayı ilkesi geçerli olduğu için hukuk düzeni teknik bilgi ve tecrübeleri hak objesi olarak değerlendirmemiştir. Dolayısıyla teknik bilgi ve tecrübeler üzerinde fiilî bir durum, bilgilerin fiilî sahipliği ortaya çıkmaktadır⁶⁷³.

Ticari sırlar da gayrimaddi niteliktedir ve TTK m. 56 vd. haksız rekabete ilişkin hükümler çerçevesinde korunmaktadır. Ticari sırların kanuni bir tanımı bulunmamakla birlikte⁶⁷⁴, Rekabet Kurumu'nun 18.04.2010 tarihli Dosyaya Giriş Hakkının Düzenlenmesine ve Ticari Sırların Korunmasına İlişkin Tebliğ'in⁶⁷⁵ m. 12, f. 1 düzenlemesinde ticari sırra ilişkin bir tanıma yer verilmiştir. İlgili hüküm uyarınca *“Ticari sır; teşebbüslerin faaliyet alanları ile ilgili olan ve gizli tutma iradesine sahip oldukları, yalnızca belirli ve kısıtlı bir kesim tarafından bilinen ve elde edilebilen, başta rakipleri olmak üzere üçüncü kişilere ve kamuya açıklanması halinde ilgili*

⁶⁶⁹ Teknik bilgi ve tecrübelerin (*know how*) sınai hak olmadığı ve fikri sınai hakların sınırlı sayıda olduğu yönünde ayrıca bkz. **Erbay**, s. 79; benzer yönde bkz. **Makaracı Başak**, s. 58.

⁶⁷⁰ Teknik bilgi ve tecrübeleri (*know how*) hak olarak değerlendiren görüş, hukukî bir realite olarak değerlendiren görüş ve diğer görüşler için ayrıca bkz. **Erbay**, s. 92 vd.

⁶⁷¹ **Kırca**, s. 249.

⁶⁷² **Erbay**, s. 61; **Muaz Mücahit Yıldırım**: “Know-How Sözleşmeleri”, YBHD (2018), Sa. 1, s. 217.

⁶⁷³ **Kırca**, Know-How, s. 249.

⁶⁷⁴ Ticari sır kavramının, kanuni bir tanımı bulunmamaktadır. Ancak bu kavramı, bağımsız ekonomik bir değeri olan ya da iktisadi faaliyetlerde sahibi lehine bir rekabet avantajı sağlayan, aleni olmayan ve sahibinin gizli kalmasını istediği her türlü bilgi şeklinde tanımlayabiliriz (ayrıntılı bilgi için bkz. **Mehmet Emin Bilge**: Ticari Sırların Korunması, 2. Baskı, Ankara 2005).

⁶⁷⁵ RG. T. 18.04.2010, Sa. 27556, Tebliğ No: 2010/3.

teşebbüsün ciddi zarar görme ihtimali bulunan her türlü bilgi ve belgedir.” Türk hukukunda ticari sır kavramı yerine bazen üretim sırrı, iş sırrı ve şirket sırrı kavramları da kullanılmaktadır⁶⁷⁶. Ancak ticari sır, ticari işletmeyle, şirketle ilgili olabileceği gibi üretim ve iş sırlarını da kapsayabilir⁶⁷⁷.

Belirtmeliyiz ki Mülga TİRK döneminden beri teknik bilgi ve tecrübelerin rehin konusu olup olmayacağı hususu tartışılmıştır. Mülga Kanun döneminde bir görüş, bu unsurların ticari işletme rehni kapsamına dâhil edilmesi gerektiğini savunurken⁶⁷⁸, aksi görüş ise teknik bilgi ve tecrübeler üzerindeki rehlin paraya çevrilmesi durumunda, malikin bu bilgileri öğretmeye zorlanamayacağını, buna karşılık kâğıda dökülmesi mümkün gizli bir formülden ibaret olan teknik bilgiler için cevabın belki olumlu olabileceğini, fakat işletme stratejisine ilişkin olanların üçüncü kişilere aktarılmasının zor olacağını belirtmiştir⁶⁷⁹. TİTRK’te ise teknik bilgi ve tecrübelerin gayrimaddi varlıklar olarak rehin konusu edilebileceğini belirten görüşler vardır⁶⁸⁰. Bu görüşe göre ticari sır niteliğindeki teknik bilgilerin paraya çevrilebilmesi ve bilançoda aktif değer alması göz önüne alındığında, teminat işlevi olarak TİTRK uyarınca rehin konusu edilmesinde bir sakınca yoktur⁶⁸¹.

Kanaatimizce teknik bilgi ve tecrübelerin (*know-how*) mutlak sır niteliği taşıdığı hâller ile diğer ticari sırların rehinde, bunların Rehinli Taşınır Sicili’ne tescil edilerek

⁶⁷⁶ **Cengiz Topel Çiftçioğlu**: Sırrın Korunması Boyutuyla Ticari Sır, Bankacılık Sırrı veya Müşteri Sırrının Açıklanması Suçu, Ankara 2017, s. 93-94.

⁶⁷⁷ **Çiftçioğlu**, s. 94; **Maşallah Maral**: “Ticari Sır, Bankacılık Sırrı veya Müşteri Sırrı Niteliğindeki Bilgi ve Belgelerin Açıklanması Suçunda Kavramlar ve Sorunlar”, İBD (2015), C. 92, Sa. 2, s. 118-119.

⁶⁷⁸ **Erten**, Ticari İşletme Rehni, s. 36; **Arkan**, Ticari İşletme 2013, s. 57; **Makaracı Başak**, s. 59.

⁶⁷⁹ **Poroy/Yasaman**, Ticari İşletme 2012, s. 61.

⁶⁸⁰ **Oktay Özdemir**, Ticari İşletmeler Dışındaki Taşınır Varlıklar, s. 63. Ayrıca yazar, teknik bilgi ve tecrübeler, müşteri sırları, müşteri çevresi gibi unsurların kanunlarda korunması sebebiyle fiili durumdan ortaya çıkan haklar olarak kabul edilmesi gerektiğini ileri sürmüştür (bkz. **Oktay Özdemir**, Ticari İşletmeler Dışındaki Taşınır Varlıklar, s. 57, dn. 7; benzer yönde ayrıca bkz. **Göle/Aydoğan**, s. 25-26; **Şenocak/Kahraman/Tuncer Kazancı/Öcal Apaydın**, s. 65; **Bayezit**, s. 325).

⁶⁸¹ **Şenocak/Kahraman/Tuncer Kazancı/Öcal Apaydın**, s. 65; **Oktay Özdemir**, Ticari İşletmeler Dışındaki Taşınır Varlıklar, s. 73.

alenileştirilmesi ve üçüncü kişilerin bu bilgiye ulaşabileceği dikkate alındığında, bu varlıkların sır niteliği olumsuz etkilenecektir. Ayrıca iktisadi değer taşıyan her unsurun TİTRK uyarınca rehne konu edilmesi, rehnin paraya çevrilmesi aşamasında da sıkıntılara yol açabilir. Sonuç olarak nitelikleri gereği bu unsurlar ekonomik değer taşıyıcılar bile sicile kayıt yoluyla TİTRK kapsamında rehin konusu edilememesi daha uygun olacaktır.

b. Müşteri Çevresi

Türk hukukunda özel bir düzenlemesi bulunmayan bir diğer gayrimaddi varlık, müşteri çevresidir. Ticari işletmenin malvarlığına dâhil olan müşteri çevresinin işletmeye güven duyması ve işletmenin etrafında toplanması, ekonomik anlamda işletmenin değerini olumlu etkilemektedir⁶⁸². Mülga TTK döneminde müşteri çevresi ile ilgili herhangi bir düzenleme bulunmazken, 6102 sayılı TTK m. 11, f. 3 ile müşteri çevresi, işletme değeriyle ilgili olarak kapsama dâhil edilen bir unsur olmuştur⁶⁸³.

Ticari işletme değerlerinden olan müşteri çevresinin işletme faaliyeti esnasında veya işletme devri esnasında korunması gerekir. Bu açıdan teknik bilgilere benzer şekilde müşteri çevresi de TTK m. 56, f. 1 uyarınca haksız rekabet ilişkin genel hükümler kapsamında korunacaktır. Ticari işletmenin devri esnasında müşteri çevresinin korunması, TMK m. 2’de düzenlenen dürüstlük kuralı gereği rekabet yasağı ile sağlanacaktır⁶⁸⁴.

Mülga Kanun döneminde ve TİTRK’te müşteri çevresinin rehni açıkça düzenlenmemiştir. Mülga Kanun döneminde bir görüş, müşteri çevresi gibi ekonomik değerlerin hak veya taşınır eşya niteliğinde olmaması nedeniyle rehne konu

⁶⁸² **Şaban Kayıhan:** Ticari İşletme Hukuku, 6. Baskı, Ankara 2019, s. 83.

⁶⁸³ **Kayıhan,** Ticari İşletme Hukuku, s. 83.

⁶⁸⁴ **İzel Akgöl:** Ticari İşletmenin Devri, Ankara 2019, s. 94.

edilmesinin mümkün olmadığını, ayrıca değerinin tespitinin zor olduğunu ileri sürmüştü⁶⁸⁵. TİTRK döneminde de bu konu hâlen tartışmalıdır. Doktrinde savunulan bir görüşe göre teknik bilgiler gibi müşteri çevresi de (*müşteri portföyü*) paraya çevrilebilir nitelikte olması ve bilançoda aktif bir değer olarak yer alması sebebiyle TİTRK kapsamında rehnedilebilir⁶⁸⁶. Konuya çekinceli yaklaşan bir diğer görüş ise müşteri çevresinin hukuki işlem konusu olmadığını, bu sebeple hukuki işlemle devrinin de mümkün olmadığını, söz konusu varlığın rehninin tek başına bir anlam ifade etmediğini zira bu unsurun ticaret unvanı, işletme adı ve kiracılık hakkıyla birlikte anlamlı hâle geldiğini ileri sürmüştür⁶⁸⁷.

Kanaatimizce müşteri çevresi de diğer varlıklar gibi ekonomik değer taşısa bile bu varlıkların rehninin nasıl paraya çevrileceği hususunda belirsizlikler vardır. Müşteri çevresinin haksız rekabete konu hükümler çerçevesinde korunması ise bu varlığın hukuken rehne konu edilebilecek bir taşınır olduğu anlamına gelmemektedir. Dolayısıyla müşteri çevresi iktisadi bir değere sahip olsa da bu varlığın hukuki işleme konu edilmemesi daha isabetli olabilir.

2. UCC ve UNCITRAL Model Kanunu Bakımından Değerlendirme

Türk hukukunun aksine ABD hukukunda esnek mülkiyet anlayışı hâkimdir. Dolayısıyla esnek mülkiyet anlayışı neticesinde gayrimaddi varlıklar, çeşitli hukuki işlemlere konu edilebilmekte; hukuki anlamda mal kavramı ise dinamik bir kavram hâline getirilerek gayrimaddi mallara ilişkin sınırlı sayı ilkesi zayıflatılmaktadır⁶⁸⁸.

⁶⁸⁵ **Makaracı Başak**, s. 57. Fransız hukukunda ise müşteri unsurunun, ticari işletme rehni kapsamında olduğu hususunda tarafların anlaşması gerekmektedir (ayrıntılı bilgi için bkz. **Ergun Özsunay**: “Fransız Hukukunda Kredi Teminatı Olarak Ticari İşletmenin Rehni”, *BATİDER* (1964), C. 2, Sa. 4, s. 581).

⁶⁸⁶ **Oktaç Özdemir**, *Ticari İşletmeler Dışındaki Taşınır Varlıklar*, s. 73; **Şenocak/Kahraman/Tuncer Kazancı/Öcal Apaydın**, s. 65; aksi görüş için bkz. **Bahtiyar**, *Ticari İşletme Hukuku*, s. 54.

⁶⁸⁷ **Bayezit**, s. 326-327; **M. Fatih Cengil**: *Ticari İşletmenin Devri*, İstanbul 2018, s. 230.

⁶⁸⁸ **Utku**, s. 95; **Bridge**, *Personal Property Law*, s. 5.

Nitekim UCC m. 9-102(a)(42) hükmünde “*general intangibles*” olarak adlandırılan maddi olmayan varlıklara ilişkin getirilen düzenleme kapsamında, çeşitli unsurlar teminatlı işlemlere konu edilmektedir⁶⁸⁹. Bu tanım doğrultusunda, UCC m. 9’da ayrıca düzenlenmeyen diğer kategorilerin dışında kalan varlıkların bu kapsamda değerlendirilmesi mümkündür. Dolayısıyla teknik bilgiler, ticari sırlar⁶⁹⁰ ya da müşteri çevresi⁶⁹¹ gibi iktisadi değer taşıyan ancak hukuki işlemlere konu edilmesi tartışmalı olan gayrimaddi nitelikteki bu varlıklar, rehin konusu olabilir. Bu açıdan belirtmeliyiz ki Türk hukukundaki haksız rekabet hükümlerine göre korunan bu gayrimaddi varlıkların hukuki niteliği gereği bir malvarlığı hakkının konusunu oluşturmamaları sebebiyle rehin konusu edilmeleri tartışmalıyken, UCC’de bu varlıklar, esnek mülkiyet anlayışı gereği teminatlı işlemlere konu edilmektedir.

UCC m. 9’dan esinlenen UNCITRAL Model Kanun’un birinci bölümündeki m. 2, (p) hükmünde de benzer bir düzenleme vardır. İlgili hüküm uyarınca gayrimaddi varlıklar, diğer maddi varlıkların dışındaki tüm taşınır varlıkları ifade etmektedir. Dolayısıyla Model Kanun’un m. 1, f. 3 hükmünde yer alan istisnalar dışında bu Kanun bağlamında teminatlı işlemlere konu edilebilecek gayrimaddi varlıklar, sınırlı sayı ilkesine tâbi tutulmamıştır. Bu nedenle teknik bilgi ve tecrübeler, ticari sır ve müşteri çevresi gibi çeşitli unsurların Model Kanun’da rehne konu edilmesinde bir sakınca bulunmamaktadır.

Esasında UCC ve UNCITRAL Model Kanun’da sicile yapılacak olan kaydın genel bildirim niteliği taşıdığı ve bu sayede sır niteliğindeki bilgilerin korunabileceği

⁶⁸⁹ **Chomsky/Kunz/Schiltz/Tabb**, s. 706.

⁶⁹⁰ Ticari sırların UCC m. 9 uyarınca teminata konu edilmesine ilişkin olarak ayrıca bkz. **Knopf**, s. 57; **Lars S. Smith**: "General Intangible or Commercial Tort: Moral Rights and State-Based Intellectual Property as Collateral under U.C.C. Revised Article 9", *Emory Bankr. Dev. J.* (2005), Vol. 22, No. 1, s. 133 vd. (<https://heinonline.org/HOL/LandingPage?handle=hein.journals/bnkd22&div=11&id=&page=>) [Erişim Tarihi: 12.12.2021].

⁶⁹¹ **Peretore/Hornby**, s. 74.

dikkate alındığında⁶⁹², bu düzenlemeler açısından teknik bilgi ve ticari sır niteliğindeki unsurların rehne konu edilmesinde bir sakınca bulunmayabilir. Ancak kanaatimizce TİTRK’i ilgili düzenlemelerle aynı şekilde değerlendiremeyiz. Çünkü TİTRK sisteminde sicile yapılan tescil, kurucu etkiye sahip olup genel bildirim niteliğinde değildir. Dolayısıyla sır niteliğindeki bilgilerin alenileştirilmesi ve ilgisini ispat eden herkesin bu unsurları inceleyebilmesi karşısında bu bilgilerin sır niteliğinin nasıl korunacağı da belirsizdir.

Sonuç olarak her ne kadar TİTRK’te benzeri her türlü taşınır varlık ve hakkın rehine konu edilebileceği düzenlense de bu durum iktisadi değer taşıyan her türlü gayrimaddi varlığın rehnedilebileceği anlamına gelmediği gibi TİTRK’te uluslararası modellerden farklı bir sicil sistemi olduğu için her bir unsurun özellikle de sır niteliği taşıyan bilgilerin hukuken rehne elverişli olup olmadığı belirlenmelidir. Bu doğrultuda sır niteliğindeki bilgilerin sicile kaydedilmesinin bu bilgileri nasıl etkileyeceği, rehne paraya çevrilmesinin bu unsurlar açısından mümkün olup olmadığı gibi çeşitli hususların dikkatle değerlendirilmesi önem arz etmektedir.

V. İŞLETMENİN REHNİ

A. *TİCARİ İŞLETME VEYA ESNAF İŞLETMESİ ÜZERİNDE KURULAN REHNİN İLE BİR İŞLETMENİN BELİRLİ BİR TAŞINIR VARLIK GRUBUNUN BÜTÜN OLARAK REHNİ*

1. **TİTRK Bakımından Değerlendirme**

TİTRK m. 5, f. 1, (I) ve Uygulama Yönetmeliği m. 11, f. 1, (I) hükümlerinde ticari işletme veya esnaf işletmesi üzerinde münferiden rehine hakkının kurulabileceği

⁶⁹² Sicile bildirim yolunun sağladığı avantajlara ilişkin daha önceki açıklamalarımız için bkz. Birinci Bölüm, §2, II, B, 4, b.

düzenlenmiştir. TİTRK m. 5, f. 2’de ise ticari işletme ve esnaf işletmesinin tamamı üzerinde rehin hakkının tesis edilebileceği belirtilmiştir. Bununla birlikte 7263 sayılı Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun⁶⁹³ ile TİTRK m. 5, f. 2’ye bir yenilik getirilerek bir işletmenin belirli bir taşınır varlık grubunun bir bütün olarak rehnedilmesi hâlinde, bu gruba dâhil varlıkların tamamının rehnedilmiş sayılacağı hüküm altına alınmıştır. Getirilen değişiklik ile işletmenin tamamı üzerinde rehin kurulmadan, işletmenin belirli bir taşınır varlık grubunun bütünü üzerinde rehin kurulabilmesi amaçlanmıştır⁶⁹⁴. Ayrıca işletmenin belirli bir taşınır varlık grubunun bütün olarak rehnedildiği taşınır rehni sözleşmelerinde, üzerinde rehin kurulan taşınır varlık grubuna dâhil varlıklar için sözleşmede zorunlu olan ve ayırt edici özellikleri belirten unsurların da yer aldığı TİTRK m. 4, f. 6, (c) hükmü uygulanmayacaktır. Bu açıdan yapılan değişiklikle birlikte rehinde belirlilik ilkesine önemli bir istisna getirilmiştir.

TİTRK m. 5, f. 2 uyarınca ticari işletme veya esnaf işletmesinin tamamı üzerinde rehin kurulması hâlinde rehnin kuruluşu anında işletmenin faaliyetine tahsis edilmiş her türlü varlık rehne dâhil olacaktır. Bununla birlikte işletmenin tamamı üzerinde rehin tesis edilmesi bir ön şarta bağlanarak TİTRK m. 5, f. 1’de sayılan varlıkların borcu karşılaması durumunda işletmenin tamamı üzerinde rehin kurulmasına izin verilmemiştir. Diğer taraftan Uygulama Yönetmeliği m. 17, f. 3’te yer alan ancak TİTRK’te bulunmayan bir şart da vardır. İlgili düzenleme uyarınca borç miktarının belirli olması durumunda taşınır varlıkların borç miktarının tamamına ek olarak beşte birinden fazlasını karşılaması hâlinde işletmelerin tamamı üzerinde rehin tesis

⁶⁹³ 7263 Sayılı Teknoloji Geliştirme Bölgeleri Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, RG. T. 03.02.2021, Sa. 31384.

⁶⁹⁴ Bkz. **TBMM**: “Teknoloji Geliştirme Bölgeleri Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifi (2/3112) ve Sanayi, Ticaret, Enerji, Tabii Kaynaklar, Bilgi ve Teknoloji Komisyonu Raporu”, Yasama Dönemi: 27, Yasama Yılı: 4, Sıra Sayısı: 229, s. 15 (<https://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem27/yil01/ss229.pdf>) [Erişim Tarihi: 26.04.2021].

edilemeyeceği düzenlenmiştir. Uygulama Yönetmeliği'nde yer alan bu düzenleme doktrinde eleştirilmiştir⁶⁹⁵. Öncelikle ifade etmeliyiz ki idarenin düzenleyici işlemleri “*intra legem*” niteliğinde olduğu için bu işlemlerin kanunlara aykırı olmaması ve kanunların çizdiği sınırların dışına çıkmaması gerekir⁶⁹⁶. T.C. Anayasa'sının 8. maddesinde de yürütme yetkisinin Anayasa ve kanunlara uygun olarak kullanılacağı ve yerine getirileceği hüküm altına alınmıştır. Bu durumda söz konusu Uygulama Yönetmeliği'nde yer alan hüküm, TİTRK m. 5, f. 2 hükmünü aşar nitelikte ek şartlar getirdiği için “*lex superior*” ilkesi gereği Yönetmelik'te yer alan hüküm yerine, doğrudan üst hukuk normu olan Kanun hükmü uygulanarak alt hukuk normunun ihmal edilebileceği düşüncesindeyiz⁶⁹⁷. Nitekim 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun m. 7, f. 4'te yer alan düzenlemesi de yönetmeliklerin kanunlara aykırı olması durumunda uygulanmaması gerektiğinin bir göstergesi olup ilgili hüküm şu şekildedir: “*Düzenleyici işlemin iptal edilmemiş olması bu düzenlemeye dayalı işlemin iptaline engel olmaz.*” İlgili düzenlemeyi esas alan ve üst hukuk normuna aykırı yönetmelik hükümlerinin ihmal edilebileceği yönünde Danıştay kararları da mevcuttur⁶⁹⁸. Bu nedenlerden ötürü kanaatimizce Kanun'da yer almayan söz konusu

⁶⁹⁵ Kanunda yer almayan bu düzenlemenin Yönetmelik ile getirilmesinin isabetli olmadığı yönünde ayrıca bkz. **Helvacı (Ülgen/Kaya/Nomer Ertan)**, s. 232; **Şit İmamoğlu**, s. 33; **Arkan**, Ticari İşletme Rehni, s. 144; **Göle/Aydoğan**, s. 29; **Poroy/Yasaman**, Ticari İşletme 2019, s. 72; **Bozer/Göle**, Ticari İşletme Hukuku, s. 63. Bir diğer görüş ise ilgili Yönetmelik düzenlemesini isabetli bulmamakla birlikte bu düzenlemenin geçersiz sayılmasının uygulamada boşluk yaratacağını dolayısıyla bu düzenlemenin Kanun'a aktarılmasını ve Yönetmelik hükümlerinin yeniden düzenlenmesini önermiştir (bkz. **Oral**, s. 89).

⁶⁹⁶ **Gözler/Kaplan**, s. 126.

⁶⁹⁷ “*Lex superior*” ilkesinin temelinde normlar hiyerarşisi bulunmaktadır. Dolayısıyla yönetmelik ve kanun hükümleri farklı bir şey diyorsa uygulanması gereken kuralın kanunda yer alan kural olduğu belirtilmiştir (bkz. **Kemal Gözler**: Hukuka Giriş, 8. Baskı, Bursa 2011, s. 294).

⁶⁹⁸ Bkz. Danıştay 5. Dairesi E. 2002/3255, K 2005/5075, T. 10.11.2005 sayılı kararında da bu husus vurgulanmış olup ilgili karar şu şekildedir: “*2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun 7/4. maddesinde yer alan "düzenleyici işlemin iptal edilmemiş olmasının, bu düzenlemeye dayalı işlemin iptaline engel olmayacağı" yolundaki hüküm karşısında; dava konusu 1.2.2001 günlü, 31315 sayılı işlemin dayanağı olan Emniyet Teşkilatında Görevli Memurların Nitelikleri ve Atanma Usulleri ile Görevde Yükselme Esaslarına Dair Yönetmeliğin 6/c maddesi 657 sayılı Yasa'ya aykırı olduğu halde, bu madde hükmü "ihmal edilmemek", bir başka anlatımla, bu madde hükmüne "hukuki bir değer yüklemek" suretiyle, anılan maddeye dayanılarak tesis edilmiş olan dava konusu işlemin iptali istemiyle açılan işbu davanın reddi yolunda verilen İdare Mahkemesi*

düzenlemenin Yönetmelik hükmüyle getirilmesi ve Kanun'un esnetilmesi, normlar hiyerarşisi açısından isabetli olmamıştır.

İşletmenin tamamı üzerinde rehin tesis ederken borcun karşılanmamasına yönelik Kanun'da yer alan şartın nasıl denetleneceği hususunda ise TİTRK m. 13 hükmü uyarınca değer tespiti zorunlu olmasa da esasında bu hususta değer tespiti yapılması daha doğru olurdu⁶⁹⁹.

Ticari işletme veya esnaf işletmesinin tamamı üzerinde rehin hakkının tesis edilmesinde rehlin kuruluşu esnasında işletme faaliyetine tahsis edilmiş her türlü varlık ifadesi ile rehlin kapsamına nelerin girebileceği belirsizdir. Uygulama Yönetmeliği'nin ilk hâlinde yer alan m. 17, f. 1 hükmünde rehlin kuruluşu anında işletmenin faaliyetine tahsis edilmiş taşınır ve taşınmaz varlıkların rehnedilmesi düzenlenmişti. Buna karşın 22.05.2018 tarihinde Uygulama Yönetmeliği'nde değişiklik yapılarak taşınmaz ibaresi yürürlükten kaldırılmıştır⁷⁰⁰. Rehlin kuruluş anı ise rehin sözleşmesinin Rehinli Taşınır Sicili'ne tescil edildiği andır⁷⁰¹. Ticari işletme rehlinin kapsamı belirlenirken TTK m. 11'de düzenlenen ticari işletmenin devrinde yer alan unsurların mı dikkate alınması gerektiği ya da TİTRK m. 5'te sayılan unsurların mı yer alması gerektiği konusunda doktrinde farklı görüşlere yer verilmiştir. Bizim de katıldığımız bir görüş, işletmenin faaliyetine tahsis edilmiş her türlü varlık ifadesini işletmenin rehni ile işletmenin devrini aynı rejime tâbi tutarak açıklamıştır. Dolayısıyla TTK m. 11, f. 3, c. 2'de yer alan unsurlar ile TİTRK m. 5, f. 1'de yer alan ve münferiden rehnedilebilecek unsurların örtüşmesi gerekmez. Bu sebeple TTK m. 11, f. 3'e uygun olarak TİTRK m. 5, f. 2 uyarınca işletmenin tamamı üzerinde rehin

kararında hukuki isabet görülmemiştir." Karara ilişkin ayrıntılı bilgi için bkz. **Legalbank Elektronik Hukuk Bankası**, (<https://legalbank.net>), [Erişim Tarihi: 22.12.2021].

⁶⁹⁹ **Arkan**, Ticari İşletme Rehni, s. 144.

⁷⁰⁰ **Baydak**, s. 129.

⁷⁰¹ **Göle/Aydoğan**, s. 30; **Helvacı (Ülgen/Kaya/Nomer Ertan)**, s. 233-234; **Karakuş Erbaş**, s. 142.

tesis ederken sadece menkul işletme tesisatı değil, ayrıca ticaret unvanı, kiracılık hakkı, fikri haklar vb. diğer unsurlar da kapsama dâhil edilebilir⁷⁰². Bir diğer görüş, TİTRK m. 5, f. 2’de yer alan işletmenin faaliyetine tahsis edilmiş her türlü varlık ifadesiyle TİTRK m. 5, f. 1’de sayılan taşınır varlıklardan somut olaydaki işletmenin türü ve niteliği gereği faaliyetini kesintisiz olarak sürdürebilmesi için gerekli olan varlıkların kastedildiğini ileri sürmüştü; TİTRK m. 5, f. 1’de sayılmayan ancak işletmenin faaliyetine tahsis edilmiş bir unsurun hukuki durumunun ne olacağı hususunda ise TİTRK m. 5, f. 1, (p) hükmünün dikkate alınması gerektiğini belirtmiştir⁷⁰³. Ayrıca işletmenin tamamı üzerinde kurulan rehnin kapsamını, sadece TİTRK m. 5’te sayılan varlıklarla sınırlı olduğu yönünde konuyu farklı değerlendiren bir görüş de vardır⁷⁰⁴. Bu noktada ifade etmek gerekir ki ticari işletme rehni işletmenin faaliyetine tahsis edilmiş olan varlıkları tespit ederken, tacirler için ticari işletme açılışında ve her faaliyet dönemi sonunda TTK m. 66 uyarınca hazırlanmak zorunda olan stok defteri ve bilançodan, esnaf içinse işletme hesabına göre tutulan defterlerden yararlanılabilir⁷⁰⁵.

Daha önce de belirttiğimiz üzere ticari işletme ve esnaf işletmesinin rehne konu edilmesinde TİTRK m. 8, f. 3’ te yer alan ve diğer kanunlar uyarınca sicile tescili zorunlu taşınır rehinlerinin kapsam dışında tutulmasına yönelik düzenlemenin, TİTRK m. 5, f. 2, c. 2’de yer alan açık düzenleme karşısında işletmenin tamamı üzerinde rehin tesis ederken uygulanamaması gerektiği görüşündeyiz⁷⁰⁶.

⁷⁰² **Antalya/Acar**, s. 129; benzer yönde bkz. **Poroy/Yasaman**, Ticari İşletme 2019, s. 75; **Yatağan Özkan**, s. 230-231.

⁷⁰³ **Arkan**, Ticari İşletme 2020, s. 58; **Arkan**, Ticari İşletme Rehni, s. 148-149; aynı yönde bkz. **Helvacı (Ülgen/Kaya/Nomer Ertan)**, s. 233.

⁷⁰⁴ **Şit İmamoğlu**, s. 33.

⁷⁰⁵ **Arkan**, Ticari İşletme 2020, s. 60; **Helvacı (Ülgen/Kaya/Nomer Ertan)**, s. 234; **Antalya/Acar**, s. 124.

⁷⁰⁶ Bkz. İkinci Bölüm, §1, I, D, 1.

Ek olarak mülga TİRK döneminde rehne dair unsurların tam listesinin ayırt edici özellikleriyle birlikte yer almasına ilişkin usul, TİTRK’te yer almamaktadır ve işletmeye dâhil olan varlıklardan bir kısmının rehnin kapsamı dışında tutulup tutulmayacağı hususunda söz konusu Kanun’da herhangi bir düzenleme yapılmamıştır⁷⁰⁷. Bu açıdan mülga Kanun’dan farklı olarak rehnin zorunlu asgari kapsamı öngörülmediği için birkaç unsurun rehnin kapsamı dışında bırakılmasının sözleşmeyi geçersiz kılmayacağı kanaatindeyiz⁷⁰⁸.

2. UCC ve UNCITRAL Model Kanunu Bakımından Değerlendirme

a. UCC Bakımından Değerlendirme

TİTRK’e benzer şekilde UCC m. 9’da işletmelerin rehne konu edilmesinde bir sakınca yoktur. Ancak her halükârda UCC m. 9-108(a) uyarınca işletmenin bütün olarak rehne konu edilmesinde söz konusu varlıkların makul ölçüde tanımlanması gerekmektedir. Dolayısıyla borçlunun tüm varlıkları şeklinde rehin sözleşmesindeki genel nitelikte tanımlama yapılması, UCC açısından yeterli değildir. Ancak bu durumun bir istisnası vardır. Nitekim UCC m. 9-504 hükmü doğrultusunda işletmenin bütün varlıkları üzerinde rehin kurularak üçüncü kişilere etkili hâle gelmesi için finansman beyanının sicile kaydedilmesi yolu tercih edilmişse, rehin konusu varlıkların genel olarak tanımlanması, bir diğer ifadeyle borçlunun tüm varlıkları şeklinde bir tanımlama yapılması da yeterli olacaktır.

Tüm bu değerlendirmeler ışığında söyleyebiliriz ki UCC’de her ne kadar işletmenin bütün olarak rehnine yönelik TİTRK gibi ayrıca bir düzenleme yapılmasa

⁷⁰⁷ Mülga TİRK döneminde, işletmenin faaliyetine tahsis edilen menkul işletme tesisatına dâhil olan bazı unsurların rehne dâhil edilmemesi hâlinde rehin sözleşmesinin geçersiz sayılacağı kabul edilmekteydi (bkz. **Arkan**, Ticari İşletme 2020, s. 60, dn. 2).

⁷⁰⁸ Benzer yönde bkz. **Baydak**, s. 134; **Göle/Aydoğan**, s. 31.

da Kanun'un uygulama alanını belirleyen UCC m. 9-109(a)(1) hükmü dikkate alındığında, işletmenin bütün olarak rehne konu edilmesinin mümkün olduğu görülmektedir.

b. UNCITRAL Model Kanunu Bakımından Değerlendirme

UNCITRAL Model Kanun'un ikinci bölümünde yer alan m 8, (d) hükmünde teminat verenin tüm taşınır varlıkları üzerinde rehin tesis edebileceği düzenlenmiştir. Bu noktada TİTRK'in Model Kanun'a benzerlik taşıdığı görülmektedir. Nitekim söz konusu düzenlemeyle işletmenin tüm taşınır varlıkları üzerinde tek bir sözleşmeyle teminat hakkı kurulması imkânı getirilerek krediye ulaşma imkânı artırılmaktadır. UNCITRAL Model Kanun m. 9, f. 2 hükmünde ise teminat verenin tüm varlıkları şeklinde genel bir tanımlama yapılmasının, teminatlı varlığı makul ölçüde tanımlamak açısından yeterli olacağı belirtilmiştir. Ayrıca işletmenin taşınır varlıklarının tamamı üzerinde rehin hakkı tesis edilse bile teminat veren olağan iş faaliyetleri kapsamında döner malvarlığı unsurları üzerinde tasarruflarda bulunabilir⁷⁰⁹.

Bu husus hakkında belirtmeliyiz ki Yasama Kılavuzu, bütün taşınır varlıkları kapsayacak şekilde bir teminat hakkı kurmanın gereğinden fazla olabileceğine dikkat çekmiş, fakat bu duruma herhangi bir çözüm önerisi getirmeyerek bu hususu Kanun'u iç hukuka aktaracak devletlerin takdirine bırakmıştır⁷¹⁰. Bu açıdan TİTRK m. 5, f. 2 düzenlenmesinde ve Uygulama Yönetmeliği m. 17, f. 3'te işletmenin bütünü üzerinde rehin hakkı kurulması için aranan ek şartların, Kılavuz'da belirtilen ve gereğinden fazla teminat hakkı kurulmasının yaratabileceği sakıncalara yönelik alınan önlemlerden dolayı olduğunu söyleyebiliriz.

⁷⁰⁹ **Bazinas**, Secured Transactions, s. 61.

⁷¹⁰ UNCITRAL Yasama Kılavuzu, Bölüm II, s. 82 vd., pr. 68-69.

VI. ÜÇÜNCÜ KİŞİLERİN ZİLYETLİĞİNDEKİ TAŞINIR VARLIK, HAK VE PAYLI MÜLKİYET HAKLARI

A. *TİTRK BAKIMINDAN DEĞERLENDİRME*

TİTRK m. 5, f. 1, (ö) ve Uygulama Yönetmeliği m. 11, f. 1, (p) hükümleri uyarınca üçüncü kişi zilyetliğindeki taşınır varlık, hak ve paylı mülkiyet hakları üzerinde rehin hakkı tesis edilebilir.

TİTRK m. 5, f. 1’de sayılan veya benzeri olan taşınır varlıklardan, mülkiyeti rehin verene ait olmakla birlikte üçüncü kişinin zilyetliğinde bulunan taşınır varlıklar üzerinde rehin hakkının kurulması mümkündür⁷¹¹. Ayrıca üçüncü kişilerin paylı mülkiyet hakları da TİTRK kapsamında rehin konusu olabilir. İlgili hükümde “*bu fıkra da sayılanlardan*” ifadesi kullanıldığı için taşınmazlar üzerindeki paylı mülkiyet hakları, bu kapsamda yer almamalıdır⁷¹².

B. *UCC VE UNCITRAL MODEL KANUNU BAKIMINDAN DEĞERLENDİRME*

1. **UCC Bakımından Değerlendirme**

Belirtmeliyiz ki UCC m. 9-203(b)(2) hükmünde teminat hakkının kurulması ve icra edilebilir olmasına yönelik şartlardan birisi de daha önce de ifade ettiğimiz üzere borçlunun teminata konu varlık üzerinde hak sahibi olması veya teminat hakkı tesis edilmesine yönelik yetki sahibi olmasıyla ilgilidir. Dolayısıyla borçlunun teminat hakkı kurabilmesi için söz konusu varlığa zilyet olması gerekmez. Bu nedenle malik, üçüncü kişi zilyetliğindeki taşınır varlığı üzerinde ya da paylı mülkiyet hakları üzerinde de rehin tesis etmesinde UCC açısından bir sakınca bulunmamaktadır.

⁷¹¹ Helvacı (Ülgen/Kaya/Nomer Ertan), s. 229.

⁷¹² Karakuş Erbaş, s. 151; Seven, s. 92.

Örneğin kiraya veren, kiracının zilyetliğindeki taşınırı üzerinde rehin tesis edebilir. Ayrıca ilgili düzenleme uyarınca teminat gösteren kişinin, söz konusu varlığın tamamı üzerinde mülkiyet hakkına sahip olması da gerekmez. Bu açıdan UCC’de teminat veren, paylı mülkiyete sahip olduğu payını da rehin gösterebilir.

Sonuç olarak TİTRK bakımından UCC m. 9’da da üçüncü kişilerin zilyetliğinde olan taşınır varlıklar, hak ve paylı mülkiyetlerin münferiden rehnine ilişkin özel bir düzenleme yer almamakla birlikte teminat hakkının tesisi için teminat gösterinin söz konusu varlığa zilyet olma şartı aranmadığı için üçüncü kişilerin zilyetliğindeki taşınır varlıklar veya hakları üzerinde de rehin hakkı kurmasının mümkün olduğu kanaatindeyiz.

2. UNCITRAL Model Kanunu Bakımından Değerlendirme

UCC m. 9-203(b)(2) düzenlemesinin bir benzeri, UNCITRAL Model Kanun m. 6, f. 1 hükmünde düzenlenmiştir. Dolayısıyla teminat gösteren kişinin, zilyet olmadığı ancak maliki olduğu taşınır varlık, hak veya paylı mülkiyet hakları üzerinde rehin hakkı kurması, Model Kanun açısından da mümkündür. Nitekim Model Kanun’da önemli olan, teminat gösterenin teminat göstereceği varlık üzerinde hak sahibi olması ve bu hakkıyla sınırlı şekilde hareket etmesidir. Ayrıca Model Kanun m. 8, (b) hükmünde taşınır varlığın tamamının değil, bir bölümünün veya sahip olunan payın da rehne konu edilebileceği belirtilmiş, zilyetliğe ilişkin de bir şart aranmamıştır.

Tüm bu değerlendirmeler ışığında TİTRK’e benzer şekilde UNCITRAL Model Kanun açısından teminat gösterenin, teminat konusu varlık üzerindeki haklarını rehnedebileceği, bunun için söz konusu varlığa zilyet olma şartının da aranmadığı görülmektedir.

Üçüncü Bölüm

TİCARİ İŞLEMLERDE TAŞINIR REHNİNİN KAPSAMINA GİREN DİĞER UNSURLAR

§1. REHİN HAKKININ KAPSAMINA GİREN DİĞER UNSURLAR

I. REHİNLE TEMİNAT ALTINA ALINAN ALACAĞIN KAPSAMI

Rehinli alacağın kapsamına ilişkin olarak TİTRK’te herhangi bir hüküm bulunmamaktadır. Bununla birlikte Uygulama Yönetmeliği m. 39’da zorunlu masraflar ve ödenen sigorta primlerinin rehinli alacağın kapsamına dâhil edileceği düzenlenmiştir. Bu hususta ayrıca başka bir düzenleme yapılmadığı için TİTRK m. 18 ve Uygulama Yönetmeliği m. 42 ile yapılan yollama gereği TMK’nın taşınmaz rehnine ilişkin hükümleri dikkate alınacaktır. Bu doğrultuda, TMK m. 875 uyarınca anapara, takip giderleri, gecikme faizi, iflasın açıldığı veya rehinin paraya çevrilmesinin istendiği tarihe kadar muaccel olmuş 3 yıllık faiz ile son vadeden başlayarak paraya çevirmeye kadar işleyen (sözleşme faizi) teminat altına alınan alacağın kapsamındadır⁷¹³. Ayrıca kıyasen uygulanacak TMK m. 876 hükmü uyarınca rehin alacaklısının rehnedilen varlığın korunması için yapmış olduğu zorunlu masraflar ile malik adına sigorta primlerini ödemesi için yaptığı masraflar, teminatın kapsamına dâhil olacaktır⁷¹⁴. Bu açıdan Uygulama Yönetmeliği’nin 39. maddesinin, TMK m. 876’ya benzer şekilde düzenlendiğini söyleyebiliriz⁷¹⁵.

TİTRK bakımından anapara rehni ve üst sınır rehni de mümkündür. Bu açıdan TİTRK m. 4, f. 6, (b) hükmü önem taşımaktadır. Nitekim ilgili hüküm uyarınca teminat

⁷¹³ **Hasan Erman:** Eşya Hukuku Dersleri, 8. Basım, İstanbul 2018, s. 179-180.

⁷¹⁴ **Ayan,** Sınırlı Aynî Haklar, s. 222-223.

⁷¹⁵ **Karakuş Erbaş,** s. 183.

altına alınan alacağın miktarı belli ise bu miktar, belli değilse de azami miktarının yazılması gerekir. Dolayısıyla üst sınır rehninde rehin sözleşmesinde yazılacak olan azami miktar, ana alacak ve yan alacakların üst sınırını teşkil edecektir. Ana alacak dışında kalan diğer yan alacakların teminata konu alacak kapsamında değerlendirilmesi ise anapara rehninde mümkün olacaktır⁷¹⁶.

II. TEMİNAT YÜKÜNÜN KAPSAMI

A. GENEL OLARAK

Rehin hakkının sağladığı teminatın kapsamı, sadece rehin konusu taşınır varlıkla sınırlı değildir. Kapsama dâhil olan diğer unsurlar, TİTRK m. 6, TİTRK m. 7 ve Uygulama Yönetmeliği m. 14 ve 15'te düzenlenmiştir. Bu doğrultuda, taşınır varlık üzerindeki rehin hakkı, o varlığın bütünleyici parçasını, taraflarca ayrıca kararlaştırılması hâlinde eklentisini, taşınır varlığın faiz, sigorta gibi hukuki getirileri ile doğal ürün ve ikamesi malları da kapsamaktadır.

TİTRK'e benzer şekilde UCC ve UNCITRAL Model Kanun açısından taşınır varlığın doğal ürün ve hukuki ürünlerine ilişkin getiriler ile taşınır varlığın yerine geçen değerler, taşınırların birleşmesi ve karışması sonucu oluşan yeni varlık da rehlin kapsamında yer almaktadır. Çalışmamız bu bölümünde ilgili düzenlemelerin TİTRK ile benzer ve ayrılan yönlerine değinilecektir.

⁷¹⁶ Şenocak/Kahraman/Tuncer Kazancı/Öcal Apaydın, s. 61-62.

B. TAŞINIRIN BÜTÜNLEYİCİ PARÇASI VE EKLENTİLERİ

1. TİTRK’te Yer Alan İlgili Düzenlemeler

TİTRK m. 6, f. 1’de taşınır varlık üzerindeki rehin hakkının, o varlığın bütünüleyici parçasını⁷¹⁷ da kapsayacağı düzenlenmiştir. Bütünüleyici parça, asıl şeyin kaderine bağlı olduğu için⁷¹⁸ asıl şey üzerinde kurulmuş olan aynı haklar, bütünüleyici parçayı da kapsayacaktır⁷¹⁹. Bu doğrultuda, TMK m. 684, f. 1 ve TMK m. 947, f. 3 hükümleri uyarınca taşınır rehni kurulurken bütünüleyici parça da kendiliğinden rehnin kapsamına girecektir. Bu açıdan TMK ile TİTRK m. 6 hükmünün uyumlu olduğu görülmektedir. Ayrıca Uygulama Yönetmeliği m. 14, f. 1’de bütünüleyici parçanın ayırt edici özelliklerinin bulunması hâlinde bunların ayrıca rehin sözleşmesinde belirtileceği düzenlenmiştir. Rehin hakkının kurulmasından sonra bir varlığın bütünüleyici parça hâline gelmesiyle ilgili TİTRK’te ayrıca bir düzenleme yer almasa da rehnin kapsamına gireceği bir görüşte ileri sürülmüştür⁷²⁰. Esasında açık bir düzenleme yapılması daha uygun olsa da sonradan bütünüleyici parça olan bir varlığın kendiliğinden rehnin kapsamında yer almasında bir sakınca bulunmayabilir.

Eklentiler⁷²¹ ise bütünüleyici parçalardan farklı olarak, o şeyden bağımsız olarak varlığını korumaktadır⁷²². TİTRK m. 6, f. 2’de ise tarafların ayrıca kararlaştırması durumunda taşınır varlığın mevcut ya da sonradan ilave edilen eklentilerinin de rehnin kapsamına alınabileceği hüküm altına alınmıştır. Her ne kadar TMK 686, f. 1 hükmünde eklentinin rehnin kapsamına gireceği düzenlenmiş olsa da TİTRK ile söz

⁷¹⁷ Bütünüleyici parçalara ilişkin daha önceki açıklamalarımız için bkz. İkinci Bölüm, §1, I, A, 1, b, cc.

⁷¹⁸ **Şenocak/Kahraman/Tuncer Kazancı/Öcal Apaydın**, s. 53; **Acar**, Rehin Hukuku Dersleri, s. 133 vd.

⁷¹⁹ **Ayan**, Mülkiyet, s. 40; **Sirmen**, Eşya Hukuku, s. 272.

⁷²⁰ **Antalya/Acar**, s. 133; **Erten**, Ticari İşlemler, s. 184.

⁷²¹ Eklentilere ilişkin ayrıntılı açıklamalarımız için bkz. İkinci Bölüm, §1, I, A, 1, b, bb.

⁷²² **Sirmen**, Eşya Hukuku, s. 277.

konusu kuralın aksine bir düzenleme getirilmiştir. Bununla birlikte doktrinde ticari işletmenin tamamı üzerinde rehin kurulurken ayrıca anlaşmaya gerek kalmadan rehlin eklentiye de kapsayacağı bir görüşte ileri sürülmüştür⁷²³. Kanaatimizce bu husus hakkında TİTRK’te açık bir düzenleme yapılması daha isabetli olabilirdi.

2. UCC ve UNCITRAL Model Kanunu Bakımından Değerlendirme

a. UCC Bakımından Değerlendirme

UCC m. 9-102(a)(1)’de iki taşınır varlığın önceki mahiyetlerini kaybetmeden fiziksel olarak birleşmesi sonucu oluşan yeni taşınır eşya, bir diğer ifadeyle birleşik eşya “*accession*” olarak adlandırılmıştır. Nitekim ilgili kavramın Roma hukukundaki Latince kökeni, iki taşınırın birleşmesi anlamına gelen “*accessio*” olup bu durum, mülkiyetin aslen iktisap hâllerinden biridir⁷²⁴. Örneğin, bir makinenin bozulması sonucu makineye takılan yeni motor, “*accession*” olarak adlandırılmaktadır⁷²⁵. Birleşen varlıklarda, bir taşınır diğer bir taşınıra bağlanmakta ancak karışan varlıklar gibi bu varlıklar kendi fiziksel mahiyetlerini kaybetmemektedir⁷²⁶. Bu açıdan ilgili kavramın taşınırın bütünleyici parçasını ifade ettiğini düşünmekteyiz⁷²⁷. Taşınmazların bütünleyici parçası ise UCC m. 9-102(a)(41) hükmünde tanımlanan “*fixtures*” olarak nitelendirilmektedir⁷²⁸.

⁷²³ Bu husus hakkında *Antalya ve Acar*, sonradan eklenti hâline gelenler için TİTRK m. 6, f. 2 hükmünün uygulanacağını ve rehne dâhil olmayacağını ileri sürmüştür (ayrıntılı bilgi için bkz. *Antalya/Acar*, s. 135, 136).

⁷²⁴ **Belgin Erdoğan**; Roma Eşya Hukuku, 8. Basım, İstanbul 2020, s. 90-91.

⁷²⁵ **LoPucki/Warren/Lawless**, s. 420.

⁷²⁶ **Gerard McCormack**: “Mixture of Goods”, *Legal Stud.* (1990), Vol. 10, No. 3, s. 293 (<https://heinonline.org/HOL/LandingPage?.handle=hein.journals/legstd10&div=30&id=&page=>) [Erişim Tarihi: 10.10.2021].

⁷²⁷ “*Accession*” kavramının birleşen varlıklardan birinin diğerinin bütünleyici parçası olmasıyla ilgili olduğuna dair ayrıca bkz. **Marek Dubovec**: “Accessions and Non-Accessions under the Cape Town Convention: Special Focus on MAC Equipment”, *Cape Town Convention J.* (2017), Vol. 6, 2017, s.55 vd. (<https://heinonline.org/HOL/LandingPage?.handle=hein.journals/captowjo6&div=7&id=&page=>) [Erişim Tarihi: 14.12.2021].

⁷²⁸ “*Fixtures*” kavramına ilişkin ayrıntılı bilgi için bkz. İkinci Bölüm, §1, I, A, 2, a.

Teminat sözleşmesinde birleşmiş olan varlığın tanımına yer verilmişse, herhangi bir işlem yapılmaksızın teminat hakkı birleşen varlığı da kapsayacaktır. Teminata ilişkin taşınır varlıkların birleşmesi durumunda, öncelik hakkının nasıl olacağı UCC'nin 335. maddesinde ayrıntılı şekilde düzenlenmiştir. Burada öncelik hakkının istisnai olarak düzenlendiği ve öncelik hakkının tanındığı hâllerden biri, teminata konu olan varlıklardan birinin aleniyetinin mülkiyeti gösterir resmî belge ile sağlandığı duruma ilişkindir (UCC m. 335(d)). Dolayısıyla bu varlık, teminat hakları arasında önceliğe sahip olacaktır. Örneğin, bir araç üzerindeki teminat hakkının, araç üzerinde mülkiyeti gösteren resmî belge ile üçüncü kişilere etkinliği sağlanmışsa, borçlunun satın aldığı tekerlek üzerinde ayrı bir teminat hakkı olsa da araca takılan tekerlekler ile birlikte öncelik hakkı, araç üzerindeki teminat hakkı sahibine tanınacaktır⁷²⁹. Bir diğer örnek olarak, teminat alacaklılarından birisinin (A1), borçlunun jeneratörü üzerinde teminat hakkının mutlak hâle gelerek sicile kaydedildiğini ve bu jeneratörün de borçlunun makinesine takılmış olduğunu varsayalım. Teminat alacaklısı (A2)'nin adına borçlunun makinesine jeneratör takıldıktan sonra teminat hakkı kurulmuşsa, teminat hakkını daha önceden sicile kaydeden (A1), öncelik hakkına sahip olacaktır. Eğer (A2), jeneratör takılmış makine üzerindeki teminat hakkını, (A1)'in jeneratör üzerindeki teminat hakkından daha önce üçüncü kişilere karşı etkili hâle getirmişse, öncelik hakkı bu sefer (A2)'ye ait olacaktır. Bu durumun bir istisnası ise (A1)'in bedel ödeme borcunu teminat altına aldığı varlığa ilişkindir (*purchase money security interest*)⁷³⁰. Bu durumda (A1), UCC m. 9-324(a) uyarınca yine öncelik hakkına sahip olacaktır.

⁷²⁹ Chomsky/Kunz/Schiltz/Tabb, s. 818.

⁷³⁰ UCC m. 9-103(a)(1) hükmünde bu teminat türünün bedel ödeme borcunu teminat altına alan mallar veya yazılım programı olduğu ifade edilmiştir. Hükmün devamında bedel ödeme borcunun, borçlunun teminat konusu malın bedelinin bir kısmı veya tamamını veya teminat verenin teminat konusu varlık üzerindeki hakları iktisap etmesi veya varlığın kullanım hakkına sahip olması için öngörülen rayiç değerle teminat altına alınan borcu ifade ettiği belirtilmiştir.

Doktrinde bir görüş, Anglo-Sakson hukukunda “*accession*” kavramının her ne kadar taşınırın bütünleyici parçasını ifade etse de teminatlı işlemlerde bu kavramın eklentileri de kapsayacak şekilde uygulanmaya başlandığını, ancak bu durumun diğer teminatlı alacaklıların hakları açısından zararlı olabileceğini ileri sürmüştür⁷³¹. Gerçekten de UCC m. 9-335 hükmüyle ilgili yasama yorumlarında bu düzenlemenin söz konusu varlıkların değerine ya da diğer varlıktan zorla çıkarılıp çıkarılmadığına veya bütünleyici parça olup olmadığına bakılmaksızın uygulanacağı ifade edilmiştir⁷³². Esasında Türk hukuku bakımından da birleşen eşyalar, asıl eşya ile bağıllık derecesine göre asıl eşyanın bütünleyici parçası ya da eklentisi olmaktadır⁷³³. Ancak UCC’de birleşen taşınır varlıkları, eklenti ya da bütünleyici parçayı kapsayacak şekilde aynı düzenlemeye tâbi tutmak kanaatimizce isabetli değildir.

Sonuç olarak UCC açısından teminata konu iki taşınırın fiziksel mahiyetlerini kaybetmeyerek birleşmesi sonucu oluşan taşınır varlık üzerinde teminat hakkı, kendiliğinden devam edecektir. TİTRK’te de iki taşınır varlığın birleşmesi sonucu biri diğerinin bütünleyici parçası olmuşsa rehnin kapsamına kendiliğinden gireceği düzenlendiği için bu noktada UCC ile benzerlik taşımaktadır.

b. UNCITRAL Model Kanunu Bakımından Değerlendirme

Daha önce de belirttiğimiz üzere⁷³⁴ TİTRK’ten farklı olarak UNCITRAL Model Kanunu’nda taşınırın eklentilerine ilişkin ayrıca bir düzenleme yapılması tercih edilmeyerek bu husus, Kanun’u uygulayacak olan devletlerin takdirine bırakılmıştır.

⁷³¹ Dubovec, s. 58.

⁷³² Chomsky/Kunz/Schiltz/Tabb, s. 818.

⁷³³ Akipek/Akıntürk/Ateş, s. 49.

⁷³⁴ Bu husus hakkındaki ayrıntılı açıklamalarımız için bkz. İkinci Bölüm, §1, I, A, 2, b.

Yasama Kılavuzu'nda ise ayrıca bir teminat anlaşmasına gerek olmaksızın teminat hakkının o taşınır varlığın eklentisi üzerinde devam etmesi tavsiye edilmiştir⁷³⁵. Belirtmeliyiz ki UNCITRAL Model Kanunu, uygulamada teminat hakkının tesisini daha pratik ve kolay yoldan sağlamaya çalıştığı için Kanun'da açıkça düzenlenmese de ayrıca bir işleme gerek kalmaksızın teminat hakkının taşınırın eklentilerini de kapsayacağı düşünülebilir.

Sonuç olarak taşınırın eklentilerine ilişkin ayrıntılı düzenlemeler TİTRK'te yer alırken UNCITRAL Model Kanun'da bu hususun özel olarak düzenlenmesi tercih edilmeyerek Kanun'u uygulayacak olan devletlerin takdirine bırakılmıştır.

C. *HUKUKİ GETİRİLER*

1. **TİTRK Bakımından Değerlendirme**

Hukuki ürün, hukuki işlem dolayısıyla bir eşya ya da bir alacaktan elde edilen dönemsel edimlerdir. TMK 685, f. 2 hükmünde doğal ürünlerle birlikte hukuki ürünler de düzenlenmiştir. Ancak hukuki ürünler, bütünleyici parça olarak sayılmayıp üçüncü fıkarda sadece doğal ürünlerin bütünleyici parça vasfına değinilmiştir⁷³⁶.

TİTRK m. 7, f. 1 ve Uygulama Yönetmeliği m. 15, f. 1 uyarınca ticari işlemlerde taşınır rehninin kapsamına gelecekteki her türlü faiz, sigorta gibi hukuki getiriler de dâhil edilmiştir. Söz konusu düzenlemelerde ürün yerine hukuki getiri kavramı tercih edilmiştir. TİTRK m. 7, f. 1'de sayılan faiz ve sigorta getirileri dışında diğer hukuki getiriler de doğrudan rehnin kapsamına girebilir⁷³⁷. Bu noktada belirtmeliyiz ki

⁷³⁵ Bkz UNCITRAL Yasama Kılavuzu, Bölüm II, s. 91, pr. 99.

⁷³⁶ **Oğuzman/Seliçi/Oktay Özdemir**, s. 297-298. Hukuki ürünlerin TMK m. 685'de düzenlenmesinin isabetli olmadığı, bu ürünlerin dönemsel olarak talep yetkisi veren alacak hakları olduğu ve konunun eşya hukuku ile ilgili değil, borçlar hukuku ile ilgili olduğu da ileri sürülmüştür (ayrıntılı bilgi için bkz. **Hüseyin Hatemi**: Eşya Hukuku, İstanbul 2020, s. 4).

⁷³⁷ **Bayezit**, s. 77.

TMK’da hukuki getirilerin bütünleyici parça sayılmayıp rehnin kapsamına kendiliğinden dâhil edilmemesine yönelik yaklaşım, TİTRK’te tercih edilmemiştir⁷³⁸. Ayrıca TİTRK’te getiri vasfı olmakla birlikte tek başına rehne konu edilebilecek varlıklar arasında kira bedelleri ile mevcut veya müstakbel taşınır varlıkların getirileri de vardır. Nitekim TİTRK m. 5, f. 4 ve Uygulama Yönetmeliği m. 13 hükmünde mevcut veya müstakbel taşınır varlıkların getirilerinin tek başına rehne konu edilebileceği düzenlenmiştir. 7099 sayılı Kanun’la yapılan değişiklik doğrultusunda m. 7, f. 1 ve Uygulama Yönetmeliği m. 15, f. 1 hükümlerinde de taşınır varlığın gelecekteki hukuki getirilerinin doğrudan rehnin kapsamına gireceği belirtilmiştir.

2. UCC ve UNCITRAL Model Kanunu Bakımından Değerlendirme

a. UCC Bakımından Değerlendirme

UCC m. 9-102(a)(64) düzenlemesinde getirilere (*proceeds*) ilişkin bir tanımlama yapılmış ve bu kapsama teminata konu olan varlığın satılması, kiralanması, lisans verilmesi, değiştirilmesi veya diğer tasarruflardan elde edilen gelirler dâhil edilmiştir. Getiriler, sadece bir varlığın hukuki getirilerini değil, doğal ürün ve onların yerine geçen diğer getirileri de kapsamaktadır. TİTRK’e benzer şekilde UCC m. 9’da bu ürünlerin mevcut olması gerekmediği gibi müstakbel taşınır varlıkların getirileri olarak da teminata konu edilmeleri mümkündür.

UCC m. 9-203(f), m. 9-315(c) hükümleri uyarınca sicile yapılan kayıt ile elde edilen sıra ve teminat, kendiliğinden getirileri de kapsayacaktır. Dolayısıyla teminatın ortaya çıkan yeni değerleri kapsamaması için ayrıca bir sicil kaydına ya da teminat sözleşmesine gerek yoktur. Bu getiriler üzerindeki hak sahipleri, daha önceki varlıklar

⁷³⁸ **Büşra Üstüntaş:** “Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni”, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2019, s. 130.

üzerinde hak sahibi olan teminat alanlar ile aynı dereceyi elde edecektir⁷³⁹. Bu açıdan TİTRK m. 11, f. 4 ve Uygulama Yönetmeliği m. 33, f. 7’de yer alan “*Getirisi üzerinde ayrıca bir rehin tesis edilmemiş ise varlığın getirisi üzerindeki öncelik hakkı, asıl rehinli taşınır varlığın öncelik sırasıyla aynıdır*” düzenlemesi, UCC’deki “*proceeds*” uygulamasının bir yansıması olarak Türk hukukunda tercih edilmiş olabilir⁷⁴⁰.

b. UNCITRAL Model Kanunu Bakımından Değerlendirme

TİTRK’in hazırlık sürecinde dikkate aldığı UNCITRAL Model Kanunu’nda getirilerle ilgili olarak birinci bölüm m. 2, (bb) hükmünde bir tanımlama yapılmıştır. İlgili hüküm uyarınca teminata konu taşınır varlığın satış, lisans, kiraya verme ve diğer tasarrufları, getiriler kapsamında değerlendirildiği gibi hukuki ürünler (*civil fruits*), getirilerin getirisi de bu kapsamda rehin konusu edilebilir⁷⁴¹. Bu açıdan getirilere ilişkin tanımlama, UCC m. 9 düzenlemesiyle de benzerlik taşımaktadır.

Model Kanun m. 1, f. 4 uyarınca Kanun’un uygulanmadığı varlıkların getirileri üzerinde teminat hakkı kurulmasına yönelik özel bir düzenleme varsa bu Kanun uygulanmayacaktır. Ancak böyle bir düzenleme yoksa Kanun’un uygulanmadığı varlıkların getirileri üzerinde teminat hakkı kurulurken Model Kanun da uygulanabilir⁷⁴². Sonuç olarak Model Kanun’da getiriler de rehin hakkının kapsamında yer almaktadır.

⁷³⁹ Ayrıntılı bilgi için bkz. **Kırca**, Taşınır Rehninde Sıra, s. 171; **Peretore/Hornby**, s. 41 vd.

⁷⁴⁰ **Kırca**, Taşınır Rehninde Sıra, s. 171.

⁷⁴¹ Bkz. UNCITRAL Kanun Kılavuzu, Bölüm I, s. 22, pr. 59.

⁷⁴² Bkz. UNCITRAL Kanun Kılavuzu, Bölüm I, s. 13, pr. 29.

D. TAŞINIR VARLIĞIN YERİNE GEÇEN DEĞERLER

1. TİTRK Bakımından Değerlendirme

Rehin konusu taşınır varlık, çeşitli sebeplerle yok olabilir veya zarar görebilir. Bu nedenlerden ötürü, rehin konusu taşınır varlığın yerini kaim değerler alabilir⁷⁴³. 7099 sayılı Kanun m. 29 ile TİTRK m. 7, f. 1’de yapılan değişiklikle taşınır varlığın ikamesi yerine geçen değerler, rehinin kapsamına dâhil edilmiştir. Bu doğrultuda, Uygulama Yönetmeliği m. 15, f. 4 hükmünde rehinli taşınır varlığın ikamesinin doğrudan rehinin kapsamına gireceği düzenlenmiştir. Taşınır varlığın yerine geçen kaim değerlere sigorta tazminatını örnek olarak verebiliriz⁷⁴⁴. Ayrıca Uygulama Yönetmeliği m. 15, f. 2 uyarınca rehinli taşınır varlığın sigorta ettirilmesi durumunda, sigortanın hüküm ve sonuçlarına TTK m. 1456 hükmü kıyasen uygulanacaktır. Diğer taraftan Uygulama Yönetmeliği m. 15, f. 2’de taşınır varlığın yerini sigorta tazminatının alacağı düzenlenmiş olmasına rağmen taşınır varlığın yerini bir tazminat alacağı alması durumunda rehinin devam edip etmeyeceğiyle ilgili açık bir düzenleme bulunmamaktadır. Bu husus hakkında bir görüş, tazminat alacağı üzerinden rehinin devam etmeyeceğini, çünkü Uygulama Yönetmeliği m. 22’de rehinli malın yok olması hâlinde rehinin sona ereceğini, rehinli mala verilen zararlar dolayısıyla elde edilen tazminat alacaklarının ise rehin kapsamına girmeyeceğini ifade etmiştir⁷⁴⁵. Kanaatimizce TİTRK’te sadece taşınır varlığın yerini alan sigorta tazminatı üzerinde rehinin devam edeceği özel olarak düzenlendiği için diğer tazminat alacakları üzerinde rehinin devam etmeyeceği sonucuna ulaşabiliriz.

⁷⁴³ Bayezit, s. 80-81.

⁷⁴⁴ Baydak, s. 142; Şenocak/Kahraman/Tuncer Kazancı/Öcal Apaydın, s. 57.

⁷⁴⁵ Erten, Ticari İşlemler, s. 185-186.

2. UCC ve UNCITRAL Model Kanunu Bakımından Değerlendirme

UCC m. 9-102(a)(64) ve UNCITRAL Model Kanun m. 2, (bb) düzenlemelerinde yer alan getirilere ilişkin tanımlamaya teminata konu taşınır varlığın hasara veya zarara uğraması ya da yok olmasından dolayı ortaya çıkan talepler ile ödenen sigorta bedelleri de girmektedir.

Belirtmeliyiz ki UCC m. 9 düzenlemesi, sağlık hizmetine ilişkin alacaklar hâriç olmak üzere diğer sigorta alacaklarına uygulanmamakla birlikte teminata konu varlığın hasara, zarara uğraması ya da yok olmasından kaynaklı ödenen sigorta bedellerini teminatlı işlemlerde kapsama dâhil etmiştir⁷⁴⁶. Sonuç olarak UCC ve UNCITRAL Model Kanun'daki düzenlemelere paralel şekilde TİTRK'te de taşınır varlığın yerine geçen ikame değerler, rehin hakkının sağladığı teminat hakkının kapsamına girmektedir.

E. ÜRETİM SÜRECİNDE KULLANILAN TAŞINIR VARLIKLARIN REHNEDİLMESİ DURUMUNDA REHİN HAKKININ KAPSAMI

1. Türk Hukuku Bakımından Değerlendirme

a. Eşya Hukuku Açısından Birleşme ve Karışma

Rehin konusu taşınır varlıkların özellikle de üretim sürecinde kullanılan döner malvarlığı unsurlarından olan hammadde, sarf malzemesi veya stoğun birleşmesi, karışması veya yeni bir ürüne dönüşmesi sıklıkla karşımıza çıkabilecek bir durumdur. Dolayısıyla bu durumun mevcut rehin hakları üzerindeki etkisinin üzerinde durulması gerekmektedir.

⁷⁴⁶ Peretore/Hornby, s. 42.

Öncelikle eşya hukuku anlamında birleşme, taşınırların önceki mahiyetlerini kaybetmeden tek bir eşya oluşturacak şekilde birbirine bağlanmasıdır⁷⁴⁷. Birleşmede belirli bir taşınır eşya, bir başka taşınmaz ya da taşınır eşyayla birbirinden ayrılamaz şekilde bir araya gelmektedir. Örneğin, arabaya takılan tekerlekler birleşmiş olan eşyalardır⁷⁴⁸. Karışma ise birden çok taşınırın mahiyetini kaybedecek şekilde birbiriyle ayrılamayacak şekilde karışmasıdır.

Türk hukukunda birleşme ve karışma, mülkiyet hakkıyla ilgili olarak TMK m. 776’da düzenlenmiştir. İlgili hüküm doğrultusunda “*Birden çok kişinin taşınır malları önemli bir zarara uğratılmadan veya aşırı bir emek ve para harcanmadan ayrılmayacak şekilde birbiriyle birleşmiş veya karışmışsa o kişiler, yeni şey üzerinde kendi taşınırlarının birleşme veya karışma zamanındaki değerleri oranında paylı mülkiyete sahip olurlar*”. Bununla birlikte bir taşınır, diğer bir taşınırla onun bütünüyle parçası olacak şekilde birleşip karışırsa bu eşyanın tamamı, ana parçanın malikine ait olur. Bu olasılıkların dışında birleşen veya karışan eşyalar, önemli bir zarara uğratılmaksızın ya da aşırı bir emek veya para harcamaksızın birbirinden ayrılmaları mümkünse bu eşyalar ayrılarak sahiplerine verilir. Birleşme ve karışma neticesinde mülkiyet hakkını kaybeden malik ise haksız fiil ya da sebepsiz zenginleşme sebeplerine dayanarak zararlarının tazminini talep edebilir⁷⁴⁹. Bu noktada ifade etmek gerekir ki TMK m. 776 hükmü, birleşme veya karışmanın mülkiyet hakkı üzerindeki etkisi üzerinde durmuştur. Fakat bu durumun rehin haklarına etkisinin ne olacağına ilişkin bir düzenleme TMK’da yer almamaktadır.

⁷⁴⁷ Ergüne (Nomer), s. 303-304.

⁷⁴⁸ Serozan, Eşya Hukuku, s. 325.

⁷⁴⁹ Eşya hukukunda taşınır eşyaların birleşmesi ve karışmasıyla ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. Eren, s. 519; Ertay/Cumalıoğlu/Serdar, s. 521.

b. *TİTRK'te Yer Alan İlgili Düzenlemeler*

Taşınır varlıkların birleşmesi veya karışmasının rehin hakları üzerindeki etkisiyle ilgili olarak 7099 sayılı Kanun ile değişiklik yapılmadan önceki TİTRK m. 7'de özel bir düzenleme vardı. Değişiklikten önceki TİTRK m. 7 hükmü, TMK m. 776'ya benzer nitelik taşımaktaydı⁷⁵⁰. Nitekim ilgili hükümde taşınırların birleşmesi veya karışması hususu çeşitli olasılıklar dâhilinde düzenlenmişti. Bu doğrultuda, bir taşınırın, bir başka taşınır varlığın bütünleyici parçası olacak şekilde karışması ya da birleşmesi durumunda o taşınır varlığın tamamını kapsayacak şekilde rehin hakkı tesis edilmiş sayılıyordu. Karışan ya da birleşen varlıklarda devam eden rehin hakkı ise birleşme sırasında taşınır varlıkların değerinin, birleşmiş ürünün değerine oranı üzerinden devam ediyordu. Alacaklılar ise birleşme veya karışma sonucu oluşan yeni varlık üzerinde kendi taşınırlarının birleşme veya karışma zamanındaki değerleri oranında paylı rehne sahip oluyordu⁷⁵¹.

7099 sayılı Kanun'un⁷⁵² 29. maddesi ile 6750 sayılı Kanun'un 7. maddesi tamamen değiştirilmiş, 30. maddesiyle de birleşen veya karışan varlıklar üzerinde rehin hakkı tesis ederken öncelik hakkına ilişkin TİTRK m. 11, f. 3 düzenlemesi yürürlükten kaldırılmıştır. Bununla birlikte birleşen veya karışan rehinli taşınır varlıkların değer tespitiyle ilgili TİTRK m. 13, f. 2 düzenlemesi hâlen yürürlüktedir. Yapılan değişiklik neticesinde ayrıca birleşme ve karışmaya ilişkin 22.05.2018 tarihli Yönetmelik⁷⁵³ ile Uygulama Yönetmeliği'nin 15. maddesi de değişikliğe uğramış,

⁷⁵⁰ **Kandemir**, s. 131.

⁷⁵¹ Bu husus hakkında daha ayrıntılı bilgi için bkz. **Antalya/Acar**, s. 143.

⁷⁵² 7099 Sayılı Yatırım Ortamının İyileştirilmesi Amacıyla Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, RG. T. 10.03.2018, Sa. 30356.

⁷⁵³ Ticari İşlemlerde Rehin Hakkının Kurulması ve Temerrüt Sonrası Hakların Kullanılması Hakkında Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik, RG. T. 22.05.2018, Sa. 30428.

birleşme ve karışma hâlinde değer tespiti ve öncelik hakkını düzenleyen 33. maddesindeki ilgili düzenlemeler de yürürlükten kaldırılmıştır⁷⁵⁴.

Rehne konu taşınırın birleşmesi veya karışmasıyla ilgili açık bir düzenleme artık TİTRK’te bulunmamakla birlikte yeniden düzenlenen m. 7, f. 2 ve Uygulama Yönetmeliği m. 15, f. 3 hükümleri, taşınır varlıkların üretim sürecinde kullanılmasına ilişkindir. TİTRK m. 7, f. 2 her ne kadar *“bir üretim sürecinin rehnedilmesi”* şeklinde düzenlenmiş olsa da Uygulama Yönetmeliği m. 15, f. 3 uyarınca ilgili hükmü *“bir üretim sürecinde kullanılan taşınırın rehnedilmesi”* şeklinde anlamak daha isabetli olacaktır⁷⁵⁵. Değiştirilen TİTRK m. 7, f. 2 hükmü uyarınca *“Bir üretim sürecinin, kullanıldığı taşınır varlıklarla birlikte rehnedilmesi halinde rehin, üretim sürecinde ve sonucunda gerçekleşecek olan alacak üzerinde aynı oranda ve sırada kendiliğinden tesis edilmiş sayılır. Buna ilişkin usul ve esaslar yönetmelikle belirlenir”*. Diğer taraftan üretim sürecinden tam olarak ne anlaşılması gerektiği belirtilmemiştir. Bu açıdan üretim sürecinin ne olduğunun tespitinde 7099 sayılı Kanun öncesi eski düzenlemede yer alan TİTRK m. 7 ve Uygulama Yönetmeliği m. 15 hükümlerinden yararlanılabilir. Böylelikle değişiklik sonrasında bu hükümler yerine sevk edilen TİTRK m. 7, f. 2 hükmünün taşınır varlıkların işlendiği, birleştiği veya karıştığı çeşitli durumlara uygulanacak şekilde düzenlediğini söyleyebiliriz⁷⁵⁶. Uygulama Yönetmeliği m. 15, f. 3 uyarınca *“Bir üretim sürecinde kullanılan taşınırın rehnedilmesi hâlinde rehin, üretimin her aşamasında veya üretimin sonunda rehinli taşınırın yerini alan alacak üzerinde aynı oranda ve sırada kendiliğinden tesis edilmiş”* sayılacaktır. İlgili düzenlemeler birlikte değerlendirildiğinde, bir üretim

⁷⁵⁴ Yapılan değişiklikle birlikte birleşme ve karışmaya ilişkin Uygulama Yönetmeliği’nin 33. maddesinin 3, 4, 5 ve 6. fıkraları yürürlükten kaldırılmıştır.

⁷⁵⁵ **Helvacı (Ülgen/Kaya/Nomer Ertan)**, s. 224, dn. 162; ayrıca bkz. **Sirmen**, Ticari İşlemlerde Taşınır Rehninin Düzenleniş Biçimi, s. 35; **Hazalcan Yurtman**: 6750 Sayılı Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu Uyarınca Temerrüt Sonrası Haklar, İstanbul 2021, s. 87.

⁷⁵⁶ **Bayezit**, s. 74; ayrıca bkz. **Antalya/Acar**, s. 138.

sürecinde kullanılan taşınırın rehnedilmesi ve söz konusu üretim süreci esnasında veya sonunda taşınırın değişikliğe uğrayıp yerine bir alacak hakkının doğması durumunda, taşınır üzerindeki rehin hakkının alacak üzerinden devam edeceği sonucuna ulaşılmaktadır⁷⁵⁷. Söz konusu alacak, aynı oranda ve sırada kendiliğinden tesis edilmiş sayılacaktır. Üretim sürecinde kullanılan taşınır varlığın yerini alan alacak üzerinde kurulan rehin hakkı için tıpkı getirilere ilişkin TİTRK m. 11, f. 4 düzenlemesi gibi sicile tescil şartı da aranmamıştır. Bu durum ise adeta kanuni bir rehin hakkının doğduğunu göstermektedir⁷⁵⁸.

Mülga TİTRK m. 7, f. 3'te birleşen taşınır varlığın birleşme anındaki değerinin, birleşmiş ürün değerine oranı üzerinden rehin hakkının devam edeceği belirtilmişti. İlgili düzenlemenin yeni hâlinde ise rehnin alacak üzerinden aynı oranda devam edeceği hüküm altına alınmıştır. Kanaatimizce ilgili hükümde ifade edilmek istenen, üretim sürecindeki değer, alacak değerine oranı üzerinden devam etmesidir. İlgili hükümde oran üzerinden rehin hakkının devam edeceği belirtilmekle birlikte yeni nesne üzerinde değer artması ya da azalmasına ilişkin bir ayrıma gidilmediği için taşınırların birleşme veya karışma anındaki değerlerinin birbiriyle oranlanması ile rehin yükü tespit edilebilir.

TİTRK m. 7, f. 2 ve Uygulama Yönetmeliği m. 15, f. 3'te üretim sürecinde kullanılan taşınır varlıkların rehnedilmesi hâlinde rehnin aynı sırada devam edeceği de düzenlenmiştir. Derece oluşturulmadan sıra sistemine göre rehin tesis edilmişse taşınırlar arasındaki öncelik ilişkisi, tescil tarihine göre belirlenebilir. Bu açıdan bir görüş, aynı nesnelere üzerinde tescil tarihinin dikkate alınabileceğini, fakat farklı nesnelere üzerindeki rehinler arasında eşit statünün korunarak birleşen taşınırlarda

⁷⁵⁷ **Karakuş Erbaş**, s. 168.

⁷⁵⁸ **Bayezit**, s. 75.

öncelik sonralık ilişkisinin dikkate alınmaması gerektiğini ileri sürmüştür⁷⁵⁹. Söz konusu hususu bir örnekle açıklamamız gerekirse bir taşınır üzerinde A ile B lehine taşınır rehni, diğer taşınır üzerinde de C lehine taşınır rehni olduğunu varsayalım. Bu görüşe göre iki taşınır varlık karıştığında tescil tarihine göre öncelik ilişkisi A ile B arasında uygulanırken, A ile C arasındaki ilişkide rehnin kurulduğu tarih esasına bakılmayarak her ikisinin de eşit statüde olması gerekir. Benzer şekilde derece sistemine göre rehin kurulmuşsa da mevcut dereceler varlığını sürdürecektir. Bu görüşün gerekçesi ise TİTRK m. 18 hükmünün yaptığı atıf gereği taşınmaz rehninde TMK m. 859, f. 2 uyarınca rehin sıralarının olanakları ölçüsünde korunmasıdır. Nitekim taşınmaz rehninde sıra sistemine ilişkin hüküm bulunmamaktadır⁷⁶⁰. Esasında TİTRK m. 18 hükmü, taşınmaz rehniyle ilgili hükümlere atıf yaptığı için üzerlerinde rehin hakkının tesis edildiği farklı taşınırlar arasında öncelik ilişkisini tespit ederken tarih esasından ziyade eşit statülerin verilmesi de mümkün olabilir.

TİTRK m. 7, f. 2’de üretim sürecinin her aşamasında veya sonunda söz konusu taşınırın yerini bir alacak almaktadır. Bununla birlikte üretim sürecinde kullanılan taşınır varlığın yerine yeni bir ürün de meydana gelebilir. Dolayısıyla birleşme veya karışma sonucu oluşan yeni taşınır varlık üzerinde de rehin hakkının devam edeceği kanaatindeyiz⁷⁶¹.

TİTRK m. 7. maddenin 1. fıkrasında yer alan ikame malların rehnin kapsamına gireceğine yönelik düzenlemeyle birlikte bu maddenin 2. fıkrasını birlikte değerlendirildiğimizde, üretim sürecinin her aşamasında rehne konu varlığın

⁷⁵⁹ **Antalya/Acar**, s. 144.

⁷⁶⁰ **Antalya/Acar**, s. 144. Rehin hakkının konusunun aynı olması hâlinde tarihe itibar edilmesi ve bu durumun taşınır rehninde geçerli olması gerektiği ancak taşınmazlar bakımından tarih prensibinin derece sistemi karşısında uygulanmaması gerektiği de belirtilmektedir (ayrıntılı bilgi için bkz. **Faruk Acar**: Rehin Hukukunda Taşınmaz Kavramı ve Özellikle Belirlilik İlkesi, 2. Basım, İstanbul 2017, s. 268).

⁷⁶¹ **Bayezit**, s. 75; **Sirmen**, Ticari İşlemlerde Taşınır Rehninin Düzenleniş Biçimi, s. 35.

dönüştüğü ikame malın da rehnin kapsamına dâhil olacağı sonucuna ulaşılmaktadır. TİTRK m. 7’de aynı ikame ilkesi benimsendiği için rehin konusu taşınır varlık başka bir şeye dönüşürse rehin hakkının sona ereceğine ilişkin kural uygulanmayacaktır. Böylelikle kanunların öngördüğü hâllerde mümkün olan aynı ikame kuralı gereği bir aynı hakkın konusunun ortadan kalkması ya da değişmesi hâlinde söz konusu aynı hak, yerine geçen değer üzerinden devam edecektir⁷⁶².

Üretim süreci devam ederken ortaya çıkan yarı mamul ya da mamul, hukuki işleme konu edilip karşılığında bir bedel elde edilmişse rehin hakkı da bu bedel üzerinden devam edecektir⁷⁶³. Bu noktada ifade etmek gerekir ki döner malvarlığı unsurlarının rehinde İngiliz hukukunda önerilen ve değişken rehnin borcun ödenmediği vade anında (kristalleşme anı) sabit rehne dönüştüğü “*floating charge*”⁷⁶⁴ düzenlemesi Türk hukukunda tercih edilmemekte, bunun yerine aynı ikame kuralı uygulanmaktadır.

Sonuç olarak 6750 sayılı Kanun’un birleşme ve karışmaya ilişkin hükümleri ile Uygulama Yönetmeliği’ndeki ilgili hükümler tamamen değiştirilmiştir. Değişiklikle birlikte TİTRK’te özellikle döner malvarlığı unsurları gibi işletmesel faaliyetlerde kullanılan taşınır varlıkların rehnedilmesi durumunda, üretim süreci ve sonunda değişen varlıklar üzerinde rehin hakkı sona ermeyip ikame kuralı gereği devam edecektir.

⁷⁶² **Sirmen**, Eşya Hukuku, s. 312.

⁷⁶³ **Sirmen**, Ticari İşlemlerde Taşınır Rehninin Düzenleniş Biçimi, s. 35; **Şenocak/Kahraman/Tuncer Kazancı/Öcal Apaydın**, s. 60.

⁷⁶⁴ Değişken rehne ilişkin daha önceki açıklamalarımız için bkz. İkinci Bölüm, §2, III, B, 1.

2. UCC ve UNCITRAL Model Kanunu Bakımından Değerlendirme

a. UCC Bakımından Değerlendirme

UCC m. 9-336 düzenlemesinde taşınır varlıkların bir ürüne ya da kütleyle karışması durumunun teminat hakları üzerindeki etkisi incelenmiştir. Belirtmeliyiz ki karışmış olan varlıklar, karışmadan önceki mahiyetlerini kaybetmektedir⁷⁶⁵. UCC m. 336(a) uyarınca karışma fiili, bir taşınırın diğer bir taşınırla bir ürün içinde (*product*) ya da bir kütle içinde (*mass*) kendi tekilliklerini kaybedecek şekilde fiziksel olarak bağlanmasını ifade etmektedir. İlgili düzenlemenin devamında varlıkların kendi tekilliklerini kaybedecek şekilde karışmaları sonucu karışma öncesindeki teminat hakkının sona erdiği, karışan varlıklar üzerinde teminat hakkının ise o ürün ya da kütle içinde karışan varlığa bağlı olacağı düzenlenmiştir. Dolayısıyla teminat hakkı, o ürün ya da kütleyle karışan varlık üzerinde devam edecektir. Bu noktada ifade etmek gerekir ki teminat hakkının aleniyeti bir diğer ifadeyle üçüncü kişilere karşı etkili hâle gelmesi sağlanmışsa, karışma sonrasında da bu etki karıştığı varlık üzerinden devam edecektir⁷⁶⁶. Dolayısıyla taşınır varlıkların karışması sonucu, teminat hakkının üçüncü kişilere etkili hâle gelmesi için ayrıca bir yõteme başvurulması gerekmeyecektir. Bu açıdan TİTRK m. 7, f. 2’de üretim süreci esnasında veya sonucunda oluşan alacak üzerinde rehnin kendiliğinden devam edeceğine yönelik düzenleme, UCC ile benzerlik taşımaktadır.

UCC m. 9-336’da bir ürüne ya da kütleyle karışan varlıklar üzerinde birden fazla teminat hakkının olması durumunda yarışan bu hakların öncelik sırasının nasıl olacağı da düzenlenmiştir. İlgili düzenleme uyarınca karışma öncesi teminat hakkının aleniyetinin sağlanmış olduğu varlık, karışma öncesinde aleniyetin sağlanmadığı diğer

⁷⁶⁵ White/Summers/Barnhizer/Barnes/Snyder, s. 200.

⁷⁶⁶ Chomsky/Kunz/Schiltz/Tabb, s. 819.

teminatlı varlığa göre öncelik hakkına sahip olacaktır. Karışan varlıklar üzerinde birden fazla teminat hakkı olması durumunda ise yarışan bu haklar üzerinde aleniyet karışma öncesi sağlanmışsa, teminat hakları bu varlıkların karıştığı esnadaki değeri ile orantılı olarak sıralanacaktır⁷⁶⁷. Bu hususu bir örnekle açıklamamız gerekirse 1 numaralı teminatlı taşınır varlığın değeri 300 TL, A1'in teminat hakkı ise 200 TL olsun. 2 numaralı taşınır varlığın değerinin ise 500 TL, A2'nin teminat hakkının ise 700 TL olduğunu varsayalım. Bu iki taşınır varlığın karışması sonucu oluşan yeni ürünün değeri ise 1000 TL olsun. Tarafların paylaşacakları oran, teminatlı taşınır varlıkların değeri üzerinden hesaplanarak 3:5 olacaktır. Böylelikle A1, yeni ürünün değerinin taşınır varlıkların değerine oranlamasıyla $1000 \times 3/8 = 375$ TL teminat hakkına sahip olabileceken, teminat hakkından fazlasını alamayacağı için 200 TL üzerinden teminat hakkı devam edecektir. Her ne kadar yeni oluşan ürünün değeri ile teminatlı taşınır varlıkların değeri oranlanarak teminat yükü tespit edilse de taraflar, karışma öncesi sahip oldukları teminat hakkından daha fazla bir miktar elde edemeyecektir⁷⁶⁸. Belirtmek gerekir ki bu kural, sadece kütleye ya da bir ürüne karışan varlıklara uygulanmaktadır. Dolayısıyla bir ürün veya kütle üzerinden bir getiri sağlanmışsa aynı kural uygulanmaz. Bir diğer ifadeyle eğer borçlu oluşan yeni ürünü satarsa, teminat alacaklıları üzerinde öncelik sırası, değerlerin oranlanmasıyla değil, teminat hakkının sicile kaydedildiği zamana göre belirlenecektir⁷⁶⁹.

Sonuç olarak UCC, TİTRK'ten farklı olarak taşınır varlıkların bir ürün ya da kütle içinde karışması durumunun teminat hakkına etkisini ve öncelik sırasının nasıl tespit edileceğini ayrıntılı düzenlemeler getirerek açıklamıştır. Bu açıdan UCC'ye

⁷⁶⁷ Chomsky/Kunz/Schiltz/Tabb, s. 819; Peretore/Hornby, s. 153.

⁷⁶⁸ Chomsky/Kunz/Schiltz/Tabb, s. 819.

⁷⁶⁹ Stephen L. Sepinuck: "Perfecting Article 9: A Partial Prescription for the Next Revision", Gonz. L. Rev. (2010), Vol. 46, No. 2, s. 563 (<https://heinonline.org/HOL/LandingPage?handle=hein.journals/gonlr46&div=22&id=&page=>) [Erişim Tarihi: 10.10.2021].

nazaran TİTRK m. 7, f. 2 düzenlemesi ve bağlı mevzuatı, üretim sürecinde kullanılan taşınır varlıkların rehnedilmesi durumunun rehin hakları üzerindeki etkisini tam olarak açıklayamamaktadır.

b. UNCITRAL Model Kanunu Bakımından Değerlendirme

UNCITRAL Model Kanunu'nda UCC'ye benzer şekilde teminata konu taşınırların, karışması ya da yeni bir ürüne dönüşüp mahiyetlerini kaybetmesine yönelik bir düzenleme getirilmiştir. Model Kanun'un 11. maddesinde taşınır varlığın bir kütle içinde karışması (*tangible assets commingled into a mass*); aynı maddenin devamında da taşınır varlıkların bir ürüne dönüşmesi (*tangible assets transformed into a product*) düzenlenmiştir.

Model Kanunu'nun birinci bölümde yer alan m. 2, (s) hükmü uyarınca “*mass*” kavramı, bir veya daha fazla sayıda aynı türden taşınır varlığın, varlıklarını kaybedecek şekilde karışarak bir taşınır varlık kütlesi oluşturmasıdır. Taşınır varlığın bir ürüne dönüşmesi ise “*product*” kavramı ile ifade edilerek Kanun'un m. 2, (cc) hükmünde düzenlenmiştir. Bu düzenleme doğrultusunda “ürün”, bir taşınır varlığın farklı türden bir veya daha fazla sayıda taşınır varlıkla fiziksel olarak bağlı hâle gelmesi veya birleşmesi ya da bir veya daha fazla sayıda taşınır varlığın ayrı ayrı varlıklarını kaybedecek şekilde üretim, montaj ya da işlenmesi yoluyla yeni bir ürün meydana getirmesidir. Dolayısıyla Model Kanun'daki ilgili düzenleme, bir kütle içinde taşınır varlıkların birleşmesi, karışması ya da taşınır varlıkların kendi mahiyetlerini kaybedecek şekilde yeni bir ürüne dönüşme aşamasındaki çeşitli hâlleri kapsayacak şekilde ele alınmıştır.

UNCITRAL Model Kanunu'nda taşınır varlığın karışması veya yeni bir ürüne dönüşmesinin teminat hakları üzerindeki etkisi de ayrıntılı şekilde düzenlenmiştir.

Model Kanun'un ikinci bölümünde yer alan m. 11, f. 1 uyarınca üzerinde teminat hakkı kurulan taşınır varlık bir başka varlıkla karışırsa veya yeni bir ürün meydana gelirse bu teminat hakkı, karışan veya yeni bir ürüne dönüşen taşınır varlık üzerinde devam edecektir. Bu açıdan rehinin kendiliğinden devam edeceğine ilişkin düzenlemenin, UCC ve TİTRK'teki yaklaşımla aynı olduğu görülmektedir.

Model Kanun'un 11. maddesinin devamında ise taşınır varlıkların karışması durumunda teminat hakkının, karışan taşınır varlık ile tüm kütle arasındaki oran üzerinden belirleneceği düzenlenmiştir. Örneğin, 100 litre benzin üzerindeki teminat hakkı olan taşınır, 200 litre benzin ile depoda karışınca karışan kütle 300 litre olacak, rehin alacaklısının karışan kütlenin $\frac{1}{3}$ 'ü üzerinde ($\frac{100}{300}$) teminat hakkı devam edecektir. Düzenleme uyarınca toplam taşınır varlığın kütlesi değişirse alacaklı yine $\frac{1}{3}$ oranında teminat hakkına sahip olacaktır. Böylelikle karışan benzinlerin miktarı azalıp 75 litre olursa yine teminata sahip olan alacaklı $\frac{1}{3}$ oranında ve bu oran üzerinden 25 litre üzerinde teminat hakkına sahip olacaktır. Bu açıdan TİTRK m. 7, f. 2 hükmünde rehin hakkının oluşan alacak üzerinde aynı oranda rehin tesis edileceğinin belirtilmesi de Model Kanun ile benzer yönünü göstermektedir.

Model Kanun m. 11, f. 3'te ise teminata konu varlıkların yeni bir ürüne dönüşmesi hâlinde teminat hakkının akıbeti, karışan varlıklardan farklı olarak oransal değil, değer üzerinden bir sınırlandırmaya tâbi tutularak açıklanmıştır. Bir diğer ifadeyle yeni bir ürün oluşmasında teminatlı taşınırın bir ürüne dönüşmeden önceki değeri ile sınırlı olacak şekilde teminat hakkı belirlenecektir. Bu durumun nedeni, son aşamada ortaya çıkan ürünün değerinin, bu ürünün bileşenleri olan taşınır varlıkların değerinden genellikle çok daha fazla olmasıdır. Ayrıca karışmadan farklı olarak bu ürünü oluşturan taşınır varlıklar, farklı türde olabileceği için oransal ve miktarsal bir karşılaştırma yapmak uygun bulunmamıştır. Bu sebeple örneğin, bir gümüş üzerinde

200 TL'lik teminat hakkı varsa, bu ürün işlenip 500 TL olmuşsa teminat hakkı limiti yine değer üzerinde 200 TL ile sınırlı olarak devam edecektir. Bu açıdan Model Kanun, TİTRK'ten farklı olarak üretim sürecinde kullanılan taşınır varlıklara ilişkin sadece oransal bir sınırlandırma getirmemiş, yeni bir ürün oluşması hâlini farklı değerlendirerek değer üzerinden de bir sınırlandırma getirmiştir. Oysa ki TİTRK'te üretim sürecinin rehninde sadece alacağın aynı oranda devam edeceği belirtilirken, karışma veya yeni bir ürüne dönüşmesiyle ilgili başka bir düzenleme getirilmemiştir.

Model Kanun'un üçüncü bölümünün 20. maddesinde ise teminat hakkına konu varlığın karışması veya bir ürüne dönüşmesi durumunda bu hakkın üçüncü kişilere etkili olması hususu da düzenlemiştir. Bilindiği üzere Model Kanun'da TİTRK'ten farklı olarak teminat hakkının kurulması ve karşı tarafa karşı sonuç ifade etmesi için rehin sözleşmesi yeterlidir. Ancak üçüncü kişilere etki doğurması açısından teminata konu olan varlıkların türü de dikkate alınarak çeşitli yöntemler öngörülmüştür. Nitekim Model Kanun'un 18. maddesi uyarınca bu temel yöntemlerden ilki, teminat hakkının bildirimini sicile kaydedilmesi yolu, diğeri de taşınır varlığın zilyetliğinin teminata sahip olan alacaklıya devredilmesi yoludur. UCC ile benzer şekilde Model Kanun'un 20. maddesinde de teminat hakkının üçüncü kişilere karşı etkili olması sağlanmışsa teminatlı taşınır varlığın karışması veya bir ürüne dönüşmesi durumunda, bu hakkın üçüncü kişilere hâlen etkili olmaya devam edeceği düzenlenmiştir. Bu açıdan TİTRK m. 7, f. 2'de üretim süreci ve sonunda kullanılan alacakla ilgili rehin hakkının kendiliğinden tesis edileceğinin düzenlenmiş olması, Model Kanun ile benzerlik taşımaktadır.

Teminata konu taşınır varlığın karışması veya yeni bir ürüne dönüşmesi durumunda yarışan teminat haklarının öncelik sorununu da Model Kanun'da düzenlenmiştir. Kanun'un beşinci bölümündeki 33. maddesinin ilk fıkrasına göre aynı

taşınır varlık üzerinde iki veya daha fazla teminat hakkı bulunması ve her bir teminat hakkının üçüncü kişilere karşı etkili hâle getirilmesi hâlinde, bu teminat haklarının karışma veya yeni bir ürüne dönüşmesinden önceki sıraları nasılsa, sonrasında da aynı sırada devam edeceği belirtilmiştir. Bu husus ile ilgili olarak TİTRK m. 7, f. 2’de yer alan ve üretim sürecindeki taşınır varlıkların rehnedilmesi durumunda rehnin aynı sırada devam edeceğine ilişkin düzenleme, Model Kanun’dan esinlendiğini göstermektedir.

Model Kanun’un 33. maddesinin ikinci ve üçüncü fıkrasında ise birden fazla teminata konu olan taşınır varlıkların karışması veya yeni bir ürüne dönüşmesi hâlinde bu taşınır varlıklar üzerindeki teminat yükünün miktarı düzenlenmiştir. Bu düzenlemeye göre teminat sahibi olan alacaklar, farklı taşınır varlıklar üzerindeki teminat hakkı değerinin, karışma veya yeni bir ürüne dönüşme sonrasında taşınır varlık üzerinde oluşan toplam teminat hakkına oranı üzerinden teminat haklarına sahip olacaktır. Üçüncü fıkrada ise oluşan teminat hakkının, m. 11 uyarınca sahip olunan teminat hakkından fazla olamayacağı düzenlemiştir⁷⁷⁰. Dolayısıyla farklı taşınır varlıklar arasında teminat yükünün miktarını tespit ederken de yine oran üzerinden belirleme yapılacaktır. Ancak her halükârda yeni varlığın değeri artsa bile alacaklı teminat altına alınan kısımdan fazlasını talep edemeyecektir. Bununla birlikte karışma veya yeni bir ürün meydana gelmesi sonucunda bu varlığın değeri azalmışsa teminat miktarı da azalacaktır. Bu noktada belirtmek gerekir ki Model Kanun gibi TİTRK’te de üretim süreci sonunda oluşan yeni varlık üzerinde değer düşmesi ya da artması hâlinin rehin yüküne etkisiyle ilgili olarak ayrıntılı hükümlerin Kanun’da ve bağlı mevzuatında yer alması daha isabetli olabilirdi.

⁷⁷⁰ UNCITRAL Kanun Kılavuzu, Bölüm V, s. 92, pr. 301-302.

UNCITRAL Model Kanun ayrıca teminat haklarının öncelik sorununu beşinci bölümde yer alan m. 29-51 hükümleri arasında düzenlemiştir. Yasama Kılavuzu'nda ise teminatlı taşınır varlık ile karışan ya da yeni bir ürüne dönüşen taşınır varlıklar üzerindeki teminat haklarına ilişkin öncelik sorununun, devletlerin genel olarak belirlediği kurallara göre çözülebileceği ifade edilmiştir. Bu açıdan UNCITRAL Model Kanun'da sicile yapılan kayıt hem üçüncü kişilere etkili olma hem de öncelik sırasını belirlemede rol oynadığı için taşınır varlık üzerinde kurulan teminat hakkı ile karışan veya bir ürüne dönüşen teminat haklarının yarışması durumunda sicile yapılan kayıt tarihi, önceliği belirlemede esas alınacaktır⁷⁷¹. TİTRK' m 7, 2'de ise rehnin alacak üzerinde aynı sırada devam edeceği belirtildiği için derece sisteminin tercih edilmemesi durumunda farklı taşınır varlıklar üzerinde statünün korunması mı gerektiği yoksa rehnin tescil tarihinin mi esas alınacağı hususunda belirsizlikler vardır.

Sonuç olarak UCC'ye benzer şekilde UNCITRAL Model Kanun ve ilgili kılavuzlarında, teminata konu taşınır varlığın bir kütleyle karışması ya da yeni bir ürüne dönüşmesi durumu birçok açıdan ele alınarak ayrıntılı şekilde düzenlenmiştir. Ancak her ne kadar TİTRK m. 7, f. 2 hükmünde üretim sürecinde kullanılan taşınır varlıkların rehnedilmesine ilişkin yeni bir hüküm getirilmiş olsa da söz konusu düzenleme ve bağlı mevzuatında bu husus gerektiği şekilde ele alınmamıştır.

Model Kanun ile TİTRK arasında benzerlik taşıyan husus ise rehnin, üretim sürecinde ve sonunda gerçekleşecek alacak üzerinde kendiliğinden tesis edilmiş sayılmasına ilişkin olup ayrıca tescil şartı aranmamasıdır. Bu açıdan ilgili düzenlemelerin UCC modeliyle de benzerlik taşıdığı görülmektedir. Diğer taraftan Model Kanun m. 11, f. 3'te yeni bir ürün oluşmasında oransal bir sınırlama yerine değer üzerinden bir sınırlandırmanın tercih edilmesi, bu Kanun'un TİTRK'ten ayrılan

⁷⁷¹ UNCITRAL Yasama Kılavuzu, Bölüm V, s. 217, pr. 122.

yönünü göstermektedir. Kanaatimizce TİTRK ve ilgili yönetmelik hükümlerinde bu hususa ilişkin daha ayrıntılı düzenlemeler getirilmesi, uygulamaya yönelik sorunları önlemek adına daha uygun olacaktır.

SONUÇ

Türk hukukunda kural olarak taşınır rehni, zilyetliğin alacaklıya devri yoluyla sağlanmaktadır. Diğer taraftan kanunda yer alan bazı istisnalarla teslimsiz taşınır rehni mümkün kılınmıştır. Bu istisnalardan birisi de ilk olarak 1447 sayılı Ticari İşletme Rehni Kanunu (TİRK) ile öngörülen ticari işletme rehniydi. Ancak 1447 sayılı Kanun'un ticari ve ekonomik hayattaki ihtiyaçlara yeterince cevap verememesi, söz konusu düzenlemeden beklenen faydanın sağlanamamasına neden olmuştur. Yeni bir kanuni düzenlemeye ihtiyaç duyulması sebebiyle 01.01.2017 tarihinde 6750 sayılı Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu (TİTRK) yürürlüğe girmiştir. 6750 sayılı Kanun'un amacı, teslimsiz taşınır rehni'nin güvence olarak yaygınlaştırılması, rehne konu taşınırın kapsamının genişletilmesi, taşınır rehninde aleniyetin sağlanması ile rehni'nin paraya çevrilmesinde alternatif yolların sunulması suretiyle finansmana erişim yolunun kolaylaştırılmasıdır.

6750 sayılı Kanun'un hazırlanma sürecinde UNCITRAL Teminatlı İşlemler Model Kanunu ile Teminatlı İşlemler Yasama (*Kanun Koyma*) Kılavuzu da dikkate alınmıştır. Avrupa'da teminatlı işlemlere ilişkin UNCITRAL Model Kanunu'nun yasalaştırma sürecinde Amerikan hukuk sisteminde modern bir teminat hukuku rejimi getirmeye çalışan Yeknesak Ticaret Kanunu'nun 9. maddesi (UCC) etkili olmuştur. Nitekim Yeknesak Ticaret Kanunu, teminatlı işlemlere ilişkin alternatif teminat araçları öngörerek, söz konusu hukuki araçları tek bir çatı altında toplamayı amaçlamıştır. Teminatlı işlemlerde Yeknesak Ticaret Kanunu ve UNCITRAL Model Kanunu, uluslararası alanda önemli düzenlemeler olduğu için çalışmamızda TİTRK ile karşılaştırmalı olarak incelenmiştir.

Teminatlı işlemlerde UCC ve UNCITRAL Model Kanunu, sadece rehin hakkına ilişkin olmayıp genel olarak teminatlı işlemlere yönelik hükümler sevk ettiği için bu düzenlemelerin uygulama alanı çok daha geniş kapsamlıdır. TİTRK'in uygulama alanının tespitinde ise Kanun'un adında yer alan fakat herhangi bir tanımın yer almadığı ticari işlem kavramının açıklanması gerekmektedir. Ticari işlem kavramının Türk hukukunda karşılığının olmaması, bu terimin İngilizce'den tercüme edildiği izlenimi vermekle birlikte söz konusu kavramının bir borcun ödenmesini teminat altına almak amacıyla TİTRK'in 3. maddesinde sayılan kişiler arasında yapılan rehinli işlemleri ifade ettiğini düşünmekteyiz. Ancak yine de söz konusu kavramın daha açık bir ifadeyle TİTRK'te tanımlanması daha uygun olabilirdi.

TİTRK'in uygulama alanının dışında kalan unsurlar ise sermaye piyasası araçları ile türev araçlara ilişkin finansal sözleşmeler ile mevduat rehni, tapu kütüğüne herhangi bir nedenle tescil edilen taşınır ve diğer kanunlar uyarınca bir sicile tescili zorunlu olan taşınır rehinleridir. Özellikle TİTRK m. 8, f. 3'te uyarınca diğer kanunlar uyarınca sicile tescili zorunlu olan taşınır rehinlerinin neler olduğu doktrinde tartışmalıdır. Zira söz konusu hükmün rehin hakkının sicile tescilinin tek ve zorunlu yöntem olarak öngörüldüğü durumları mı ifade ettiği, yoksa rehin hakkının sicile tescilinin kurucu nitelikte olduğu durumları mı kapsam dışında tuttuğu ilgili düzenlemeden anlaşılmamaktadır. Bu açıdan bizim görüşümüze göre TİTRK m. 8, f. 3 ile kapsam dışında tutulan taşınır rehinleri, rehin hakkının sicile tescilinin kurucu nitelikte olduğu hâllerle ilgilidir. Dolayısıyla rehin hakkının sicile tescilinin açıklayıcı nitelikte olduğu rehinler, örneğin fikri ve sınai mülkiyet haklarının rehni, TİTRK kapsamında mümkündür. TMK m. 940 uyarınca rehin hakkının sicile tescilinin alternatif olarak öngörüldüğü, fakat rehinin sicile tescilinin kurucu nitelikte olduğu motorlu araç rehinlerinin TİTRK'teki durumu ise tartışmalıdır. Ekonomik değeri son

derece yüksek olan motorlu araç rehinlerinin TİTRK kapsamında rehin konusu edilip edilmeyeceği hususu, TİTRK m. 8, f. 3 hükmünün yorumlanmasına göre değişiklik arz edecektir. Bu nedenle ilgili hükmün daha açık bir ifadeyle yeniden kaleme alınması gerekmektedir.

TİTRK ile getirilen en önemli yeniliklerden birisi hiç kuşkusuz mülga Kanun'da öngörülmeyen birçok malvarlığı unsurunun rehne konu edilmesidir. TİTRK m. 5 uyarınca hem taşınır varlık olarak nitelendirilebilecek maddi ve gayrimaddi varlıklar üzerinde hem de işletmenin bütünü veya işletmenin belirli bir taşınır varlık grubunun bütünü üzerinde rehin hakkının kurulması artık mümkündür. Ayrıca TİTRK ile müstakbel taşınır varlıklar, müstakbel alacaklar ve getiriler de rehin konusu edilebilir. Rehne konu taşınır varlıkların kapsamının genişletilerek müstakbel taşınır varlık ve getirilerin de kapsama alınması, UCC ve UNCITRAL Model Kanunu'ndan esinlenildiğini göstermektedir.

6750 sayılı Kanun'un amacı doğrultusunda sınırlı sayım ilkesinden vazgeçilerek örnekseyici bir sayım yolu tercih edilmiştir. 7099 sayılı Kanun ile TİTRK m. 5, f. 1, (p) uyarınca benzeri her türlü taşınır varlık ve hakkın rehne konu edilmesi, TMK'da öngörülen rehin sistemini ilga etmiyor olsa da teslimsiz taşınır rehninin istisnai nitelikte olmasına yönelik ilkeyi büyük ölçüde bertaraf etmiştir. Bu açıdan TİTRK'te kapsam dışında tutulan unsurların daha açık bir şekilde düzenlenmesi ve geriye kalan taşınır varlıkların rehne dâhil olacağına belirtilmesi, belirsizlikleri önlemek adına daha doğru bir yaklaşım olabilirdi. Çalışmamızda benzeri her türlü taşınır varlık kapsamında haksız rekabete göre korunan, iktisadi nitelik taşımakla birlikte rehin konusu edilmesi tartışmalı olan teknik bilgi ve tecrübeler (*know-how*), ticari sır ve müşteri çevresinin de TİTRK uyarınca rehninin mümkün olup olmadığı incelenmiştir. Özellikle sır niteliğindeki teknik bilgi ve ticari sır gibi unsurlar üzerinde rehin hakkı

kurulurken Rehinli Taşınır Sicili'ne tescil edilmesi gerekeceği için alenileşen bu bilgileri korumak daha zor hâle gelecektir. TİTRK'ten farklı olarak UCC ve UNCITRAL Model Kanunu'nda ise esnek mülkiyet anlayışına bağlı olarak iktisadi değer taşıyan gayrimaddi varlıklarda sınırlı sayı ilkesi bulunmadığı için bu unsurlar teminat aracı olarak kullanılmaktadır. Fakat her iki yasal düzenleme bakımından rehin hakkına ilişkin sicile yapılan kayıt, bir bildirim niteliğindedir. Bu yöntemi tercih eden uluslararası düzenlemelerde teminat hakkına ilişkin ayrıntılı bilgiler sicilde yer almadığı için sır niteliğinde bilgilerin bu şekilde korunabileceği belirtilmektedir. TİTRK'te ise sicile bildirim yöntemi tercih edilmediği için özellikle sır niteliğindeki bilgilerin korunması adına bu unsurların rehninin mümkün kılınması, kanımızca isabetli olmaz. Bu doğrultuda, TİTRK m. 5, f. 1, (p) hükmünde yer alan benzeri ifadesi dikkatli bir şekilde yorumlanarak iktisadi değer taşıyan her unsurun bu kapsamda rehnedilmemesi gerekmektedir.

TİTRK'te bazı varlıkların münferiden rehin konusu edilmesini TTK ve TMK'da yer alan düzenlemelerle birlikte değerlendirmemiz gerekmektedir. Örneğin, işletmeden bağımsız olarak devredilmesi TTK m. 49 uyarınca yasak olan ticaret unvanının, TİTRK'te tek başına rehninin kabul edilmesi doktrinde tartışmaları da beraberinde getirmiştir. Bilindiği üzere ticaret unvanı, işletme ile sıkı bir bağlılık içindedir ve bu unsurun TTK'nın 49. maddesi uyarınca işletmeden ayrı olarak devredilmesi yasaktır. Bu konu hakkında bizim görüşümüz, TTK m. 49 hükmünün üstün tutularak işletmeden ayrı olarak ticaret unvanının rehnedilmemesidir. Benzer şekilde TMK'da taşınmaz mülkiyetine tâbi olan bütünleyici parçaların taşınmazdan ayrı şekilde rehin konusu edilmesi mümkün değilken, TİTRK ile bu kurala bazı istisnalar getirilmiştir. Kanaatimizce arazinin bütünleyici parçası niteliğindeki unsurların taşınmazdan ayrılmadıkça ve bütünleyici parça vasfı sona ermeden tek

başına rehne konu edilmemesi, TMK ile TİTRK'in daha uyumlu olmasını sağlayacaktır.

Çalışmamızda rehne hâkim olan ilkeler de incelenmiştir. TİTRK ile özellikle rehinde belirlilik ilkesine önemli istisnalar getirilmiştir. Bu istisnalardan birisi TİTRK m. 4, f. 6, (c) hükmünde yer almakta olup niteliği gereği ayırt edici özelliği bulunmayan taşınır varlıkların ferdileştirilmesi gerekmez. Ayrıca 7263 sayılı Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Dair Kanun ile TİTRK m. 5, f. 2 hükmünde değişiklik yapılarak işletmenin belirli taşınır varlık grubunun bütünü üzerinde rehin tesis ederken ayırt edici unsurların sözleşmede zorunlu olmasına ilişkin şart da aranmamıştır.

Önemle belirtmek gerekir ki 6750 sayılı Kanun ile getirilen değişiklikler neticesinde ikincil düzenlemelerde de bazı değişiklikler yapılmıştır. Fakat TİTRK'te yer almayan bazı düzenlemelerin ve ek şartların Uygulama Yönetmeliği'nde yer alması eleştirileri de beraberinde getirmiştir. Normlar hiyerarşisine göre Kanun'un uygulanmasına yönelik çıkarılan ikincil nitelikteki düzenlemeler, üst hukuk kurallarını daraltıcı ya da genişletici nitelikte olamaz. Bu doğrultuda, Kanun'da düzenlenmesi gereken hususların yönetmeliklerde yer alması, Kanun ile ikincil nitelikteki bu düzenlemeler arasında uyumsuzluğa yol açabileceği gibi normlar hiyerarşisi açısından da sakıncalı olmaktadır. Örneğin, işletmenin bütün olarak rehnine ilişkin Uygulama Yönetmeliği m. 17, f. 3 hükmüyle Kanun'da yer almayan ek bir şartın öngörülmesi, kanaatimizce normlar hiyerarşisi açısından isabetli olmamıştır. Dolayısıyla TİTRK ile ikincil düzenlemelerin birbirleriyle uyumlu hâle getirilmesi için gerekli değişikliklerin yapılması gerekmektedir.

Bu tez çalışmasında rehin hakkının kapsamına giren diğer unsurlar, üretim sürecinde kullanılan taşınır varlıkların rehnedilmesi hususu TİTRK, UCC ve

UNCITRAL Model Kanun çerçevesinde karşılaştırmalı olarak incelenmiştir. Döner malvarlığı unsurlarının üretim sürecinde sıklıkla kullanılıp tüketilmesi sebebiyle bu durumun rehin hakları üzerindeki etkisinin ne olacağı tespit edilmelidir. 6750 sayılı Kanunu'nun ilk hâlinde taşınır varlıkların birleşmesi ve karışmasına ilişkin özel düzenlemeler getirilmişti. Bununla birlikte 7099 sayılı Kanun ile 6750 sayılı Kanun'un 7. maddesi tamamen değiştirilmiş, birleşen veya karışan varlıklar üzerinde rehin hakkı tesis ederken öncelik hakkına ilişkin TİTRK m. 11, f. 3 düzenlemesi de yürürlükten kaldırılmıştır. Uygulama Yönetmeliği m. 15 hükmünde de değişiklik yapılarak üretim sürecinde kullanılan taşınır varlıkların rehnedilmesine ilişkin yeni bir düzenleme yapılmıştır. TİTRK'in 7. maddesinin 1. ve 2. fıkrasına göre üretim süreci devam ederken ortaya çıkan yarı mamul ya da mamul, hukuki işleme konu edilip karşılığında bir bedel elde edilmişse rehin hakkı da bu bedel üzerinden devam edecektir. Diğer taraftan döner malvarlığı unsurlarının üretim sürecinde kullanılması sonucu yeni bir ürün de oluşabilir. Dolayısıyla rehin hakkını sadece bedel üzerinden değil, oluşan yeni taşınır varlık üzerinde de devam edeceği düşünülebilir. Döner malvarlığı unsurlarının rehinde İngiliz hukukunda önerilen değişken rehin (*floating charge*) düzenlemesi Türk hukukunda tercih edilmemekte, bunun yerine aynı ikame kuralı uygulanmaktadır. TİTRK'e nazaran UCC ve UNCITRAL Model Kanunu'nda ise taşınır varlıkların birleşmesi, karışması veya yeni bir ürüne dönüşmesi durumunun teminat haklarına etkisi, üçüncü kişilere etkisi ve öncelik hakkıyla ilgili olarak çok daha ayrıntılı hükümler bulunmaktadır.

Sonuç olarak TİTRK ile finansmana erişim yolunu kolaylaştırmak ve teslimsiz taşınır rehnini yaygınlaştırmak amacıyla taşınır rehnine konu olabilecek varlıkların kapsamı genişletilerek çok önemli değişiklikler yapılmıştır. TİTRK'in UCC ve UNCITRAL Model Kanun'dan esinlendiği benzer yönleri olduğu gibi farklı yönleri

de bulunmaktadır. Kanaatimizce her ne kadar bu düzenlemelerden faydalanılsa da TİTRK’te kendine özgü düzenlemelerin yapılması, ikincil düzenlemelerle bu Kanun’un uyumlu hâle getirilmesi, rehin konusu unsurlar ve kapsam dışında kalan hususlarla ilgili olan hükümlerin daha açık bir ifadeyle yeniden düzenlenmesi, Kanun’dan beklenen faydanın sağlanması ve ilgili düzenlemelerin daha işlevsel hâle getirilmesi adına önem arz etmektedir.

KAYNAKÇA

Acar, Faruk: Rehin Hukuku Dersleri, 2. Bası, İstanbul 2017 (**Acar**, Rehin Hukuku Dersleri)

Acar, Faruk: Rehin Hukukunda Taşınmaz Kavramı ve Özellikle Belirlilik İlkesi, 2. Basım, İstanbul 2017

Adams, D. Fenton: “Sales of Personal Property as Secured Transactions under Article 9 of the Uniform Commercial Code”, UALR L. Rev. (2008), Vol. 31, No. 1, s. 1-108 (<https://lawrepository.ualr.edu/lawreview/vol31/iss1/1>) [Erişim Tarihi: 24.04.2021]

Adıgüzel, Burak: Sermaye Piyasası Hukuku, 3. Baskı, Ankara 2019

Akçura Karaman, Tuba: Gemi ve Hava Aracı İpoteği ve Motorlu Taşıt Rehni (Taşınır İpoteği), 2. Baskı, İstanbul 2019

Akgöl, İzel: Ticari İşletmenin Devri, Ankara 2019

Akıntürk, Turgut/Kuntalp, Erden: “Paftos ve Örfü Belde”, AÜHFD (1962), C. 19, Sa. 1, s. 493-495

Akipek Öcal, Şebnem: “Taşınır Rehni Sözleşmeleri ve Sözleşmelerde Şekil”, KHÜHFD (2017), C. 5, Sa. 1, s. 81-92

Akipek, Jale/Akıntürk, Turgut/Ateş, Derya: Eşya Hukuku, 2. Baskı, İstanbul 2018

Aksoy, Mehmet Ali: “Yeni Bir Kurum Olarak Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni’nin Ticari İşletme Rehni ile Karşılaştırmalı Olarak Değerlendirilmesi”, AnkBD (2018), C. 76, Sa. 1, s. 53-90

Aktürk, Oktay: “KOBİ’lerde Finansman Sorunları ve Çözüm Önerileri”, *içinde* İşletme ve Yönetim Fonksiyonları Perspektifiyle Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerin (KOBİ) Sorunları ve Çözüm Önerileri, Ed. Berrin Filizöz, Bursa 2020, s. 143-160.

Antalya, Gökhan/Acar, Faruk: Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni (6750 Sayılı Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu Çerçevesinde İlk Tespitler), 3. Baskı, İstanbul 2020

Antalya, Gökhan/Topuz, Murat: Eşya Hukuku, 3. Baskı, Ankara 2019

Antmen, Alpay: Ticari İşletme Rehni, Ankara 2001

Arkan, Sabih: Ticarî İşletme Hukuku, 26. Bası, Ankara 2020 (**Arkan**, Ticari İşletme 2020)

Arkan, Sabih: Ticarî İşletme Hukuku, 18. Baskı, Ankara 2013 (**Arkan**, Ticari İşletme 2013)

Arkan, Sabih: “Ticarî İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu Açısından Ticarî İşletme Rehni”, *içinde* Ticarî İşlemlerde Taşınır Rehni Sempozyumu, Ed. A. Lâle Sirmen ve A. Barış Özbilen, Ankara 2018, s. 141-157 (**Arkan**, Ticari İşletme Rehni)

Armour, John: “The Law and Economics About Secured Lending: Lessons For European Lawmaking?”, ECFR (2008), Vol. 5, No. Special Issue, s. 3-29 (<https://heinonline.org/HOL/LandingPage?handle=hein.journals/ecomflr5&div=35&id=&page=>) [Erişim Tarihi: 09.04.2021]

Arslan, Ramazan/Yılmaz, Ejder/Taşpınar Ayvaz, Sema/Hanağası, Emel: İcra ve İflâs Hukuku, 5. Baskı, Ankara 2019

Arvas, Mehmet Mücahit: “Neden Yeni bir Taşınır Rehni Modeli?”, *içinde* Ticarî İşlemlerde Taşınır Rehni Sempozyumu, Ed. A. Lâle Sirmen ve A. Barış Özbilen, Ankara 2018, s. 259-261

Arvas, Mehmet Mücahit: 6750 Sayılı Kanuna Göre Rehne Konu Olabilecek Taşınırlar, Ankara 2017 (**Arvas**, Rehne Konu Olabilecek Taşınırlar)

Arvas, Mehmet Mücahit: “Türk Hukukunda Alacak Rehni”, BD (2018), Sa. 104, s. 68-81 (**Arvas**, Alacak Rehni)

Atalı, Murat/Ermenek, İbrahim/Erdoğan, Ersin: İcra ve İflâs Hukuku, 2. Bası, Ankara 2019

Ayan, Mehmet: Eşya Hukuku II Mülkiyet, 10. Baskı, Ankara 2020

Ayan, Mehmet: Eşya Hukuku III Sınırlı Aynî Haklar, 9. Baskı, Ankara 2020 (**Ayan**, Sınırlı Aynî Haklar)

Aydın, Yılmaz: “Finansal Piyasalar”, *içinde* Finansal Piyasalar ve Kurumlar Teori ve Türk Uygulamasına Güncel Bakış, Ed. Aysel Gündoğdu, Ankara 2016, s. 47-78

Ayhan, Rıza/Çağlar, Hayrettin/Özdamar, Mehmet: Ticari İşletme Hukuku Genel Esaslar, 12. Bası, Ankara 2019

Aytaç, Zühtü: “Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kapsamında Taraflar”, *içinde* Ticarî İşlemlerde Taşınır Rehni Sempozyumu, Ed. A. Lâle Sirmen ve A. Barış Özbilen, Ankara 2018, s. 85-116

Aytulun, Metin/Toroslu, M. Vefa: TMS ve VUK Kapsamında Stoklar, İstanbul 2014

Bağcı, Haşim: “KOBİ’lerin Finansal Sorunları”, *içinde* Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmelerde (KOBİ) Muhasebe ve Finans Üzerine Güncel Araştırmalar, Ed. Hasan Ayaydın ve Ceyda Yerdelen Kaygın, Ankara 2021, s. 63 -76

Bahtiyar, Mehmet: Ticari İşletme Hukuku, 21. Bası, İstanbul 2020

Bahtiyar, Mehmet: Sermaye Piyasası Hukukuna Giriş, İstanbul 2019

Baydak, Ecrin: Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni, İstanbul 2018

Bayezit, Fırat: Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu Kapsamında Rehin Sözleşmesi ve Hükümleri, İstanbul 2019

Bazinas, Spyridon V.: “The UNCITRAL Model Law on Secured Transactions”, *içinde* International and Comparative Secured Transactions Law, Ed. Spyridon V. Bazinas ve N. Orkun Akseli, Paperback Edition, Oxford 2020, s. 55-76 (**Bazinas, Secured Transactions**)

Bazinas, Spiros V.: “The UNCITRAL Draft Legislative Guide on Secured Transactions”, Unif. L. Rev. (2005), Vol. 10, No. 1 & 2, s. 141-154 (<https://heinonline.org/HOL/LandingPage?handle=hein.journals/droit2005&div=9&id=&page=>) [Erişim Tarihi: 21.12.2020]

Beale, Hugh: “Discussion Paper Series: Sales of Receivables”, STLRP (2016), s. 1-17 (<https://stlrp.files.wordpress.com/2017/01/beale-sale-of-receivables.pdf>) [Erişim Tarihi: 19.04.2021]

Bebchuk, Lucian Arye/Fried, Jesse M.: “The Uneasy Case for the Priority of Secured Claims in Bankruptcy”, Yale L. J. (1996), Vol. 105, No. 4, s. 857-934 (<https://www.jstor.org/stable/797243>) [Erişim Tarihi: 24.07.2021]

Benli, Erman: “Sermeye Piyasası Araçlarını Konu Alan Teminat Sözleşmelerinde Yeni Düzenlemenin Gerekçeleri”, BFHD (2017), C. 6, Sa. 21, s. 213-254 (**Benli, Sermaye Piyasası Araçları**)

Benli, Erman: “Sermaye Piyasası Araçlarını Konu Alan Teminat Sözleşmeleri”, İhsan Doğramacı Bilkent Üniversitesi Ekonomi ve Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Ankara 2017

Benli, Erman: “Ayni Hakların Teminat İşlevi”, ASBÜHFD (2019), C.1, Sa. 1, s. 109-134

Bilge, Mehmet Emin: Ticari Sırların Korunması, 2. Baskı, Ankara 2005

Bilgeç, Hakan: “Ticari İşletme Envanterinde Bulunan Gemiler Üzerinde Kurulabilecek Sözleşmeye Dayalı Rehin Türleri”, DEÜHFD (2020), C. 22, Sa. 1, s. 1-55

Bolayır, Nur: “Fikri Mülkiyet Haklarında Cebri İcra Sistemi”, DEÜHFD (2014), C. 16, s. 2513-2570

Bozer, Ali/Göle, Celal: Ticari İşletme Hukuku, 6. Bası, Ankara 2020 (**Bozer/Göle,** Ticari İşletme Hukuku)

Bozer, Ali/Göle, Celal: Kıymetli Evrak Hukuku, 9. Bası, Ankara 2020

Bozkurt, Tamer: Ticaret Hukuku Özet- Cilt II Şirketler Hukuku, 3. Baskı, İstanbul 2016

Braucher, Robert: “The Legislative History of the Uniform Commercial Code”, Columbia L. Rev. (1958), Vol. 58, No. 6, s. 798-814 (<https://www.jstor.org/stable/1120153>) [Erişim Tarihi: 12.10.2020]

Bridge, Michael: “Secured Credit Legislation: Functionalism or Transactional Co-Existence”, *içinde* International and Comparative Secured Transactions Law- Essays in honour of Roderick A. Macdonald, Paperback Edition, Ed. Spyridon V. Bazinas ve N. Orkun Akseli, Oxford 2020, s. 1-24

Bridge, Michael: Personal Property Law, Third Edition, Oxford 2005 (**Bridge,** Personal Property Law)

Brook, James/McJohn, Stephen M.: Secured Transactions, Seventh Edition, New York 2020

Cansel, Erol: Türk Menkul Rehni Hukuku Cilt I Teslim Şartlı Menkul Rehni, Ankara 1967

Castellano, Giuliano G.: “Reforming Non-Possesory Secured”, Mod. L. Rev. (2015), Vol. 78, No. 4, s. 611-640

(<https://heinonline.org/HOL/P?h=hein.journals/modlr78&i=621>) [Erişim Tarihi: 09.04.2021]

Castellano, Giuliano G./Dubovec, Marek: “Bridging the Gap: The Regulatory Dimension of Secured Transactions Law Reforms”, Unif. L. Rev. (2017), Vol. 22, No. 4, s. 663-692

(<https://heinonline.org/HOL/LandingPage?handle=hein.journals/droit2017&div=48&id=&page=>) [Erişim tarihi: 30.11.2020]

Cengil, M. Fatih: Ticari İşletmenin Devri, İstanbul 2018

Chomsky, Carol L./Kunz, Christina L./Schiltz, Elizabeth R./Tabb, Charles J.: Selected Commercial Statutes For Secured Transactions Coures, St. Paul 2020

Clark, Barkley: “Revised Article 9 of the UCC: Scope, Perfection, Priorities, and Default”, N. C. Banking Inst. (2000), Vol. 4, Issue 1, s. 129-182
(<http://scholarship.law.unc.edu/ncbi/vol4/iss1/7>) [Erişim Tarihi: 24.11.2020]

Clement Jr, W. Rodney/Dunaway, Baxter: “Revised Article 9 and Real Property”, Real Prop. Prob. & Tr. J. (2001), Vol. 36, No. 3, s. 511-591

(<https://www.jstor.org/stable/20782248>) [Erişim Tarihi: 12.04.2021]

Cohen, Neil B.: “Should UNICITRAL Prepare a Model Law on Secured Transactions”, Unif. L. Rev. (2010), Vol. 15, No. 2, s. 325-336

(<https://heinonline.org/HOL/LandingPage?handle=hein.journals/droit2010&div=21&id=&page=>) [Erişim Tarihi: 13.06.2021]

Collins, Susan E./Yaffee, Wayne A./Comeaux, Paul E.: “Taking Securities as Collateral: New Article 8 of the UCC”, Com. Lending Rev. (1996), Vol. 11, No. 3, s. 28-37 (<https://heinonline.org/>) [Erişim Tarihi: 11.02.2022]

Combs, Valerie: “The Law of Intermediated Securities: U.C.C. versus UNIDROIT”, Ala. L. Rev. (2006), Vol. 58, No. 2, s. 399-416

(<https://heinonline.org/HOL/LandingPage?handle=hein.journals/bamalr58&div=3&id=&page=>) [Erişim Tarihi: 14.11.2021]

Çağlak, Merve: Sermaye Piyasası Araçlarının Haczi, Ankara 2019

Çekiç, İsmail M.: İdare Hukuku Açısından Ruhsat, İstanbul 2019,

Çetin, Abdurrahman/Dinç, Yusuf: “Türkiye’de Teminat Mektupları: Uygulamalar ve Hukuki Sorunlar”, FAÇD (2013), C. 5, Sa. 9, s. 67-92

Çetin, Nusret/Töremiş, Hatice Ebru/Cantimur, Zeynep: 6362 sayılı Sermaye Piyasası Kanunu’nun Sistematik Analizi, Ankara 2014

Çiftçioğlu, Cengiz Topel: Sırrın Korunması Boyutuyla Ticari Sır, Bankacılık Sırrı veya Müşteri Sırrının Açıklanması Suçu, Ankara 2017

Davies, Iwan R.: “The Reform of English Personal Property Security Law”, Malaya L. Rev. (1990), Vol. 32, No. 1, s. 88-113 (<https://www.jstor.org/stable/24865579>) [05.12.2020]

Davran, Bülent: Rehin Hukuku Dersleri, İstanbul 1972

Dayınlarlı, Kemal: Hukuk Terimleri Sözlüğü, Ankara 2010

Develioğlu, Hüseyin Murat: Bağımsız Garanti Sözleşmeleri, İstanbul 2021

Doğan, Vahit: Teminat Mektupları, 6. Baskı, Ankara 2020 (**Doğan, Teminat Mektupları**)

Doğan Vahit: Uluslararası Ticarete Ödeme Aracı Olarak Akreditif, 4. Baskı, Ankara 2016 (**Doğan, Akreditif**)

Dönmez, Mustafa: İşyeri Ruhsat Hukuku, Ankara 2021

Dubovec, Marek/Sigman, Harry C.: “Some Thoughts (and Facts) about the Process of Secured Transactions Law Reform, with Special Emphasis on Registration, the Key to Achievement of Reform’s Goal”, *içinde* International and Comparative Secured Transactions Law, Ed. Spyridon V. Bazinas ve N. Orkun Akseli, Paperback Edition, Oxford 2020, s. 157-184

Dubovec, Marek: "Accessions and Non-Accessions under the Cape Town Convention: Special Focus on MAC Equipment", Cape Town Convention J. (2017), Vol. 6, s. 52-65 (<https://heinonline.org/HOL/LandingPage?handle=hein.journals/captowjo6&div=7&id=&page=>) [Erişim Tarihi: 14.12.2021]

Elmas, Ömer: “Türk Hukukundaki Mevduat Rehnine, Teminat İşlemleri İçin Uncitral Model Kanun Açısından Bir Bakış”, İMÜHFD (2018), C. 5, Sa. 1, s. 187-212

Erbay, İsmail: Know-How Sözleşmesi, Ankara 2002

Erdoğmuş, Belgin: Roma Eşya Hukuku, 8. Basım, İstanbul 2020

Eren, Fikret: Mülkiyet Hukuku, 5. Baskı, Ankara 2020

Ergüne, Mehmet Serkan: “Ticari İşlemlerde Taşınır Rehninin Kuruluşu”, *içinde* Ticarî İşlemlerde Taşınır Rehni Sempozyumu, Ed. A. Lâle Sirmen ve A. Barış Özbilen, Ankara 2018, s. 117-124

Ergüne, Mehmet Serkan: Hukukumuzda Taşınır Rehninin Özellikle Teslime Bağlı Taşınır Rehninin Kuruluşu, 2. Bası, İstanbul 2020 (**Ergüne**, Teslime Bağlı Taşınır Rehninin Kuruluşu)

Ergüne, Mehmet Serkan: “Anonim Şirket Payı Üzerinde Rehin Hakkı Kurulması”, İÜHFİM (2016), C. 74, Sa. 2, s. 739-755 (**Ergüne**, Anonim Şirket Payı)

Erman, Hasan: Eşya Hukuku Dersleri, 8. Basım, İstanbul 2018

Ertaş, Şeref/Cumalıoğlu, Emre/Serdar, İlknur: Eşya Hukuku, 15. Baskı, İzmir 2020

Erten, M. Ali: Bankacılık Uygulamasında Ticarî İşletme Rehni, Ankara 2001 (**Erten**, Ticari İşletme Rehni)

Erten, M. Ali: “Ticari İşlemlerdeki Taşınır Rehninde Teminatın Taşınır Varlık Yönünden Kapsamı”, *içinde* Ticarî İşlemlerde Taşınır Rehni Sempozyumu, Ed. A. Lâle Sirmen ve A. Barış Özbilen, Ankara 2018, s. 181-189 (**Erten**, Ticari İşlemler)

Esener, Turhan/Güven, Kudret: Eşya Hukuku, 8. Baskı, Ankara 2019

Eskiocak, Ali: Teslime Bağlı Taşınır Rehninde Alacaklının Hukukî Durumu, İstanbul 2009

Fohler, Gemot: “Fraud in the Letter of Credit Transaction and its Possible Arbitration”, McGill University, Thesis, (1999), (http://digitool.library.mcgill.ca/R/?func=dbin-jump-full&object_id=30297&local_base=GEN01-MCG02), [Erişim Tarihi:11.03.2022]

Gacar, Anıl: KOBİ’lerde Finansal Analiz Bist KOBİ Sanayi Endeksinde Bir Araştırma, Bursa 2019

Garner, Bryan A. (Ed.): Black’s Law Dictionary, 11th Edition, St. Paul 2019

Gerekan, Bekir/Öztürk, Seyhan: Küçük ve Mikro İşletmeler İçin Finansal Raporlama Standardı (KÜMİ FRS): Muhasebe Meslek Mensuplarının Görüşü”, *içinde*

Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmelerde (KOBİ) Muhasebe ve Finans Üzerine Güncel Araştırmalar, Ed. Hasan Ayaydın ve Ceyda Yerdelen Kaygın, Ankara 2021, s. 125-152

Göle, Celal/Aydoğan, Gökhan: “Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu’nun Ticaret Hukuku Açısından Değerlendirilmesi”, BATİDER (2017), C. 33, Sa. 1, s. 5-51

Gözler, Kemal: Hukuka Giriş, 8. Baskı, Bursa 2011

Gözler, Kemal/Kaplan, Gürsel: İdare Hukukuna Giriş, 25. Baskı, Bursa 2019

Grant, Cynthia: “Description of the Collateral under Revised Article 9”, DePaul Bus. & Comm. L. J. (2006), Vol. 4, No. 2, s. 235-276 (<https://heinonline.org/HOL/LandingPage?handle=hein.journals/depbcl4&div=17&id=&page=>) [Erişim Tarihi: 23.04.2021]

Gullifer, Louise: “The Reforms of the Enterprise Act 2002 and the Floating Charge as a Security Device”, Can. Bus. L. J. (2008), Vol. 46, No. 3, s. 399-429 (<https://heinonline.org/HOL/LandingPage?handle=hein.journals/canadbus46&div=29&id=&page=>) [Erişim Tarihi: 02.05.2021]

Gullifer, Louise/Raczynska, Magda: “The English Law of Personal Property Security: Under-reformed?”, *içinde* Secured Transactions Law Reform, Ed. Louise Gullifer ve Orkun Akseli, Paperback Edition, Oxford 2019, s. 271-296

Gullifer, Louise/Tirado, Ignacio: “Financing Micro-Businesses and the UNCITRAL Model Law on Secured Transactions”, Unif. L. Rev. (2017), Vol. 22, No. 4, s. 642-662 (<https://heinonline.org/HOL/LandingPage?handle=hein.journals/droit2017&div=47&id=&page=>) [Erişim Tarihi 14.06.2021]

Gündoğdu, Aysel: Sermaye Piyasası Hukuku, 3. Baskı, Ankara 2018

Günel, M. Cahit: Taşınmaz Rehninin Kapsamı Çerçevesinde Eklentinin Hukuki Durumu, İstanbul 2013

Güneş, İlhami: Uygulamada Fikri ve Sınai Mülkiyet Hakları Haksız Rekabet Davaları, 6. Baskı, Ankara 2020

Gürpınar, Damla: “Ticari İşlemlerde Taşınır Rehninin Teslime Bağlı Taşınır Rehni Kurallarından Ayrılan Yönleri”, DEÜHFD (2019), C. 19, Sa.1, s. 111-160

Gürsoy, Kemal T./Eren, Fikret/Cansel, Erol: Türk Eşya Hukuku, Ankara 1978

Gürzumar, Osman Berat: Franchise Sözleşmeleri ve Bu Sözleşmelerin Temelini Oluşturan “Sistem”lerin Hukuken Korunması, İstanbul 1995

Hamamcıoğlu, Esra/Karamanhoğlu, Argun: “6750 Sayılı Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu’na İlişkin Bazı Tespitler”, YÜHFD (2016), C. 13, Sa. 2, s. 95-138

Harris, Steven L./Mooney Jr., Charles W.: “How Successful Was the Revision of UCC Article 9: Reflections of the Reporters”, Chi. Kent L. Rev. (1999), Vol.74, Issue 3, s. 1357-1401

(<https://scholarship.kentlaw.iit.edu/cklawreview/vol74/iss3/16>) [Erişim Tarihi: 24.11.2020]

Hatemi, Hüseyin: Eşya Hukuku, İstanbul 2020

Hazıroğlu, Eli Cemre: “Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu’nda Sicilli Taşınır Varlıkların Durumu ve Ticari İşletme Rehninin Bunlar Üzerindeki Etkileri”, BATİDER (2017), C. 33, Sa. 2, s. 177-204

Haznedar, İbrahim Murat: Ticari İşletme Rehni ve Paraya Çevrilmesi, İstanbul 2008

Helsen, Frederic: “Security in Movables Revisited: Belgium’s Rethinking of the Article 9 UCC System”, ERPL (2015), Vol. 23, Issue 6, s. 959-1025
(<https://kluwerlawonline.com/journalarticle/European+Review+of+Private+Law/23.6/ERPL2015058>) Erişim Tarihi: [11.12.2020]

Helvacı, İlhan: “Sanayi İşletmelerinde Ticarî İşletme Rehni Üzerine, (Ticarî İşletme Rehni Kanunu Ek Madde 2)”, İÜHFM (2007), C. 65, Sa. 1, s. 273-284

Helvacı, İlhan: “Türk Medeni Kanunu’na Göre Lex Commissoria Yasağı (Mürtehinin Merhunu Temellük) Yasağı”, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, İstanbul 1997

Jackson, Thomas H./Kronman, Anthony T.: “Secured Financing and Priorities among Creditors”, Yale L. J. (1979), Vol. 88, No. 6, s. 1143-1182
(<http://www.jstor.org/stable/795626>) [Erişim Tarihi: 17.07.2021]

Kandemir, Süleyman: Ticaret Hukuku ve Eşya Hukuku Boyutuyla Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu, Ankara 2018

Kara, Burak: Ticari İşlemlerde Taşınır Rehninin Sona Ermesi, İstanbul 2018

Karabel, E. Gökçe: Ticari İşletme Rehninin Paraya Çevrilmesi, Ankara 2011

Karakuş Erbaş, Burcu: Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni ve Rehin Alacaklısının Korunması, Ankara 2018

Karayalçın, Yaşar: Bilânço Hukuku, Ankara 1979

Kayıhan, Şaban: Kıymetli Evrak Hukuku, 7. Baskı, Ankara 2020 (**Kayıhan**, Kıymetli Evrak Hukuku)

Kayıhan, Şaban: Ticari İşletme Hukuku, 6. Baskı, Ankara 2019 (**Kayıhan**, Ticari İşletme Hukuku)

Kendigelen, Abuzer: “Anonim Şirketlerde Çıplak Payların Haczi” İÜHFM (2011), C. 62, Sa. (1-2), s. 381-402

Kendigelen, Abuzer/Kırca, İsmail: Kıymetli Evrak Hukuku, 5. Bası, İstanbul 2021

Keskin, Ayşe Dilşad: “Hukuki Açıdan Finansal Türev Araç Kavramı”, BATİDER (2008), C. 24, Sa. 4, s. 125-153

Keskin Şerbetcioğlu, Damla: Yediemin Sözleşmesi Yoluyla Anonim Şirket Payı Üzerinde Rehin Kurulması, İstanbul 2019

Kılıçoğlu, Ahmet M.: Sınai Haklarla Karşılaştırmalı Fikri Haklar (Sınai Mülkiyet Kanunu’na Göre), 6. Bası, Ankara 2020

Kırca, Çiğdem: “Ticari İşlemlerde Taşınır Rehninde Sıra”, *içinde* Ticarî İşlemlerde Taşınır Rehni Sempozyumu, Ed. A. Lâle Sirmen ve A. Barış Özbilen, Ankara 2018, s. 159-179 (**Kırca**, Taşınır Rehninde Sıra)

Kırca, Çiğdem: “Know-How Sözleşmesinin Hukuki Niteliği”, *içinde* Prof. Dr. Ali Bozer’e Armağan, Ankara 1998, s. 243-268 (**Kırca**, Know-How)

Knopf, Howard P.: “Security Interests in Intellectual Property: An International Comparative Approach”, Int'l Intell. Prop. L. & Pol'y (2002), Vol. 7, Chapter 90, s. 1-80

(<https://heinonline.org/HOL/LandingPage?handle=hein.journals/intepro7&div=94&id=&page=>) [Erişim Tarihi: 28.11.2021]

Korkmaz, Turhan/Ceylan, Ali: Sermaye Piyasası Temel Konular, 3. Baskı, Bursa 2020

Köprülü Bülent/Kaneti, Selim: Sınırlı Aynî Haklar, 2. Bası, İstanbul 1982-1983

Köroğlu Ölmez, Belin: “Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu Uyarınca Ticari İşletme Rehni”, TBBD (2017), Sa. 129, s. 261-286

Köselioğlu, Ebru: “Know-How Sözleşmesinin Tanımı, Unsurları, Patentten Farkları”, HGD (2007), Sa. 8, s. 135-138

Kripke, Homer: “Law and Economics: Measuring The Economic Efficiency of Commercial Law in a Vacuum of Fact”, U. Pa. L. Rev. (1985), Vol. 133, No. 5, s. 929-985

(https://scholarship.law.upenn.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=4041&context=penn_law_review) [Erişim Tarihi: 17.07.2021]

Kuntalp, Erden: “Teminat Kavramı, Teminat Türleri ve Bunlardan Doğan Sorumluluk”, içinde Prof. Dr. Reha Poroy’a Armağan, İstanbul 1995, s. 263-299

Lipson, Jonathan C.: "Remote Control: Revised Article 9 and the Negotiability of Information." Ohio St. L. J. (2002), Vol. 63, No. 5, s. 1327-1418 (<https://heinonline.org/HOL/LandingPage?handle=hein.journals/ohslj63&div=38&id=&page=>) [Erişim Tarihi: 05.01.2021]

LoPucki, Lynn M./Warren, Elizabeth/Lawless, Robert M.: Secured Transactions A Systems Approach, Ninth Edition, Newyork 2020

Makaracı Başak, Aşlı: Taşınır Rehni Sözleşmesi, İstanbul 2014

Mann, Ronald J.: “Explaining the Pattern of Secured Credit Source”, Harvard L. Rev. (1997), Vol. 110, No. 3, s. 625-683 (<http://www.jstor.com/stable/1342242>) [Erişim Tarihi: 14.01.2022]

Maral, Maşallah: “Ticari Sır, Bankacılık Sırrı veya Müşteri Sırrı Niteliğindeki Bilgi ve Belgelerin Açıklanması Suçunda Kavramlar ve Sorunlar”, İBD (2015), C. 92, Sa. 2, s. 116-138

McCormack, Gerard: Secured Credit under English and American Law, Cambridge 2004 (<https://www.ebsco.com/academic-libraries/products/ebooks>) [Erişim Tarihi: 15.03.2021] (McCormack, Secured Credit under English and American Law)

McCormack, Gerard: “American Private Law Writ Large? The UNCITRAL Secured Transactions Guide”, *Int'l & Comp. L.Q.* (2011), Vol. 60, No. 3, s. 597-625 (<https://www.jstor.org/stable/23017022>) [Erişim Tarihi: 23.11.2020] (**McCormack**, American Private Law Writ Large)

McCormack, Gerard: “Mixture of Goods”, *Legal Stud.* (1990), Vol. 10, No. 3, s. 293-306 (<https://heinonline.org/HOL/LandingPage?.handle=hein.journals/legstd10&div=30&id=&page=>) [Erişim Tarihi: 10.10.2021]

McLaughlin, Gerald T./Turner, Paul S.: “Revised UCC Article 9 and Letters of Credit”, *Banking L. J.* (2001), Vol. 118, No. 10, s. 901-932 (<https://heinonline.org/HOL/LandingPage?handle=hein.journals/blj118&div=95&id=&page=>) [Erişim Tarihi: 25.02.2022]

McMahon, Richard G. P.: “Modelling the Extent of Financial Reporting Practices Amongst Australian Manufacturing SMEs”, *SBE* (1999), Vol. 13, No. 2, s. 81-96 (<https://www.jstor.org/stable/40229035>) [Erişim Tarihi: 22.07.2021]

Memiş, Tekin/Turan, Gökçen: *Sermaye Piyasası Hukuku*, 4. Baskı, Ankara 2019

Nami Nomer, Halûk/Ergüne, Mehmet Serkan: *Eşya Hukuku*, 8. Bası, İstanbul 2020

Narbay, şafak/Yıldız, M. Enes: “Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu Çerçevesinde Ticari İşletme Rehninde “Rehlinli Taşınır Sicili”nin Diğer Sicillerle İlişkisi Üzerine Değerlendirme”, *BATİDER* (2018), C. 34, Sa. 4, s. 37-90

Oğuzman, Kemal M./Seliçi, Özer/Özdemir, Saibe Oktay: *Eşya Hukuku*, 23. Bası, İstanbul 2021

Oktay Özdemir, Saibe: “Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanununa Göre Üzerinde Rehin Hakkı Kurulabilecek Ticari İşletmeler Dışındaki Taşınır Varlıklar”, *içinde* Ticarî İşlemlerde Taşınır Rehni Sempozyumu, Ed. A. Lâle Sirmen ve A. Barış Özbilen, Ankara 2018, s. 53-83 (**Oktay Özdemir**, Ticari İşletmeler Dışındaki Taşınır Varlıklar)

Oktay Özdemir, Saibe: *Sınai Haklara İlişkin Lisans Sözleşmeleri ve Rekabet Hukuku Düzenlemelerinin Lisans Sözleşmelerine Uygulanması*, İstanbul 2002

Okur, Mustafa: *Adlî Teminat*, Ankara 2011

Okutan, Gül/Atamer, Yeşim M.: “Para Alacaklısının Geç Ödemelere Karşı Korunmasına İlişkin Yeni TK M. 1530 Düzenlemesi ve Uygulama Alanı”, BATİDER (2013), C. 29, Sa. 3, s. 31-82

Omağ, Semra: “Banka Teminat Mektuplarının Mahiyeti ve Hükümleri”, BATİDER (1971), C. 6, Sa. 2, s. 325-342

Oral, Bahar: Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni, Ankara 2019

Orhan Basık, Feryâl: Ansiklopedik Muhasebe ve Finans Terimleri Sözlüğü, İstanbul 2011

Ozanoğlu, Hasan Seçkin: “Türk Medeni Kanunu’nun 940. Maddesinin II. Fıkrası (Motorlu Araç Rehni) Üzerine”, AHBVÜHFD (2001), C. 5, Sa. 2, s. 1-15

Öcal Apaydın, Bahar: “Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu Uyarınca Teminat Yükünün Kapsamı Bakımından Özellik Arz Eden Haller”, BUHFD (2018), C. 13, Sa. 169, s. 87-119

Öğüz, Tufan: Know – How Sözleşmesi, 2. Bası, İstanbul 2018

Önder, Bengisu: Banka Teminat Mektupları, Ankara 2020

Öz, Turgut: “Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu”, İKÜHFD (2017), C. 16, Sa. 2, s. 151-186

Özdemir, İpek: “Merkez Bankacılığında Teminat Sistemleri”, TCMB Uzmanlık Tezi, Ankara 2010

Özer, Selçuk: Mevduat Rehni, İstanbul 2016

Özsunay, Ergun: “Fransız Hukukunda Kredi Teminatı Olarak Ticarî İşletmenin Rehni”, BATİDER (1964), C. 2, Sa. 4, s. 567-586

Öztan, Fırat: Kıymetli Evrak Hukuku, 18. Bası, Ankara 2013

Peretore, Frank/Hornby, Robert: Secured Transactions for The Practitioner How To Properly Perfect Your Personal Property Lien And Assure Priority, North Charleston 2018

Pıtırılı, Burak/Özarkun, Onur: “Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu ve Uygulaması”, BBD (2018), C. 42, Sa. 103, s. 69-94

Poroy, Reha/Yasaman, Hamdi: Ticari İşletme Hukuku, 14. Bası, İstanbul 2012
(**Poroy/Yasaman**, Ticari İşletme 2012)

Poroy, Reha/Yasaman, Hamdi: Ticari İşletme Hukuku, 18. Bası, İstanbul 2019
(**Poroy/Yasaman**, Ticari İşletme 2019)

Poroy, Reha/Tekinalp, Ünal: Kıymetli Evrak Hukuku Esasları Çek Kanununun Yorumu İle, 21. Bası, İstanbul 2013 (**Poroy/Tekinalp**, Kıymetli Evrak Hukuku)

Poroy, Reha/Tekinalp, Ünal/Çamoğlu, Ersin: Ortaklıklar Hukuku I, 15. Bası, İstanbul 2021

Pulaşlı, Hasan: Kıymetli Evrak Hukukunun Esasları, 7. Baskı, Ankara 2019

Pulaşlı, Hasan: Şirketler Hukuku Şerhi Cilt III, 4. Baskı, Ankara 2022 (**Pulaşlı**, Şirketler Hukuku)

Rapson, Donald J.: “Receivables Financing under Revised Article 9”, Am. Bankr. L. J. (1999), Vol. 73, No. 1, s. 133-166

(<https://heinonline.org/HOL/LandingPage?handle=hein.journals/ambank73&div=14&id=&page=>) [Erişim Tarihi: 14.02.2021]

Reese, Michael: “The Use of Legal Malpractice Claims as Security under the UCC Revised Article 9”, Rev. Litig. (2001), Vol. 20, No. 2, s. 529-548

(<https://heinonline.org/HOL/LandingPage?handle=hein.journals/rol20&div=22&id=&page=>) [Erişim Tarihi:19.08.2021]

Reisoğlu, Seza: Türk Hukukunda ve Bankacılık Uygulamasında Akreditif, 2. Baskı, Ankara 2009 (**Reisoğlu**, Akreditif)

Reisoğlu, Seza: Ticari İşletme Rehni ve Uygulamada Ortaya Çıkan Sorunlar, Ankara 1977 (**Reisoğlu**, Ticari İşletme Rehni)

Reisoğlu, Seza: “Banka Teminat Mektupları ve Uygulama Ortaya Çıkan Sorunlar”, BD (2002), Sa. 43, s. 94-100

Röver, Jan Hendrik: “The EBRD's Model Law on Secured Transactions and Its Implications for an UNCITRAL Model Law on Secured Transactions”, Unif. L. Rev. (2010), Vol. 15, No. 2, s. 479-506

(<https://heinonline.org/HOL/LandingPage?handle=hein.journals/droit2010&div=32&id=&page=>) [Erişim Tarihi: 30.11.2020]

Ruhi, Canan/Ruhi, Ahmet Cemal: Rehnin ve İpoteğin Paraya Çevrilmesi Yoluyla İcra Takibi, Ankara 2018

Sarıgan, Berkay: Faktoring Sözleşmeleri, Ankara 2021

Sarılı, Selin: “Finansal Risk Yönetimi”, *içinde* Finansal Piyasalar ve Kurumlar: Teori ve Türkiye Uygulamasına Güncel Bakış, Ed. Aysel Gündoğdu, Ankara 2016, s. 127-135

Schwartz, Alan: “Security Interest and Bankruptcy Priorities: A Review of Current Theories”, J. Legal Stud. (1981), Vol. 10, No. 1, s. 1-37

(<https://www.jstor.com/stable/724224>) [Erişim Tarihi: 17.07.2021]

Scott, Robert E.: “Truth About Secured Financing”, Cornell L. Rev. (1996-1997), Vol. 82, No. 6, s. 1436-1465 (<https://core.ac.uk/download/pdf/216738005.pdf>) [Erişim Tarihi: 09.04.2021]

Seçkin, Sinan: Özel Hastanelerin Ruhsatlandırılması ve Denetlenmesi, İstanbul 2021

Sepinuck, Stephen L.: “Perfecting Article 9: A Partial Prescription for the Next Revision”, Gonz. L. Rev. (2010), Vol. 46, No. 2, s. 555-574 (<https://heinonline.org/HOL/LandingPage?handle=hein.journals/gonlr46&div=22&id=&page=>) [Erişim Tarihi: 10.10.2021]

Serozan, Rona: Eşya Hukuku I, 3. Bası, İstanbul 2014 (**Serozan**, Eşya Hukuku)

Serozan, Rona: “Mülkiyeti Saklı Tutma Anlaşması”, İÜMHAD (2011), C. 1, Sa. 2, s. 176- 200

Seven, Vural: Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu’na Göre Taşınır (Varlık) Rehni, 2. Baskı, İstanbul 2019

Sheehan, Duncan: The Principles Of Personal Property Law, Second Edition, Oxford 2019

Sherman, Eric M.: “Chasing Perfection: Collateral Indications and Ambiguous Debtor Names on Financing Statements under article 9”, B.C. L. Rev (2020), Vol. 61, No. 6, s. 2229-2262

(<https://heinonline.org/HOL/LandingPage?handle=hein.journals/bclr61&div=57&id=&page=>) [Erişim Tarihi: 15.03.2021]

Sirmen, A. Lâle: “Ticari İşlemlerde Taşınır Rehninin Düzenleniş Biçimi, Niteliği ve Rehne Hâkim Olan İlkeler”, *içinde* Ticarî İşlemlerde Taşınır Rehni Sempozyumu, Ed. A. Lâle Sirmen ve A. Barış Özbilen, Ankara 2018, s. 21-52 (**Sirmen**, Ticari İşlemlerde Taşınır Rehninin Düzenleniş Biçimi)

Sirmen, A. Lâle: Eşya Hukuku, 7. Baskı, Ankara 2019 (**Sirmen**, Eşya Hukuku)

Sirmen, A. Lâle: Alacak Rehni, Ankara 1990 (**Sirmen**, Alacak Rehni)

Smith, Richard: “Article Nine: Secured Transactions- Perfection and Priorities”, N.C. L. Rev. (1966), Vol. 44, No. 3, s. 753-812 (http://scholarship.law.unc.edu/nclr/vol44/iss3/8?utm_source=scholarship.law.unc.edu%2Fnclr%2Fvol44%2Fiss3%2F8&utm_medium=PDF&utm_campaign=PDFCoverPages) [Erişim Tarihi: 11.04.2021]

Smith, Lars S.: "General Intangible or Commercial Tort: Moral Rights and State-Based Intellectual Property as Collateral under U.C.C. Revised Article 9", Emory Bankr. Dev. J. (2005), Vol. 22, No. 1, s. 95-156 (<https://heinonline.org/HOL/LandingPage?handle=hein.journals/bnkd22&div=11&id=&page=>) [Erişim Tarihi: 12.12.2021]

Somrak, David Joseph: “The Definition of Fixture in Article 9 of the U.C.C.”, Case W. Res. L. Rev. (1981), Vol. 31, Issue 4, s. 841-861 (<https://scholarlycommons.law.case.edu/caselrev/vol31/iss4/5>) [Erişim Tarihi: 07.05.2021]

Sönmez, Yusuf Ziyaeddin: “Sermaye Piyasası Araçlarını Konu Alan Teminat Sözleşmeleri”, *içinde* 6362 Sayılı Yeni Sermaye Piyasası Kanunu Işığında Sermaye Piyasası Hukuku Sempozyumu, Ed. Korkut Özkorkut, Ankara 2017, s. 247-417

Strasheim, Jerrold L.: “Article 9 of the Uniform Commercial Code as It Relates to Secured Transactions in Which the Collateral is Consumer Goods or Equipment”, Neb. L. Rev. (1964), Vol. 43, No. 4, s. 826-853 (<https://heinonline.org/HOL/LandingPage?handle=hein.journals/nebklr43&div=44&id=&page=>) [Erişim Tarihi: 16.04.2021]

Suluk, Cahit/Karasu, Rauf/Nal, Temel: Fikri Mülkiyet Hukuku, 4. Baskı, Ankara 2020

Şafak, Elvan: “Teminat Mektubu ve Teminat Akreditiflerinin Uluslararası Ticaret Hukuku Açısından Değerlendirilmesi”, İstanbul Bilgi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Ekonomi Hukuku, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2010

Şafak, Ali: Bir İnançlı İşlem Türü Olarak Teminat Amaçlı Alacağın Temliki, 2. Baskı, Ankara 2017

Şener, Oruç Hami: Ticari İşletme Hukuku, 2. Baskı, Ankara 2020

Şenocak, Kemal/ Kahraman, Zafer/Tuncer Kazancı, İdil/ Öcal Apaydın, Bahar: Ticarî İşlemlerde Taşınır Rehni, Ankara 2019

Şit İmamoğlu, Başak: Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu Üzerine Bir İnceleme, Ankara 2017

Tavukçuoğlu, Eda Nur: “6750 Sayılı Kanun Uyarınca Ticari İşlemlerde Taşınır Rehnine Konu Olabilecek Varlıklar”, İBD (2018), C. 92, Sa. 3, s. 111-130

Tazegül, Alper: “Muhasebe Meslek Mensuplarının Büyük ve Orta Boy İşletmeler Finansal Raporlama Standartları’nı (BOBİ FRS) Algılama Düzeyleri Üzerine Karşılıklı Bir Araştırma”, içinde Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmelerde (KOBİ) Muhasebe ve Finans Üzerine Güncel Araştırmalar, Ed. Hasan Ayaydın ve Ceyda Yerdelen Kaygın, Ankara 2021, s. 33-62

Tek, Gülen Sinem: Ulaşım Araçlarının İpoteği, İstanbul 2012

Tekinalp, Ünal: Fikrî Mülkiyet Hukuku, 5. Bası, İstanbul 2012

Topuz, Murat: Finansal Kiralama (Leasing) Sözleşmesi, Yargıtay Kararları İle Birlikte, 2. Baskı, Ankara 2017

Trompeter, Ronald J.: “Commercial Law: Revision of Article 9”, U. ILL. L. F. (1973), s. 467-488 (<http://heinonline.org>) [Erişim Tarihi: 05.12.2020]

Türker, Erhan: Ticarî İşletme Rehni, Eskişehir 1981

Utku, Doruk: Sınai Hakların Rehni, Ankara 2009

Uyumaz, Alper: Motorlu Taşıtların Rehni, İstanbul 2012

Ülgen, Hüseyin/Helvacı, Mehmet/Kaya, Arslan/Nomer Ertan, Füsün N.: Ticari İşletme Hukuku, 6. Bası, İstanbul 2019

Ülgen, Hüseyin/Helvacı, Mehmet/Kendigelen Abuzer/Kaya, Arslan: Kıymetli Evrak Hukuku, 9. Bası, İstanbul 2014

Üstünkaya, Hülya: “Aracıda Tutulan Menkul Kıymetlere Uygulanacak Hukuk”, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Ankara 2019

Üstüntaş, Büşra: “Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni”, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2019

Verhagen, Hendrik L. E.: “Secured Transactions in Classical Roman Law”, *içinde* Roman Law and Economics Volume II: Exchange, Ownership, and Disputes, Ed. Giuseppe Dari-Mattiacci ve Dennis P. Kehoe, Oxford 2020, s. 113-158

(<https://books.google.com.tr/books?id=PTjpDwAAQBAJ&pg=PA113&lpg=A113&dq=Secured+Transactions+in+Classical+Roman+Law+Hendrik+L.+E.+Verhagen&s>) [Erişim Tarihi: 09.04.2021]

Walker, Owen F.: “Uniform Commercial Code Article 8 - Investment Securities”, Ohio St. L. J. (1957), Vol. 14, s. 57-68 (https://kb.osu.edu/bitstream/handle/1811/67733/OSLJ_V14N1_0057.pdf?sequence=1&isAllowed=y) [Erişim Tarihi:12.04.2021]

Weise, Steven O.: “Dealing with Concepts of Property in the UNCITRAL Legislative Guide on Secured Transactions and UNCITRAL Model Law on Secured Transactions (2016)”, *içinde* International and Comparative Secured Transactions Law- Essays in honour of Roderick A. Macdonald, Paperback Edition, Ed. Spyridon V. Bazinas ve N. Orkun Akseli, s. 95-100, Oxford 2020

Weise, Steven O.: “U.C.C. Article 9: Personal Property Secured Transactions”, Bus. Law. (2007), Vol. 62, No. 4, s. 1633-1646 (<https://heinonline.org/HOL/LandingPage?handle=hein.journals/busl62&div=70&id=&page=>) [Erişim Tarihi: 10.10.2020]

Weise, Steven O.: “U.C.C. Article 9: Personal property Secured Transactions, Bus. Law. (2008), Vol. 63, No. 4, s. 1353-1374 (<https://heinonline.org/HOL/LandingPage?handle=hein.journals/busl63&div=68&id=&page=>) [Erişim Tarihi: 23.11.2021]

Weise, Steven O.: “The Financing of Intellectual Property under Revised UCC Article 9”, Chi. Kent L. Rev. (1999), Vol. 74, No. 3, s. 1077-1108

<https://heinonline.org/HOL/LandingPage?handle=hein.journals/chknt74&div=43&id=&page=>) [Erişim Tarihi: 05.12.2020] (**Weise**, Intellectual Property 1999)

Weise, Steve/Sepinuck, Stephen L.: “Personal Property Secured Transactions”, *The Bus. Law.* (2016), Vol. 71, No. 4, s. 1323-1344 (<https://www.jstor.org/stable/10.2307/26417612>) [Erişim Tarihi: 10.10.2020]

Welle, Elaine A.: “An Introduction to Revised Article 9 of the Uniform Commercial Code”, *Wyo. L. Rev.* (2001), Vol. 1, No. 2, s. 555-594 (<https://heinonline.org/HOL/LandingPage?handle=hein.journals/wylr1&div=25&id=&page=>) [Erişim Tarihi: 12.10.2020] (**Welle**, Revised Article 9)

Welle, Elaine A.: “Amendments to Article 9 of the Uniform Commercial Code Relating to Secured Transactions”, *Wyo. L. Rev.* (2014), Vol. 14, No. 2, s. 633-658 (<https://m.heinonline.org/HOL/LandingPage?handle=hein.journals/wylr14&div=24&id=&page=>) [Erişim Tarihi: 02.01.2021]

White, James J./Summers, Robert S./Barnhizer, Daniel D./Barnes, Wayne/Snyder, Franklin G.: *Principles of Secured Transactions*, Second Edition, St. Paul 2018

Winship, Peter: “An Historical Overview of UCC Article 9”, *içinde Secured Transactions Law Reform*, Ed. Louise Gullifer ve Orkun Akseli, Paperback Edition, Oxford 2019, s. 21-48

Wood, Roderick J.: “Identifying Borrowed Sources in Secured Transactions Law Reform”, *Unif. L. Rev.* (2019), Vol. 24, s. 545-575 (<https://heinonline.org/HOL/LandingPage?handle=hein.journals/droit2019&div=34&id=&page=>) [Erişim Tarihi: 06.02.2022]

Wymant, Katrina Miriam: “Problematic Private Property: The Case of New York Taxicab Medallions”, *Yale J. on Reg.* (2013), Vol. 30, No. 1 s. 125-188 (<https://heinonline.org/HOL/LandingPage?handle=hein.journals/yjor30&div=6&id=&page=>) [Erişim Tarihi: 07.12.2021]

Yatağan Özkan, Çiğdem: “Ticari İşletme Rehninde Yeni Sorunlar: Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu”, *içinde Türk ve Alman Özel Hukukunda Güncel Gelişmeler-Sempozyum Kitabı*, Ed. Erhan Temel ve Çiğdem Kırca, Ankara 2020, s. 212-251

Yıldırım, Muaz Mücahit: “Know-How Sözleşmeleri”, YBHD (2018), Sa. 1, s. 207-257

Yılmaz, Aydın: “Finansal Piyasalar”, *içinde* Finansal Piyasalar ve Kurumlar Teori ve Türk Uygulamasına Güncel Bakış, Ed. Aysel Gündoğdu, Ankara 2016, s. 49-76

Yılmaz, Ejder: Hukuk Sözlüğü, 7. Baskı, Ankara 2017

Yılmaz, Abdüssamet: Anonim Ortaklık Payının Rehin ve Hapis Hakkına Konu Olması, İstanbul 2020

Yurtman, Hazalcan: 6750 Sayılı Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu Uyarınca Temerrüt Sonrası Haklar, İstanbul 2021

Yücel, Yonca F.: “Tasarruf Sahiplerinin Hak ve Menfaatlerinin Korunmasına Dair Mevzuat”, TBBD (2010), C. 22, Sa. 87, s. 464-488

Zhang, Wei: “The Paradoxes of Secured Lending: Is There a Less Uneasy Case for the Priority of Secured Claims in Bankruptcy?”, U. Pa. J. Bus. L. (2014), Vol. 16, No. 3, s. 789-842
(<https://heinonline.org/HOL/LandingPage?handle=hein.journals/upjle116&div=19&id=&page=>) [Erişim Tarihi: 24.07.2021]

Diğer Kaynaklar

OECD: “Enhancing the Contributions of the SMEs in a Global and Digitalised Economy”, Meeting of the OECD Council at Ministerial Level 2017, s. 1-21
(<https://www.oecd.org/industry/C-MIN-2017-8-EN.pdf>) [Erişim tarihi: 22.07.2021]

TBMM: “Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu Tasarısı (1/753) ile Sanayi, Ticaret, Enerji, Tabii Kaynaklar, Bilgi ve Teknoloji Komisyon Raporu”, Yasama Dönemi: 26, Yasama Yılı:1, Sıra Sayısı: 418, s. 1-36
(<https://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem26/yil01/ss418.pdf>) [Erişim Tarihi: 24.11.2020]

TBMM: “Teknoloji Geliştirme Bölgeleri Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifi (2/3112) ve Sanayi, Ticaret, Enerji, Tabii Kaynaklar, Bilgi ve Teknoloji Komisyonu Raporu”, Yasama Dönemi: 27, Yasama Yılı: 4, Sıra

Sayı: 229, s. 1-62 (<https://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem27/yil01/ss229.pdf>)
[Erişim Tarihi: 26.04.2021]

TCMB: Terimler Sözlüğü, (<https://www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/0ce9fa91-e7f2-433c-b5bd-2ba67f35f2c4/TCMB-TerimlerSozlugu.pdf?MOD=AJPERES&CACHEID=0ce9fa91-e7f2-433c-b5bd-2ba67f35f2c4>) [Erişim Tarihi: 16.01.2022]

TÜİK: “KOBİ İstatikleri Raporu (2009-2019)”, s. 1-55
(<https://www.tuik.gov.tr/indir/duyuru/kobi-istatistikleri-raporu.pdf>) [Erişim Tarihi: 13.06.2021]

United Nation Commission on International Trade Law: UNCITRAL Model Law on Secured Transactions, Vienna 2019
(https://uncitral.un.org/sites/uncitral.un.org/files/media-documents/uncitral/en/19-08779_e_ebook.pdf) [Erişim Tarihi: 11.12.2020] (UNCITRAL Teminatlı İşlemler Model Kanunu)

UNCITRAL Teminatlı İşlemler Model Kanunu m. 1, f. 3: “*Notwithstanding paragraph 1, this Law does not apply to security rights in:*

(a) *The right to request payment under, or to receive the proceeds of, an independent guarantee or letter of credit;*

(b) *Intellectual property in so far as this Law is inconsistent with [the law relating to intellectual property to be specified by the enacting State];*

(c) *Intermediated securities; [or]*

(d) *Payment rights arising under or from financial contracts governed by netting agreements, except a payment right arising upon the termination of all outstanding transactions [;or]*

(e) *Any other types of asset to be specified by the enacting State, such as those that are subject to specialized secured transactions and asset-based registration regimes under other law to the extent that that other law governs matters addressed in this Law].”*

UNCITRAL Teminatlı İşlemler Model Kanunu m. 2, (dd): “*Receivable means a right to payment of a monetary obligation, excluding a right to payment evidenced by a negotiable instrument, a right to payment of funds credited to a bank account and a right to payment under a nonintermediated security.”*

UNCITRAL Teminath İşlemler Model Kanunu m. 2, (II): *“Tangible asset means any tangible movable asset. Except in article 2, subparagraphs (b), (l), (q), (s) and (cc), and articles 11, 20, 33, 34 and 38-42, the term includes money, negotiable instruments, negotiable documents and certificated non-intermediated securities.”*

UNCITRAL Teminath İşlemler Model Kanunu m. 6, f. 1: *“A security right is created by a security agreement, provided that the grantor has rights in the asset to be encumbered or the power to encumber it.”*

UNCITRAL Teminath İşlemler Model Kanunu m. 7: *“A security right may secure one or more obligations of any type, present or future, determined or determinable, conditional or unconditional, fixed or fluctuating.”*

UNCITRAL Teminath İşlemler Model Kanunu m. 8: *“A security right may encumber:*

- (a) Any type of movable asset;*
- (b) A part of or an undivided right in a movable asset;*
- (c) A generic category of movable assets; and*
- (d) All of a grantor’s movable assets.”*

UNCITRAL Teminath İşlemler Model Kanunu m. 11: *“1. A security right in a tangible asset that is commingled in a mass extends to the mass. A security right in a tangible asset that is transformed into a product extends to the product.”*

2. A security right that extends to a mass is limited to the same proportion of the mass as the quantity of the encumbered asset bore to the quantity of the entire mass immediately after the commingling. 3. A security right that extends to a product is limited to the value of the encumbered asset immediately before it became part of the product.”

UNCITRAL Teminath İşlemler Model Kanunu m. 20: *“If a security right in a tangible asset is effective against third parties, a security right in a mass or product to which the security right extends under article 11 is effective against third parties without any further act.”*

UNCITRAL Teminath İşlemler Model Kanunu m. 33: *“1. If two or more security rights in the same tangible asset extend to a mass or product as provided in article 11*

and each security right is effective against third parties as provided in article 20, the priority of each security right in the mass or product is the same as the priority that each security right in that tangible asset had immediately before the tangible asset became part of the mass or product.

2. If more than one security right extends to the same mass or product under article 11 and each was a security right in a separate tangible asset at the time of commingling or transforming, the secured creditors are entitled to share in the mass or product according to the ratio that the obligation secured by each security right bears to the sum of the obligations secured by all the security rights.

3. For the purposes of paragraph 2, the obligation secured by a security right that extends to the mass or product is subject to any limitation on the security right under article 11.”

United Nation Commission on International Trade Law: UNCITRAL Legislative Guide on Secured Transactions, New York 2010 (https://uncitral.un.org/sites/uncitral.un.org/files/media-documents/uncitral/en/09-82670_ebook-guide_09-04-10english.pdf) [Erişim Tarihi: 11.12.2020] (UNCITRAL Yasama Kılavuzu [*Legislative Guide*])

United Nation Commission on International Trade Law: UNCITRAL Model Law on Secured Transactions Guide to Enactment, Vienna 2017 (https://uncitral.un.org/sites/uncitral.un.org/files/media-documents/uncitral/en/mlst_guide_to_enactment_e.pdf) [Erişim Tarihi: 11.12.2020] (UNCITRAL Yasalaştırma Kılavuzu [*Guide to Enactment*])

United Nation Commission on International Trade Law: UNCITRAL Practice Guide to the Model Law on Secured Transactions, Vienna 2020, (https://uncitral.un.org/sites/uncitral.un.org/files/media-documents/uncitral/en/19-10910_e.pdf) [Erişim Tarihi: 11.12.2020] (UNCITRAL Uygulama Kılavuzu [*Practice Guide*])

United Nation Commission on International Trade Law: UNCITRAL Legislative Guide on Secured Transactions Supplement on Security Rights in Intellectual Property, New York 2011, (https://uncitral.un.org/sites/uncitral.un.org/files/media-documents/uncitral/en/10-57126_ebook_suppl_sr_ip.pdf) [Erişim tarihi: 22.02.2021]

Uniform Commercial Code: (<https://www.law.cornell.edu/ucc/9>) [Erişim Tarihi: 11.12.2020] (Yeknesak Ticaret Kanunu [UCC])

UCC m. 9-102(34): “*Farm products means goods, other than standing timber, with respect to which the debtor is engaged in a farming operation and which are:*

(A) crops grown, growing, or to be grown, including:

(i) crops produced on trees, vines, and bushes; and

(ii) aquatic goods produced in aquacultural operations;

(B) livestock, born or unborn, including aquatic goods produced in aquacultural operations;

(C) supplies used or produced in a farming operation; or

(D) products of crops or livestock in their unmanufactured states.”

UCC m. 9-102(a)(47): “*Instrument means a negotiable instrument or any other writing that evidences a right to the payment of a monetary obligation, is not itself a security agreement or lease, and is of a type that in ordinary course of business is transferred by delivery with any necessary indorsement or assignment. The term does not include (i) investment property, (ii) letters of credit, or (iii) writings that evidence a right to payment arising out of the use of a credit or charge card or information contained on or for use with the card.”*

UCC m. 102(a)(78): “*Supporting obligation means a letter-of-credit right or secondary obligation that supports the payment or performance of an account, chattel paper, a document, a general intangible, an instrument, or investment property.”*

UCC m. 9-109(a): “[*General scope of article.*]

Except as otherwise provided in subsections (c) and (d), this article applies to:

(1) a transaction, regardless of its form, that creates a security interest in personal property or fixtures by contract;

(2) an agricultural lien;

(3) a sale of accounts, chattel paper, payment intangibles, or promissory notes;

(4) a consignment;

(5) a security interest arising under Section 2-401, 2-505, 2-711(3), or 2A-508(5), as provided in Section 9-110; and

(6) a security interest arising under Section 4-210 or 5-118.”

UCC m. 9-109(c): “[Extent to which article does not apply.]

This article does not apply to the extent that:

(1) a statute, regulation, or treaty of the United States preempts this article;

(2) another statute of this State expressly governs the creation, perfection, priority, or enforcement of a security interest created by this State or a governmental unit of this State;

(3) a statute of another State, a foreign country, or a governmental unit of another State or a foreign country, other than a statute generally applicable to security interests, expressly governs creation, perfection, priority, or enforcement of a security interest created by the State, country, or governmental unit; or

(4) the rights of a transferee beneficiary or nominated person under a letter of credit are independent and superior under Section 5-114.”

UCC m. 9-109(d)(11): “[Inapplicability of article.]

This article does not apply to: the creation or transfer of an interest in or lien on real property, including a lease or rents thereunder, except to the extent that provision is made for: except to the extent that provision is made for:

(A) liens on real property in Sections 9-203 and 9-308;

(B) fixtures in Section 9-334;

(C) fixture filings in Sections 9-501, 9-502, 9-512, 9-516, and 9-519; and

(D) security agreements covering personal and real property in Section 9-604.”

UCC m. 9-311(b): “[Compliance with other law.]

Compliance with the requirements of a statute, regulation, or treaty described in subsection (a) for obtaining priority over the rights of a lien creditor is equivalent to the filing of a financing statement under this article. Except as otherwise provided in subsection (d) and Sections 9-313 and 9-316(d) and (e) for goods covered by a certificate of title, a security interest in property subject to a statute, regulation, or

treaty described in subsection (a) may be perfected only by compliance with those requirements, and a security interest so perfected remains perfected notwithstanding a change in the use or transfer of possession of the collateral.”

UCC m. 9-311(d): “[Inapplicability to certain inventory.]

During any period in which collateral subject to a statute specified in subsection (a)(2) is inventory held for sale or lease by a person or leased by that person as lessor and that person is in the business of selling goods of that kind, this section does not apply to a security interest in that collateral created by that person.”

UCC m. 9-335(d): “[Compliance with certificate-of-title statute.]

A security interest in an accession is subordinate to a security interest in the whole which is perfected by compliance with the requirements of a certificate-of-title statute under Section 9-311(b).”

UCC m. 9-336(a): “[Commingled goods.]

In this section, "commingled goods" means goods that are physically united with other goods in such a manner that their identity is lost in a product or mass.”

UCC m. 9-336(b): “[No security interest in commingled goods as such.]

A security interest does not exist in commingled goods as such. However, a security interest may attach to a product or mass that results when goods become commingled goods.”

UCC m. 9-336(d): “[Perfection of security interest.]

If a security interest in collateral is perfected before the collateral becomes commingled goods, the security interest that attaches to the product or mass under subsection (c) is perfected.”

<https://heinonline.org>

<https://kluwerlawonline.com/>

<https://legalbank.net>

<https://sozluk.gov.tr/>

<https://uncitral.un.org/>

<https://www.jstor.org/>

<https://www.lexpera.com.tr/>

<https://www.occ.gov/>

